

Linguistica ONLINE

Issue Three & Four

*Biografickobibliografické medailonky
českých lingvistů: bohemistů a slavistů*

Radoslav Večerka

Linguistica ONLINE

ISSN 1801-5336

electronic journal of the Department of Linguistics and Baltic Languages at Masaryk University

home: **<http://www.phil.muni.cz/linguistica/>**

email: **linguistica@phil.muni.cz**

editor: **Aleš Bičan** (**bican@phil.muni.cz**)

this issue prepared by: **Aleš Bičan** (**bican@phil.muni.cz**), **Vít Boček** (**vitbocek@centrum.cz**)

published: **January 1st, 2007**

copyright of all material submitted is retained by the author or artist

Obsah

Předmluva	iv
I. Úvod	1
II. Abecední heslář tvůrců	2
[A]	2
[B]	3
[C]	10
[Č]	11
[D]	14
[E]	19
[F]	20
[G]	22
[H]	24
[CH]	34
[I]	35
[J]	36
[K]	41
[L]	52
[M]	55
[N]	61
[O]	64
[P]	66
[R]	75
[Ř]	78
[S]	79
[Š]	87
[T]	93
[U]	97
[V]	99
[W]	105
[Z]	106
[Ž]	109
III. Zkratky periodik a měst	110
IV. Literatura předmětu	113

Pro vyhledání určitého jazykovědce
použijte klávesovou zkratku CTRL + F
např. **Erhart, Adolf**

Předmluva

Aleš Bičan

V tomto čísle časopisu *Linguistica* ONLINE mám čest představit rozsáhlý soubor medailonků českých bohemistů a slavistů, dílo, které po mnoho let připravoval Radoslav Večerka a které nyní poprvé vychází jako celek. Medailonky byly původně koncipovány jako dodatky ke spisu *Bádání o češtině. Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky* (v přípravě, plánované vydání duben 2007), na kterém se Večerka autorsky podílel. Díky autorově houževnatosti, smyslu pro detail a neustálému obohacování svého díla se text medailonků rozrostl do objemu, který byl pro zmíněnou publikaci neúnosný (text přesahuje 100 stran!). Dílo takového rozsahu – podle skromného mínění autora však jen pomocný materiál – by nemělo zůstat nezveřejněno, jelikož může být zdrojem informací pro studenta dějin české bohemistiky a slavistiky a nejen jeho. Večerka se rozhodl využít možností internetu jako moderního informačního média a mě nabídky publikovat své dílo pod hlavičkou elektronického časopisu *Linguistica* ONLINE, ačkoliv sám neměl s tímto druhem publikování velké zkušenosti. Přesto a právě proto je třeba ocenit jeho ochotu zveřejnit své dílo na internetu a umožnit k němu volný přístup všem těm, kteří budou mít o jeho medailonky českých lingvistů zájem.

Na základě mého návrhu byl text doplněn fotografiemi. I zde Radoslav Večerka projevils obdivuhodnou iniciativu a brzy mě zásobil portréty lingvistů. Zde však práce editora narazila na nadšení autora. Kvalita fotografií ne vždy odpovídala publikačním nárokům, avšak prof. Večerka trval na použití i těch, jejichž kvalita byla diskutabilní. Rozhodl jsem se ustoupit přání autora, avšak s tím vědomím, že bude-li to možné, budou některé fotografie nahrazeny lepšími. Sám autor ostatně plánuje své dílo v budoucnu aktualizovat.

Kromě webové adresy uvedené v hlavičce tohoto dokumentu je možné nalézt medailonky také pod následující adresou:

<http://www.phil.muni.cz/linguistica/medailonky/>

Obě adresy jsou ekvivalentní, ale zatímco první odkazuje přímo na daný soubor, tato druhá je jednodušší a odkazuje na webovou stránku speciálně vytvořenou pro medailonky. Je to také adresa, která se objeví ve výše zmíněném spisu *Bádání o češtině*.

Nakonec bych rád poděkoval Radoslavu Večerkovi za důvěru v časopis *Linguistica* ONLINE a Vítu Bočkovi za ediční pomoc a cenné rady při sazbě tohoto textu.

* * *

Vzhledem k rozsahu textu a práce, kterou si vydání tohoto textu vyžádalo, rozhodl jsem se opět pojmout toto číslo jako dvojčíslo, tedy jako třetí a čtvrté číslo. Současný záměr časopisu je vydat jedno číslo jednou za čtvrt roku (což se však může změnit podle možností editora). Číslování však je jen pro udržení kontinuity a pravidelnosti a nemá na spisy samotné žádný vliv. Každý spis funguje jako samostatná publikace. Tak je tomu více než kdy jindy i v tomto případě.

Biografickobibliografické medailonky českých lingvistů: bohemistů a slavistů

Pomocné materiály ke spisu

Bádání o češtině. Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky

(v tisku, má vyjít 2007)

(výstup z grantu GAČR 405/03/1418)

Radoslav Večerka

I. Úvod

Pohled na dějiny jazykovědné bohemistiky je v uvedeném spise rozčleněn do kapitol podle jednotlivých dílčích oborů nebo disciplín. Otevírá tak možnost postihnout organicky v plynulé návaznosti vývoj bohemistických, ale i slavistických a obecně lingvistických témat a metod na našem teritoriu. Toto členění však na druhé straně poněkud zastírá komplexnost přínosu jednotlivých tvůrců k vývoji jazykovědné bohemistiky: mnozí z nich se totiž objevují – vždy jen příslušnou složkou svého vědeckého díla – hned v několika různých kapitolách třeba jako gramatikové, ale vedle toho eventuálně i jako lexikologové, jako dialektologové, jako historici jazyka, jako etymologové atp. Naše pomocné materiály mají čtenářům knihy *Bádání o češtině* nabídnout jakýsi jeho malý personální svorník v abecedně seřazených jménech osob, které do jazykovědné bohemistiky (i slavistiky) přispěly. Hesla jsou uvedena stručnou charakteristikou biografickou, neboť na ni se v tištěné podobě většinou nedostalo. Nepřinášejí však bibliografii uváděného tvůrce, nýbrž podávají jen obecně přehled oborů jeho vědecké aktivity a nastiňují povahu její metodologie. Zato obsahují zkrácené odkazy na bibliografické položky o něm po zkratce L.: (jubilejní články, nekrology) otištěné v periodikách a sbornících (obsahují jen jména autora nekrologu a pak zkratkový údaj o tom, kde je publikován; zkratky periodik jsou zde uvedeny až za vlastním abecedním soupisem osob v oddílu *Zkratky periodik a měst*). Sborníky a knižní monografie věnované pojednáváním osobnostem se citují plným titulem. V bibliografické části se výslovně neuvádějí jako zdroj informací o daných osobách především obecné encyklopedie a naučné slovníky, ale ani encyklopedie speciální, kompendia dějin české literatury a jazykovědné slavistiky, ani biografické slovníky a soupisy. V nich si eventuální zájemce musí najít poučení sám. Aby se mu to umožnilo, je tento soupis biografickobibliografických medailonků uzavřen výběrovým přehledem těchto obecných kompendií (bez encyklopedií a naučných slovníků obecných) v oddíle *Literatura předmětu*.

Pomocný, tentokrát ve smyslu „provizorní“, povahu mají dále tyto materiály i proto, že se jejich autorovi nepodařilo vždycky získat jednak ani základní údaje o některých tvůrcích, takže zde jejich medailonky scházejí, jednak ani všechny potřebné údaje o tvůrcích zde uvedených, takže jejich charakteristika není pak v žádoucí míře úplná. Nesoustavně a více méně jen nahodile, ale pro ilustrativní pohled snad užitečně, uvádím u některých medailonků podobizny tvůrců, pokud se mi je podařilo získat od nich osobně nebo z pramenů veřejně přístupných v tisku nebo elektronicky.

Hodlám tento soupis i nadále spravovat a čas od času opravovat a doplňovat. Prosím proto kolegy o laskavé sdělení chybných údajů, pokud je v něm objeví, a dále o doplnění údajů chybějících, zejména a) dat, b) u provdaných žen jejich dívčí jméno, c) obory vysokoškolského studia (co, kde, event. i u koho), d) zaměstnání a funkce po absolutoriu, e) akademické tituly, f), vyznamenání a ocenění, g) eventuálně i o osobní snímek. To vše na mou osobní adresu:

Radoslav Večerka

Střední 3

602 00 Brno

Můžete použít i mou e-mailovou adresu rvecerka@seznam.cz.

II. Abecední heslář tvůrců

[A]

ADAM z Veleslavína, Daniel (1545–1599). Pocházel ze zámožné pražské utrakvistické rodiny. Studoval na Karlově univerzitě v Praze; na ní 1568 bakalář, 1569 Mistr svobodných umění. 7 let vyučoval na univerzitě historii. Od 1576 se stal společníkem knihtiskaře a nakladatele Jiřího Melantricha z Aventina a posléze i vlastníkem jeho tiskárny. Vydával, překládal a kompiloval spisy z oboru humanitních věd. Především však proslul jako lexikograf.

L.: J. V. Rozum: *Daniele Adama z Veleslavína práce původní*, P. 1853; J. V. Rozum: *Daniele Adama z Veleslavína práce přeložené*, P. 1855; J.

V. Novák, *ČČM* 59, 1885, 333–346 a 556–563; M. Kopecký: *Daniel Adam z Veleslavína*, P. 1962; J. Kolár, *ČJL* 50, 1999–2000, 141–142

ADAMEC, Přemysl (1930). Vystudoval na filozofické fakultě v Brně češtinu a ruštinu mj. u A. Kellnera, F. Trávníčka, J. Kurze. Od r. 1953 pracoval na Vysoké škole ruského jazyka v Praze, r. 1959 přešel na filozofickou fakultu UK v Praze. 1960 CSc., 1966 PhDr., 1964 habilitace, posléze profesor oboru. Jeho hlavní pracovní oblastí byl současný ruský jazyk, zejména syntax v konfrontačním aspektu rusko-českém. Metodologicky vyšel z českého meziválečného strukturalismu, postupně se orientoval na postupy syntaxe transformační. Jeho práce ovlivnily teoretické koncepce jazykovědné bohemistiky.

L.: S. Čmejrková, *Jaza* 38, 2001, 44–49

ANDERŠ, Josef (1939). Narozen na Ukrajině v rodině českého původu. Vystudoval ukrajinistiku, rusistiku a slavistiku na filologické fakultě Mečnikovovy univerzity v Odесе. Od 1962 člen jazykovědného ústavu ukrajinské akademie věd v Kyjevě; tam CSc. a DrSc. Profesor Kyjevské národní univerzity. 1992 přesídlil do Česka a stal se profesorem slavistiky na filozofické fakultě UP v Olomouci. Vědecky pracuje v oboru porovnávacího studia ukrajinštiny a ruštiny s češtinou (i s němčinou) na úseku syntakticko-sémantickém

a lexikologickém i lexikografickém.

L.: J. Kořenský, *SaS* 60, 1999, s. 157; J. Damborský, *Opera Slavica* 14/4, 2004, 44–45

AQUENSIS viz VODŇANSKÝ

AQUILINAS viz VORLIČNÝ

AUTRATA, František Václav (1872–1966). Absolvent studia němčiny a češtiny na filozofické fakultě UK v Praze. Středoškolský profesor a posléze ředitel gymnázia v Litomyšli. Do jazykovědné bohemistiky zasahoval jako autor výukově orientovaných prací z nové češtiny a dvojazyčného slovníku češtiny a němčiny i úvodu do staročeské mluvnice.

[B]

BAČKOVSKÝ, František (1854–1908). Studoval na pražské univerzitě, tam 1886 PhDr. Po kratším učitelském působení gymnazijním založil v Praze nakladatelství, knihkupectví a antikvariát. Publikoval spisy z různých oborů i texty učební. V oboru jazykovědné bohemistiky zasahoval do české dialektologie. Jako jeden z českých brusičů spisovného jazyka byl též oprávcem jazykových „poklesků“.

L.: F. V. Vykoukal, *Osv* 39, 1909, 474–475; F. Bařha: *František Bačkovský. Literární pozůstalost*, P. 1963

BACHMANN, Luděk (1931–1987). Vystudoval bohemistiku a fonetiku na filozofické fakultě UK v Praze mj. u V. Vážného, B. Hály. Po absolutoriu v letech 1955–1960 asistent Vysoké školy pedagogické v Praze. Poté přešel do dialektologického oddělení akademického Ústavu pro jazyk český v Praze. PhDr., 1964 CSc. Jako dialektolog se účastnil přípravných prací pro český nářeční atlas teoreticky i sběrem materiálu při expedicích do terénu. Fonetická aprobace mu otevírala cestu k odbornému hodnocení mluveného slova vůbec, i ve sféře jazyka spisovného a jeho kulturního a uměleckého strata.

L.: P. Jančák, *NŘ* 70, 1987, 269–270

BACHMANNOVÁ, roz. NOVOTNÁ, Jarmila (1950). Vystudovala na filozofické fakultě UK v Praze češtinu a italštinu. Po absolutoriu fakulty členka dialektologického oddělení akademického Ústavu pro jazyk český v Praze. 1985 CSc., poté PhDr. Vědecky pracuje v oboru české dialektologie. Spolupracovnice kolektivního českého nářečního atlasu.

BALÁTOVÁ, roz. TRNKOVÁ, Eva (1971). Vystudovala na filozofické fakultě MU v Brně češtinu a latinu. Po absolutoriu fakulty členka akademického Ústavu pro jazyk český. Zabývá se dialektologií. Spoluautorka českého nářečního atlasu.

BALBÍN, Bohuslav (1621–1688). Pocházel ze zchudlé rytířské rodiny. Člen jezuitského řádu. Autor latinsky psaných prací z české historie, zejména kulturní, a známé obrany

českého jazyka (a národa), která ve své době zůstala neotištěna.

L.: S. Vydra: *Leben und Wirken Bohuslav Alois Balbín*, P. 1788; E. Tonner: *Bohuslav Balbín a Tomáš Pešina z Čechorodu*, P. 1869; F. Menčík, *Světlozor* 22, 1888, 390–391, 410–411, 419–421, 435–439, 458–459, 475–478, 490, 503–506; týž, *VKČSN* 1889, 182–202; J. Hanuš, *ČČH* 12, 1906, 133–148, 298–311, 407–426; A. Rejzek: *Bohuslav Balbín*, P. 1908; J. V. Šimák, *VČA* 1915, 82–201; J. Prokeš, *ČMM* 1925, 245–259; O. Květoňová-Klímová, *ČČH* 32, 1926, 497–541; J. Brambora, *Zvon*

29, 1929, 153–154; W. Bobek, *Sb. Matice Slovenskej* 8, 1930, 134–150, 9, 1931, 1–13; týž: *Bohuslav Balbín*, Br. 1932; J. Muk: *Jindřichův Hradec v životě a díle Bohuslava Balbína*, Jindřichův Hradec 1935; J. Pelikán: *Balbínovy pomůcky a prameny*, P. 1936; týž, *Časopis Spol. přátel starožitností* 44, 1936, 113–124, 163–174; V. Mánek: *Životní pouť, dílo a význam P. Bohuslava Balbína*, Jičín 1938; J. Strakoš: *Bohuslav Balbín*, B. 1939; B. Benetka: *P. Bohuslav Balbín T. J., kněz, učenec a vlastenec*, Ol. 1939; J. Nováček: *První vydání Balbínovy rozpravy na obranu českého jazyka*, P. 1939; V. Ryneš: *Výhnanství P. Bohuslava Balbína*, P. 1940; Z. Kalista: *Bohuslav Balbín*, B. 1947; A. Pražák, in: *Míza stromu*, P. 1949, 46–52; J. Loužil, in: *Hradec Králové*, Hradec Králové 1958, 215–227; J. Hejnic, *LF* 97, 1974, 217–234; R. Šťastný, *ČJL* 32, 1981–1982, 178–179; J. Kučera – J. Rak: *Bohuslav Balbín a jeho místo v české kultuře*, P. 1983; M. Kopecký, *SCH* 18, Nr. 35, 1988, 44–46; týž: *B. Balbín. Rozprava krátká, ale pravdivá*, P. 1988; J. Kraus, *NŘ* 71, 1988, 266–269; A. Richterová: *Soupis autografů Bohuslava Balbína z fondů státní knihovny ČSSR*, P. 1988; *Bohuslav Balbín a kultura jeho doby v Čechách. Sborník z konference Památníku národního písemnictví*, P. 1992; K. Pospíchal, *Češtinář* 2/3, 1992, 49–52; *Bohuslav Balbín und die Kultur seiner Zeit in Böhmen*. Z. Pokorná und M. Svatoš, Köln – Weimar – Wien 1993; M. Svatoš, *LF* 117, 1994, 226–247; J. K. Kroupa, *LF* 117, 1994, 307–309; J. Sedlák, *ČJL* 48, 1997–98, s. 48

BALCAR, Milan (1933). Vystudoval ruštinu a češtinu na filozofické fakultě UK v Praze mj. u L. Kopeckého, A. Dostála, B. Havánka. 1967 PhDr. Od r. 1956 zaměstnán na pedagogické fakultě pražské univerzity. Vědecky činný v oboru současný ruský jazyk, zvláště na úseku syntaxe. Spoluaudor vysokoškolských učebních textů ruštiny. Uplatňoval porovnávací hledisko rusko-české.

BALHAR, Jan (1931). Absolvent oborů čeština a polština na filozofické fakultě brněnské univerzity mj. u A. Kellnera, F. Trávníčka, J. Kurze. Po absolutoriu fakulty působil (od r. 1956) v brněnské pobožce akademického Ústavu pro jazyk český, v letech 1983–1992 jako jeho vedoucí. PhDr., 1961 CSc. Podílel se na výzkumu moravských dialektů, novátorský i na úseku syntaxe; účastnil se přípravných prací k českému jazykovému atlasu i spoluaudorsky a redakčně jeho vydávání. Externě přednášel a vedl cvičení na filozofické a na pedagogické fakultě brněnské univerzity z české dialektologie a normativní mluvnice

české a polské. Věnoval odbornou pozornost otázkám jazykové správnosti a kultury a popularizaci výsledků jazykovědné práce v oblasti bohemistiky.

L.: D. Šlosar, *NŘ* 74, 1991, 104–105; (bibliografie za léta 1957–1996), *SPFFBU A* 44, 1996, 145–150; K. Fic, *NŘ* 84, 2001, 169–170

BARNET, Vladimír (1924 – 1983). Slovanskou filologii vystudoval na UK v Praze mj. u B. Havránka a A. Dostála, pak i v Leningradě, mj. u B. A. Larina a S. G. Barchudarova; tam byl i lektorem českého jazyka. 1960 v Praze habilitace, 1967 jmenován mimořádným profesorem ruského jazyka, posléze řádným. Jazykovědnou rusistiku vzdělával na úseku historické mluvnice (i dialektologie) i v plánu synchronně konfrontačním (v porovnání s češtinou).

L.: Z. Trösterová, *ČRus* 28, 1983, 231–236; S. Čmejrková, *SaS* 55, 1994, 239–240; L. Součková, *SaS* 66, 2005, 159–160

BARNETOVÁ, roz. VAVREČKOVÁ, Vilma (1925–1997). Vystudovala na filozofické fakultě UK v Praze ruštinu a angličtinu mj. u B. Havránka, L. Kopeckého, B. Trnky. 1953 PhDr. Od r. 1951 působila jako asistentka a odb. asistentka na filozofické fakultě univerzity v Praze, r. 1954 přešla do pražských ústavů akademických. Počátkem sedmdesátých let CSc. Vědecky byla činná na poli lingvistické rusistiky s uplatněním synchronně komparativního aspektu rusko-českého. Její práce byly vytříbené po stránce jazykovědně teoretické; přispívaly tak k metodologickému rozvoji české jazykovědy vůbec a bohemistiky zvláště.

L.: Z. Skoumalová, *JazA* 33/1–2, 1996, 65–68; táž, *Sl* 66, 1997, 513–514

BARTÁKOVÁ, roz. PIKOROVÁ, Jarmila (1933–2003). Na filozofické fakultě v Bratislavě vystudovala ruštinu a slovenštinu mj. u J. Stanislava a E. Paulinyho. Po absolutoriu (1957) činná v Jazykovědném ústavu L. Štúra SAV v Bratislavě (přípravné práce na *Slovníku slovenského jazyka* a *Slovenském nářečovém atlase*). Od r. 1961 na filozofické fakultě brněnské univerzity. 1966 PhDr., 1986 CSc., posléze (od habilitace r. 1991) docentka. Věnovala se porovnávacím studiím slovensko-českým a česko-slovenským.

L.: (bibliografie), *SPFFBU A* 41, 1993, 149–150; Z. Rusínová, *SPFFBU A* 52, 2004, s. 158

BARTOCHA, Josef (1859–1927). Vystudoval klasickou filologii a češtinu na filozofické fakultě pražské univerzity, poté působil jako středoškolský profesor v různých městech na Moravě. Pracoval v oboru české dialektologie a přispíval k vnějším dějinám českého

jazyka a k dějinám oboru

L.: St. Souček, *NV* 9, 1927–1928, 82–83

BARTOLOMĚJ Z CHLUMCE, též **CLARETUS DE SOLENTIA**, krátce **KLARET** (?–1379). Mistr Karlovy univerzity. Působil zprvu jako kněz a lékař v Praze, zemřel jako arcijáhen v Boleslavi. Jeho jazykovědné dílo zahajuje proud české tvorby lexikografické. L.: V. Flajšhans, *LF* 50, 1923, 232–244; týž in: *Slovanský sborník věnovaný F. Pastrnkovi*, P. 1923, 26–29; týž: *Klaret a jeho družina I, II*. P. 1926, 1928 (k tomu J. Vilikovský, *Ba* 2, 1928, 442–453, 842–846; 3, 1929, 158–159); F. M. Bartoš, *ČČM* 102, 1928, 178–184; týž, *LF* 60, 1933, 153–157; V. Flajšhans, *LF* 65, 1938, 33–46; B. Ryba: *Nové jméno mistra Klareta*, *VKČSN*, tř. pro filos., hist. a filol. 1943, Nr. V.; F. M. Bartoš, *ČČF* 2, 1943–44, 143–147 (k tomu V. Chaloupecký, *ČČH* 47, 1946, 369–372); J. Kolár, *ČJL* 29, 1978–79, 279–280. K interpretaci jednotlivých slov u Klareta srov. B. Ryba, *ČMF* 26, 1939–40, 184–192; týž: *LF* 67, 1940, 320–335; týž: *ČČF* 1, 1942–43, 48–53, 138–141, 216–220; V. Šmilauer, *LF* 67, 1940, 383–394; J. Baum, *ČČM* 115, 1946, 53–60; V. Machek, *LF* 70, 1946, 154; F. Jílek, *VKČSN* 1950, Nr. IV.; týž, *AUC-Philol* 1/5, 1955, 1–40; E. Michálek, *Sl* 42, 1973, 403–409; (Kolektiv), *SaS* 34, 1973, 129–133; Z. Horálková a E. Michálek, *LF* 96, 1973, 238; E. Michálek, *NŘ* 58, 1975, 77–81; týž, *SaS* 37, 1976, 220–223; týž, *SaS* 39, 1978, 142–149; J. Kolár, *ČJL* 29/6, 1978–79, 279–280; M. Řihová, *Časopis lékařů českých* 118, 1979, 786–789; A. Vidmanová, *LF* 103, 1980, 213–223; E. Michálek, *Sl* 50, 1981, 177–178; týž, *LF* 107, 1984, 220–222; týž: *Česká slovní zásoba v Klaretových slovnících*, P. 1989; B. Božko, *Slavica Stetinensia* 4, 1995, 139–156

BARTOŠ, František (1837–1906). Po maturitě na německém gymnáziu v Olomouci (1860) studoval na filozofické fakultě ve Vídni klasickou filologii (u Hoffmana a Bonitze) a slavistiku (u Miklošiče a Šembery). Učitel-sky začal působit na různých moravských gymnáziích r. 1864. Za činnost v oboru školství a vydávání školních učebnic a čítanek byl vyznamenán nižším rakouským vyznamenáním. Za zásluhy na poli vědy byl jmenován dopisujícím členem Královské české společnosti nauk (1884) a řádným členem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění (1890); v r. 1903 byl zvolen dopisujícím členem Carské akademie nauk v Petrohradě. Vědecky se uplatnil jako etnograf a folklorista a jako jazykovědec v oboru bohemistiky (zejména na úseku syntaxe). Jeho základní vědecká díla jsou věnována české dialektologii.

L.: J. Bartocha: *Z pamětí a života Františka Bartoše*, Telč 1906; týž, *ČMM* 30, 1906, 373–401 (bibliografie); L. Čech, *ČMM* 31, 1907, 1–17 a 129–152; F. Pastrnek, *AČA* 16, 1907, 126–139; M. Hýsek: *Literární Morava v letech 1849–1885*, P. 1911, 184–193; *Památce F. Bartoše* (10. č. Vlastivědného sborníku „Zahrada Moravy“ 3), Kroměříž 1926; F. Trávníček, *ČMM* 61, 1937, 145–151; (sborník) *1837–1937 František Bartoš*, Zlín 1937; F.

Zvěřina, in: F. Bartoš: *Naše děti*, 1949; A. Vašek, *Valašsko* 6, 1957, 10–21; *Ze života a díla Františka Bartoše. Sborník studií*, Gottwaldov 1957; A. Gregor: *O životě a díle Františka Bartoše*, B. 1968; S. Utěšený, *NŘ* 52, 1969, 298–300; V. Michálková, *Malovaný kraj* 14/5, 1978, 10–11; K. Kamiš, *FilSt* 13, 1985, 7–18; K. Fic, *ČJL* 37, 1986–87, 230–234; M. Šipková, in: *Pocita Dušanu Šlosarovi*, Boskovice 1995, 207–212

BARTOŠEK, Jaroslav (1933). Jako vysokoškolsky aprobovaný bohemista nastoupil r. 1966 na katedru českého jazyka filozofické fakulty v Olomouci a vyučoval na ní fonetiku a syntax češtiny. V r. 1970 byl nucen z politických důvodů z fakulty odejít, teprve po rehabilitačním návratu r. 1990 mohl ve své činnosti pokračovat; r. 1991 se habilitoval pro obor český jazyk. R. 1995 přešel na katedru žurnalistiky a stal se jejím vedoucím.

BARTŮŇKOVÁ, Jana (1942). Vystudovala 1959–64 na filozofické fakultě olomoucké univerzity češtinu a dějepis. 1964–71 učitelství na základních školách. Od 1971, kdy získala titul PhDr., učitelka na olomoucké tzv. fakultní škole pedagogické fakulty Komenium. 1976 přešla na katedru českého jazyka a literatury na pedagogické fakultě v Hradci Králové, CSc. 1990–96 byla katedrovou vedoucí, poté proděkanka fakulty. 1998 docentura pro obor český jazyk. Vyvíjí rozsáhlou vědecky organizační a osvětovou činnost. Vědecky ji ovlivnili zejm. profesori M. Komárek a K. Hausenblas. Badatelsky zaměřena především na stylistiku a textovou lingvistiku. Průběžný je její odborný zájem o jazykovou didaktiku.

L.: B. Dejmek, *Češtinář* 3, 1992–93, 35–36 (tam soupis prací z pera V. Koblížka na str. 36–38); J. Zeman, *Češtinář* 13/2, 2002–2003, 38–41 (tam též bibliografie na str. 41–44)

BAUER, Jaroslav (1924–1969). Vystudoval na filozofické fakultě v Brně češtinu a ruštinu mj. u F. Trávníčka, J. Kurze a indoevropéistickou nadstavbu u V. Machka. PhDr. 1949, CSc. 1955. Po absolutoriu zůstal ve svazku filozofické fakulty, posléze jako zástupce profesora (od 1965) a profesora srovnávací slovanské jazykovědy (od 1966). Kromě pedagogické a rozsáhlé badatelské činnosti v oboru vyvíjel neobyčejně intenzivní činnost vědecky organizační, mj. jako sekretář gramatické komise při Mezinárodním komitétu slavistů nebo organizátor mezinárodních konferencí o slovanské syntaxi, pořádaných v Brně. Za zásluhy v oboru slavistiky byl vyznamenán bulharským Řádem Cyrila a Metoděje I. stupně. Jeho vědecké zájmy byly soustředěny na obor slovanské syntaxe v souvislostech komparačně generálních, ale i v slovanských jazycích jednotlivých, zejména v češtině, ruštině, staroslověnině a polštině. Metodologicky pokračoval v té linii českého syntaktologického bádání, která je vyznačena jmény J. Zubatý, F. Trávníček a B. Havránek. Osvědčoval filologickou akribii a smysl pro detail stejně jako schopnost postihnout strukturní souvislosti zkoumaných jevů a dobrat se zobecňujících závěrů.

L.: A. Lamprecht, *SPFFBU*, A 17, 1969, 7–9 (na str. 11–29 bibliografie z pera M. Baue-rové a R. Mrázka); A. Vašek, *JazA* 6, 1969, Nr. 1, 55–56; J. Kurz, *Sl* 38, 1969, 515–517; M. Grepl, *SaS* 30, 1969, 93n.; R. Večerka, *WdSl* 14, 1969, 98–102; R. Večerka, *RočUJEP* 1968–75, B. 1976, 59–61; M. Grepl, *SPFFBU* A 42, 1994, 131–132

BAUEROVÁ, Helena (1949). Vystudovala češtinu a srbocharvátštinu na filozofické fakultě v Brně mj. u A. Lamprechta, R. Večerky, L. Pacnerové, I. Dorovského. 1973–74 studijní stáž v Novém Sadu, 1984 studijní pobyt v Záhřebu. 1977 PhDr. Od 1974 na katedře bohemistiky a slavistiky filozofické fakulty UP v Olomouci. Tam od 1994 po habilitaci docentka pro obor srovnávací slovanské jazykovědy. 1994–95 prorektorka UP. Nositelka medailí Jugoslávské akad. věd a Staroslověnského institutu v Záhřebu a medaile UP v Olomouci. Pracuje v oboru srovnávací slovanské jazykovědy a paleoslovenistiky; získala charvátskohlaholského písemnictví.

BAUEROVÁ, roz. TOBKOVÁ, Marta (1928). Vystudovala češtinu a ruštinu na filozofické fakultě v Brně mj. u F. Trávníčka, A. Kellnera, J. Kurze, V. Machka (indoevropéistická nadstavba). PhDr., CSc. Působila v brněnských akademických pobočkách pracoviště akademického staroslověnského slovníku. Autorka vědeckých studií z oboru staroslověnské syntaxe, spoluautorka kolektivního paleoslovenistického díla lexikografického.

BAYEROVÁ, Naděžda (1934). Bohemistiku vystudovala na olomoucké univerzitě zejména u J. Daňhelky a F. Kopečného. Vysokoškolská učitelka v Ostravě (na Vysoké škole pedagogické, pak na Pedagogické fakultě a posléze na filozofické fakultě Ostravské univerzity; na ní i vedoucí katedry českého jazyka). PhDr., CSc., doc. Vědecky pracovala v oboru starší češtiny, ale hlavně v české onomastice publikačně i organizačně. L.: R. Šrámek, *OZ* 34–35, 1993–94, 186–188; S. Pastyřík, *Češtinář* 15/1, 2004–2005, 26–27; *Sborník prací filozofické fakulty Ostravské univerzity k jubileu ... J. Hubáčka a N. Bayerové* (= Acta Facultatis Philosophicae Ostraviensis), 2004

BEČKA, Josef (1894–1955). Studoval na filozofické fakultě v Praze. 1918/19 PhDr. Od r. 1939 ředitel Slovanské knihovny v Praze, od 1945 Národní a univerzitní knihovny. Jako vedoucí bibliografie slavik v Slovanském ústavu ČSAV (od 1949) se věnoval hlavně pracím bibliografickým, příležitostně též polsko-české/česko-polské lexikografii. L.: O. Berkopec, *Knihovna* 1955

BEČKA, Josef Václav (1903–1992). Po absolvování oborů čeština a francouzština na filozofické fakultě UK v Praze působil jako gymnaziální učitel na Slovensku a v Čechách.

Od r. 1945 byl zaměstnán jako vědecký pracovník Výzkumného ústavu pedagogického v Praze, od 1958 do 1963 jako profesor pedagogické fakulty v Olomouci a posléze (až do penzionování 1970) Univerzity 17. listopadu v Praze. Pracoval v oboru současného českého spisovného jazyka, jeho stylistiky (hlavně na úseku výstavby a kompozice textu, v rozborech stylu jednotlivých spisovatelů, stylu různých žánrů apod.), lexikologie a lexicografie, kultury jazyka a jazykové výuky. Autor řady učebních textů pro vysoké i střední školy.

L.: E. Čech, *ČJL* 13, 1962–63, 443–446; M. Těšitelová, *NŘ* 56, 1973, 159–162; E. Čech, *ČJL* 28, 1977–78, 465–467; J. Spal, *ČJL* 34, 1983–84, 40–43; J. Kraus, *NŘ* 71, 1988, 262–263; K. Šebesta, *ČJL* 39, 1988–89, 24–27; V. Staněk, *ČJL* 43, 1992–93, 40–42; J. Zeman, *Češtinář* 14/1, 2003–2004, 13–15; M. Těšitelová, *ČJL* 54, 2003–2004, 41–42

BEDNAŘÍKOVÁ, Božena (1959). Jako aprobovaná češtinářka členka katedry bohemistiky na filozofické fakultě UP v Olomouci. Vědecky pracuje v oboru současného českého jazyka, jeho funkční morfologie, syntaxe a sémantiky, stylistiky a translologie.

BĚLIČ, Jaromír (1914–1977). Studoval na filozofické fakultě v Brně češtinu a němčinu

mj. u B. Havránka a F. Trávníčka. 1937 studijní pobyt v Krakově u K. Nitsche a T. Lehra-Splawinského. Habilitace na filozofické fakultě v Brně (1947), 1949 jmenován profesorem českého jazyka na filozofické fakultě PU v Olomouci, na UK v Praze od 1957. PhDr. 1946, DrSc. 1956, člen korespondent ČSAV. Na UP v Olomouci byl 1949–1952 děkanem filozofické fakulty, 1953–1957 rektorem VŠP v Olomouci. Nositel polského řádu Polonia restituta. Vyvíjel rozsáhlou činnost

vědecky organizační. Bohemistické práce začal na úseku literární historie, ale celý život se pak věnoval českému jazyku jako dialektolog i badatel o vývoji jazyka spisovného ve společenskohospodářských souvislostech. Trvalý zájem projevoval o stratifikaci národního jazyka, o jeho kulturu i o jeho výuku (účast na tvorbě učebnic).

L.: S. Králík, *Informační bulletin pro otázky jazykovědné* 1964 (tam i bibliografie z pera Z. Tyla a M. Tylové); V. Křístek, *ČJL* 24, 1973–74, 327–33; M. Komárek, *NŘ* 57, 1974, 1–5 (tam i bibliografie z pera M. Tylové, 42–54); V. Křístek, *ČJL* 28, 1977–78, 328–329; S. Utěšený, *SaS* 35, 1974, 81–84; M. Komárek, *NŘ* 61, 1978, 30–31; S. Utěšený, *SaS* 39, 1978, 70–71; týž, *Zborník za filologiju i lingvistiku* 22, 1979, 20–211; E. Eichler, *ZfSl* 24, 1979, 923–924; J. Porák, *Sl* 48, 1979, 432–434; J. Siatkowski, *PorJez* 1979, Nr. 2, 81–84; S. Urbańczyk, *JP* 59, 1979, 1–5; J. Jančáková, *ČJL* 34, 1983–84, 425–428; J. Jančáková a V. Petráčková, *NŘ* 67, 1984, 103–104; K. Kučera, *ČJL* 39, 1988–89, 318–319; J. Hasil, in: *Slavica Pragensia ad tempora nostra*, P. 1998, 38–43

BĚLIČOVÁ, roz. KŘÍŽKOVÁ, Helena (1929). 1947–51 studovala na filozofické fakultě UP v Olomouci mj. u A. Isačenka. PhDr., 1958 CSc., 1960 habilitace, 1984 DrSc. Od

1962 působila na rusistických pracovištích ČSAV. Vyvíjela rozsáhlou činnost vědecky organizační. Zahajovala svou vědeckou činnost jako historička jazyka, ale brzy se orientovala na synchronně porovnávací studium rusko-české a to dále rozšířila na synchronní komparaci obecně slovanskou na úseku syntaxe a morfologie a míří do obecnějších oblastí lingvistické teorie a filozofie jazyka vůbec. Vyšla z pražského strukturalismu a vytvářela systematicky metodologickou bázi založenou na postupech poststrukturalistických. Patří k té skupině českých rusistů,

kteří od padesátých let 20. stol. ovlivňovali české lingvistické myšlení v oblasti obecné jazykovědy i jazykovědné bohemistiky.

L.: N. Savický, *ČRus* 24, 1979, 235–236; L. Uhlířová, *SaS* 50, 1989, 252–254; S. Čmejrková, *ČRus* 34, 1989, 163–168; S. Čmejrková – V. Hrabě, *JazA* 27, 1990, 58–60

BENEDICTI NUDOZERINUS, Laurentius (= **BENEDIKT Z NUDOŽER**, Vavřinec, **Z NEDOŽIER**, Vavrinec) (asi 1555–1615). Rodák ze středního Slovenska. Od r. 1587 studoval a působil na univerzitě v Praze; 1597 bakalář, 1600 Mistr svobodných umění. Učil na moravských a českých školách. R. 1604 povolán na pražskou univerzitu za profesora matematiky a výkladu latinských klasiků. 1611 prorektor, 1612 děkan artistické fakulty. Kromě učebnice aritmetiky a překladu žalmů (a přehledu časoměrných metrických pravidel) autor do té doby nejuplněnější a nejsystematičtější (latinsky psané) gramatiky češtiny, o níž pracoval 9 let.

L.: J. V. Novák, *ČČM* 62, 1888, 360–369; J. Hendrich, *Ba* 4, 1930, 365–370; J. Garaj, *Naša veda* 2, 1955, 531–533; J. Čečetka: *Vavrinca Benediktiho z Nedožier Vnútorná sústava školská a Reč nápravná*, Br. 1955; J. Štraus, *ČJ* 6, 1956, 385–389; J. B. Čapek, *Kostnické jiskry* 50, 1965, Nr. 42, 4; O. Kollárik: *Vavrinec Benedikt Nedožerský*, Martin 1965; J. B. Čapek, *AUC-HUCP* 7, 1966, 7–32; O. Kollárik, in: *Humanizmus a renesancia na Slovensku v 15.–16. storočí*, Br. 1967, 270–287; E. Jóna, *PDS* X, 1985, 107–124; N. Smith, *SPFFBU A* 42, 1994, 61–67; táž, in: *Pocita Dušanu Šlosarovi*, Boskovice 1995, 54–65; J. Kraus, *ČJL* 54, 2003–2004, 91–92; F. Outrata, *AUC-HUCP* 42, 2002, 59–74

BENEŠ, Josef (1902–1984). Vystudoval na filozofické fakultě UK v Praze češtinu a němčinu mj. u M. Weingarta a J. Janka. Po absolutoriu fakulty středoškolský profesor. 1957–1966 vedoucí katedry bohemistiky na pedagogické fakultě UJEP v Ústí n. L.; tam posléze docent. V jazykovědné bohemistice zanechal za sebou rozsáhlé vědecké dílo onomastické, zejména na úseku antroponymie.

L.: V. Šmilauer, *ZMK* 23, 1982, 271–276; I. Lutterer, *OZ* 26/4–5, 1985, 337–339; týž, *Namenkundl. Informationen* 47, 1985, s. 97; M. Nováková-Šlajsová, *OZ* 26/4–5, 1985 340 až 350 (bibliografie)

BENEŠOVÁ, Dobrava, viz **MOLDANOVÁ**

BENEŠOVÁ, Eva, viz **BURÁŇOVÁ**

BENEŠOVSKÝ, Matouš, zvaný **PHILONOMUS** (asi 1550–1595). Postupně vychovatel, kněz a kazatel, písař pražské konsistoře, správce školy u sv. Víta na Hradě, poslední utrakvistický představený Emauzského kláštera (kláštera Na Slovanech) v Praze. Z něho uprchl právně stíhán; o konci jeho života nejsou zprávy. Autor časově třetí (první paradigmatické) gramatiky češtiny a českého (předvědeckého) etymologického slovníku.

L.: J. Štraus, *ČJ* 4, 1954, 194–197; V. Nový, *SbVPŠ v Plzni, Jaz. a lit.* 2, 1959, 229–248; J. Vintr, in: *Slavic Themes – Papers from two Hemispheres*, ed. B. Christa, W. Gesemann, H. W. Schaller, Neuried 1988, 387–396

BERAN, Josef (1841–1907). 1865 vysvěcen na kněze. Od 1871 učitel, posléze ředitel ústavu pro hluchoněmé. Spolupracovník encyklopedických slovníků. Do jazykovědné bohemistiky zasáhl jako autor několikrát vydané školní mluvnice češtiny.

BERGMANN, František (1877–1941). Absolvent pražské univerzity (PhDr. a aprobace z franštiny). Učil na středních školách, od r. 1920 působil jako rada archivní a knihovní služby v Zemské a univerzitní knihovně v Brně. Do filologické bohemistiky zasáhl jen několika kratšími studii, ale ty přinášejí spolehlivé údaje pro chronologii a teritoriální rozšíření některých staročeských jevů hláskoslovných.

L.: V. Machek, *NV* 21, 1942, s. 50

BEŠTA, Theodor (1920–1996). Slavistiku začal studovat po druhé světové válce na Lvovské univerzitě až do r. 1947, studia dokončil na filozofické fakultě UK v Praze. Tam 1952 PhDr., 1963 CSc., 1965 habilitace pro obor polský jazyk. Od r. 1951 působil na pražské filozofické fakultě. Pracoval na poli lingvistické polonistiky v porovnávacím aspektu s češtinou (mj. byl i spoluautorem dvojdílné učebnice polštiny) a dějin slovanské filologie.

L.: K. Oliva, *Sl* 65, 1996, s. 415

BÍBA, Vincenc Dominik (1820–1906). Dlouholeté učitelské působení na českých školách, 1869–1875 školní inspektor. Vyznamenán záslužným křížem s korunou. Autor četných školních učebnic a cvičebnic češtiny.

BÍLÝ, František (1854–1920). Byl žákem Gebauerovým na pražské univerzitě; poté působil na středních školách. Jeho odborné zájmy byly věnovány nové české literatuře. Vedle toho přispíval k české lexikologii a frazeologii (spisovně i regionální) a zasahoval do otázek jazykové správnosti. Člen ústřední pravopisné komise. Edičně činný též jako komeolog. Od 1896 mimořádný člen Královské české společnosti nauk, od 1913 mimořádný

člen III. třídy České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění.

L.: M. Hýsek, *NV* 3, 1919–20, s. 72; J. Zubatý, *NŘ* 4, 1920, 257–258; J. Kabelík, *AČA* 31–32, 1922, 99–109; týž, in: *Kniha československé jednoty*, P. 1925

BLAHOSLAV, Jan (1523–1571). Rodák z Přerova získal vyšší vzdělání na univerzitách v Basileji a ve Wittenberku (tam poslouchal mj. i Martina Luthera a Melanchtona). Po návratu do vlasti se stal sekretářem seniora Jednoty bratrské v Boleslavi a již r. 1557 se stal sám seniorem (biskupem). Byl literárně mimořádně aktivní jako autor resp. vydavatel děl historického obsahu, jako překladatel Nového zákona do češtiny a jako tvůrce teoretických i praktických příruček jazykových (mj. i české gramatiky) a zpěvníkových pro potřeby církevního života své náboženské obce a jejích kazatelů. V ní a v českém kulturním životě vůbec proslul

jako nelitostný polemik proti „misomusům“.

L.: V. J. Dušek, *ČČM* 66, 1892, 307–318; týž, *ČČM* 69, 1985, 175–189 a 466–479; J. V. Novák, *LF* 31, 1904, 349–354; F. A. Slavík, in: *Lidová čítanka moravská*, Telč s.a., 111–122; J. Vlček, *NŘ* 1, 1917, 5–8, 41–44, 114–117; A. Caha: *Jan Blahoslav. K 400. výročí jeho narozenin*, B. 1922; F. Ř. Beňkovský: *Jan Blahoslav. K 400letým jeho narozeninám*, Opava 1923; *Sborník Blahoslavův*, Přerov 1923; A. Gregor, *ZfSl* 10, 1965, 563–569; J. Janáček: *Jan Blahoslav*, P. 1966; *Sborník Jan Blahoslav Přerovský*, Přerov 1971; *Jan Blahoslav, předchůdce J. A. Komenského. Sborník studií k čtyřsetletému výročí úmrtí Jana Blahoslava*, Uherský Brod 1971; E. Michálek, *NŘ* 55, 1972, 22–26; J. Vintr, *LF* 95, 1972, 150–162; R. Šťastný, *ČJL* 23, 1972–73, 268–272; F. Hýbl, *Štafeta. Kulturně politický časopis Prostějovska* 11/3, 1979, 13–16; M. Čejka, *PDS* X, 1985, 67–75; D. Šlosar, *ibid.*, 77–82; M. Čejka – D. Šlosar – J. Nechutová: *Gramatika česká Jana Blahoslava*, B. 1991 (= Spisy filozofické fakulty 285); M. Čejka, in: *Přednášky a besedy z 28. běhu LŠSS*, B. 1995, 5–7

BLÁHOVÁ, roz. **DVOŘÁKOVÁ**, Emilie (1931). Vystudovala na filozofické fakultě UK v Praze ruštinu a řečtinu. Po absolutoriu nastoupila zprvu na Vysokou školu ruského jazyka a literatury v Praze, od r. 1959 zaměstnaná na pracovišti staroslověnského slovníku zařazeného během doby do různých akademických ústavů pražských. PhDr., CSc. Vědecky činná na poli staroslověnské lexikografie a gramatologie, především na úseku syntaxe. Metodologicky uplatňuje grecistické vzdělání k důsledným jazykovým komparacím řecko-staroslověnským. Širší filologické zájmy uplatnila jako vydavatelka starých památek v původním znění i v jejich novodobých překladech s cennými komentáři a bibliografií. L.: *Cyrillo-Methodiana in honorem Aemiliae Bláhová et Venceslai Konzal* (= *Sl* 70), P. 2001

BLATNÁ, Renata (1959). Vystudovala bohemistiku a rusistiku na filozofické fakultě brněnské univerzity. PhDr., CSc. Členka ústavu českého národního korpusu na filozofické fakultě UK v Praze. Věnuje se výzkumu češtiny v porovnání s ruštinou a angličtinou s využitím českého národního korpusu a postupů statistických. Translatologický aspekt uplatňuje v jazykovém hodnocení českého dabingu cizojazyčných filmů.

BLAŽEK, Jiří (1939–1986). Absolvent oborů čeština a ruština na filozofické fakultě brněnské univerzity; žák mj. J. Bauera. Po studijním pobytu v brněnské pobožce akademického Ústavu pro jazyk český odborný asistent pedagogické fakulty v letech 1965–1976. Poté překladatel v Královopolské strojírně v Brně, od r. 1977 gymnazijní profesor. Vědecky se zabýval novočeskou syntaxí. Též autor popularizačních příspěvků zaměřených k současné češtině.

BLAŽEK, Matyáš (1844–1897). Aprobovaný bohemista. Středoškolský profesor. Spoluautor (spolu s F. Bartošem) ve své době vlivné české mluvnice pro střední školy a učitelské ústavy, která jako reprezentativní příručka byla vydávána opakovaně v posledních dvou desetiletích 19. století.

BLAŽEK, Václav (1959). 1983 absolvoval studium matematiky a fyziky na matematicko-fyzikální fakultě UK v Praze, 1984 RNDr. 1981–83 studoval souběžně afrikanistiku a indoeuropeistiku na filozofické fakultě UK. 1984–1993 učitelství na středním odborném učilišti. 1990–1993 vědecký aspirant na filozofické fakultě MU v Brně u A. Erharta (1993 CSc.), od 1995 v jejím svazku a 1998 habilitován pro indoevropskou srovnávací jazykovědu; 2003 profesor oboru. 1993–94 a 1998 nositel Humboldtova stipendia na univerzitách v Kolíně n. R. a v Bonnu, v letním semestru 2003 stipendista na Netherland Institute of Advanced Study. Blažek je lingvista komparatistického záběru daleko překračujícího rámec jazyků indoevropských. Část jeho rozsáhlého vědeckého díla míří zase na druhé straně do jazykovědné slavistiky a bohemistiky.

BLAŽEK, Vladimír (1939). Absolvent bohemistiky a rusistiky na filozofické fakultě UK v Praze. Člen ústavu východoevropských studií na filozofické fakultě pražské univerzity, vedoucí jeho kabinetu pro slovanskou filologii. PhDr., CSc., doc. Vědecky činný v oboru jazykovědné rusistiky v celém časovém rozpětí, od ruštiny staré až po současnou; v synchronní rusistice uplatňuje porovnávací hledisko bohemistické. Přispívá též k dějinám oboru.

BOGOCZOVÁ, Irena (1961). Slovanskou filologii vystudovala na ostravské univerzitě. 1985 PhDr., 1995 CSc. 1988–91 členka ostravské pobočky akademického Ústavu pro jazyk český, od 1990 činná v Ústavu pro výzkum polského etnika; souběžně začala působit na katedře českého jazyka ostravské filozofické fakulty a tam od 1997 interní členka a v letech 2001–2002 vedoucí. Působí též v Ústavu bohemistiky a knihovnictví v Ostravě. Vědecky pracuje v oboru slovanské jazykovědné komparistiky, zejména česko-polských a polsko-českých jazykových kontaktů, interference, jazykového povědomí a kompetence v mluvené komunikaci v areálu česko-polského bilingvismu a diglosie. Autorka a spoluautorka vysokoškolských učebních textů.

BOROVÍČKOVÁ, Blanka (1926). Po maturitě zaměstnána v Československém rozhlasu. Vystudovala na filozofické fakultě UK v Praze fonetiku a hudební vědu, postgraduálně matematickou statistiku. 1952 členka akademického Ústavu pro jazyk český v Praze (jeho tehdejšího fonetického kabinetu); 1955 spoluzakladatelka mezioborové pracovní skupiny pro výzkum akustické podstaty a percepce češtiny; v ní byla činná do odchodu do důchodu (1982). PhDr., 1962 CSc. Pěstovala mezinárodní vědecké kontakty. Její vědecká práce v oboru fonetiky a akustiky řeči spojená s vývojem potřebné přístrojové techniky je uznávána u nás i v zahraničí.

L.: M. Ptáček, *NŘ* 74, 1991, 250–251

BOŘEK-DOHALSKÁ, roz. ZICHOVÁ, Marie (1937). Vystudovala na filozofické fakultě UK v Praze češtinu a francouzštinu. 1962–64 členka fonetické laboratoře v akademickém Ústavu pro jazyk český v Praze, poté fonetického ústavu na filozofické fakultě pražské univerzity. 1967 PhDr., 1971 CSc., 1990 DrSc., posléze od r. 1995 profesorka oboru. Externě působila i na dalších ústavech, též opakovaně ve Francii; tam mj. r. 1996 a 2000 jako hostující profesorka ve fonetické laboratoři pařížské univerzity. R. 1992 vyznamenána Cenou rektora UK, a r. 1998 francouzským státním vyznamenáním Chevalier dans l'Ordre des Palmes Académiques. 1999 zvolena viceprezidentkou Mezinárodní společnosti fonetických věd. Vědecky pracuje ve fonetice obecné a ve fonetice francouzštiny a češtiny. Speciálně bohemisticky jsou kromě toho zaměřeny její vědecké příspěvky o verbální komunikaci.

L.: J. Holeš, *Cizí jazyky* 4, 2003–2004, 158–159

BOZDĚCHOVÁ, Ivana (1960). Jako aprobovaná bohemistka členka katedry bohemistiky na filozofické fakultě UK v Praze. Vědecky se věnuje zkoumání morfologie a lexikologie současné češtiny a problematice jazykové komunikace.

BRABCOVÁ viz KVAPILOVÁ-BRABCOVÁ

BRANDL, Vincenc (1834–1901). Studoval na vídeňské univerzitě práva, souběžně i historii, po tříletém přerušení studia pak obory historickofilologické. Od r. 1857 středoškolský profesor, od 1861 působil v zemském archivu. Publikoval studie z českých dějin. Vydával staré památky. Autor staro-českého slovníku. Přispíval k dějinám oboru životopisnými pracemi o čelných představitelích naší slovanské filologie.

L.: B. Navrátil, *ČČM* 26, 1902, 362n.; F. Bílý, *AČA* 13, 1903, 126–134; týž, in: *Lidová čítanka moravská*, Telč s.a., 223–235

BRAMBORA, Josef (1904–1980). Absolvent filozofické fakulty pražské univerzity. Učitelství na českých školách. Člen Výzkumného ústavu pedagogického a od 1945 akademického Pedagogického ústavu J. A. Komenského v Praze. PhDr., CSc. Vědecky pracoval hlavně v oboru komeniologie jako redaktor periodik, editor Komenského děl a autor prací o jeho díle. Nositel Zvláštního uznání vlády ČSSR za zásluhy o bádání o Komenském. L.: M. Bečková, *Pedagogika* 30/3, 1980, 391–392

BRANDNER, Aleš (1944). Absolvoval obory ruština a čeština na filozofické fakultě v Brně mj. u R. Mrázka, J. Jiráčka, R. Večerky, A. Lamprechta. Po učitelském působení na brněnských školách byl r. 1972 přijat na filozofickou fakultu v Brně. 1972 PhDr., 1984 CSc., 1988 jmenován docentem na katedře rusistiky (jejímž byl několik let vedoucím). Vědecky pracuje v oboru rusistiky historické, ale i synchronní v konfrontaci s češtinou. L.: *RočUJEP* 1968–1975, 767; *RočUJEP* 1976–1985, 346; *RočUJEP* 1986–1987, 203; J. Jiráček, *Opera Slavica* 14/4, 2004, 47–48

BRČÁKOVÁ, Dagmar (1928). Aprobovaná rusistka a bohemistka. PhDr. CSc. Členka filozofické fakulty UK v Praze. Nyní v důchodu. Vědecky pracovala na poli rusistiky v porovnávacím aspektu s češtinou.

BREDLER, František (1886–1942). Absolvent češtiny a němčiny na filozofické fakultě pražské univerzity. Poté středoškolský profesor. Vyvíjel činnost kulturní a osvětovou. Do jazykovědné bohemistiky zasáhl jako autor slovníku české hantýrky (1914). L.: (bez autora), *NV* 22, 1943, 140–141

BRONEC, Jiří (1922–1991). Vystudoval na filozofické fakultě v Brně ruštinu a filozofii mj. u F. Trávníčka a J. L. Fischera. 1952 PhDr.. Od 1956 působil na katedře ruského jazyka filozofické fakulty v Brně, od 1972 vedoucí katedry jazyků při UJEP v Brně. Hlavním předmětem jeho vědeckého zájmu byla metodika výuky ruského jazyka pro Čechy. L.: *RočBU* 1964, s. 101; *RočUJEP* 1964–68, s. 470; *RočUJEP* 1968–75, s. 140; *RočUJEP* 1976–85, s. 52; *RočUJEP* 1986–87, s. 26

BRYM, Jiří (1921). Vystudoval na filozofické fakultě v Brně ruštinu a francouzštinu. Po absolutoriu středoškolský učitel, 1953–54 asistent jazykové katedry na veterinární fakultě v Brně, od 1954 na katedře rusistiky filozofické fakulty v Brně. 1977 PhDr., 1980 Csc. Vědecky činný v synchronní jazykovědné rusistice v porovnání s češtinou, zejména na úseku morfologické sémantiky. L.: *RočUJEP* 1964, s. 101; *RočUJEP* 1964–68, s. 470; *RočUJEP* 1968–75, 767–768; *RočUJEP* 1976–85, s. 396

BUDOVIČOVÁ, roz. SZOMOLÁNYIOVÁ, Viera (1929). Vystudovala na filozofické fakultě Komenského univerzity v Bratislavě francouzštinu a filozofii. 1953 PhDr., 1961 CSc., 1972 doc. V letech 1952–1955 členka akademického Ústavu slovenského jazyka v Bratislavě, 1955–1958 interní vědecká aspirantka na filozofické fakultě UK v Praze, poté do r. 1963 znovu v bratislavském ÚSJ. Posléze až do odchodu do důchodu (1992) členka katedry českého a slovenského jazyka na filozofické fakultě UK v Praze. Vědecky se věnovala otázkám obecně jazykovědným, hlavně na úseku sociolingvistiky, a slovakis-tice z hlediska porovnávacího studia slovenštiny a češtiny a metodiky slovensko-českého vyučování.

BUCHLOVSKÁ viz **JANYŠKOVÁ**

BURÁŇOVÁ, roz. NÝDRLOVÁ, poprvé provdaná BENEŠOVÁ, Eva (1932). Vystudovala na filozofické fakultě UK v Praze češtinu a ruštinu mj. u V. Šmilauera. PhDr., CSc. Vědecky činná v oboru jazykovědné teorie a počítačové lingvistiky na úseku syntaxe a sémantiky s bohemistickým vyústěním. Metodologicky spjatá se skupinou Petra Sgalla.

BURIAN, Tomáš Akvin (1802–1874). Po přerušení gymnazijních studií vstoupil r. 1816 do armády. 1828 vojenský učitel, r. 1830 převzal po M. Z. Polákovi profesuru českého jazyka na vojenské akademii ve Viedeňském Novém Městě a zastával ji až do svého penzionování r. 1857. Vydal v několika vydáních školní mluvnici češtiny (pro Němce) a českou chrestomatii. Přispěl vojenskou terminologií do Jungmannova *Slovníku*. L.: R. Tschorn: *Z doby probuzení. Jan Jeník z Bratřic. Tomáš Burian. M. S. Patrčka*, P. 1925; F. Čenský, *Světovzor* 7, 1873, 290–292, 302–303, 314–316, 331–332, 339–341

[C]

CAMUTALIOVÁ, Irena (1926). Jako aprobovaná rusistka byla zaměstnána na filozofické fakultě UK v Praze. Vědecky pracovala v oboru ruské fonetiky a stylistiky a metodiky vyučování v porovnávacím aspektu s češtinou.

CARAMUEL Z LOBKOVIC, Jan (1606–1682). Syn české matky a lucemburského otce narozený ve Španělsku. Tam vstoupil do cisterciáckého řádu. 1638 doktorát teologie v Lovani. 1647–1657 představený obnoveného benediktinského kláštera emauzského v Praze. Generální vikář arcibiskupa Haracha. R. 1657 povolán do Itálie a tam i zemřel. Byl literárně činný jako teolog, logik a matematik. Ve vývoji české jazykovědy jeden z reprezentantů panglotických snah usilujících o konstrukci umělého mezinárodního jazyka.

L.: S. Sousedík, *AUC-Historia Universitatis Carolinae Pragensis IX/2*, 1968, 115–138; týž, *Filosofický časopis* 16, 1969, 216–228; K. Berka – S. Sousedík, *AUC-Philosophica* 2, *Studia logica*, 1972, 9–16; K. Hubka, *LF* 100, 1977, 16–29; S. Sousedík, in: *Leibniz. Tradition und Aktualität*. V. Internationaler Leibniz-Kongress, Hannover 14.–19. Nov. 1988, 932–939; S. Sousedík, *AC* 9, 1991, 149–158; O. Koupil, *LF* 125/3–4, 2002, 258–288

CIRKLOVÁ, Marie (1913–1995). Vystudovala češtinu a němčinu na filozofické fakultě UK v Praze mj. u E. Smetánky, M. Weingarta, B. Hály, J. Janka. PhDr. Učitelské působení na středních školách. Od 1952 interní (od 1949 externí) členka pedagogické fakulty (tehdy detašovaného institutu Univerzity Karlovy) v Českých Budějovicích. Vědecky zasahovala do oborů, kterým na fakultě vyučovala: publikovala práce o nové češtině, její fonetice a pravopise, o vývoji českého jazyka, o základech slavistiky (zčásti přímo jako učební vysokoškolské texty) aj.

L.: M. Janečková, in: *Sborník katedry českého jazyka pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích* (= Jazyk a řeč jihočeského regionu II), 1993, 11–13; táž, *ČJL* 46, 1995–96, 214–216

CLARETUS DE SOLENTIA viz **BARTOLOMĚJ Z CHLUMCE**

COLLINUS (COLINUS, KOLLINOS, KOLIN, KALINA) A CHOTERINA (Z CHOTEŘINY, Z CHOTĚŘINY, CHOTERINAE) KAURIMSKÝ (GURIMENUS), Matouš (1516–1566). Studoval v Praze a ve Wittenbergu, mj. u Filipa Melanchtona. Od r. 1541 profesor řečtiny na pražské univerzitě, 1548 souběžně založil soukromou školu pro šlechtický a měšťanský dorost. Jako novoutrakvista byl vlivem staroutrakvistů a jezuitů r. 1558 sesazen z univerzitní lektury. Psal prozaické i veršované skladby filozofického a náboženského obsahu latinsky, řecky, česky a německy. Autor učebních jazykových textů. Přispěl k lexikografické tvorbě českého humanismu.

L.: F. Menčík, *ČČM* 58, 1884, 208n.; J. Šmaha, *ČČM* 96, 1922, 227–233; J. Hendrich, *Věstník pedagogický* 2, 1924 a 3, 1925, 167–169; B. Ryba, in: *Pio Vati. Sborník...k uctění dvoutisícího výročí narození Vergiliova*, P. 1930, 93n.; A. Škarka, *SF* 12, 1940–46, 40n.; J. Martínek, *LF* 82, 1959, 111–121; M. Flegl, *LF* 103, 1980, 82–94

COMENIUS viz **KOMENSKÝ**

CONFORTIOVÁ, HELENA (1934). Vystudovala na filozofické fakultě UK v Praze češtinu a ruštinu; nástavbové studium dalších jazyků (angličtina, španělština). 1968 PhDr. Přispívala vědecky k české stylistice a kvantitativní lingvistice. Autorka učebnic češtiny pro cizince.

CONSTANTIUS viz **KONSTANC**

CUŘÍN, František (1913–1988). Na táborském gymnáziu u něho vyvolal žák Gebauerův J. Straka zájem o starší češtinu. 1932–37 studium slavistiky na filozofické fakultě UK v Praze. Poté dvacetileté učitelské působení na středních školách. PhDr., CSc. Habilitoval se pro český jazyk r. 1962 na pedagogické fakultě pražské univerzity; poté působil na Pedagogické fakultě v Českých Budějovicích. DrSc., profesor oboru.. Hlavním předmětem jeho odborného zájmu byla od samého počátku jeho vědecké tvorby česká dialektologie, především historická, a onomastika. Autor a spoluautor učebnic pro školy různých stupňů.

L.: P. Hauser, *ČJL* 23, 1972–73, 372–374; V. Šmilauer, *NŘ* 56, 1973, 104–105; M. Racková, *NŘ* 66, 1983, 96–99; R. Brabcová, *ČJL* 38, 1987–88, 231–233; J. Jančáková, *ČJL* 39, 1988–89, 280–281; J. Bachmannová, *NŘ* 72, 1989, 101–102; R. Brabcová, *ČJL* 43, 1992–93, 81–82; R. Kvapilová-Brabcová, *ČJL* 54, 2003–2004, s. 90

[Č]

ČAPKOVÁ, roz. VOTRUBOVÁ, Dagmar (1925). Vystudovala na filozofické fakultě UK v Praze angličtinu a češtinu. 1950 PhDr., 1963 CSc., 1992 habilitace na filozofické fakultě v Praze pro obor pedagogika, od 1995 profesorka. Vědecky pracovala v oboru pedagogiky a jejich dějin, zvláště na úseku komeniologie. Pro jazykovědnou bohemistiku je její základní vědecká orientace východiskem prací o funkcích mateřského jazyka, jeho výuce a terminologii, o komunikační typologii.

L.: (sborník jí věnovaný = mř. číslo časopisu) *Bulletin Unie Comenius* 12, P. 2000

ČECH, Eduard (1908–1979). Vystudoval slovanskou a germánskou filologii na filozofické fakultě UK v Praze mj. u M. Weingarta. PhDr. Středoškolský profesor. Didaktik a metodik českého jazyka. Autor a spoluautor školních učebnic češtiny.

L.: J. V. Bečka, *ČJL* 29, 1978–79, 465–466.

ČECHOVÁ, Marie (1937). Absolventka bohemistiky na Vysoké škole pedagogické v Praze mj. u A. Jedličky. Poté učitelské působení na základních i středních školách. CSc. a PhDr. na filozofické fakultě UK v Praze. Po vědecké aspirantuře pracovnice v oddělení češtiny Výzkumného ústavu pedagogického v Praze. Krátce činná na ministerstvu školství ve funkci specialistky pro český jazyk. Odtud přešla na katedru českého a slovenského jazyka filozofické fakulty UK; tam 1978 habilitace a jmenování docentkou českého jazyka. Po získání titulu DrSc. profesorka oboru. Též působení na pedagogické fakultě univerzity

v Ústí n. L. Vyvíjela rozsáhlou vědecky organizační a redakční činnost v republice i v zahraničí. Zakladatelka Olympiády v českém jazyce a trvale členka jejího vedení. Vědecká činnost v gramatografii současné češtiny. Převážná část její odborné pozornosti je však věnována teorii a praxi vyučování českému jazyku. Spoluautorka řady učebnic a metodických pomůcek pro školy různých stupňů.

L.: N. Kvítková, *ČJL* 47, 1996–97, 222–224

ČECHUROVÁ viz **PEČÍRKOVÁ**

ČEJKA, Mirek (1929). Absolvent oborů čeština a ruština na filozofické fakultě v Brně.

Působil učitelsky na školách 2. cyklu, byl lektorem češtiny v Pekingu (1956–1958), v Londýně (1966–1968) a v Řezně. Pracoval jako vědecký pracovník v brněnské pobožce ÚJČ (1954–1956), od r. 1959 na filozofické fakultě v Brně (tam habilitován). Vědeckou práci zahájil jako dialektolog. Jeho odborný záběr se vyznačuje širokým rozpětím věcně tematickým i teoretickým a metodologickým. Část jeho prací je orientována historickosrovnávacím způsobem a míří přes slavistiku (s využitím lexikostatistických metod) a indoeuropeistiku až do společenství nostratického. Silněji je v jeho vědeckém díle zastoupena problematika synchronního popisu, při němž využívá svých rozsáhlých jazykových znalostí jako pozadí pro porovnání jazyků nepřibuzných a míří k závěrům jazykovědně teoretickým. Přispíval též k dějinám jazykovědy.

L.: *RočBU* 1964, 96–97; *RočUJEP* 1964–1968, s. 449; *RočUJEP* 1968–1975, 749–750; *RočUJEP* 1976–1985, s. 343; D. Šlosar, *NŘ* 72, 1989, 212–213; R. Večerka, *SPFFBU A* 37/38, 1989/90, 7–8 (na str. 9–14 též bibliografie); Z. Hladká – M. Nekula, *SaS* 60, 1999, s. 327; J. Zeman, *Češtinář* 15/1, 2004/2005, 23–25; (bibliografie), *SPFFBU A* 52, 2004, 177–179

ČELAKOVSKÝ, František Ladislav (1799–1852). Studoval na gymnáziích v Českých Budějovicích a v Písku a na filozofii (tu nedokončil) v Českých Budějovicích, Praze a Linci. Byl postupně soukromým vychovatelem, redaktorem, suplujícím profesorem české řeči a literatury na univerzitě v Praze (v r. 1835), poté soukromým učencem a knihovníkem a posléze profesorem slovanské filologie na univerzitách ve Vratislavi (1842–1848) a v Praze (1849–1852). Do dějin české kultury vstoupil především jako básník. Jeho činnost odborná byla orientována na slovanský folklór a filologii. Patřil ke vzdělavatelům slovanské folkloristiky v její počáteční sběratelské fázi. Autor první česky psané (a z rukopisných záznamů posmrtně vydané) srovnávací mluvnice slovanských jazyků; reprezentant slovanské filologie v jejím předmiklošičovském období. Autor praktické mluvnice češtiny.

L.: J. Malý: *František Ladislav Čelakovský. Životopisný nástin*, P. 1852 (otisk z Pražských novin z 10.9.1852); M. Hattala, *ČČM* 28, 1854, 103–142; I. J. Hanuš: *Život a působení Františka Ladislava Čelakovského* (*AKBGW* 9, 1855); A. A. Kočubinskij, *Zap. Novorossijskogo univ.* 33, 1882; F. Bílý, *LF* 26, 1899, 103–116; V. A. Francev, *RFV* 1899, 270–274; týž, *ČČM* 73, 1899, 44–48; M. Hýsek, *LF* 50, 1923, 253–262; E. Pribič-Nonnenmacher, *Jahrbuch Friedrich-Wilhelm-Universität Würzburg* 7, 1962, 201–223; J. Š. Miročnik, in: *Sborník naučných trudov* 580, Taškent 1979, 30–33; *Slavistický odkaz F. L. Čelakovského* (= PDS 11), P. 1988; M. Kvapil, in: *Naučni sastanak slavista u Vukove dane. Referati i saopštenija*, Beograd 1988, 197–207; A. M. Černá, in: *Wrocław w Czechach – Czesi we Wrocławiu. Literatura – język – kultura*, Wrocław 2003, 133–141

ČENSKÝ, Ferdinand Antonín Jan (1829–1887). Absolvent německé hlavní školy v Jihlavě, Akademického gymnázia v Praze a gymnázia v Německém (nyní Havlíčkově) Brodě. Od 1847 začal studovat v Praze filozofii, stal se však novinářem. Politicky pronásledován, vězněn a odveden za trest k armádě. V jejím svazku však už zůstal a stal se důstojníkem a vojenským učitelem češtiny, posléze i profesorem na vojenské akademii ve Vídeňském Novém Městě, r. 1879 dokonce učitelem češtiny v rodině císařské. Autor učebních pomůcek, české mluvnice pro Němce, česko-německého slovníku aj.

ČERMÁK, František (1940). Dokončil r. 1962 na filozofické fakultě UK v Praze studium češtiny, angličtiny a holandštiny. Od 1963 ve svazku filozofické fakulty; jeho profesní kariéra byla však bržděna z politických důvodů. PhDr., CSc., DrSc., 1991 docent obecné jazykovědy, 1994 profesor pro obor český jazyk. V letech 1991–93 byl externím vedoucím lexikografického oddělení akademického Ústavu pro jazyk český v Praze. Od založení Ústavu českého národního korpusu na pražské filozofické fakultě jeho ředitel. Vyvíjí rozsáhlou vědeckou organizační, redakční a kontaktní činnost v rámci republiky i v měřítku mezinárodním. Autor mnoha odborných prací originálních i překladů lingvistických příruček. Za vědeckou činnost opakovaně vyznamenáván Akademií věd a Karlovou univerzitou; 2003 Cena za vědu od ministryně školství. Vědecky zasahuje do obecné lingvistiky a jazykovědné teorie a do jazykovědné bohemistiky na úseku lexikologie a lexikografie. Autor několika dvojazyčných slovníků a učebních textů z oboru.

L.: V. Petkevič, *JazA* 37, 2000, 44–48; R. Blatná – V. Petkevič (ed.): *Jazyky a jazykověda. Sborník k 65. narozeninám prof. Františka Čermáka*, P. 2000

ČERNÁ, Alena (1964). Bohemistiku vystudovala na filozofické fakultě UK v Praze. Mgr., Ph.D. Od 1994 členka akademického Ústavu pro jazyk český v Praze, jeho oddělení dějin jazyka; nyní jeho vedoucí. Externí spolupracovnice ústavu českého jazyka a teorie komunikace a ústavu Českého národního korpusu na filozofické fakultě pražské univerzity. Vědecky pracuje v oboru historie češtiny a češtiny staré jako editorka staročeských památek a lexikografka, mj. i spoluautorka týmového staročeského slovníku.

ČERNÝ, František (1867–1918). Absolvent filozofické fakulty pražské univerzity, žák mj. J. Gebauera. Poté středoškolský profesor. Vedle staročeské literatury, již se věnoval jako editor, přispíval k staročeskému hláskosloví v historickosrovnávacím zasazení slovanském a indoevropském. Značnou část jeho vědecké aktivity tvořily práce onomastické.

L.: E. Smetánka, *LF* 38, 1911, 159n.; O. Hujer, *LF* 46, 1919, s. 123; F. Nesvadbík, in:

Program 1. Čes. reálky v Brně 1918, 6–7; S. S(ouček), *ČMM* 43–44, 1920, 579–580; týž, *Moravsko-slezský sb.* 2, 1919–20, 170–182 a 201–222

ČERNÝ, Josef (1843–1907). Absolvent pražské univerzity, poté středoškolský profesor, školní inspektor a posléze ředitel gymnázia v Roudnici. Překládal z latiny, publikoval úvahy z pohádkosloví, z obecné jazykovědy a přispíval k sémantické lexikologii češtiny příspěvky k tzv. lidové etymologii.

ČERNÝ, Karel Irenej (1846–1934). Bohemistiku absolvoval na pražské filozofické fakultě jako žák Gebauerův. Pracoval v jazykovědné bohemistice jako pomocník a korektor prací Gebauerových. Samostatně se věnoval hlavně staročeské filologii literárněvědně, textově kriticky i jazykovědně. Znalec štitenský.

L.: A. B(eer), *NV* 16, 1935, 151–154

ČERVENÁ, Vlasta (1928). Vystudovala na filozofické fakultě UK v Praze češtinu a angličtinu. Po učitelském působení byla od r. 1961 členkou lexikografického oddělení akademického Ústavu pro jazyk český v Praze. PhDr. Kromě účasti na kolektivním slovníku českého jazyka publikovala práce z české lexikologie (o vztazích slov v lexikálním systému, o antonymech atp.).

L.: V. Mejstřík, *NŘ* 71, 1988, 211–212

ČESAL, Bedřich (1924). Vystudoval ruštinu a latinu na UK v Praze. Od r. 1954 působil na pedagogické fakultě Západočeské univerzity v Plzni. 1963 studijní pobyt v Moskvě. PhDr., CSc., doc. Jeho vědním oborem byl současný ruský jazyk, zvláště syntax v porovnávacím plánu rusko-českém, a metodika jazykového vyučování.

L.: E. Vyčichlová, *Opera Slavica* 14/4, 2004, 42–43

ČIŽMÁROVÁ, roz. VEČEŘOVÁ, Libuše (1953). Vystudovala češtinu a němčinu na filozofické fakultě brněnské univerzity, dodatečně též angličtinu. 1976–1983 učitelství na středních školách, poté členka brněnské pobočky akademického Ústavu pro jazyk český. 1984 PhDr., 1994 CSc. Překladatelka z němčiny a z angličtiny. Vědecky se věnuje české dialektologii, též jako spoluautorka všech pěti dílů kolektivního nářečního atlasu českého jazyka. Autorka popularizačních jazykových koutků.

ČMEJRKOVÁ, roz. MATHAUSEROVÁ, Světlá (1950). Vystudovala bohemistiku a rusistiku na filozofické fakultě UK v Praze. Členka pražského akademického Ústavu pro jazyk český v oddělení stylistiky a lingvistiky textu, posléze jeho vedoucí. PhDr., DrSc. Předmětem jejího vědeckého zájmu je současná čeština a stylistika jejích mluvených i psaných veřejných projevů i obecnější problematika textové lingvistiky, teorie diskurzu apod. Autorka a spoluautorka popularizačních jazykovědných příspěvků bohemistických.

[D]

DAMBORSKÝ, Jiří (1927). Vystudoval na univerzitách Karlově v Praze (1946–47), Jagellonské v Krakově (1948–49) a Palackého v Olomouci (1950–52) polonistiku a slavistiku. Lektor českého jazyka na univerzitách v Poznani (1950–52) a ve Varšavě (1960–66), docent filozofické fakulty olomoucké univerzity (1972 z politických důvodů propuštěn), od r. 1989 profesor univerzity v Opole a souběžně rehabilitován profesorským titulem v Olomouci; od r. 1992 profesor filozofické fakulty Ostravské univerzity a vedoucí oddělení polonistiky a folkloristiky na její filozofické fakultě. Vyznamenán několika polskými státními vyznamenáními, mj. i Důstojnickým křížem za zásluhy o polskou republiku. Vědecky byl činný v oboru jazykovědné slavistiky, zejména polonistiky, a mezijazykových kontaktů, především v porovnávacím aspektu polsko-českém a česko-polském. Autor a spoluautor jazykových učebnic a cvičebnic polštiny, ruštiny a češtiny.

L.: *Slavistika osudem i volbou. K 75. narozeninám prof. Jiřího Damborského*. Ed. J. Ralavská, Os. 2002

DANEŠ, František (1919). Vystudoval na filozofické fakultě v Praze češtinu a angličtinu mj. u V. Mathesia, B. Trnky a B. Havránka. Po kratším působení v Archívu hl. m. Prahy a ve školské službě pracoval od r. 1947 v akademickém Ústavu pro jazyk český v Praze (několik let jako jeho ředitel). 1952 PhDr., 1956 CSc., 1964 habilitace pro český jazyk na UK v Praze. 1965 hostující profesor na Linguistic Institute v Los Angeles. Redaktor několika lingvistických periodik i příležitostných sborníků. Jeho rozsáhlé vědecké dílo je věnováno především současné spisovné češtině, její gramatice (zvl. syntaxi) a fonologii, problémům její stylistiky, problematice sémantické, jejímu zpracování v aspektu sociolingvistickém apod. Jeho práce vycházejí ze zásad pražské školy strukturalistické, ale berou v úvahu i výsledky nových lingvistických směrů a moderní logiky. Vytvořil vlivnou pracovní skupinu spojenou ucelenou koncepcí tzv. dvourovinové valenční syntaxe (DVS) zpracovávané v rovině obecně jazykové i aplikované na popis češtiny. Vychází z funkcionalismu V. Mathesia a podává ucelený soubor větných vzorců a pravidel, jejichž centrální složkou (predikátorem) je v češtině převážně verbum finitum vybavené vždy nějakým valenčním potenciá-

lem. Jeho práce mají dosah generálně lingvistický a představují podstatný příspěvek k českému jazykovědnému myšlení druhé poloviny 20. stol. a začátku 21. stol. Jejich nezanedbatelná část je věnována též účelům popularizačním, otázkám jazykové kultury, problematice pravopisné apod.

L.: K. Hausenblas, *NŘ* 62, 1979, 259–262; M. Dokulil, *ČJL* 30, 1979–80, 42–46; J. Kořen-
ský, *SaS* 50, 1989, 250–252; Z. Hlavsa, *NŘ* 72, 1989, 165–169; A. Polívková, *ČJL* 40,
1989–90, 87–89; I. Budil, *Vesmír* 69/1, 1990, s. 55; L. Uhlířová, *JazA* 27, 1990, 56–58;
Syntax of Sentence and Text. A Festschrift for František Daneš, Amsterdam 1994; M.
Komárek, *SaS* 60, 1999, s. 156; J. Kraus, *NŘ* 82, 1999, 87–88; J. Kraus, *ČJL* 49, 1998–99,
246–248; *František Daneš – 80 let* (připravily S. Čmejrková, A. Nejedlá, J. Papcunová),
P. 1999

DANKOVSKÝ, Řehoř (1784–1857). Rodák z Telče. Po absolvování gymnázia v Jihla-
vě (1796–1801) studoval ve Vídni (1801–1805) filozofii a teologii. Po jejím ukončení
nevstoupil do kněžského stavu, ale ucházel se o stolicí řeckého jazyka na některé z tehde-
jších uherských akademií; získal místo v Bratislavě a zastával je až do svého penzionování
r. 1852. Byl znalec mnoha jazyků (mj. též hebrejštiny, arabštiny, maďarštiny aj.). Zastával
apriorním přáním vedené nevědecké přesvědčení o přímém vzniku slovanštiny z řeckého
východiska.

L.: F. V. Peřinka, *Podyjí* 1932–33, 23–27; A. Kolář: *Řehoř Dankovský, profesor řečtiny
v Prešpurce před sto lety*, P. 1932

DAŇHELKA, Jiří (1919–1993). Vystudoval na filozofické fakultě UK v Praze slovan-
skou a germánskou filologii, absolvoval po válečném přerušení 1946. Poté působení na
Pedagogické fakultě v Plzni, ve slovanském semináři na filozofické fakultě pražské uni-
verzity a v akademickém Ústavu pro jazyk český v Praze. Od 1949 působil na UP v Olo-
mouci, od 1952 jako interní člen bohemistické katedry její filozofické fakulty, posléze její
vedoucí; 1966–69 děkan fakulty. PhDr., CSc., prof. Zpočátku učitelsky činný jako historik
starší české literatury, od 1954 přednášel i dějiny spisovné češtiny a historickou českou
mluvnici. Filologické, literárně-jazykové, byly i jeho publikované práce, mezi nimiž je
řada edic starších památek českého písemnictví s výkladem i dílčí studie o staré češtině,
zejména výklady lexikologické. Vedl též přechodně staročeské oddělení ÚJČ v Praze a byl
stálým členem redakce Staročeského slovníku. V r. 1970 byl z politických důvodů zbaven
na fakultě místa, v letech 1975–78 pracoval jako stavební dělník. Rehabilitační návrat po
r. 1989 již nepřijal.

L. N. Bayerová – N. Kvítková, *JazA* 28/3–4, 1991, 122–125; N. Kvítková, *ČJL* 43, 1992–
93, 229–231; J. Lehár, *Sl* 62, 1993, 554–555; E. Petrů, *LF* 116, 1993, 47–48; M. Nevědo-
vá, *AC* 11 (35), 1995, 241–243; St. Urbańczyk, *JP* 75, 1995, 57–58

DAVID, Jiří (Georg) (1647–1713). Od r. 1664 člen řádu jezuitů, v Olomouci studoval na jezuitské univerzitě a tam byl pak i profesorem hebrejštiny. 1686–1689 člen jezuitské delegace v Moskvě. Z tohoto pobytu vytěžil spis o ruské kultuře, pro slovanskou jazykovědu však především stručný náčrt ruské gramatiky (1690), pravděpodobně nejstarší mluvnici z neruského pera a určené pro Nerusy.

L.: A. V. Florovský, *SaS* 4, 1939, 239–245; A. V. Florovskij, *TODRL* 17, 1961, 482–494

DAVID, Milan (1950). Bohemistiku vystudoval na pedagogických fakultách v Českých Budějovicích a v Hradci Králové. Od 1991 člen katedry českého jazyka na pedagogické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Vědecky se zabývá problematikou jazyka a stylu českých textů barokních i jazyka současného a didaktikou českého jazyka a slohu. Autor učebnic češtiny.

DAVIDOVÁ, roz. VALÍKOVÁ, Dana (1937–1998). Vystudovala češtinu a ruštinu na filozofické fakultě brněnské univerzity mj. u J. Bauera, A. Lamprechta, R. Večerky. Svou vědeckopedagogickou dráhu zahájila na Pedagogické fakultě v Ostravě, poté pokračovala na filozofické fakultě Ostravské univerzity, na níž byla vedoucí katedry českého jazyka. Publikovala vědecké práce z oboru české dialektologie, městské mluvy a sociolingvistiky. V souladu se svým učitelským působením připravila nadto i další učební texty (z historické mluvnice češtiny, z úvodu do slovanské filologie aj.).

L.: I. Bogoczová, *SaS* 59, 1998, s. 319; táž, in: *Bibliografický slovník Slezska a severní Moravy* 11, 1998, 24–25

DEJMEK, Bohumír (1928–2003). Vystudoval na filozofické fakultě v Praze češtinu a angličtinu mj. u V. Šmilauera, V. Vážného, B. Trnky, J. Vachka. Po absolutoriu učitelské působení na středních školách. Od 1968 na Pedagogické fakultě v Hradci Králové. PhDr., CSc. Od r. 1982 docent. Vyučoval slavistiku, historickou českou mluvnici a dialektologii. Badatelsky se věnoval výzkumu městské mluvy a pracím onomastickým.

L.: J. Nekvapil – J. Zeman, *NŘ* 71, 1988, 264–266; J. Hubáček, *ČJL* 39, 1988–89, 274–276; I. Lutterer, *Češtinář* 4/3, 1993–94, 77–78; P. Jančák, *ibid.*, 78–79 (tam též bibliografie na str. 79–83); I. Lutterer, *AO* 39, 1998, 182–183; V. Koblížek, *Češtinář* 14/3, 2003–2004, 80–81 (též bibliografie 81–82); V. Koblížek, *ČJL* 54, 2003–2004, 241–242; I. Lutterer, *AO* 45, 2004, 123–124; P. Jančák, *NŘ* 87, 2004, 45–47

DEMLOVÁ, Emílie (1940). Jako aprobovaná bohemistka členka katedry českého jazyka na filozofické fakultě Ostravské univerzity. PhDr. Předmětem jejího vědeckého zájmu je současná čeština na úseku syntaxe a textové lingvistiky. Zkoumá mluvené české komunikáty a opozici spisovnosti a nespisovnosti v nich. Zabývá se problematikou jazykové výuky. Autorka a spoluautorka učebních textů češtiny.

DLOUHÝ, Miloslav (1930). Vystudoval ruštinu a češtinu na filozofické fakultě v Praze mj. u L. Kopeckého, B. Havránka a V. Šmilauera. 1967 PhDr. Od r. 1955 byl zaměstnán na pedagogické fakultě v Praze. Vědecky činný v oboru současný ruský jazyk, zvláště na úseku syntaxe a lexikografie. Spoluauteur vysokoškolských učebních textů ruštiny; uplatňoval porovnávací hledisko rusko-české.

DOBIÁŠ, Antonín (1847–1911). Klasický filolog působící jako profesor v Rusku; byl ovlivněn Kvičalou, Ludvigem a Potebňou. Grecistické studie koncipoval ve srovnání s ruštinou a češtinou.

L.: K. Svoboda, *LF* 66, 1939, 349–364

DOBNER, Gelasius (1719–1790). Absolvoval v Praze gymnázium, jako člen piaristického řádu vystudoval v Rohách v Rakousku filozofii a teologii a ve Vídni poslouchal práva. Poté působil jako učitel na různých piaristických gymnáziích a kolejích, posléze v Praze (1762–1778 byl jejím rektorem). Byl zakladatelem novodobé české kritické historiografie. Okrajově zasáhl do jazykovědné slavistiky (na úseku slovanských písem).

L.: W. Hanisch: *G. Dobner. Leben und gelehrtes Wirken*, P. 1854; O. Králík, in: *Sborník J. Dobrovského*, P. 1953

DOBROVSKÝ, Josef (1753–1829). Dětství prožil v Horšovském Týně, kde navštěvoval německou školu, češtinu zvládl až na augustiniánském gymnáziu v Německém (nyní Havlíčkově) Brodě. Poezii a rétoriku absolvoval v Klatovech u jezuitů, filosofii v letech 1767–1771 v Praze. Jako její magistr-premiant začal studovat teologii; od r. 1772 do r. 1773 byl novicem jezuitského řádu v Brně, po jeho zrušení pokračoval v teologickém studiu v Praze (1773–1776) a věnoval se při něm zejména orientální filologii. 1776 nastoupil jako učitel matematiky a filozofie u hrabat Nosticů a seznámil se tam s F. M. Pelclem. Zaměření na orientalistiku a

biblickou hermeneutiku jej svedlo s V. F. Durychem a jeho přímo už slavisticky orientovaným programem. 1786 byl jmenován cenzorem teologické literatury a po vysvěcení na kněze r. 1787 postupně vicerektorem a rektorem generálního semináře v Hradisku u Olomouce. Po jeho zrušení r. 1790 se vrátil r. 1791 do Prahy, získal státní penzi a našel znovu útulek u Nosticů. V letech 1792–93 podnikl cestu do Švédska a Ruska jako průvodce hraběte Šternberka. Byl aktivním a agilním členem Soukromé učené společnosti, pozdější Královské české společnosti nauk; 1791–95 byl jejím sekretářem, po dvakrát zastával i funkci jejího „direktora“. Byl členem učených společností a univerzit ve Varšavě, v Berlíně, v Krakově, ve Vilně, v Petrohradě aj. Vědecky položil základy novodobé jazykovědné bohemistiky v gramatografii i lexikografii a novodobé jazykovědy slovanské na paleoslo-

venistické bázi. Právem byl proto už ve své době nazýván „patriarcha slavistiky“. Spojoval interpretační cit pro detail se schopností celostního pojmání založeného na logicky důsledné klasifikaci jevů v duchu racionální filozofie H. Wollfa, kterou vyznával.

L.: (Knižně:) F. Palacký: *Josef Dobrovský's Leben und gelehrtes Wirken*, P. 1833 (těž ruský, M. 1838, též česky, Ol. 1986); A. A. Legis-Glückselig: *Biographie des Abtes Josef Dobrovský*, P. 1837; V. Brandl: *Život Josefa Dobrovského*, B. 1883; I. Sněgirev: *Josif Dobrovskij, jeho žití, učeno-literturnyje trudy i zaslugi dlja slavjanovedenija*, Kazaň 1884; W. Nehring: *Josef Dobrovský*, Wrocław 1893; V. A. Francev: *Cesta J. Dobrovského a hr. Sternberka do Ruska v letech 1792–1793*, P. 1923; M. Weingart: *Dobrovského Instituiiones* (SFK III, č. 38), Br. 1925; F. Kubka: *Dobrovský a Rusko*, P. 1926; A. Novák: *Josef Dobrovský*, P. 1928; J. Páta: *Josef Dobrovský a Lužice*, P. 1929; F. Kidrič: *Dobrovský in slovenski prepoved njegove dobe*, Ljubljana 1930; J. Ludvíkovský: *Dobrovského klasická humanita*, B. 1933; J. Volf a M. B. Volf: *Příspěvky k životu a dílu Josefa Dobrovského*, P. 1934 a 1935; J. Kočí: *Josef Dobrovský – veliký vědec a buditel národa*, P. 1954; Z. Svobodová: *Dobrovský a německá filologie*, P. 1955; V. Bechyňová: *Josef Dobrovský a česká bulharistika*, P. 1963; M. Machovec: *Josef Dobrovský*, P. 1964; R. Pražák: *Josef Dobrovský als Hungarist und Fino-Ugrist*, B. 1967; M. Krbec a M. Laiske: *Josef Dobrovský I. Bibliographie der Veröffentlichungen von Josef Dobrovský*, P. 1970; G. N. Moisejeva – M. M. Krbec: *Jozef Dobrovskij i Rossija*, Leningrad 1990; (Sborníky:) *Dobrovský a Brno*, B. 1929; *Josef Dobrovský 1753–1929 – sborník statí k stému výročí smrti*, P. 1929; *Ba 1929; Josef Dobrovský 1753–1953. Sborník k dvoustému výročí narození*, P. 1953; *K 150. výročí úmrtí Josefa Dobrovského*, B. 1979; *Poceta Josefu Dobrovskému. K demokratickým a internacionalistickým tradicím slavistiky* (Václavkova Olomouc 1978), P. 1982; *Josef Dobrovský. Fundator studiorum slavicum. Sborník příspěvků z mezinárodní konference Praha 2003*, P. 2004; (Stati:) F. Pastrnek, *LF* 29, 1902, 268–279; J. Volf, *ČLV* 9, 1928, 15–16; P. Lavrov, *IzvORJaSl* 2, 1929, 528–620; K. Paul, *SPř* 21, 1929, 8–9; K. Čechovyc, *Sl* 9, 1930–31, 697–725; B. Havránek, in: *Co daly naše země Evropě a lidstvu II*, P. 1940, 10–15; J. Bělič, *NŘ* 36, 1953, 193–201; J. V. Bečka, *ČJ* 3, 1953, 161–171; F. Trávníček, *Sl* 22, 1953, 169–176; A. Jedlička, *SaS* 14, 1953, 167–179; B. Havránek, in: *Sb. Z. Nejedlému*, P. 1953, 401–414; V. Blanár, *Sl* 23, 1954, 152–158; B. Havránek, *Sl* 23, 1954, 81–100; týž, *RJ* 4, 1954, 45–52; J. Bělič, *Sl* 23, 1954, 144–151; V. Vážný, *Sl* 23, 1954, 159–163; G. Janáček, *ČJ* 6, 1956, 149–151; A. Jedlička, *SbVŠPP I*, 1959, 5–21; P. Hauser, *ibid.*, 25–53; R. Pražák, *Sl* 37, 1968, 91–110; V. Štěpánek, *AUC-SIPr* 14, 1972, 23–34; R. Havel, *ČJL* 29, 1978–79, 193–196; K. Horálek a P. Křivský, in: *Štúdie z dejín svetovej slavistiky*, Br. 1978, 203–221; M. Krbec, *ibid.*, 185–201; M. Kudělka, *SPř* 65, 1979, 104–116; M. Krbec *SbPF01 – ČJL* 3, 1979, 35–38; E. Dvořák, *SaS* 40, 1979, 32–35; F. Kopečný, *NŘ* 62, 1979, 84–87; týž, *WslA* 4, 1979, 407–412; K. Palas a R. Večerka, *Universitas* 1979, č. 1, 93–97; A. S. Mylnikov, *Sl* 48, 1979, 159–167; G. N. Moisejeva, *Sl* 48, 1979, 168–173; A. Jedlička, *Sl* 48, 1979, 151–158; P. Křivský, *Sl* 48, 1979, 318–324; E. Dvořák, *SaS* 40, 1979, 32–35; J. Bujukliev, *BälgEz* 29, 1979, 438–443; I. Duridanov, *PB* 3/3, 1979, 46–50;

J. Kucarov – J. Bächvarov, *SäpEz* 4/3, 1979, 118–121; M. V. Nikulina, *SovSlav* 17/6, 1981, 109–113; G. Moisejeva, *ČRus* 29, 1984, Nr 3, 102–105; G. N. Moisejeva, *Almanach bibliofila* 21, 1986, 98–105; G. Ziegengeist, *ZfSl* 35, 1990, 3–34; M. dell'Agata, *Russica Romana* 9, 200, 155–165; J. Orel, *SlRev* 51, 2003, 351–368; (Přehled literatury o něm:) V. Flajšhans, *ČČM* 103, 1929, 163–173; A. Grund, *NV* 11, 1930, 8–14; Z. Tyl, *NŘ* 37, 1954, 239–249 a 38, 1955, 251–252; V. Bechyňová, *Sl* 23, 1954, 596–600; M. Krbec a M. Laiske, *SbPF01 – JL*, 1968, 117–151; M. Krbec, *Sl* 46, 1977, 197–203; A. Stich, *WslJb* 45, 1999, 179–187; J. Vintr, *Acta Univ. Palackianae Olomucensis. Studia Moravica I*, Ol.; F. Bařha: *Josef Dobrovský – literární pozůstalost*, P. 1964

DOHALSKÁ viz BOŘEK-DOHALSKÁ

DOKULIL, Miloš (1912 – 2002). 1931–36 na filozofické fakultě v Brně studia bohemistiky (a slavistiky), germanistiky a indoeuropeistiky mj. u F. Trávníčka, B. Havrána, R. Jakobsona, A. Beera a V. Machka. 1936–37 studoval obecnou jazykovědu na univerzitě v Kodani u V. Brøndala. Po učitelském působení na středních školách (1945–48 vedle toho též lektor dánštiny na brněnské univerzitě) pracoval od r. 1948 v akademickém Ústavu pro jazyk český v Praze. 1952 PhDr., 1962 DrSc. 1964–66 přednáškové cesty po vědeckých pracovištích v Německu. Redaktor několika lingvistických periodik. Vědecké úsilí Dokulilovo bylo zaměřeno převážně bohemisticky, často s uplatněním konfrontačně komparatistické báze slovanské a s dosahem obecně lingvistickým. Předmětem jeho zájmu byla problematika mluvnické a významové stavby věty, morfologických kategorií, vztahů modálních apod., zejména však oblast tvoření slov, pro niž vytvořil ucelenou teorii. Hodně pozornosti věnoval otázkám spisovné normy češtiny a jazykové kultury. Metodologicky vycházel z pražského a dánského strukturalismu.

L.: K. Hausenblas, *ČJL* 23, 1972–73, 41–44; B. Havránek, *SaS* 33, 1972, 81–84; M. Tylová, *ibid.*, 84–90 (bibliografie); F. Daneš, *NŘ* 55, 1972, 221–225; A. Jedlička, *ČJL* 33, 1982–83, 34–38; J. Filipec, *NŘ* 65, 1982, 82–85; K. Hausenblas, *SaS* 43, 1982, 340–344; F. Daneš, *ČJL* 38, 1987–88, 37–38; A. Stich, *ČJL* 42, 1991–92, 230–233; J. Filipec, *NŘ* 75, 1992, 157–162; J. Kořenský, *SaS* 53, 1992, 314–315; F. Šticha, *NŘ* 85, 2002, 150–154; J. Kořenský, *SaS* 64, 2003, s. 75; *Obsah – výraz – význam II. Miloši Dokulilovi k 85. narozeninám*, uspoř. J. Panevová a Z. Skoumalová, II., P. 1997 (tam statí o něm na str. 11–25 a bibliografie na str. 27–42); N. Svozilová, *ČJL* 52, 2001–2002, 250–251; F. Šticha, *NŘ* 85, 2002, 150–154

DOLANSKÝ, Ladislav (1857–1910). Po maturitě na akademickém gymnáziu v Praze začal studovat na filozofické fakultě pražské univerzity historii, ale přestoupil na moderní filologii (absolvoval ji 1881). Souběžně se učil na varhanické škole a získal na ní 1878 při-

slušnou aprobaci. Gymnaziální profesor a posléze ředitel 1. české státní reálky v Plzni. Svůj odborný zájem dělil mezi dějiny a teorii hudby a českou filologii. Byl orientován na starší české texty. Vedle toho je pokládán za jednoho ze zakladatelů moderní české fonetiky.

L.: A. Frinta, in: *Program reálky v Plzni 1910/11*, 7–15; L. Dolanský 1857–1910, P. 1960

DOLEŽAL, Pavel (1700–1778). Pocházel z moravské exilové rodiny, která se usídlila v západoslovenské Skalici. Byl vyučen tkalcem, teprve po své dvacítce získal vyšší vzdělání (od r. 1727 ve Wittenbergu). Byl činný jako pedagog a učitel (zprvu v Dolní Lužici, poté v Bratislavě a dalších městech rodného Slovenska). Byl autorem četných slabikářů a latinských donátů (v navázání na Komenského). Proslulost si získal svou gramatikou slovansko (slovensko?) – českou.

L.: *Pavel Doležal a jeho doba. Pedagog a spisovatel' (1700–1778)*, Br. 1978; E. Jóna, *SIR* 43, 1978, 257–266; J. Porák, *NŘ* 62, 1979, 148–151; F. Buchta, *Malovaný kraj* 16, 1980, 14–15; R. Krajčovič, *PDS X*, 1985, 179–190; E. Jóna, *PDS X*, 1985, 107–124; J. Doruľa, in: *Prekursory słowiańskiego językoznawstwa porównawczego*, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź, 1987, 201–217

DOLEŽEL, Lubomír (1922). Vystudoval češtinu a ruštinu na filozofické fakultě UK v Praze mj. u B. Havránka, V. Skaličky, L. Kopeckého. Poté učitelské působení na středních školách. Od 1953 člen akademického Ústavu pro jazyk český v Praze, v letech 1961–65 vedoucí jeho oddělení matematické lingvistiky. 1958 CSc. Začátkem šedesátých let habilitace na filozofické fakultě pražské univerzity pro obor český jazyk. 1965–68 hostující profesor na univerzitě v Ann Arbor (USA, stát Michigan). Po návratu (1968) nastoupil do akademického Ústavu pro českou literaturu, ale téhož roku odešel jako profesor na Torontskou univerzitu. Vědecky orientován na českou stylistiku, zvláště na styl umělecký (obecně i v rozborech konkrétních slovesných děl) a na problematiku obecně lingvistickou, zejména na uplatnění matematických metod v jazykovědě.

L.: (Sborník vydaný na jeho počest), C. A. Mihailescu – W. Hamarnek (ed.): *Fiction Uptodate. Theories of Fictionality, Narratology and Poetics*, Toronto 1996; (bibliografie), *ČL* 45, 1997, 649–662

DOLEŽELOVÁ, Eva (1939). Jako vysokoškolsky aprobovaná rusistka a bohemistka našla posléze uplatnění na katedře ruského jazyka a literatury pedagogické fakulty brněnské univerzity. PaedDr., CSc., doc. Předmětem jejího vědeckého zájmu byl současný ruský jazyk a teorie jeho vyučování v porovnání s češtinou.

DOROVSKÝ, Ivan (1935). Vystudoval na filozofické fakultě v Brně ruštinu a bulharštinu u F. Wollmana a J. Kabrdu. Po absolutoriu působil krátce jako středoškolský profesor, od

r. 1961 na filozofické fakultě brněnské univerzity. 1966 CSc. a PhDr., 1985 DrSc., 1987 jmenován profesorem. Člen Makedonské akademie věd a umění ve Skopje. Badatelsky se zabíral do problematiky balkanologické, zejména kulturologické, literárněvědné, historické, politické, etnograficko-folkloristické; nezanedbatelnou část těchto široce komparatistických zájmů tvoří též problematika jazykovědná. Organizátor balkanologických symposií na filozofické fakultě v Brně.

L.: *RočBU* 1960–64, s. 300; *RočUJEP* 1964–68, 466–467; *RočUJEP* 1968–75, 693–695; *RočUJEP* 1975–85, s. 326; I. Cvrkal, *Slovak Review* 4/2, 1995, s. 188; J. Krist, *Národop. revue* 5/4, 1995, 233–234

DOSTÁL, Antonín (1906–1997). Vystudoval na filozofické fakultě UK v Praze francouzštinu a češtinu, tu vlivem M. Weingarta v širokém slavistickém zarámování. Po absolutoriu učitelství na středních školách. 1930 PhDr. Od vzniku akademické Kanceláře Slovníku jazyka staroslověnského r. 1946 jeden z jejích prvních interních pracovníků. 1948 habilitace na pražské filozofické fakultě. Přednášel na filozofických fakultách v Praze a v Olomouci paleoslovenistiku a polonistiku. Po zřízení Vysoké školy ruského jazyka v Praze (1953) se stal jejím prorektorem a vedoucím katedry bohemistiky a slavistiky. 1954 tam jmenován profesorem. 1960 přešel v Praze na filozofickou fakultu UK. 1968 emigroval do USA a působil tam jako profesor slavistiky na Brown University. Vědecky byl orientován k paleoslovenistice na úseku gramatické stavby i slovní zásoby; osvědčil se jako editor starých památek. Pracovně mířil do tematické oblasti slovansko-byzantské. Vedle paleoslovenistiky bádá též v oboru bohemistiky a polonistiky. Vyvíjel i intenzivní činnost vědecky organizační a redakční.

L.: B. Havránek, *BÚRJL* 10, 1966, 5–12 (tam i bibliografie z pera J. Popely na str. 171–180); B. Havránek, *Byz* 17, 1966, 1–6; E. Bláhová, *Sl* 66, 1997, 257–258

DRACHOVSKÝ, Jan (1577–1644). Člen řádu jezuitského a od r. 1624 rektor jezuitské koleje ve Znojmě. Sklonek života prožil v Brně. Autor jedné z tzv. „barokních gramatik češtiny“, která vyšla tiskem posthumně r. 1660.

L.: J. Vintr, *WslJb* 42, 1996, 173–183

DRAŠAR viz MICHL

DRŠATOVÁ, Jitka (1946). Jako vysokoškolsky aprobovaná bohemistka je zaměstnána na příslušném pracovišti Pedagogické fakulty v Hradci Králové. PhDr., Ph.D. Vědecky pracuje v oboru synchronní bohemistiky na úseku lexikologie, slovtvorby a frazeolo-

gie. Zasahuje též do české onomastiky a zkoumá sociolingvisticky jazykové prostředky komunikace.

L. J. Bartůňková, *Češtinář* 6, 1995, 112–113

DURYCH (DURICH), Václav Michal, řádovým jménem Fortunát (1735–1802). Studoval na piaristických gymnáziích v Kosmonosích a ve Slaném, bohosloví v Praze. Vstoupil do řádu pavlánů a působil jako učitel orientálních jazyků na řádových školách v Mnichově, Vídní a Praze. Studiím slavistickým se plně věnoval až po zrušení pavlánského řádu (1784), zprvu jako penzista v řádovém konventu ve Vídní, po jeho uzavření (1796) až do své smrti v rodném Turnově. Proslul jako autor prací o slovanských starožitnostech opřených dalekosáhle o interpretaci pramenů filologických a chápaných jako vstup do české etnogeneze a glotogeneze.

L.: J. Dobrovský, *AKBGW III. Folge I*, 1804, 40; J. M. Černý: *Fortunát Durych, první slavista český*, Turnov 1890; F. Pastnek, *ČČM* 70, 1896, 67–80; J. V. Šimák, *ČČM* 77, 1903, 174–177; M. Weingart, *Od Ještěda k Troskám* 14, 1935–36, 33–40; A. Grund, *Národní osvobození* 1935; (sb.) *Václav Fortunát Durych*, Turnov 1952; V. Bechyňová, *Sl* 24, 1955, 248–268; táž, *SPř* 41, 1955, 297–298; S. Segert, *Sl* 33, 1963, 47–53; W. Schamschula, *WslJb* 10, 1965, 188–202; V. Bechyňová, *Sl* 37, 1968, 129–136; J. Kočí, *SPř* 58, 1972, 257–265; V. Bechyňová, in: *Štúdie z dejín svetovej slavistiky do polovice 19. storočia*, Br. 1978, 145–184; V. Bechyňová, in: *Souvislosti. Růženě Grebeníčkové k šedesátinám a pořád*, Samizdat, 1958, 13–24; F. Bařha: *Literární pozůstalost Václava Fortunáta Durycha*, P. 1959; P. Křivský: *Václav Fortunát Durych (1735–1802) – literární pozůstalost*. 2. rozšířené vyd., P., LA PNP, 1978.

DUŠEK, Josef Vavřinec (1858–1911). Vystudoval na filozofické fakultě pražské univerzity (1884) dějepis, zeměpis a u Gebauera český jazyk; jeden semestr studoval v Lipsku u A. Leskiena. Učil na středních školách, r. 1909 odešel pro nemoc na předčasný odpočinek a zároveň vyznamenán titulem c. k. školní rada; krátce nato dopisující člen České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. Badatelsky zasáhl výrazným způsobem do české dialektologie.

L.: J. Horák, *NVČ* 6, 1911, 91–92; týž, in: *Progr. gym. v Praze XII. na r. 1910–1911*; A. Havlík, *AČA* 22, 1912, 148–155

DVOŘÁČEK, Jaroslav (1883–1933). Vystudoval češtinu a francouzštinu na filozofické fakultě UK v Praze. Po absolutoriu učitelství na středních školách. 1930 PhDr. Překladatel z latiny a francouzštiny. Do jazykovědné bohemistiky zasahoval na úseku současné spisovné normy a popularizujícími výklady lexikálními a významoslovnými.

L.: A. B(eer), *NV* 14, 1933, 138–139

DVOŘÁK, Emil (1925–1983). Absolvent filozofické fakulty UK v Praze. Po několikale-

tém učitelském působení na středních školách vedoucí kabinetu českého jazyka při Krajském ústavu pro další vzdělávání učitelů v Liberci. Od 1960 zaměstnán v Pedagogickém institutu v Liberci, od 1964 na katedře českého a slovenského jazyka filozofické fakulty UK v Praze. PhDr., CSc. Zahynul tragicky v Krkonoších. Předmětem jeho vědeckého zájmu byla česká gramatologie, zprvu v aspektu historickém, postupně stále víc na poli češtiny současné. Věnoval se i problematice jazykové kultury a práci popularizační. Autor vysokoškolských učebních textů.

L.: J. Hrbáček, *NŘ* 66, 1983, 264–266; J. Štěpán, *JazA* 22, 1983, 46–47; I. Lutterer, *ČJL* 34, 1983–84, 85–86; J. Hrbáček, *ČJL* 36, 1985–86, 44–45; I. Lutterer, *NŘ* 78, 1995, 221–222

DVOŘÁK, Karel (1930). Vystudoval češtinu a dějepis na pedagogické fakultě (tehdy Karlovy) univerzity v Českých Budějovicích. Učitelství na středních školách. Další dálkové studium na Vysoké škole pedagogické v Praze, mj. u K. Svobody. Člen Krajského pedagogického ústavu v Českých Budějovicích. 1970 PhDr. (na UK v Praze), 1981 CSc. (tam.). 1991 habilitace a docentura na pedagogické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. 1994 odešel do důchodu. Odborně publikoval v oboru didaktiky českého jazyka.

L.: A. Jaklová, *ČJL* 50, 1999–2000, 237–238

DVOŘÁKOVÁ, Emilie, viz **BLÁHOVÁ**

DVOŘÁKOVÁ, Miloslava, viz **VAJDLOVÁ**

DVOŘÁKOVÁ, Zdeňka (1929). Vystudovala češtinu a ruštinu pro školy 2. stupně na pedagogické fakultě UK v Praze. Učitelství na českých školách, posléze členka oddělení českého jazyka ve Výzkumném ústavu pedagogickém v Praze. Rozšiřovala své vzdělání o pedagogiku a psychologii a o bohemistickou aprobaci pro střední školy. PhDr., 1973 CSc. Vědecky pracovala v oboru metodiky a didaktiky češtiny.

L.: V. Styblik, *ČJL* 39, 1988–89, 461–463

Linguistica ONLINE. Added: January 1st, 2007.
http://www.phil.muni.cz/linguistica/art/vecerka/vec-medailonky.pdf
ISSN 1801-5336

[E]

ERBAN, Karel (1901–1982). Bohemistiku vystudoval na filozofické fakultě UK v Praze. Středoškolský profesor. Poté člen pedagogické fakulty v Českých Budějovicích. Vedle činnosti básnické se věnoval jazykovědné bohemistice na úseku české syntaxe, dále jako metodik oboru a spolupracovník při tvorbě školních osnov českého jazyka a programování pokusných učebnic.

ERBEN, Karel Jaromír (1811–1870). 1837 dokončil studium práv na pražské univerzitě. Pomocník Palackého v pracích archiválních. Translátor říšských zákonů do češtiny. Člen Královské české společnosti nauk. Proslul jako sběratel a upravovatel ústní slovesnosti české i slovanské (písni, báji a pověstí, pohádek), především však jako básník. Do jazykovědné bohemistiky zasáhl jako spolutvůrce a kodifikátor vědecké terminologie, zejména právnické, a jako editor starších památek. Přispíval též – ještě ne plně vědecky – k české a slovanské etymologii.
L.: V. Brandl: *Život K. J. Erbeny*, B. 1887; A. Grund: *K. J. Erben*, P. 1935; J. Dolanský: *K. J. Erben*, P. 1970

ERHART, Adolf (1926–2003). Absolvent oborů klasická a germánská filologie a srovnávací jazykozpyt indoevropský na filozofické fakultě brněnské univerzity (mj. u F. Novotného, A. Beera, V. Machka). Po ukončení studia r. 1949 zůstal ve svazku fakulty jako člen jejího semináře pro indoevropský srovnávací jazykozpyt. 1949 PhDr., 1960 CSc., 1964 docent, 1973 DrSc., 1988 profesor. 1962–63 lektor češtiny na univerzitě v Greifswaldu. 1996 vyznamenán Zlatou medailí Josefa Dobrovského AV ČR. Vedle studií generálně indoeuropeistických publikoval závažné práce indologické a baltistické; zasahoval podstatným způsobem též do jazykovědné slavistiky (a jejím mediem též do bohemistiky, zvláště na úseku etymologie).
L.: L. G. Gercenberg, *VJa*, 1979/2, 41–47; A. Lamprecht, *SPFFBU A* 34, 1986, 7–9 (11–14 bibliografie); D. Šlosar, *JazA* 23, 1986, 117–118; D. Šlosar, *LF* 109, 1986, 223–224; R. Večerka, *Universitas (Brno)* 19/3, 1986, 92–94; R. Večerka, *JazA* 28, 1991, 50–51; (bibliografie), *SPFFBU A* 44, 1996, 143–144 a *SPFFBU A* 52, 2004, 182–184 (z pera B. Vykypěla); *Grammaticus. Studia linguistica Adolfo Erharti quinque et septuagenario oblata*,

B. 2001; V. Blažek, *Baltistica* 37, 2002, 388–394; týž, *Journal of Indo-European Studies* 31, 2003, 435–437; O. Šefčík, *Universitas* 2003, č. 4, 14–15; B. Vykypěl, *Univerzitní noviny* 10, 2003, č. 9, s. 8; týž, *Acta linguistica Lithuanica* 49, 2003, 173–174; E. Havlová, *Sl* 73, 2004, 119–120

ERTL, Václav (1875–1929). Vystudoval češtinu a francouzštinu na filozofické fakultě UK v Praze (státní zkoušky 1902). Učil na středních školách, posléze uvolněn k práci v akademické Kanceláři Slovníku jazyka českého a k redigování časopisu Naše řeč. V ní publikoval množství statí syntaktických a morfologických, lexikálních i významoslovných; užíval při tom někdy pseudonymy V. Marek, V. Nešpor, V. Nerad, V. Musil, V. Švarc. Od r. 1917 byl dopisujícím, od 1920 mimořádným členem České akademie věd a umění, od r. 1925 též mimořádným členem Královské české společnosti nauk. Zasáhl v prvních desetiletích 20. stol. podstatně do českého mluvnictví (hlavně současného) a do české lexikologie a lexikografie. Hodně pozornosti věnoval též otázkám jazykové správnosti a kultury.

L.: A. B(eer), *NV* 10, 1928–29, 139–142; Kv. Hodura, *Ba* 3, 1929, 146–147; O. Hujer, *LF* 56, 1929, 57; (Red.) *ČMF* 15, 1929, 175–176; J. Zubatý, *NŘ* 13, 1929, 49–51; J. Frček, *RÉS* 9, 1929, 213–214; E. Smetánka, *AČA* 40, 1930, 97–106; Kv. Hodura, *NŘ* 23, 1939, 55; týž, *NŘ* 33, 1949, 47–49; F. Daneš, *NŘ* 58, 1975, 249–255; A. Jedlička, *ČJL* 26, 1975–76, 32–35; J. Firbas, *SPFFBU A* 27, 1979, 185–196; M. Jelínek, *Sb. prací Filozofickopřírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě, ř. jazykovědná D 1*, 2001, 86–94; M. Šmejkalová, *Bohemistika* 3, 2004, 233–239

Linguistica ONLINE. Added: January 1st, 2007.
http://www.phil.muni.cz/linguistica/art/vecerka/vec-medailonky.pdf
ISSN 1801-5336

[F]

FIC, Karel (1946–2005). Vystudoval na filozofické fakultě v Brně češtinu a dějepis. Po absolutoriu fakulty (1969) v brněnské pobožce akademického Ústavu pro jazyk český. 1971 PhDr., 1984 CSc. Předmětem jeho vědeckého zájmu byl terénní výzkum a popisy nářeční situace na Moravě i teoretické a metodologické studie z oboru dialektologie. Účast na týmovém atlase českých nářečí. Zasahoval i do české onomastiky. Účastnil se mezinárodního projektu Slovanický jazykový atlas, posléze jako vedoucí české účasti na něm. Člen mezinárodní komise pro Slovanický jazykový atlas při Mezinárodním komitétu slavistů. Externě působil jako učitel bohemistických disciplín na pedagogické fakultě brněnské univerzity. Vyvíjel rozsáhlou činnost jazykovědně popularizační.
L. M. Šipková, *NŘ* 88, 2005, 262–264; táž, *Věstník Společnosti Anny Pammrové* 33, (Tišnov) 2005, 14–16

FIEDLEROVÁ, Alena (1926). Vystudovala na filozofické fakultě UK v Praze češtinu a dějepis. Po krátkém učitelském působení na českých školách přijata r. 1953 do akademického Ústavu pro jazyk český v Praze a pracovala do r. 1985 v jeho oddělení pro dějiny českého jazyka. PhDr., 1977 CSc. Vědecky orientována na vývoj češtiny a na češtinu starou. Autorsky se na tomto vědním úseku účastnila prací na kolektivním díle lexikografickém. Publikovala též práce z oblasti tvoření slov a vydávala starší české texty.
L.: I. Němec, *LF* 109, 1986, s. 242; M. Homolková, *NŘ* 70, 1987, 109–110; I. Němec, *LF* 120, 1997, 133–135

FILČÍK, Jan Nepomuk (1785–1835). Učitel na českých školách, vzdělaný hudebně a humanitně i přírodovědně. Dostalo se mu od Královéhradecké konzistoře a od gubernia titulu „vzorný učitel“. Spisoval pomůcky k výuce počtů, přírodopisu, starožitností, zahradnictví, hry na housle aj. Do jazykovědné bohemistiky zasáhl jako autor normativně pojaté příručky české „dobropisemnosti“.

FILIPEC, Josef (1915–2001). Vystudoval na filozofické fakultě v Brně slavistiku a germanistiku mj. u F. Trávníčka, A. Beera. Po absolutoriu učitelství na středních školách. Od 1947 působil v akademickém Ústavu pro jazyk český v Praze, posléze jako vedoucí oddělení pro lexikologii a lexikografii. Nositel stříbrné plakety Josefa Dobrovského. 1957 CSc. Vědecky pracoval v oboru lexikologie, sémantiky a stylistiky češtiny i v aspektu obecně

lingvistickém. Přispíval též k synchronní jazykové konfrontaci rusko-české. Podílel se redakčně i autorsky na velkých dílech české lexikografie druhé poloviny 20. století. Vyvíjel rozsáhlou činnost vědecky organizační v rámci republiky i v měřítku mezinárodním.
L.: J. Machač, *NŘ* 58, 1975, 81–84; Z. Sochová, *SaS* 36, 1975, 163–166 (tam i bibliografie); V. Holubová, *SaS* 46, 1985, 156–158; I. Němec, *NŘ* 68, 1985, 48–51; F. Čermák, *ČJL* 40, 1989–90, 415–417; V. Holubová – V. Mejstřík, *NŘ* 78, 1995, 63–67; M. Dokulil, *SaS* 56, 1995, 153–154; O. Mališ, *SaS* 61, 2000, 75–80; V. Mejstřík, *NŘ* 84, 2001, 162–163; O. Martincová, *SaS* 63, 2002, 79–80; V. Mejstřík, *NŘ* 84, 2001, 162–163

FILOMATES/FILOMÁT viz PHILOMATES

FLAJŠHANS, Václav (1866–1950). Na filozofické fakultě pražské univerzity vystudoval českou a klasickou filologii mj. u J. Gebauera. Působil pak učitelsky na středních školách. Pro epizodickou obhajobu pravosti Královéhradeckého rukopisu, přestože ji brzy opustil, byly zmařeny jeho naděje na vysokoškolskou kariéru. Zanechal po sobě rozsáhlé vědecké dílo zaměřené z větší části k starším obdobím českého jazyka a literatury, byl činný jako editor a interpret starých památek, hodně pozornosti věnoval české lexikografii a českému příslovnictví, přispíval k české onomastice. V menší míře se obracel i k jazyku novému. Část jeho díla je věnována dějinám oboru. Flajšhansovy spisy tvoří nezanedbatelnou položku v české bohemistické tvorbě konce 19. stol. s prvními decennii 20. stol., i když z nich ne vše bylo přijímáno bez výhrad.

L.: V. Šmilauer, *ČMF* 29, 1946, 255–256; A. Pražák, *SVě* 3, 1949–50, 236–238; F. M. Bartoš, *JSH* 20, 1951, 14–16; K. Groh: *Soupis prací V. Flajšhanse (=VKČSN, Hist.-filol. za 1947, č. 3)*, P. 1950; E. Michálek, *NŘ* 69, 1986, 153–158

FLÍDROVÁ, Helena (1941). Vystudovala na filozofické fakultě UP v Olomouci obory čeština a ruština. Po absolutoriu (1962) zůstala ve svazku UP na katedře rusistiky. 1968 PhDr., 1975 CSc., 1980 habilitace, 2002 profesorka ruského jazyka. 1966–67 semestrální pobyt na Leningradské státní univerzitě. Vědecky pracuje v oboru současného ruského jazyka s uplatněním porovnávacího aspektu rusko-českého.

FLODOVÁ viz ŠARAPATKOVÁ

FOLPRECHT, Josef (1879–1950). Studoval bohemistiku a romanistiku na univerzitách v Praze, Paříži a Berlíně. PhDr. 1904–05 (v Praze). Středoškolský profesor, posléze úředník ministerstva školství, mj. ústřední inspektor československých škol v zahraničí. Jeho odborné zájmy se týkaly národopisu a literární a kulturní historie, zejména slovanské. V první fázi své vědecké činnosti se uplatnil jako dialektolog češtiny. Lexikografická práce bulharistická.

L.: A. Gregor, *LF* 74, 1950, 240; týž, *NV* 27, 1950, s. 309

FORMÁNKOVÁ, Věra (1928). Vystudovala češtinu a ruštinu na pedagogické fakultě UK v Praze mj. u A. Jedličky. Po absolutoriu zůstala ve svazku fakulty, od r. 1960 působila na filozofické fakultě pražské univerzity. PaedDr. Vědecky pracovala v oboru české stylistiky a teorie vyučování slohu. Též autorka a spoluautorka školních učebnic češtiny a metodických příruček i učebních textů vysokoškolských.

L.: B. Sedláček, *ČJL* 39, 1988–89, 78–80

FRANTA ŠUMAVSKÝ, Josef (1796–1857). Absolvoval gymnázium v Klatovech. Studoval v Praze filozofii a teologii, ale nevstoupil do kněžského stavu a živil se jako spisovatel, vychovatel a učitel, redaktor, publicista a vydavatel. Zasahoval do jazykovědné bohemistiky na úseku gramatologie i jako lexikograf, na tomto vědním úseku též v srovnávacích souvislostech slovanských. Patřil k zastáncům slovanské panglotie.

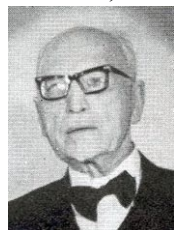
L.: *Upomínka na slavnost pořádanou...u příležitosti 70. výročí úmrtí J. Franty Šumavského*, Plzeň 1927; V. Bechyňová, *AUC-SlPr* 1, 1959, 221–236; M. Kaňák: *Josef Franta Šumavský*, P. 1975; V. Spěváček,

ČJL 27, 1976–77, 331–333

FRČEK, Jan (1896–1942). Po studiích na UK v Praze pobyl několikrát studijně ve Francii. 1922 PhDr. v Praze. Od 1923 lektor češtiny na École Nationale des Langues Orientales Vivantes v Paříži; tajemník československého oddělení Denisova ústavu na pařížské univerzitě. Po r. 1930 středoškolský profesor v ČSR, od 1938 působil v Slovanské knihovně v Praze. 1942 popraven nacisty. Vědecky pracoval v oboru staroslověnské, byzantsko-slovanské a ruské filologie. Zabýval se dále prakticky i teoreticky koncepční problematikou organizace slavistiky.

L.: V. Machek, *LF* 70, 1946, 133–135; J. Kurz, *RSÚ* 12, 1939–46, 102–104; týž, *NV* 24, 1946, 307–309; týž, *ČMF* 30, 1947, 1–9; K. Horálek, *Byz* 9, 1947–48, 406–408; V. V. Danilov, *TODRL*, 1956; B. Ilek, *ČRus* 11, 1966, 256–257; V. Blažek: *Bibliografický soupis publikační činnosti Jana Frčka s přehledem jeho činnosti*, P. 1973; V. Blažek, *ČRus* 32, 1987, 46–47

FRINTA, Antonín (1884–1975). Studoval slovanskou a románskou filologii na filozofické fakultě UK v Praze mj. u Gebauera, Polívky, Pastrnka, Zubatého a 1904–5 v Paříži. 1907 v Praze PhDr., 1916 habilitace (z politických důvodů nepotvrzena), od 1918 docent pražské filozofické fakulty pro srovnávací slovanský jazykozpyt se zvláštním zřetelem ke stránce fonetické, souběžně s tím profesor středních škol a učitel ortoepie na dramatickém oddělení státní konzervatoře v Praze. Od 1945 řádný profesor bulharského jazyka a literatury a lužickosrbské literatury na filozofické fakultě v Praze. Člen řady vědeckých institucí a redaktor odborných

periodik. Vědecky věnoval pozornost slovanskému hláskosloví, problematice pravopisu slovanských národů, ortoepii a transkripci cyrilského písma latinkou. Zasáhl i do slovanské lexikologie výzkumem slovanské náboženské terminologie, spolupracoval na praktických učebnicích slovanských jazyků. Jako fonetik zastáncem metody poslechové; stavěl se odmítavě k metodám fonetiky experimentální. Jeden z prvních českých propagátorů metod jazykového zeměpisu. Ve svých lexikálních výkladech spojoval zřetel lingvistický s literárním, kulturně historickým a společenským.

L.: M. Krječmar', *Rozhled*, Budýšin 1954; J. Petr, *Por.Jez*, Warszawa 1954; L. Řeháček, *SPř* 40, 1954, 226; J. Kurz, *AUC-SlPr* 1, 1959, 3–13; K. Ohnesorg, *ibid.*, 15–20; J. Petr, *Přehl. Lužicko-srb.kult. života* 11, 1969, 1–31; R. Hnízdová – J. Petr: *Bibliografický soupis vědeckých prací Antonína Frinty s přehledem jeho činnosti*, P. 1970; J. Smrčková, *AUC-SlPr* 17, 1974, 241–242; J. Petr, *JazA* 11, 1974, 181–183; týž, *Sl* 44, 1975, 439–440; J. Smrčková, *JazA* 12, 1975, 146–148; J. Hlavsová, *NŘ* 67, 1984, 213–217; J. Mudra, *Rozhled* 45/5, 1995, 195

FROZÍN (PLZEŇSKÝ), Antonín (17.–18. stol.). Český literát. V předmluvě ke svému překladu knihy o mariánských obrazech podal přehled územního rozmístění Čechů a Němců v Čechách, který se stal pramenem pro F. M. Pelcla. Autor obrany českého jazyka a národa.

L.: J. Kumpera, *Minulostí západočeského kraje* 28, 1993, 235–267

FRÜHAUF, František (1907–1984). Po maturitě (1927) na učitelském ústavu učitel, pak dálkové studium na pedagogické fakultě UK v Praze, poté středoškolský profesor a ředitel gymnázia. Od 1969 v důchodu. Vedoucí kabinetu českého jazyka a literatury v severočeském Krajském pedagogickém sboru. Metodik českého jazyka a literatury a autor i spoluautor školních učebnic češtiny.

L.: B. Sedláček, *ČJL* 36, 1985–86, 42–44

FRYČAJ, Tomáš (1759–1839). Vystudoval v Olomouci filozofii, v Brně teologii, 1783 vysvěcen na kněze. Tvůrce kancionálu, překladatel spisů vzdělávacích. Do jazykovědné bohemistiky zasáhl prací o pravopise.

L.: J. Herben, *Světlozor* 19, 1885, 570–571

[G]

GAZDA, Jiří (1958). Vystudoval na filozofické fakultě v Brně ruštinu (mj. u J. Jiráčka a R. Mrázka) a psychologii. Člen katedry rusistiky, nyní slavistiky na filozofické fakultě brněnské univerzity. 1983 PhDr., 1991 CSc. 1988 byl na delším studijním pobytu v Sovětském svazu. Proděkan filozofické fakulty. Vědecky je zaměřen na lexikologii, speciálně na ruskou neologii, s uplatněním porovnávacího aspektu rusko-českého.

GEBAUER, Jan (1838–1907). Po maturitě na gymnáziu v Jičíně začal r. 1858 studovat teologii, ale po třech semestrech přestoupil na filozofickou fakultu v Praze; tam studoval filologii indoevropskou a klasickou (u Kvičaly), slovanskou (u Hattaly a Sucheckého) a německou (u Kelleho). Souběžně pracoval (1861–65) v redakci Riegrova slovníku naučného. Po absolutoriu fakulty působil učitelsky na středních školách. 1872 v Praze PhDr., 1873 habilitace (venia docenti pro obor české řeči a literatury). 1879/80 se stal mimořádným profesorem oboru a zároveň prvním ředitelem semináře pro slovanskou filologii, r. 1881 jmenován profesorem řádným. Byl děkanem filozofické fakulty a zastával i funkci rektora univerzity. Člen Královské české společnosti nauk a České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, v zahraničí člen akademií v Krakově a Petrohradě. Jeho vědecké dílo opsalo pozoruhodná tematická oblouka. Zpočátku byly jeho odborné zájmy značně extenzivní a přesahovaly rámec jazykovědy (týkaly se mj. mytologie, folkloristiky apod.). Lingvistické zájmy Gebauerovy byly zprvu založeny velmi široce a byly do značné míry orientovány k obecné jazykovědě a lingvistické teorii. Podstatnou složku vědeckého díla Gebauerova v prvním období jeho činnosti tvořila dále tematika slavistická. Od poloviny sedmdesátých let se však Gebauerovo badatelské úsilí soustředilo k výzkumu češtiny samé v celém historicky dosažitelném rozpětí jejího vývoje; s tím souvisely i filologické práce přinášející popisy, interpretace a edice českých textů. Vědecké snažení jeho i jeho školy bylo zcela na výši soudobých jazykovědných metod v Evropě, zejména též zastávaných školou lipskou (tzv. mladogramatiky) a moskevskou.

L.: J. Zubatý, *ČR* 2, 1898, č. 3, 262–268; V. Jagić, *AslPh* 29, 1907, 629–633; J. Malovaný, *Pokroková revue* 3, 1907, č. 8/9, 510–518; Z. Nejedlý, *Praž. Lid. Revue* 3, 1907, č. 6, 129–132 (též in: *Z. Nejedlý: Spisy* 15. *Z české kultury*, 1951, 315–322); A. Novák, *LF* 34, 1907, 170–176; E. Smetánka, *tamt.*, 162–169; J. Zubatý, *AČA* 18, 1908, 133–150; J.

Jakubec, *NŘ* 1, 1917, 11–13; F. Bílý, *NŘ* 3, 1919, 1–5, 41–47, 105–111, 167–175; *NŘ* 4, 1920, 33–41, 97–105, 225–240; V. Šmilauer, *NŘ* 22, 1938, 257–258; J. T. B., *NŘ* 22, 1938, 275–276; M. Weingart, *ČMF* 25, 1938, 1–15; *Vzpomínky ze života Jana Gebauera 1838–1938*. Na vděčnou památku stých narozenin J. Gebauera vydala jeho rodina, P. 1938; Kv. Hodura, *NŘ* 27, 1943, 32–36 a 39–56; P. Váša, *NŘ* 31, 1947, 137–142; F. Trávníček, in: *Zdeňku Nejedlému ČSAV*, P. 1953, 610–620; Kv. Hodura, *NŘ* 40, 1957, 185–194; F. Spal a J. Spal, *ČJ* 7, 1957, 161–164; A. Šlechtová, in: *Sb. V. Vojtiškovi*, 1958, 122–123; M. Komárek, in: *J. Gebauer: Historická mluvnice jazyka českého I. Hláskosloví*, 1963, 723–765; J. Petr, *PDS* 1, 1970, 74–88; E. Michálek, *SaS* 33, 1972, 244–247; M. Roudný, *SaS* 35, 1974, 186–189; K. Horálek, *SovSlav* 1974, Nr. 5, 69–73; týž, *PrLŠSSP* 19–20, 1978, 34–40; K. Křivánek, *ČJL* 29, 1978–79, 81–82; Th. Sylaba: *Jan Gebauer: Bibliografický soupis publikovaných statí s úvodní studií a dokumentací k 100. výročí založení Gebauerova slovanského semináře*, P. 1979; J. Petr, *PDS* 8, 1979, 10–57; J. Petr, *NŘ* 63, 1980, 113–123; Th. Sylaba, *LF* 103, 1980, 97–102; týž, *SPř* 66, 1980, 265–271; J. Petr, *Sl* 50, 1981, 23–29; Th. Sylaba: *Jan Gebauer na pražské univerzitě*, P. 1983; Th. Sylaba: *Jan Gebauer*, P. 1986; J. Petr, *ČJL* 38, 1987–88, 289–297; týž, *SaS* 48, 1987, 259–277; týž, *SaS* 49, 1988, 3–29; J. Pečírková – M. Nedvědová, *NŘ* 71, 1988, 184–192; J. Hlavsová, *ibid.*, 193–200; A. Jedlička, *ibid.*, 169–184; I. Němec, *LF* 112, 1989, 1–7; J. Kouba – A. Hůlová, *LF* 113, 1990, 64–67; M. Troševová, *PDS* 14, 1990, 243–249; I. Němec, *AUC-SIPr* 35, 1991 („Gebauerův sborník“), 13–20

GEITLER, Leopold Václav (Lavoslav) (1847–1885). Vystudoval v Praze indoevropský jazykozpyt a slovanskou filologii u A. Ludvíga a M. Hattaly a ve Vídni u F. Miklošiče aj. 1870 v Praze PhDr., 1873 habilitace. 1873/74 zahájil na pražské univerzitě přednášky, v r. 1874 byl povolán jako první profesor slovanské filologie na nově založenou univerzitu v Zagrebu. Člen Jihoslovanské akademie věd. Jazykovědné zájmy slavistické zasazoval do komparatistického rámce indoevropéistického a v něm je spojoval zejména s výzkumy baltistickými. Nejvíce pozornosti věnoval paleoslovenistice – jazykovědně i jako editor památek. Metodologicky vyrůstalo jeho dílo z „předjagičovské“ etapy slovanské filologie, takže přes autorovu invenci a odvahu k originálním řešením byly jeho výsledky dalším vývojem po mnoha stránkách antikvovány.

L.: F. Čenský, *Osv* 15, 1885, 1114; V. Kučera, *SlovSb* 4, 1885, 440–442; J. Petr: *Leopold Geitler. Bibliografický soupis vědeckých prací s přehledem jeho činnosti*, P. 1979; J. Petr, in: *Praha–Vilnius*, P. 1981, 65–80; J. Bujukliev, *SăpEz* 1985, Nr. 6, 43–45

GELENIUS viz HRUBÝ Z JELENÍ

GLADKOVA, roz. GŮLOVÁ, Hana (1956). Vystudovala na filozofické fakultě UK v Praze češtinu, ruštinu a bulharštinu, nástavbově slovanskou jazykovědu. Od r. 1984 na filozofické fakultě pražské univerzity. V letech 1990–94 lektorka češtiny na univerzitě

v Sofii. Od r. 2002 členka akademického Slovanského ústavu v Praze. Vyvíjí intenzivní vědecky organizační a mezinárodně kontaktní činnost. Nositelka několika bulharských vyznamenání. Vědecky činná v oboru jazykovědné bulharistiky, paleoslovenistiky a slovanské jazykové komparistiky.

GREGOR, Alois (1888–1971). Vystudoval češtinu u E. Smetánky a němčinu na filozofické fakultě v Praze, navštěvoval i Jagičův slovanský seminář ve Vídni (1908) a Brücknerův v Berlíně (1910), po tři měsíce poslouchal A. Meilleta v Paříži (1912). 1914 PhDr. na UK v Praze. 1912–1949 byl středoškolským učitelem, souběžně působil na filozofické fakultě v Brně od samého jejího založení jako lektor slovenštiny a od 1930/31 též jako lektor češtiny. 1946 se v Brně habilitoval pro českou a slovenskou mluvnici. Byl členem několika vlastivědných a osvětových spolků, redaktorem odborných a vlastivědných periodik. Svůj odborný

zájem dělil mezi jazykovědu a literární historii. Jazykovědně pracoval v české dialektologii a na úseku mluvnice spisovné češtiny a v oboru lingvistické slovakistiky.

L.: (Sborník:) *Rodné zemi*, 1958 (tam i bibliografie); V. Vážný, *NŘ* 46, 1963, 258–261; L. Čermák, *ČJL* 22, 1971–72, 234–236; J. Chloupek, *NŘ* 55, 1972, 46–47; M. Krčmová, *LF* 95, 1972, 28–29; P. Pešta, *SPFFBU A* 25–26, 1977–78, 165–176 (bibliografie)

GREPL, Miroslav (1929). Vystudoval na filozofické fakultě brněnské univerzity češtinu a ruštinu mj. u A. Kellnera a F. Trávníčka. Po absolutoriu zůstal ve svazku fakulty. 1959 PhDr. a CSc.; habilitoval se r. 1965 pro současný český jazyk (ustaven 1966); r. 1990 byl jmenován profesorem oboru. 1960–61 působil jako lektor češtiny na univerzitě v Greifswaldu. Vyvíjel intenzivní vědeckoorganizační činnost, mj. jako vědecký sekretář Mezinár. komise pro studium slovanských jazyků, jako organizátor mezinár. syntaktických symposií na filozofické fakultě v Brně, jako proděkan filozofické fakulty a jako vedoucí katedry slavistiky.

Vědeckou aktivitu zahájil pracemi o českém jazyce doby obrozenské. Badatelsky je orientován k jazyku současnému, především k jeho syntaxi; opakovaně se vrací k problematice větné sémantiky a pragmatiky. V teorii navazuje na tradice lingvistiky strukturální a funkční. K myšlenkám svých předchůdců se staví jako k podnětům, které nejenže originálně aplikuje, ale též samostatně dotváří a překonává.

L.: P. Karlík, *ČJL* 39, 1988–89, 372–375; týž, *SaS* 50, 1989, 171–174; týž, *SPFFBU A* 37–38, 1989–90, 15–20 (tam i bibliografie); R. Večerka, *NŘ* 72, 1989, 259–261; (dodatek k bibliografii), *SPFFBU A* 47, 1999, 202–203; (dodatek k bibliografii), *SPFFBU A* 52, 2004, 181–182

GREPLOVÁ viz ŠIPKOVÁ

GRYGERKOVÁ, Marcela (1960). Jako aprobovaná bohemistka zaměstnána na katedře českého jazyka filozofické fakulty Ostravské univerzity. Zkoumá současný český jazyk, zejména jeho mluvenou podobu. Znalkyně českých argotů a funkce argotismů v současné komunikaci.

GUDERIMENUS viz COLLINUS

GUŮVÁ viz GLADKOVA

GZEL(L), Petr (16. stol.). Učitel v Náměšti nad Oslavou. Spolupracovník Beneše Optáta z Telče při vydávání překladu Nového zákona do češtiny podle tehdy moderní edice řeckého textu a jeho latinského synoptického latinského znění s poznámkami od Erasma Rotterdamského. Spoluautor nejstarší mluvnice češtiny z r. 1533 zvané podle místa vydání „Náměšťská“.

[H]

HÁDEK, Karel (1940). Vystudoval češtinu a ruštinu na filozofické fakultě UP v Olomouci. Tam od r. 1963 člen katedry bohemistiky. 1969 PhDr., 1981 CSc. Pro obor český jazyk se habilitoval a od r. 1991 působil jako docent. R. 2005 odešel do důchodu. 1975 vědecká stáž v Lublani. Učitelsky vedl bohemistické jazykovědné disciplíny vývojové, i v slavistickém zářmování. Jim jsou také věnovány jeho publikované vědecké práce, mezi nimiž významné místo zaujímají kritické edice starých českých literárních památek. Příležitostně věnoval pozornost též dějinám oboru (medailonky pracovníků).

HADERKA, Karel (1922–1969). Vystudoval na filozofické fakultě UK v Praze angličtinu a ruštinu. Po absolutoriu učitelství na středních školách, od 1953 člen akademického pracoviště Slovníku jazyka staroslověnského v Praze. 1960 z ideologicko-politických důvodů propuštěn a živil se mimo akademickou půdu jako překladatel a dokumentátor. Koncem šedesátých let přijat rehabilitačně zpět. Vědecky byl činný v oboru paleoslovenistiky jako lexikograf a spoluautor velkého týmového díla a syntaktik staroslověnštiny i editor jejich památek.

L.: Z. Hauptová, *Sl* 39, 1970, s.158

HÁJEK Z HÁJKU, Šimon (1485–1551). Pražský měšťan. Bakalář pražské univerzity. Vydal r. 1549 v celkovém časovém pořadí druhý gramatický spis o češtině, a to výslovně jako lidové, „barbarské mluvě“ (locutio barbarolectica), tj. jako o řeči, která není ani latina, ani řečtina, jazyky v té době obvykle odborně zpracovávané. Jeho spis však není soustavná gramatika, nýbrž jen kapitoly pojednávající o participiích a gramatickém čísle a čase.

HÁJEK Z HÁJKU, Tadeáš (1525–1600). Syn Šimona Hájka. Učený humanista, lékař, matematik, geograf a proslulý astronom. Do jazykovědné bohemistiky zasáhl na úseku botanické terminologie v české úpravě ve své době velmi oblíbeného Herbáře italského lékaře a botanika Pierandrea Matthioliho.

L.: Quido Vetter, *Říše hvězd* 6, 1929

HAJIČOVÁ, Eva (1935). Na filozofické fakultě UK v Praze absolvovala studijní obory angličtina a čeština. Její vědecká dráha byla spojena s pražskou filozofickou fakultou

a s fyzikálně matematickou fakultou Karlovy univerzity; tam posléze ředitelka ústavu formální a aplikované lingvistiky. Vytvořila rozsáhlou vědecky organizační a redakční činnost v rámci republiky i v měřítku mezinárodním; první prezidentka Mezinárodního komitétu pro počítačnou lingvistiku. PhDr., DrSc., prof. Vyšla ze strukturálně funkčního pojetí jazyka pražské školy a přičinila se o zachování jejího metodologického odkazu. Sama se věnuje lingvistice matematické a logické zejména na úseku skladby. Patří (spolu s P. Sgallem, J. Panevovou

a jinými lingvisty), k představitelům vlivné koncepce obecné syntaxe, tzv funkčního generativního popisu (FGP), s aplikací na češtinu.

L.: J. Panevová, *SaS* 56, 1995, 317–319; B. H. Partee – P. Sgall (ed.): *Discourse and Meaning. Papers in Honor of Eva Hajičová*, Amsterdam – Philadelphia 1995; J. Peregrin, *JazA* 32, 1995, 138–140

HÁJKOVÁ, Eva (1949). Jako aprobovaná bohemistka našla uplatnění na pedagogické fakultě UK v Praze a na pedagogické fakultě Technické univerzity v Liberci. Odborně se věnuje didaktice a metodice češtiny pro základní školy. Autorka a spoluautorka vysokoškolských učebních textů.

HÁLA, Bohuslav (1894–1970). Vystudoval na filozofické fakultě v Praze romanistiku a klasickou filologii, následně též filologii slovanskou. Jeden z prvních žáků zakladatele české experimentální fonetiky J. Chlumského, od r. 1920 jeho asistent. PhDr., 1930 habilitován pro obor fonetiky, 1938 mimořádný profesor, r. 1945 jmenován řádným profesorem (se zpětnou platností od r. 1940). Zakladatel a ředitel Fonetického ústavu UK do odchodu do důchodu 1964 a vedoucí Fonetického kabinetu při akademickém Ústavu pro jazyk český v Praze. Po válce externě přednášel na UP v Olomouci, 1966–67 hostující profesor na univerzitě ve

Štrasburku. DrSc. Předmětem jeho vědeckého zájmu byla fonetika obecná i fonetika češtiny a jiných slovanských jazyků. Navázal na pojetí fonetiky J. Chlumského a rozvíjel v jejím rámci další pracovní metody a postupy. Autor textů učebních a popularizačních.

L.: B. Havránek, *NŘ* 37, 1954, 30–33; M. Romportl, *SaS* 15, 1954, 1–4 (tam i bibliografie); týž, *Zeitschrift f. Phonetik u. allgem. Sprachwissenschaft* 1954 a 1964 (tam i bibliografie); K. Ohnesorg, *ČMF* 36, 1954, 46–48; týž, *ČJ* 4, 1954, 84–87; týž, *Lingua* 1954; G. Straka, *Orbis* 1955; J. Liška, *JazČ* 8, 1954, 67–68; týž, *SIR* 29, 1964, 105–107; J. Ondráčková, *NŘ* 47, 1964, 48–51 (tam i bibliografie); J. Novotná, *NŘ* 54, 1971, 54–56; J. Dvončová, *SIR* 36, 1971, 46–47; M. Romportl, *Sl* 41, 1972, 116–118; J. Hůrková, *ČJL* 45, 1994–95, 41–42

HALASOVÁ viz **OSOLSOBĚ**

HALLER, Jiří (1896–1971). Na filozofické fakultě UK v Praze absolvoval studium bohemistiky a romanistiky – po dvouletém válečném přerušení – r. 1920. Poté učitelství na středních školách. Od r. 1929 člen akademické Kanceláře Slovníku jazyka českého v Praze. Od r. 1931 lektor češtiny na pražské univerzitě, dlouhodobý redaktor Naši řeči. Jazykový poradce Československé normalizační společnosti. Svou vědeckou aktivitu zahajoval jako dialektolog češtiny, z větší části ji však zaměřoval k současnému jazyku spisovnému, jeho kultuře a správnosti; zastával přitom stanovisko konzervativní. Jazykovědnou bohemistiku pěstoval zejména na úseku lexikologie, lexikografie a stylistiky. Nemalá část jeho vědeckého díla je věnována jazykové kritice uměleckých děl. Autor školních učebnic češtiny.

L.: A. Stich, *NŘ* 53, 1970, 299–302; J. Jelínek, *ČJL* 21, 1970–71, 368–370; *Zpr. Kruhu českého jazyka*, srpen 1971; M. Sedláček, *NŘ* 69, 1986, 99–105; J. V. Bečka, *ČJL* 37, 1986–87, 86–89

HANČOVÁ viz **MATUŠOVÁ**

HANIN viz **HRUŠKA**, Jan František

HANKA, Václav (1791–1861). Vystudoval v Hradci Králové gymnázium a v Praze filozofii a navštěvoval přitom soukromá slavistická kolegia J. Dobrovského. 1813–1814 studoval ve Vídni práva. Po návratu do Prahy působil jako bibliotekář a poté kustod Národního muzea. Od r. 1848 vykonával na pražské univerzitě funkci lektora a od r. 1849 docenta slovanských řečí a literatur a vedl tam přednášky ze staroslověštiny a z ruštiny. Literárně byl činný jako překladatel ze slovanských jazyků, jako editor staročeských a staroslověnských památek a jako autor prací filologických (i jazykových učebnic); podílel se podstatným způsobem na reformách českého pravopisu. Byl agilní propagátor oboru a pěstoval rozsáhlé styky s významnými představiteli slavistiky v celé Evropě. Do vývoje české vědy a kultury se neblaze zapsal jako falzátor starých rukopisů.

L.: J. Hanuš, in: *Literatura česká 19. stol. I*, P. 1902, 648–732; Č. Zíbrt, *ČČM* 86, 1912, 270–273; S. Souček: *Dvě pozdní mystifikace Hankovy*, P. 1924; A. Frinta, *SPř* 23, 1931, 76–77; R. Jakobson, *Centralnaja Jevropa* 4, 1931, 268–275; J. Volf, *ČČM* 108, 1934, 243–246; V. Hostička, *SPř* 50, 1964, 346–355; N. Pergerová, *RJ* 20, 1969–70, 421–424; L. P. Kondaurova: *V. Ganka i jeho značenie v razvitii češko-russkich svjazej (avtor. kandid. dissertacii)*, M. 1976; B. Ryba, *Strahovská knihovna 16–17*, 1981–82, 173–180; J. Schaecken, *WdSl (Neue Folge)* 16, 1992, 58–71

HANKE Z HANKENŠTEJNA, Jan Nepomuk Alois (1751–1806). Absolvoval gymnaziální studium v Kroměříži a v Olomouci, ve Vídni pak poslouchal práva, ekonomické

vědy, historii a filologii. Od r. 1777 byl kustodem univerzitní knihovny v Olomouci a profesorem češtiny na šlechtické akademii. Od 1788 bibliotekář olomoucké univerzity. 1791 penzionován, 1796 povýšen císařem do šlechtického stavu. Apologeta českého jazyka, autor paleoslavistické monografie.

L.: Fr. Koželuha, in: *Program realky v Prostějově 1894*; J. Dolanský, in: *Jan Alois Hanke, Doporučení české řeči a literatury*, Holešov 1973, 3–12

HANUSOVÁ, Zdeňka (1931). Jako aprobovaná rusistka členka Katedry jazyků ČSAV v Praze (od 1989 v důchodu). Vědecky pracovala v oboru jazykovědné rusistiky v porovnávacím (většinou translatickém) aspektu s češtinou.

HANUŠ, Ignác Jan (1812–1869). Studoval v Praze filozofii, práva a jazyky. 1836 PhDr. Žák Jungmannův. Profesor filozofie zprvu ve Lvově, od 1847 v Olomouci, od 1849 v Praze. R. 1852 byl z politických důvodů profesury zbaven. 1860–1869 knihovník univerzitní knihovny v Praze. Byl členem Královské české společnosti nauk, archeologické společnosti v Moskvě a Matice srbské. Vědecky byl činný na poli filozofie, slovanské mytologie a folklóru, české literatury apod. Zasahoval též do slovanské filologie, zejména do řešení problematiky cyrilometodějské a otázek slovanského písma. Do jazykovědné bohemistiky v užším slova smyslu zasahoval studii teoretickogramatickými a stylistickými.

L.: J. Božek, *Osv* 41, 1911, 194n.; 42, 1912, 190n.; 43, 1913, 655n.; též, *ČČM* 96, 1922, 1n.; 98, 1924, 26n.; 101, 1927, 49n.; J. Loužil: *Ignác Jan Hanuš. Literární pozůstalost*, P. 1963; J. Loužil: *Ignác Jan Hanuš*, P. 1971

HANZALOVÁ, Libuše (1949). Vystudovala češtinu a dějepis na filozofické fakultě UK v Praze. Po absolutoriu členka onomastického oddělení, přechodně též jazykové poradny v akademickém Ústavu pro jazyk český v Praze. Vědecky činná na úseku české onomastiky a kultury jazyka, též jako spoluautorka Pravidel českého pravopisu.

HANZÍKOVÁ, roz. OŠKEROVÁ, Ludmila (1952). Vystudovala na filozofické fakultě brněnské univerzity češtinu a angličtinu mj. u M. Grepla, A. Lamprechta, R. Večerky, J. Fírbase, indoeuropeistickou nadstavbu u A. Erharta. Členka etymologického pracoviště brněnské pobočky akademického Ústavu pro jazyk český. Pracuje v oboru slovanské etymologie.

HARTL, Antonín (1885–1944). Po absolutoriu slavistických studií na filozofické fakultě pražské univerzity šéfredaktor tiskové kanceláře ministerstva zahraničních věcí, redaktor Prager Rundschau a posléze úředník pražské Univerzitní knihovny. Publikačně činný především jako literární historik a kritik. Patřil však i k zakladatelům české ukrajinistiky

odborným zájmem o jazyk a vývoj literatury i kultury na Podkarpatské Rusi.
L.: A. Pražák, *NV* 23, 1944, 138–139

HATTALA, Martin (1821–1903). Rodák z Trstenné. Elementární vzdělání získal v otcovském domě, do školy („normálky“) vstoupil až v 10 letech. Gymnázium studoval na různých místech v Uhrách, dvouletou filozofii na arcibiskupském lyceu v Trnavě (1842–1844), teologii ve Vídni. Po jejím ukončení se stal kaplanem a sepsal latinsky gramatiku slovenštiny ve srovnání s češtinou (1850). Od r. 1850 učitel na středních školách. 1854 se habilitoval v Praze na slovanskou filologii. Ihned byl jmenován mimořádným profesorem oboru, 1861 řádným. Pracoval vědecky na poli slovanské filologie srovnávací i filologií dílčích, zejména české a slovenské, v oboru hláskosloví a syntaxe; v ní své výklady začínal větou. Ve sporech o Rukopisy (Královédvorský a Zelenohorský) se postavil na stranu zastánců jejich pravosti.

L.: Jc, *ND* 9, 1902, 231–236 a 313–315; J. Gebauer, *ND* 2, 1902, 312–313; J. Škultéty, *SP* 22, 1902, 55–60; V. Flajšhans, *Osv* 34, 1904, 110–116; J. Vlček, *LF* 31, 1904, 34n.; V. E. Mourek, *AČA* 15, 1905, 137–145; J. Blösl, in: *Progr. Reál. šk. v Lipniku n. Bečvou 1909–1910*; E. Jóna, *JazČ* 7, 1953, 15–33; J. Bánsky, *KŽ* 9, 1954, Nr. 3; E. Jóna: *Martin Hattala a spisovná slovenčina 1821–1903*, Martin 1961; *Martin Hattala. Materiál z konferencie v Trstennej...* Zostavil a upravil J. Ružička, 1971; A. Jedlička, *NŘ* 54, 1971, 273–275; B. Skalický, *NŘ* 54, 1971, 275–283; I. Ripka, *Jaza* 8/1–2, 1971, 70–72; M. Ivanová-Šelingová, *SIR* 37, 1972, 112–114; M. Roudný, *SaS* 37, 1976, 62–63; M. Majtánová, in: *Slavica Pragensia ad tempora nostra*, P. 1998, 20–22; O Schulzová, *tamt.*, 23–27

HAUPTOVÁ, Zoe (1929). Vystudovala slovanskou filologii na filozofické fakultě UK v Praze a v Jazykovědném ústavu Maďarské akademie věd v Budapešti (u I. Kniezsi). 1951 PhDr., 1958 CSc. Od r. 1952 působila v oddělení staroslověnského slovníku v akademických ústavech v Praze. Souběžně přednášela jako externí docentka paleoslovenštiny a srovnávací slovanskou jazykovědu na pedagogické fakultě UJEP v Ústí nad Labem a na filozofické fakultě UK v Praze. Její badatelské úsilí je orientováno ke třem vědním úsekům filologické slavistiky: k staroslověnině z hlediska gramatického, lexikografického a textologického (osvědčila se i jako editorka staroslověnských památek), dále k problematice slovansko-maďarských jazykových vztahů a konečně k dějinám slavistiky. Vyvíjí intenzivní mezinárodní vědeckou spolupráci, zvláště silně se Staroslověnským institutem v Zagrebu. Za zásluhy o rozvoj slovanské filologie byla vyznamenána akademickou Medailí Josefa Dobrovského.

HAUSENBLAS, Karel (1923–2003). Vystudoval češtinu a ruštinu (studium si rozšířil o obecnou lingvistiku, slavistiku a estetiku) na filozofické fakultě UK v Praze mj. u V. Šmilauera, V. Skaličky, B. Havráňka, J. Mukařovského. Po absolutoriu fakulty člen akademického Ústavu pro jazyk český v Praze, souběžně působil učitelsky na několika vysokých školách. R. 1952 získal titul PhDr., 1956 CSc. a 1968 DrSc. Habilitován a ustanoven docentem pro obor český jazyk na filozofické fakultě UK v Praze 1961, když na její katedru českého jazyka přešel též interně; tam též od 1967 profesor oboru. Ve šk. r. 1988/1989 odešel do důchodu. Předmětem jeho vědeckého zájmu byla jazykovědná bohemistika, po počáteční monografii historické už jen v plánu synchronním. Zabýval se otázkami gramatické stavby jazyka, problematikou sémantiky, hlavně však stylistikou češtiny v rovině obecně teoretické i v konkrétních analýzách textových (respektive i v rozborech a stylistických charakteristikách děl jednotlivých autorů). Hodně pozornosti věnoval otázkám jazykové kultury, teorie překladu, ale také popularizaci jazykovědných poznatků a tvorbě učebnic českého jazyka pro všeobecně vzdělávací školy i gymnázia a učebních textů vysokoškolských. Patřil k čelným představitelům jazykovědné bohemistiky druhé poloviny 20. století, známým a uznávaným i v zahraničí.

L.: M. Ivanová-Šalingová, *SIR* 1973, s.244; F. Daneš, *SaS* 35, 1974, s. 1; V. Šmilauer, *NŘ* 66, 1983, 261–264; F. Daneš, *ČJL* 34, 1983–84, 135–139; P. Mareš, *AUC-SIPr* 26, 1983, 161–173 (bibliografie); F. Daneš, *ČJL* 34, 1983–84, 135–139; M. Komárek, *SaS* 45, 1984, 62–65; J. Hoffmannová, *Stylistika* 2, 1993, 257–262; táž, *Jaza* 30, 1993, 128–130; táž, *NŘ* 86, 2003, 262–265; A. Macurová, *SaS* 64, 2003, 314–316; J. Bartůňková, *Češtinář* 14/1, 2003–2004, 17–18; P. Mareš, *ČJL* 54, 2003–2004, 38–40

L.: M. Ivanová-Šalingová, *SIR* 1973, s.244; F. Daneš, *SaS* 35, 1974, s. 1; V. Šmilauer, *NŘ* 66, 1983, 261–264; F. Daneš, *ČJL* 34, 1983–84, 135–139; P. Mareš, *AUC-SIPr* 26, 1983, 161–173 (bibliografie); F. Daneš, *ČJL* 34, 1983–84, 135–139; M. Komárek, *SaS* 45, 1984, 62–65; J. Hoffmannová, *Stylistika* 2, 1993, 257–262; táž, *Jaza* 30, 1993, 128–130; táž, *NŘ* 86, 2003, 262–265; A. Macurová, *SaS* 64, 2003, 314–316; J. Bartůňková, *Češtinář* 14/1, 2003–2004, 17–18; P. Mareš, *ČJL* 54, 2003–2004, 38–40

HAUSER, Přemysl (1921). Vystudoval na filozofické fakultě brněnské univerzity češtinu a filozofii mj. u F. Trávníčka; 1950 PhDr. 1948–54 učil na středních školách, poté člen pedagogické fakulty UK v Praze; tam 1964 CSc. a 1966 habilitace a od 1967 jmenován docentem oboru. 1971–74 lektor češtiny na filozofické fakultě v Lublani. Od 1975 člen pedagogické fakulty univerzity v Brně; tam 1991 jmenován profesorem českého jazyka. V letech 1996–98 vedoucí katedry českého jazyka. Odborně se věnoval tvorbě slov v češtině a problematice vyučování českému jazyku. Autor a spoluautor učebních textů pro školy různých stupňů i vysokoškolských skript; též spoluautor učebnice češtiny pro Slovincy.

L.: A. Jedlička a B. Sedláček, *ČJL* 31, 1980–81, 375–379; F. Uher, *Universitas* 19/2, 1986, s. 96; týž, *NŘ* 74, 1991, 156–158; týž, *ČJL* 42, 1991–92, 40–42; I. Kolářová, *NŘ* 84, 2001, 155–158; *Profesor Hauser jubilující*. Sborník příspěvků ze semináře konaného 10. 4. 2001 při příležitosti 80. narozenin prof. PhDr. Přemysla Hausera, CSc., editoři: H. Kneselová, K. Klímová, B. 2001; E. Minářová, *ČJL* 51, 2000–2001, 193–195

L.: A. Jedlička a B. Sedláček, *ČJL* 31, 1980–81, 375–379; F. Uher, *Universitas* 19/2, 1986, s. 96; týž, *NŘ* 74, 1991, 156–158; týž, *ČJL* 42, 1991–92, 40–42; I. Kolářová, *NŘ* 84, 2001, 155–158; *Profesor Hauser jubilující*. Sborník příspěvků ze semináře konaného 10. 4. 2001 při příležitosti 80. narozenin prof. PhDr. Přemysla Hausera, CSc., editoři: H. Kneselová, K. Klímová, B. 2001; E. Minářová, *ČJL* 51, 2000–2001, 193–195

HAVLÍK, Antonín (1855–1925). Po studiích románské a slovanské filologie na filozofické fakultě pražské univerzity mj. u M. Hattaly a J. Gebauera působil učitelsky na středních školách. Vedle studií o staré české literatuře otiskl stati o zániku a vokalizaci jerů v češtině; platnost jeho závěrů byla dodatečně prokázána i pro ostatní slovanské jazyky, objev sám zůstal přiznán Havlíkovi a užívá se pro něj označení „Havlíkovovo pravidlo“.

L.: (O. Hujer), *LF* 52, 1925, 311–312; S. Petíra, *ČMF* 12, 1926, 20–25; V. Flajšhans, *Sl* 4, 1925–26, 609–610; F. Trávníček, *NV* 7, 1925–26, 111–112

HAVLOVÁ, Eva (1929). Vystudovala na filozofické fakultě v Brně latinu, řečtinu a ruštinu a srovnávací indoevropský jazykozpyt mj. u F. Novotného, F. Trávníčka, V. Machka. Po absolutoriu pracovala jako asistentka v semináři pro klasickou filologii na filozofické fakultě v Brně, poté v brněnské pobočce Ústavu pro jazyk český ČSAV, nyní AV ČR; byla vedoucí jeho etymologického oddělení. Badatelsky činná v oboru slovanské etymologie; podává dílčí etymologické výklady konkrétní, publikuje však i obecnější úvahy o pracovních postupech etymologického bádání a o jeho metodologii a teorii. Podstatná je její účast

na dílech týmových, zejména na velkém projektu lexikografickém. Jako žákyně Trávníčkova zpracovala též řadu bohemistických „jazykových zrcátek“.

L.: H. Karlíková, *SPFFBU A* 47, 1999, 189–193 (bibliografie); Ž. Šarapatková, *LF* 112, 1989, 182–183; táž, *NŘ* 82, 1999, 88–89; I. Janyšková – H. Karlíková (ed.): *Studia etymologica Brunensia* I (sborník Evě Havlové), B. 2000

HAVLOVÁ, Františka (1913–2004). Bohemistiku vystudovala na filozofické fakultě UK v Praze. PhDr. Středoškolská profesorka a dlouholetá pracovnice akademického Ústavu pro jazyk český v Praze. Působila v něm vědecky jako lexikoložka češtiny, mj. spoluautorka reprezentativních týmových děl lexikografických. Badatelka na poli české stylistiky. Věnovala se i problematice kultury spisovné češtiny a bohaté činnosti oborově popularizační.

L.: B. Poštolková, *NŘ* 66, 1983, s. 264

HAVRÁNEK, Bohuslav (1893–1978). Vystudoval slovanskou, klasickou a indoevropskou filologii v Praze u F. Pastrnka, J. Polívky, E. Smetánky, J. Zubátého. Po habilitaci v Praze převzal r. 1928 na brněnské univerzitě Vondrákovu stoličku slovanské filologie, po r. 1945 přešel do Prahy na Univerzitu Karlovu; byl jedním ze zakladatelů Vysoké školy ruského jazyka v Praze. Zastával důležitá a řídicí místa na univerzitě i v akademii, v redakcích centrálních časopisů a v týmech zpracovávajících kolektivní díla gramatologická a lexikografická. Akademik ČSAV. Vyvíjel

intenzivní vědecky organizační činnost i mimo republiku, zejména též jako vlivný člen Mezinárodního komitétu slavistů. Badatelsky se věnoval slavistické jazykové komparatistice a paleoslovenistice i slovanským jazykům jednotlivým, zvláště ruštině. Daleko největší část jeho vědeckého díla je však bohemistická; je orientována synchronně i diachronně, pojednává o jazyce spisovném i o dialekttech. Byl jedním ze zakládajících členů Pražského lingvistického kroužku a spoluvůdcem jeho jazykovědné teorie a metodologie. Od konce 2. světové války byl mezinárodně uznávanou vedoucí osobností české jazykovědné bohemistiky a slavistiky.

L.: K. Hausenblas, *ČJ* 3, 1953, 10–14; K. Horálek, *RJ* 3, 1953, 69–73; týž, *SaS* 14, 1953, 23–29; S. Ivančev, *BálgEz* 1953; A. Jedlička, *NŘ* 36, 1953, 15–19; Š. Peciar, *JazČ* 7, 1953, 130–134; (sborník) *Studie a práce lingvistické* I, P. 1954 (tam též bibliografie z pera Z. Tyla, 529–551); (sborník) *AUC-SIPr* 4, 1962 (tam též bibliografie z pera Z. Tyla, 727–738); K. Svoboda, *ČJL* 13, 1962–63, 173–177; K. Hausenblas, *SaS* 24, 1963, 1–8; A. Jedlička, *NŘ* 46, 1963, 1–12; Š. Peciar, *JazČ* 14, 1963, 98–101; V. Barnet, *RJ* 13, 1962–63, 345–348; V. Barnetová, *ČRus* 7, 1962, 57–58; (Red.), *ČRus* 13, 1968, s. 1; J. Jelínek, *ČJL* 23, 1972–73, 273–275; (Red.), *RJ* 23, (25), 1972–73, 234–235; A. Jedlička, *NŘ* 56, 1973, 2–10; Š. Peciar, *SIR* 38, 1973, 229–231; M. Dokulil, *SaS* 34, 1973, 1–14 (tam též bibliografie z pera M. Tylové, 14–20); K. Hausenblas, *JazA* 10, 1973, 6–7; D. Šlosar, *LF* 96, 1973, 38–39; M. Zatovkaňuk, *ČRus* 18, 1973, 1–2; A. Jedlička, *NŘ* 61, 1978, 225–233; V. Barnet, *ČRus* 23, 1978, 145–147; týž, *BÚRJL* 17, 1973, 7–12; R. Večerka, *SPř*, 1978, 246–247; týž, *VČA* 87, 1978, 354–356; I. Němec, *LF* 101, 1978, 233–234; M. Dokulil, *SaS* 39, 1978, 81–83; M. Tylová, *ibid.*, 83–85 (bibliografie); S. Ivančev, *SápEz* 3/5, 1978, 92–94; F. Jakopin, *SR* 27, 1979, 158–160; L. Řeháček, *Sl* 48, 1979, 434–440; J. Siatkowski, *PorJez*, 1979, 76–80; S. Urbanczyk, *JP* 59, 1979, 1–5; M. Ivić, *JslFil* 35, 1979, 241–242; F. V. Mareš, *Alm. d. Öster. Akad. d. Wiss.* 128 (f. d. Jahr 1978), 1979, 353–358; týž, *Slovo* 29, 1979, 133–136; E. Eichler, *ZfSl* 25, 1980, 155–157; A. Jedlička, *Zbornik za filologiju i lingvistiku* 22, 1979, 217–220; A. Jedlička, *ČJL* 33, 1982–83, 270–274; J. Petr a M. Tylová: *Bohuslav Havránek: Bibliografický soupis vědeckých prací s přehledem činnosti*, P. 1985; *Sborník k počtě stého výročí narození akad. Bohuslava Havrána (=AUC-SIPr* 34, 1990); J. Zeman, *Češtinář* 3, 1992–93, 61–62; J. Kraus, *ČJL* 43, 1992–93, 78–81

HEČKOVÁ viz MALENÍNSKÁ

HELCL, Miloš (1904–1978). Vystudoval na filozofické fakultě v Praze romanistiku a slavistiku mj. u E. Smetánky, F. Ryšánka, F. Pastrnka, M. Murka. Krátce asistent fakultního Slovanského semináře, poté lektor češtiny ve Štrassburku a posléze 14 let středoškolský profesor na různých místech republiky (mj. též na Podkarpatské Rusi). 1945 povolán do tehdejší akademické Kanceláře Slovníku jazyka českého, pozdějšího Ústavu pro jazyk český, v Praze. 1946–53 přednášel externě na pedagogické fakultě a 1951–52 na filozofické fakultě UK v Praze. Vědecky se věnoval českému tvoření slov, ale hlavně lexiko-

logii; přínosná byla jeho účast na poválečné české produkci lexikografické. Kromě toho se věnoval práci popularizační a podílel se na tvorbě pomůcek didaktických (spoluautor několika učebnic a cvičebnic češtiny pro střední školy).

L.: J. Filipek – J. Kuchař, *NŘ* 58, 1975, 31–34; Mě (= J. Machač), *NŘ* 62, 1979, 142–143; B. Poštolková, *NŘ* 67, 1984, 259–261

HELCLOVÁ, roz. KOZLOVÁ, Karla (1905–1996). 1925–1930 vystudovala bohemistiku a germanistiku na filozofické fakultě UK v Praze mj. u F. Ryšánka, E. Smetánky, M. Weingarta, J. Janka. Po absolutoriu fakulty učitelská činnost na středních školách. 1948 uvolněna ze školské služby pro akademický Ústav pro jazyk český v Praze; v něm se stala jeho interní členkou r. 1953. Jako lexikografka se podílela autorsky i redakčně na velkých týmových dílech slovníkových. Spoluautorka učebnic češtiny pro školy nižších stupňů a autorka mnoha jazykových koutků a popularizačních příspěvků z oblasti slovtvorné, terminologické a vazebné.

L.: B. Poštolková, *NŘ* 79, 1996, 162–164

HERKEJ, Ján (1786–před 1865). Advokát v Pešti. Slovenský národovec. Na slovanskou a českou filologii v českých zemích měl jistý vliv svým projektem slovansky panglotickým (i když jej Šafařík odmítl jako „hypermetafyzickou motaninu“).

L.: J. Vavro, in: *Zborník šafaříkovský (= Zborník prác Filozofickej fakulty Univerzity P. J. Šafaříka v Prešove 1961)*, Br. 1961, 195–202

HERODES, Stanislav (1921). Vystudoval slovanskou filologii na filozofické fakultě v Brně mj. u J. Kurze. 1952 PhDr., 1962 CSc. Od r. 1949 byl zaměstnán v brněnských pobočkách akademických ústavů v pracovní skupině staroslověnského slovníku. Vědecky činný v oboru paleoslovenistiky na úseku lexikografie a syntaktologie.

HERZIGOVÁ viz **MRHAČOVÁ**

HEŘMAN, Sáva (1926). Vystudoval slovanskou filologii a anglistiku na filozofické fakultě UK v Praze (a v Sofii). 1953 PhDr. Pracoval kmenově na filozofické fakultě UK, působil lektorsky na univerzitách v Pekingu, Sofii a Bělehradě. Vědecky zaměřen na bulharštinu a lingvistickou balkanistiku i obecnou problematiku jazykových kontaktů a jazykových hranic vůbec.

HIRSCHOVÁ, Milada (1952). R. 1976 absolvovala studium češtiny a ruštiny na filozofické fakultě UP v Olomouci, 1982–84 postgraduální kurs vysokoškolské pedagogiky. 1977 PhDr., 1983 CSc., 1990 habilitace pro obor český jazyk (ustanovena 1991). Zastávala funkci proděkanky filozofické fakulty UP, působila jako ředitelka Letní školy slovanských studií a Kabinetu češtiny pro cizince. 1993–94 stipendistka Fulbrightovy nadace na

státní univerzitě Ohio, 1994–95 hostující profesorka na jejím Slovanském ústavu. Pěstuje rozsáhlé mezinárodní vědecké kontakty a spoluprací s lingvistickými středisky i s jednotlivými jazykovědci. Předmětem jejího badatelského zájmu je syntax současné češtiny, teorie textu a čeština jako cizí jazyk. V r. 2005 rozvázala pracovní poměr s olomouckou univerzitou.

HLADIŠ, František (1931–2002). Po druhé světové válce vyučen na mistra v oboru pleťacích strojů. 1951–56 vystudoval obory čeština ruština na UP v Olomouci mj. u J. Běliče, F. Kopečného, A. V. Isačenka a po absolutoriu byl přijat na katedru českého jazyka její filozofické fakulty. PhDr., CSc. 1975 z politických důvodů propuštěn a zařazen „do výroby“. 1990 přijat zpět a habilitován pro obor současný český jazyk; brzy přešel na fakultu právnickou a stal se vedoucím její katedry jazyků. Vědecky začínal jako dialektolog češtiny, bádá o jazyku běžně mluveném a věnoval průběžnou pozornost otázkám jazykové kultury. V pracovní metodě uplatňoval principy jazykové statistiky.

L.: J. Bartošek, *NŘ* 74, 1991, 158–160; K. Hádek, *Češtinář* 12/5, 2001–2002, 135–136

HLADKÁ, roz. JINDRÁKOVÁ, Zdeňka (1958). Vystudovala češtinu a dějepis na filozofické fakultě brněnské univerzity. 1982 PhDr. Cena Ministerstva školství za vynikající studijní výsledky. Po absolutoriu učitelství na středních školách. 1985–1988 členka dialektologického oddělení v brněnské pobočce akademického Ústavu pro jazyk český. Od 1991 v ústavu českého jazyka na filozofické fakultě MU v Brně. 1998 Dr. (=Ph.D.). 1906 habilitace pro obor český jazyk. Externě učila na pedagogické fakultě MU v Brně a na filozofické fakultě Komenského univerzity v Bratislavě. Vyvíjí intenzivní činnost vědecky organizační

a mezinárodně kontaktnou. Vědecky pracuje v oboru české dialektologie (mj. též jako spoluautorka atlasu českých nářečí), české lexikologie a sémantiky, současné spisovné normy a korpusové lingvistiky.

HLAVÁČOVÁ, Jaroslava (1960). Jako absolventka přírodovědecké fakulty (RNDr.) členka ústavu českého národního korpusu na filozofické fakultě UK v Praze. Pracuje v oboru jazykovědné bohemistiky jako vedoucí odboru počítačnické techniky.

HLAVSA, Zdeněk (1926–1998). Vystudoval češtinu a angličtinu na filozofické fakultě UK v Praze. Po absolutoriu fakulty působil učitelsky na středních školách, poté krátce na Univerzitě sedmnáctého listopadu. Od r. 1963 zaměstnán v oddělení současné gramatiky akademického Ústavu pro jazyk český v Praze, v něm od r. 1983 jako vedoucí vědecký pracovník. PhDr., 1972 CSc. Rozsáhlé badatelské dílo, jehož nezanedbatelná část vyšla

těž v zahraničí, je věnováno české syntaxi. Jsou v něm uplatňovány novátorské metodologické postupy, koncepce lingvistiky textové, orientace na přechodné pásmo mezi lingvistikou a logikou. Znamenaly podstatný příspěvek k soudobému českému lingvistickému myšlení. Zároveň věnoval Hlavsa trvalý zájem jazykové praxi, otázkám jazykové kultury a školní didaxi češtiny i její kultuře a noremní správnosti v popularizačních jazykových koutcích.

L.: J. Kraus, *ČJL* 37, 1986–87, 38–39; E. Macháčková, *NŘ* 69, 1986, 105–107; O. Šoltys, *SaS* 47, 1986, 248–250; M. Turbová, *JazA* 23, 1986, 73–74; J. Kraus, *ČJL* 37, 1986–87, 38–39; A. Jirsová, *ČJL* 46, 1995–96, 213–214; O. Müllerová, *NŘ* 79, 1996, 159–162; (Red.), *NŘ* 81, 1998, s. 217

HLAVSOVÁ, roz. KRASNICKÁ, Jaroslava (1934). Absolventka filozofické (tehdy filologické) fakulty UK v Praze oborů ruština a čeština mj. u V. Vážného; nástavbové studium etnografie. Po absolutoriu učitelství na středních školách. Vědecká dráha v akademickém Ústavu pro jazyk český v Praze v letech 1962–1991. 1969 CSc., 1970 PhDr. Odborně orientována k dialektologii češtiny; účastnila se týmových prací na nářečním atlase českého jazyka jak v přímém terénním výzkumu, tak i v úvahách teoretických a pracovně metodických; historička české dialektologie. Od dialektologie se obrací k širší problematice lingvistické antropologie a etnolingvistiky a vztahů mezi jazykem a kulturou. Přispívá k české odborné terminologii. Popularizátorka poznatků o spisovné češtině, její kultuře a noremní kodifikaci v denním tisku a v rozhlasu.

L.: J. Kraus, *NŘ* 77, 1994, s. 270 ; P. Jančák, *NŘ* 87, 2004, 160–162

HLUBINKOVÁ, roz. MAJERČÁKOVÁ, Zuzana (1955). Vystudovala češtinu a výtvarnou výchovu na pedagogické fakultě brněnské univerzity. Po absolutoriu krátce učitelka na základní škole, od 1980 členka dialektologického oddělení brněnské pobočky akademického Ústavu pro jazyk český. 1983 PaedDr., 1998 CSc. Vědecky se věnuje české dialektologii, spoluautorka všech pěti svazků týmového českého nářečního atlasu.

HODURA, Kvido/Quido (1879–1960). Vystudoval na filozofické fakultě v Praze bohemistiku a romanistiku mj. u J. Gebauera, J. Polívky, J. Zubatého. 1901–1902 studijně v Paříži, kde poslouchal také A. Meilleta. Po učitelském působení na středních školách se stal r. 1920 členem akademické Kanceláře Slovníku jazyka českého (předchůdkyně pozdějšího Ústavu pro jazyk český) a v letech 1929–39 jejím ředitelem. Po r. 1945 působil na pražské pedagogické fakultě a r. 1947 byl jmenován jejím profesorem pro jazyk český.

Svou vědeckou aktivitu zahájil jako dialektolog češtiny, uplatnil se však též jako lexikolog a lexikograf současného jazyka spisovného. Působil jako editor a jazykový redaktor děl české literatury. Zájem o jazykovou správnost a kulturu uplatňoval při úpravách filmových titulů a ve spolupráci s rozhlasem (už r. 1936 v rozhlasové „Jazykové poradně“, po druhé světové válce v „Jazykovém koutku“ vedeném Ústavem pro jazyk český).

L.: A. Jedlička, *NŘ* 33, 1949, 50–54; týž, *NŘ* 42, 1959, 1–6; týž, *ČJ* 4, 1954, 81–84; týž, *NŘ* 62, 1979, 49–50; (sborník Hodurův), *NŘ* 37, 1954, seš. 3–6; V. Formánková, *ČJL* 9, 1959, 4–7; táž, *SbVŠPP-JL* 1, 1959, 265–271 (tam i bibliografie); B. Havránek, *NŘ* 43, 1960, 158–162; lj (=Janský), *ČJL* 11, 1960–61, s. 137

HOFFMANNOVÁ, roz. JIŘIČKOVÁ, Jana (1950). Bohemistiku absolvovala na filozofické fakultě UK v Praze. Členka oddělení stylistiky a lingvistiky textu v akademickém Ústavu pro jazyk český v Praze. PhDr., doc., DrSc. Vývíjí intenzivní vědecky organizační a redakční činnost, pěstuje odborné kontakty mezinárodní. Autorka četných studií (knižních monografií i článků) věnovaných synchronnímu zkoumání češtiny se sociolingvistickým zaměřením k pragmatice a intertextové stylistice (zejména dialogické). Spoluautorka školních učebnic češtiny.

HOFÍRKOVÁ viz **KARLÍKOVÁ**

HOFMAN, Antonín (1912). Vystudoval slavistiku ve Vídni a tam začal i učit na středních školách, poté v Praze. Od r. 1945 člen Vysoké školy obchodní v Praze, od 1950 UP v Olomouci, od 1955 vedoucí katedry jazyků ČSAV v Praze. Vědecky pracoval v oboru současného ruského jazyka; spoluautor učebnic ruštiny. Uplatňoval porovnávací hledisko rusko-české.

HOFMANN, Gustav (1925). Vystudoval dějepis a zeměpis na filozofické fakultě UK v Praze. Poté archivář v různých českých městech. Publikoval práce o českých dějinách. Do jazykovědné bohemistiky zasahoval na úseku onomastiky.

HÖFLEROVÁ, Eva (1953). Bohemistiku vystudovala na pedagogické fakultě UP v Olomouci. Po absolutoriu učitelka na školách různých typů. Od 1992 odborná asistentka katedry českého jazyka a literatury na pedagogické fakultě Ostravské univerzity. Předmětem jejího vědeckého zájmu jsou sociolingvistické a psycholingvistické aspekty jazykové komunikace a výuka řečových dovedností.

HOLKOVÁ viz **PAČESOVÁ**

HOLUB, Josef (1881–1966). Bohemistiku vystudoval na filozofické fakultě pražské univerzity. PhDr. Středošolský profesor a posléze ředitel učitelského ústavu v Kutné Hoře. Do bohemistiky zasahoval odborně na úseku dějin literárních i jazyka. Jeho etymologický slovník češtiny vyvolal sice ve své době jisté námitky, ale stal se podkladem dvou dílčích zdařilých přepracování po druhé světové válce, a to z pera jednak F. Kopečného, jednak S. Lyera.

HOLUBOVÁ, Václava (1949). Jako aprobovaná bohemistka členka akademického Ústavu pro jazyk český v Praze. PhDr. Vědecký zájem věnuje současnému českému jazyku, jeho stylistice a lexikologii. Spolupracovala s týmovými pracemi lexikografických.

HOMOLÁČ, Jiří (1964). Vystudoval češtinu a dějepis na filozofické fakultě UK v Praze. 1988 PhDr. Od 1991 člen ústavu českého jazyka a teorie komunikace na filozofické fakultě pražské univerzity. Vědecky pracuje v oboru české stylistiky, teorie komunikace, v tom i v aplikaci na komunikaci neslyšících, a dějin oboru.

HOMOLKOVÁ, roz. MARKOVÁ, Milada (1952). Vystudovala češtinu a latinu na filozofické fakultě UK v Praze. Od 1974 členka oddělení vývoje jazyka v akademickém Ústavu pro jazyk český v Praze. PhDr. Působí v redakcích filologických periodik. Vědecky činná v historické lexikologii a lexikografii češtiny (mj. i jako členka autorského kolektivu staročeského slovníku). Spolupracovala při Olympiádách českého jazyka. Přispívá též k dějinám oboru.

HONL, Ivan (1898–1984). Absolvent právnické fakulty UK v Praze a filozofické fakulty MU v Brně. JUDr., PhDr. Vědecký pracovník Vojenského zeměpisného ústavu (1924–39), Zeměměřičského ústavu (1939–54). Člen Místopisné komise ČSAV, čestný člen Onomastické komise ČSAV. Historický geograf a kartograf. K jazykovědné bohemistice přispíval na úseku české toponomastiky. L.: I. Lutterer, *ZMK* 25, 1984, 9–11; Z. Boháč, *Historická geografie* 24, 1985, 284–286

HORA, Karel (1904–1996). Vystudoval na filozofické fakultě v Praze dějepis a zeměpis; 3 semestry nástavbového studia v Sofii. Působil učitelsky na českých středních školách. 1937–40 lektor češtiny na univerzitě v Sofii, od 1945 lektor bulharštiny na filozofické fakultě v Praze, 1948–49 lektor češtiny na univerzitě ve Skopje. Od r. 1950 byl v pracovním svazku Slovanského ústavu v Praze, v padesátých letech jako vedoucí oddělení slovníků současných slovanských jazyků. Aktivně zasáhl do lexikografie bulharsko-české a makedonsko-české. L.: E. Bláhová, *Sl* 65, 1996, 539–540

HORÁK, Bohuslav (1881–1960). Vystudoval na univerzitě v Praze zeměpis, dějepis a

etnologii. 1905 PhDr. 1921 se habilitoval na MU v Brně pro obory historické a politické geografie, dějin zeměpisu a historické etnologie. 1927 mimořádný, 1934 řádný profesor oboru. Do jazykovědné bohemistiky zasahoval pracemi z české toponymie synchronní i historické.

L.: I. Honl, *ČSPS* 69, 1961, 68–69; týž, *ZMK* 3, 1962, s. 51; D. Trávníček, *Sb. Českosl. geografické spol.* 85, 1980, 293–296

HORÁK, Jan (1933). Dálkově vystudoval bohemistiku na pedagogické fakultě pražské univerzity mj. u K. Svobody, F. Cuřína, P. Hausera. Po učitelství na základních školách působil od r. 1961 na pardubickém Pedagogickém institutu, poté na Pedagogické fakultě v Hradci Králové. Z ní byl nucen r. 1972 z politických důvodů odejít; vrátil se na ni počátkem devadesátých let dvacátého století. Pracuje v oboru didaktiky češtiny.

L.: O. Uličný, *Češtinář* 3, 1992–93, 92–93 (soupis prací z pera V. Koblížka na str. 93–95)

HORÁK, Josef (1862–1944). Učitel, teprve dodatečně složil maturitu na gymnáziu a studoval na univerzitách v Praze a ve Vídni. Jako aprobovaný češtinář a němčinář působil učitelsky na středních školách. Překládal ze sanskrtu, publikoval vědecké práce indoeuropeistické a slavistické. 1904 odešel ze školské služby a věnoval se nadále činnosti v průmyslu.

L.: V. Machek, *NV* 24, 1946, s. 55

HORÁLEK, Karel (1908–1992). Vyšel z meziválečné školy Havránkovy a Jakobsonovy na filozofické fakultě MU v Brně. Po druhé světové válce byl přijat do svazku filozofické fakulty UK v Praze a stal se tam posléze profesorem slovanské jazykovědy. Člen korespondent ČSAV. Vyvíjel intenzivní činnost vědecky organizační a mezinárodně kontaktní. Vědecky se věnoval paleoslovenistice a slovanské jazykovědné komparatistice historické i synchronní, bohemistice a bulharistice, ale i slovanskému folklóru a obecné teorii a filozofii jazyka. Osvědčoval jak schopnost náročné filologické heuristiky a akribie (zejména v počátečních fázích své badatelské činnosti), tak i pronikavé metodologické myšlení a formulační preciznost. Patřil k čelným českým lingvistům druhé poloviny dvacátého století.

L.: J. Kurz a J. Tyl: *Vědecká práce Karla Horálka* (Bibliografie Slovanské knihovny – Literatura – jazykověda), P. 1958; L. Řeháček, *SPř* 44, 1958, s. 335; S. Heřman a M. Zatovkaňuk, *RJ* 9, 1959, 49–50; J. Kurz, *AUC-SlPr* 2, 1960, s. 175; Th. Bešta a M. Tylová, *ibid.*, 197–208 (bibliografie); B. Havránek a L. Řeháček, *SaS* 29, 1968, 345–348; A. Jedlička, *NŘ* 51, 1968, 297–298; T. Bešta, *JazA* 11, 1974, 99–101; I. Němec, *LF* 101, 1978, 235–236; J. Petr a L. Řeháček, *SaS* 39, 1978, 177–179; M. Tylová, *ibid.*, 179–186 (bibliografie); V. Bechyňová, *Bálg. folklor* 5/3, 1979, 60–63; A. Satke, *ČL* 65, 1979, 241–242; J.

Kouba, *LF 107*, 1984, 134–135; J. Nekvapil a O. Šoltys, *SaS 49*, 1988, 342–343; J. Kraus, *ČJL 39*, 1988–89, 127–129; L. Řeháček, *Sl 61*, 1992, 347–349; D. K., *Slavistická folkloristika 1992*, č. 1–2, s. 36; M. Komárek, *SaS 54*, 1993, 156–157

HORÁLKOVÁ, Zdenka (1917). Vystudovala češtinu a němčinu na filozofické fakultě MU v Brně, po válce si rozšířila aprobaci o ruštinu. Externí členka autorského kolektivu Velkého rusko-českého slovníku. PhDr., 1965 CSc. Jednu větev jejích vědeckých zájmů tvořila etnografie a folkloristika (věnovala pozornost zejména lidové poezii). Od r. 1956 členka oddělení pro dějiny jazyka v akademickém Ústavu pro jazyk český v Praze. Její odborný zájem patřil historii češtiny, uplatnila se jako editorka památek, ale hlavně pracovala na úseku historické lexikologie a lexikografie.
L.: A. Fiedlerová, *LF 110*, 1987, s. 244

HORATLÍKOVÁ viz **IREINOVÁ**

HOSÁK, Ladislav (1898–1972). Profesor českých dějin a historické vlastivědy na UP v Olomouci. Do jazykovědné bohemistiky zasahoval pracemi z české onomastiky, mezi nimi i rozsáhlými díly lexikografickými.
L.: (bibliografie), *ČSPS 66*, 1958, 104–109; pokračování in: *Tulák minulosti. Krkonoše–Podkrkonoší, suppl. III*, Trutnov 1968, 14–20; R. Šrámek, *AO 39*, 1998, s. 179

HOSKOVEC, Tomáš (1960). 1986 absolvoval studium matematiky na matematicko-fyzikální fakultě UK v Praze; tam RNDr. a 1987–89 stážista. 1990–93 vědecký aspirant v oboru obecná lingvistika na filozofické fakultě UK v Praze, 1995 CSc. Od 1996 člen filozofické fakulty MU v Brně, tam 2000 habilitován pro obor obecný a indoevropský jazykozpyt. Souběžně 1998–2000 vedoucí katedry obecné jazykovědy na fakultě humanitních studií univerzity v Plzni, od 2000 samostatný vědecký pracovník Slovanského ústavu AV v Praze. Absolvoval četné zahraniční stáže – z nich nejdelší v Paříži 1990–1993 (Institut national des langues et civilisations orientales) – a přednášky. Vědecky je orientován k obecně jazykovědné teorii, z konkrétních jazyků ke studiu litevštiny; propracovává metodologii vědeckého popisu češtiny.

HOŠEK, Ignát (Ignác) (1852–1919). Na filozofické fakultě pražské univerzity žák Gebauerův. Působil jako středoškolský profesor a překladatel z ruštiny. Vědecky pracoval v české dialektologii. Též autor prakticky zaměřeného spisu austroslavisticky panglotického.
L.: O. Hujer, *LF 46*, 1919, s. 123

HOŠNOVÁ, Eva (1951). Vystudovala češtinu a němčinu na filozofické fakultě UK v Praze. 1974–1983 učitelství na gymnáziích. 1979 PhDr. Od 1983 stážistka, od 1984 interní členka v ústavu českého jazyka a teorie komunikace na filozofické fakultě UK v Praze. Vědecky činná v oboru syntaxe a stylistiky češtiny, spoluautorka řady školních učebnic českého jazyka a metodických příruček k nim. Popularizátorka poznatků o češtině.

HRABÁKOVÁ viz **KRČMOVÁ**

HRABĚ, Vladimír (1927). Vystudoval ruštinu a angličtinu na filozofické fakultě UK v Praze mj. u L. Kopeckého. Od 1951 působil na pedagogické fakultě v Praze, od 1959 do 1990 na filozofické fakultě UK. 1960 CSc., 1964 jmenován docentem, 1983 profesorem ruského jazyka. Badatelsky se soustřeďoval k výzkumu ruské skladby v aspektu historickém, převážně však synchronním; přitom uplatňoval porovnávací hledisko rusko-české. Metodologicky navazoval na principy pražské školy strukturální, postupně se přikláněl k postupům transformačního popisu syntaxe.

L.: J. Popela, *ČRus 32*, 1987, 140–142

HRABĚTOVÁ viz **KRATOCHVÍLOVÁ**

HRBÁČEK, Josef (1930). 1949–1953 vystudoval češtinu a výtvarnou výchovu na filozofické fakultě UP v Olomouci mj. u J. Běliče, F. Kopeckého, O. Králíka. Po absolutoriu fakulty nastoupil na Vysokou školu ruského jazyka a literatury v Praze jako učitel češtiny na katedře slavistiky. PhDr., 1963 CSc. a přestup na katedru českého a slovenského jazyka filozofické fakulty UK v Praze, kde vyučoval už od r. 1960; tam poté docent; člen katedry do r. 1997. Vědecky pracoval v oboru bohemistiky na úseku současné spisovné češtiny, zejména její syntaxe. Postupně rozšiřoval svůj odborný zájem na problematiku výstavby textu. Autor jasně formulovaných a přehledně uspořádaných vysokoškolských učebních textů pro bohemisty.
L.: I. Bozděchová, *ČJL 40/10*, 1989–90, 417–420; E. Hošnová – I. Lutterer, *NŘ 73*, 1990, 161–163; J. Hošnová – J. Bozděchová, *ČJL 50*, 1999–2000, 195–196; J. Kraus, *NŘ 83*, 2000, s. 103

HRDLÍČKA, Jan (1740– asi 1810). Slovenský evangelický kazatel. Apologeta „řeči české nebo vůbec slovenské“.

HRDLÍČKA, Milan sn. (1935). Jako aprobovaný rusista a bohemista získal místo v ústavu translologie na filozofické fakultě UK v Praze. Předmětem jeho vědeckého zájmu byl vztah ruštiny a češtiny z hlediska překladového.

HRDLIČKA, Milan jn. (1960). Jako aprobovaný bohemista se stal členem ústavu bohemistických studií na filozofické fakultě UK v Praze. Zkoumá současný český jazyk v překladech, též jeho výuku jako „jazyka cizího“.

HRDLIČKOVÁ, Hana (1937–2000). Bohemistiku vystudovala na UP v Olomouci. Poté učitelství na základních školách. Od r. 1970 na Univerzitě 17. listopadu v Praze, zprvu externě, od 1972 interně. 1974 přešla na katedru českého jazyka na filozofické fakultě UK v Praze. 1978 PhDr., 1983 CSc., posléze docentka oboru. Vědecky se věnovala současně češtině (a její didaktice) jako jazyku mateřskému i jako předmětu jazykového vyučování cizinců. Příležitostně přispívala k dějinám oboru. Autorka vysokoškolských učebních textů i školních cvičebnic češtiny.

L.: O. Příborská, *ČJL* 48, 1997–98, 38–39; E. Beránková, *Čeština doma a ve světě* 8, 2000, 280–281; K. Šebesta, *ČJL* 51, 2000–2001, 151–152

HROMÁDKO, Jan Nepomuk Norbert (1783–1850). Publicista a učitel češtiny na reálné škole při Polytechnickém institutu ve Vídni, od 1811 i učitel českého jazyka a literatury na vídeňské univerzitě. Od r. 1820 učitel češtiny v císařské rodině.

L.: J. Heyer: *První české noviny ve Vídni a jejich vydavatel*, Vídeň 1934; M. Hýsek, *LF* 63, 1936, 427–432; V. Petrboj, *WslJb* 46, 2000, 85–97

HROMÁDKOVÁ viz **PANEVOVÁ**

HRONEK, Jiří (1927). Jako aprobovaný bohemista (PhDr., CSc., doc.) pracoval vědecky v oboru současně češtiny a její slovní zásob. Uplatňoval hledisko sociolingvistické. Spoluautor týmových děl lexikografických.

HRUBÝ Z JELENÍ, Zikmund, zvaný **GELENIUS** (1497–1554). Český humanistický spisovatel. Studoval v Itálii, krátce působil jako učitel řečtiny v Praze. Od r. 1524 žil v Basileji a pracoval tam na popud Erasma Rotterdamského ve známém Frobeniově nakladatelství. Proslul jako autor „symfonického slovníku“ čtyř evropských jazyků, mezi nimi i „slovanského“ (tj. v podstatě češtiny).

L.: B. Ryba, in: *Co daly naše země Evropě a lidstvu I*, P. 1939, 134–137; A. Schmaus, in: *Festschrift Max Vasmer zum 70. Geburtstag*, Wiesbaden 1956, 434–443

HRUŠKA, Jan František (1865–1937). Absolvent filozofické fakulty UK v Praze. Po ukončení vysokoškolských studií středoškolský profesor. V souladu s filologickým školením u J. Gebauera se věnoval české dialektologii na úseku gramatologie i lexikologie a lexikografie z oblasti Chodska; k němu se vztahují také jeho práce folkloristické. PhDr. h. c. Publikoval též pod pseudonymem A. B. Hanin.

L.: O. Hujer, *LF* 64, 1937, 472–473; V. Machek, *NV* 19, 1938, 61–62; E. Felix: *Jan Fran-*

tišek Hruška, P. 1927; *Jan František Hruška 1865–1935, Hruškův památník*, uspořádal E. Felix, Plzeň 1935; J. Voráč, *NŘ* 48, 1965, s. 188

HRUŠKA, Jaroslav O. (1866–1929). Na filozofické fakultě v Praze získal aprobaci z češtiny, francouzštiny a němčiny. Po nástavbovém studiu v Lipsku zprvu středoškolský profesor. Studijní pobyty v Ženevě a v Paříži. 1922 habilitace na UK v Praze pro obor mluvnice nové francouzštiny; ta byla i hlavním předmětem jeho vědeckého zájmu. V menší míře zasahoval mluvnickými studii i do jazykovědné bohemistiky.

L.: P. M. Haškovec, *NV* 11, 1930, 54–55; P. Zedník, *Výběr z prací členů Historického klubu...v Č. Budějovicích* 23, 1986, 48–49

HRUŠKOVÁ, Zdeňka (1927). Vystudovala češtinu a francouzštinu na filozofické fakultě UK v Praze. Po učitelském působení na českých školách r. 1955 přijata do akademického Ústavu pro jazyk český v Praze; oddělení jazykové kultury. Jí věnovala nemalou část své vědecké aktivity spolu s činností poradenskou, řešením problematiky normy spisovného jazyka a její kodifikace. PhDr. Spoluautorka týmových děl gramatografických. Jako tajemnice pravopisné komise spoluautorka kodifikačních Pravidel. Vydávla rozsáhlou činnost popularizační.

L.: L. Kroupová, *NŘ* 70, 1987, 162–163

HUBÁČEK, Jaroslav (1929). 1952 ukončil vysokoškolská studia češtiny a hudební výchovy na filozofické a na pedagogické fakultě MU v Brně mj. u A. Kellnera, F. Trávníčka, J. Kurze. Poté působil v Ostravě na pedagogické škole pro vzdělávání učitelů národních škol, od 1959 postupně na pedagogickém institutu, pedagogické fakultě a filozofické fakultě ostravské univerzity. 1966 CSc. a PhDr., 1969 habilitace, ale docentem jmenován (z politických důvodů) až 1987. 1990 děkan pedagogické fakulty, 1991 rektor ostravské univerzity, 1997–2000 děkan filozofické fakulty. Vědecky se věnoval zejména výzkumu českých sociolektů.

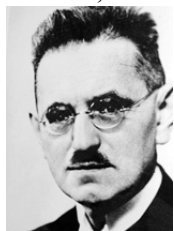
Autor a spoluautor prací popularizačních a učebních textů pro školy různých stupňů.

L.: A. Kremzerová, *NŘ* 72, 1989, 99–101; J. Svobodová, *ČJL* 49, 1998–99, 189–190; N. Bayerová, *NŘ* 82, 1999, 48–50; S. Pastyřík, *Češtinář* 14/5, 2003–2004, 142–143; *Sborník prací FF OU k jubileu...J. Hubáčka a N. Bayerové* (= Acta Facultatis Philosophicae Ostraviensis), Os. 2004

HUBÁČEK, Josef (1926). Absolvent filozofické fakulty UK v Praze. Po učitelském působení na středních školách člen Pedagogické fakulty v Hradci Králové; tam posléze docent. Pracoval vědecky v oboru didaktiky češtiny, zejména vyučování slohu.

L.: B. Dejmek, *NŘ* 70, 1987, 108–109

HUJER, Oldřich (1880–1942). Vystudoval filozofickou fakultu v Praze mj. u J. Gebauera, J. Polívky, F. Pastrnka, J. Zubatého. 1905 PhDr. ze srovnávacího jazykozpytu indoevropského a slovanského. 1909–1910 studijní pobyt v Berlíně a v Lipsku. 1911 se na UK v Praze habilitoval, 1919 jmenován mimořádným profesorem a 1924 řádným profesorem indoevropistiky. Souběžně působil jako externista na filozofické fakultě MU v Brně. Byl aktivně zapojen do organizování českého vědeckého života v České akademii věd a umění; rozsáhlá byla jeho redakční činnost v oboru. Mezinárodně uznáván: člen Polské akademie věd v Krakově,

Bulharské akademie věd v Sofii a Philological Society v Londýně. Jeho vědecké dílo opsalo podobnou vývojovou křivku jako dílo Josefa Zubatého od obecně indoevropské komparistiky přes srovnávací jazykovědu slovanskou k historické a nářeční bohemistice. Jeho práce vynikaly přesností v prezentaci a interpretaci faktů, střízlivostí výkladu a dokonalou znalostí literatury předmětu; o ni se zasloužil i prací na úseku jazykovědné bibliografie. Celou svou činností formoval Hujer podstatně profil české meziválečné jazykovědy na poli indoevropistiky, slavistiky i historické bohemistiky.

L.: A. Belić, *JslFil* 9, 1930, 316–318; J. Stanislav, *SPř* 22, 1930, 715–716; J. Kurz: *Soupis prací Oldřicha Hujera k jeho šedesátce*, P. 1940; týž (dodatek k bibliografii), *SaS* 8, 1942, 221–222; (red.), *NŘ* 26, 1942, s. 161; V. Machek, *LF* 69, 1942, 81–84; M. Hýsek, *ČČF* 1, 1942–43, 73–75; A. Beer, *NV* 22, 1943, 37–49; R. Jakobson, *ALPHOS*, 1944; B. Havránek, *RSÚ* 12 za 1939–46, 1947, 98–100; týž, in: *O. Hujer, Příspěvky k historii a dialektologii českého jazyka*, P. 1961, 5–12; V. Petráčková, *NŘ* 64, 1981, 201–203; P. Nejedlý, *NŘ* 84, 2001, 161–162

HULAKOVSKÝ, Jan (1804–1877). Absolvoval gymnázium v Havlíčkově (tehdy Německém) Brodě, v Praze filozofii a práva. Byl v Národním muzeu a v guberniálním archivu písařem, archivářem a knihovníkem. Od r. 1853 na odpočinku. Do jazykovědné bohemistiky zasahoval na úseku gramatologie, přispíval též k problematice pravopisné.

L.: J. Prokeš, *SbAMV* 11, 1938, 35–62; J. Kolman, *SAP* 25, 1975, 359–450

HULÍK, Vojtěch (1875–1936). Absolvent pražské filozofické fakulty, žák a redakční a korektorský pomocník Gebauerův. Středoškolský profesor němčiny a češtiny, Do jazykovědné bohemistiky zasahoval odborně na úseku pravopisu a česko-německé lexikografie. L.: (bez autora), *NV* 18, 1937, s. 304

HŮRKOVÁ, roz. NOVOTNÁ, Jiřina (1933). Absolventka oboru fonetika na filozofické fakultě UK v Praze. Členka akademického Ústavu pro jazyk český v Praze, tam v letech 1990–1993 vedoucí oddělení fonetiky a mluvené komunikace. 1966 CSc. 1993–2002 vedoucí kabinetu hlasové a mluvní výchovy na divadelní fakultě AMU v Praze; tam 1995–2002 proděkanka. Od 2002 v Ústavu dějin a výzkumu divadla. 1982–1993 předsedkyně

komise pro fonetiku a fonologii slovanských jazyků při Mezinárodním komitétu slavistů. Autorka četných prací o fyziologii a akustice řeči s aplikací na výslovnostní dovednosti i ortoepickou normu češtiny. Autorka monografie o srovnávací fonetice slovanských jazyků Spoluautorka akademické kolektivní Mluvnice češtiny.

HUS, Jan, vlastně **JAN Z HUSINCE** (1369?–1415), zvaný tak podle vesnice v jižních Čechách, v níž se narodil. Studoval v Praze, 1393 se stal bakalářem, 1396 Mistrem svobodných umění. Patrně 1400 byl vysvěcen na kněze. Působil na Karlově univerzitě jako její mistr; 1401–1402 byl děkanem teologické fakulty, 1402–1403 rektorem univerzity. Proslul jako kazatel a autor spisů latinských i českých. 1415 byl na církevním sněmu v Kostnici (Konstanz) upálen jako kacíř. Do dějin jazykovědné bohemistiky se zapsal jako jeden z prvních puristů. Patrně z jeho pera pochází spis o českém pravopise a fonetice, nejstarší pojednání o fonetice některého z živých evropských jazyků.

L.: V. Novotný – V. Kybal: *M. Jan Hus. Život a učení* 1–5, P. 1919–1931; J. Pekař: *Mistr Jan Hus*, P. 1919; V. Flajšhans, *NŘ* 7, 1923, 65–69, 129–133, 257–262; týž, in: *Sborník prací věnovaných V. Tillovi*, P. 1927, 61–69 (k tomu diskuse J. Pekař, *ČČH*, 1928, 199–202; V. Flajšhans, *ČČH*, 1928, 358–369; J. Pekař, *ČČH*, 1929, 200–203); K. Novák, *SF* 11, 1936–39, 103–138; A. Frinta, *LF* 67, 1940, 252–255; F. M. Bartoš, *JSH* 18, 1949, 33–38; M. Machovec: *Husovo učení a význam v tradici českého národa*, P. 1953; *Husův sborník*, P. 1966; J. Schröpfer: *Hussens Traktat Orthographia Bohemica. Die Herkunft des diakritischen Systems in der Schreibung slavischer Sprachen und die älteste zusammenhängende Beschreibung slavischer Laute*, Wiesbaden 1968; F. V. Mareš, in: *Z tradic slovanské kultury v Čechách*, P. 1975, 169–172; F. W. Mareš, *Anzeiger d. phil.-hist. Kl. ÖAW*, Wien 1973, 81–99; H. Miklas, *WdSl* 34/1 (N.F. 13/1), 1989, 18–31; R. Večerka, *Sl* 67, 1998, 283–288

HÚSEK, Jan (1884–1973). Středoškolský profesor. Pracovník v oboru lidovému a národopisu. K jazykovědné bohemistice přispíval na úseku české dialektologie.

L.: A. Robek, *ČL* 61/3, 1974, 184–185; R. Jeřábek, *Národopisné aktualit* 1–XX, 1987, s. 41

[CH]

CHLÁDEK, Jiljí (1743–1806). Po gymnazijních studiích vstoupil do řádu premonstrátů. Po absolutoriu filozofie a teologie v koleji sv. Norberta učil na ní jako Mistr svobodných umění filozofii, právo a církevní historii. 1767 bakalář, 1778 doktor teologie. Téhož roku jmenován prvním profesorem českého bohosloví na pražské univerzitě. 1792–93 děkan teologické fakulty, 1794 rektor pražské univerzity. Vedle spisů ze svého oboru zasáhl do jazykovědné bohemistiky jako autor mluvnické příručky češtiny pro posluchače bohosloví.

CHLOUPEK, Jan (1928–2003). Vystudoval češtinu a angličtinu na filozofické fakultě v Brně mj. u A. Kellnera, F. Trávníčka, J. Vachka. Po absolutoriu fakulty působil učitelsky na středních školách. 1952 přijat do brněnské pobočky akademického Ústavu pro jazyk český; vykonával i funkci jejího interního vedoucího. 1969 přešel na filozofickou fakultu brněnské univerzity jako docent (habilitovaný 1962), od 1987 jako profesor českého jazyka. 1953 PhDr., 1958 CSc., 1987 DrSc. Byl proděkanem a v letech 1980–89 děkanem filozofické fakulty. 1965–66 hostující docent a lektor češtiny na univerzitě v Erlangen. Vědecky pracoval v oboru lingvistické bohemistiky. Specializoval se na jazyk současný, zprvu zejména na lidová nářečí, postupně stále více na jazyk spisovný, jeho mluvnickou a lexikální normu i jeho stylistiku. Mnoho pozornosti věnoval otázkám a problémům jazykové kultury a popularizaci výsledků jazykovědné práce. V jeho tvorbě postupně stále sílil aspekt obecně lingvistický a jazykovědně teoretický. Metodologicky vycházel ze strukturního pojetí jazyka a lingvistiky funkční a prohluboval zejména její sociolingvistickou koncepci.

L.: (bez autora), in: *Dialekt und Dialektologie*, Wiesbaden 1980, 398–399; J. Balhar, *ČJL* 38, 1987–88, 464–467; M. Krčmová, *SPFFBU A* 36, 1988, 7–9 (a 10–14 bibliografie); R. Večerka, *NŘ* 71, 1988, 158–161; M. Krčmová, *JazA* 30, 1993, 124–128; táž, *ČJL* 48, 1997–98, 228–229; (dodatek k bibliografii), *SPFFBU A* 46, 1998, 203–205; M. Krčmová, *NŘ* 81, 1998, 262–264; táž, *JazA* 35, 1998, 61–65; J. Zeman, *Češtinář* 14/2, 2003–2004, 43–44; (dodatek k bibliografii), *SPFFBU A* 51, 2003, s. 259; M. Krčmová, *Bohemistika* 3, 2003, 281–284; táž, *Stylistika* 12, 2003, 392–395; táž, *Universitas* 36, 2003, 15–17; M. Krčmová – M. Křístek, *SPFFBU A* 52, 2004, 159–161 (tamtéž 184–185 dodek k bibliografii); táž, *ČJL* 54, 2003–2004, 145–147; táž, *SaS* 65, 2004, 79–80; E. Minářová, *NŘ* 87,

2004, 44–45

CHLUMSKÝ, Josef (1871–1939). Na filozofické fakultě pražské univerzity studoval moderní filologii českou, německou a zejména francouzskou, studia si doplňoval na univerzitách německých a francouzských. Krátce učil na středních školách, ale již 1910 působil v Paříži jako asistent P. Rousselota v ústavu experimentální fonetiky. R. 1914 se před vypuknutím světové války vrátil do Prahy, když se tam již r. 1912 habilitoval pro fonetiku. 1919 jmenován mimořádným profesorem. Ředitel Laboratoře pro experimentální fonetiku, k níž patřil i fonografický archiv. Byl zakladatelem české experimentální fonetiky jak svou činností organizační, tak i teoretickými a metodologickými studiemi obecnými i dílčími fonetickými popisy jednotlivých jazyků. Mezi ně patřila i čeština.

L.: B. Miletič, *JslIF* 9, 1930, 319–327; J. Janko, *ČMF* 17, 1931, 1–5 (tam i bibliografie z pera B. Hály, 6–10); B. Hála: *Josef Chlumský*, P. 1940; týž, *NV* 21, 1942, 187–191; L. Švestková, *NŘ* 72, 1989, 259–261

CHLUPÁČOVÁ, Kamila (1926). Vystudovala na filozofické fakultě UK v Praze ruštinu a francouzštinu mj. u L. Kopeckého. Působila na Pedagogické fakultě v Českých Budějovicích, na Vysoké škole ruského jazyka a literatury v Praze a od r. 1959 na filozofické fakultě UK v Praze. PhDr., 1967 CSc., 1976 habilitace. Vědecky byla činná v oboru rusko-české porovnávací lexikologie.

L.: J. Popela, *ČRus* 31, 1986, 191–192

CHMELA, Josef (1793–1847). Po šestiletém studiu gymnazijním studoval tři léta filozofii v Praze; poslouchal i bohemistické přednášky J. Nejedlého a navštěvoval soukromé semináře J. Dobrovského. Po absolutoriu fakulty a složení učitelských zkoušek od 1818 „gramatikální profesor“ (latiny a řečtiny) na gymnáziích v Jičíně, Hradci Králové a v Praze; dobrovolně vyučoval i češtině. Mimořádný člen filologické sekce Královské české společnosti nauk. Zasahoval do české gramatologie a lexikologie, zvláště též onomastiky. Apologeta češtiny. Vydavatel čtyř jazykových verzí díla Komenského *Orbis pictus*.

L.: F. J. Rypáček, *ČMM* 17, 1893, 1–14, 120–131, 225–231, 317–325

CHURAVÝ, Miloslav (1926). Vystudoval na filozofické fakultě UK v Praze češtinu a filozofii. Působil poté jako učitel a nakladatelský redaktor. Od r. 1962 se účastnil lexikografických prací v akademickém Ústavu pro jazyk český v Praze. Vědecky zasahoval i do českého mluvnictví a ortografie, do problematiky slangu a argotu a jazykové kultury.

L.: V. Mejstřík, *NŘ* 71, 1988, s. 212

CHÝLOVÁ, Helena (1961). Jako aprobovaná bohemistka získala místo na katedře českého jazyka pedagogické fakulty Západočeské univerzity v Plzni. PaedDr. Předmětem jejího vědeckého zájmu je lexikologie a onomastika češtiny.

[I]

IREINOVÁ, roz HORATLÍKOVÁ, Martina (1970). Vystudovala na filozofické fakultě brněnské univerzity češtinu a dějepis. 1993 Mgr., 2002 Ph.D. Učitelství na středních školách. Členka dialektologického oddělení brněnské pobočky akademického Ústavu pro jazyk český. Dialektoložka češtiny, spoluautorka posledních tří svazků týmového atlasu českých nářečí.

ISAČENKO, Alexandr Vasiljevič (1910–1978). Rodilý Rus, od dětství žil však v Rakousku a vystudoval ve Vídni slavistiku u N. Trubeckého spolu se studiem germanistiky, indoeuropeistiky a obecné jazykovědy mj. u Kretschmera a Bühlera. 1935–38 lektor ruštiny na univerzitě ve Vídni, 1939 habilitace (v Lublani). 1941–45 lektor ruštiny na Vysoké škole obchodní v Bratislavě, od 1945 profesor ruské filologie na bratislavské univerzitě, od 1955 na UP v Olomouci. Člen korespondent ČSAV. Externě přednášel na filozofické fakultě pražské univerzity. Působil též na lingvistických pracovištích v Německu a v USA. DrSc. Pracoval vědecky na poli srovnávací jazykovědy slovanské (okrajově též indoevropské), ale hlavně v oblasti rusistiky v porovnávacím synchronním plánu rusko-jinoslovanském. Tíhl vždy k teoretickým a metodologickým závěrům jazykově systémovým a sociolingvistickým.

L.: L. Ďurovič, *ČRus* 6/1, 1961, 28–32; (bibliografie) R. Zimek, *ČRus* 6/1, 1961, 57–62; H. Birnbaum e. a. (red.): *Studia linguistica Alexandro Vasili filio Issatschenko a collegis amicisque oblata*, Lisse 1978; Issatschenko, Alexander V.: *Eine Kindheit zwischen St. Petersburg und Klagenfurt*. Aus dem Russischen übersetzt und ergänzt von W. Kühnel-Leddihn, Klagenfurt-Celovec, Ljubljana-Laibach, Wien-Dunaj 2003

Linguistica ONLINE. Added: January 1st, 2007.
http://www.phil.muni.cz/linguistica/art/vecerka/vec-medailonky.pdf
ISSN 1801-5336

[J]

JAHN, Jan (1907–1994). Vystudoval slovanskou filologii na filozofické fakultě UK v Praze mj. u M. Weingarta, O. Hujera, E. Smetánky. 1934 PhDr. Po učitelském působení na středních školách byl r. 1954 přijat na Vysokou školu pedagogickou v Olomouci, od r. 1956 činný na filozofické fakultě UP v Olomouci; tam od r. 1964 jako docent slovanské jazykovědy a staroslověnštiny. K těmto oborům byl soustředěn i jeho badatelský zájem na úseku morfologie a syntaxe. Po r. 1968 jeho postup z politických důvodů zastaven a r. 1972 byl dán do důchodu. Profesorem oboru jmenován v rámci rehabilitace r. 1992.

JAKLOVÁ, Alena (1951). Jako aprobovaná bohemistka členka katedry bohemistiky na pedagogické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Publikuje vědecké práce z české stylistiky, zejména o stylu publicistickém a žurnalistickém. Přispívá k výzkumu českých slangů.

JAKOBSON, Roman Osipovič, též pseudonym **JANSEN**, Olaf (1896–1982). Absolvent moskevské univerzity. PhDr. na UK v Praze (1930), habilitace na filozofické fakultě MU v Brně pro obor ruská filologie (1933); vedle toho tam vedl i přednášky ze staročeské literatury. Od r. 1937 profesor. Po okupaci r. 1939 emigroval nejprve do Skandinávie a posléze do USA, kde působil na různých vědeckých pracovištích a vysokých školách, kmenově na Harvardově univerzitě v Bostonu. Po druhé světové válce byl uznávaným vrcholným reprezentantem slovanské filologie a obecné jazykovědy ve světovém měřítku. Byl čestným doktorem řady světových univerzit, mezi nimi i UK v Praze a MU v Brně, členem vědeckých akademií dánské, norské, irské, holandské, polské, srbské aj. Už ve svém československém období dělil Jakobson svůj odborný zájem mezi problematiku literárněvědnou a jazykovědnou, i když lingvistika v jeho díle převládala. Byl jedním z průkopníků a tvůrců moderní versologie. Vedle N. Trubeckého patřil k zakladatelům novodobé fonologie. Další oblastí Jakobsonovy badatelské činnosti byla problematika jazyků spisovných a jejich kultury. Přispíval k teorii jazykových svazů. Průběžně se věnoval též dějinám oboru. Metodologicky vycházel z principů jazykovědného a literárněvědného strukturalismu, který vlastně svým publikovaným dílem i svou organizační aktivitou jako místopředseda Pražského lingvistického kroužku (1927–1939) spoluvytvářel a pomáhal uvádět do vědeckého myš-

lení.

L.: *For Roman Jakobson*, The Hague 1956; *To Honor Roman Jakobson*, The Hague-Paris 1967; (Red.), *ČRus 11*, 1966, s. 257; E. Holenstein: *Roman Jakobson's phänomenologischer Strukturalismus*, 1975; L. Waugh: *Roman Jakobson's science of language*, Lisse 1976; S. Rudy: *Roman Jakobson 1896–1982. A Complete Bibliography of his Writings*, Berlin-New York 1990; M. Zelenka, *Sl 61*, 1992, 73–81; B. Jangfeldt (ed.): *Jakobson – bydetljanin*, Stockholm 1992; L. Doležel, in: *Studies in poetics (Commemorative volume Krystyna Pomorska)*, Columbus (Ohio) 1995; E. Battistella, *Travaux du Cercle linguistique de Prague (n. s.) 1*, 1995, 55–72; M. Nekula – K. H. Ehlers, *Geschichte der Sprachwissenschaft 6*, 1996, 187–199; P. Sgall, *SaS 61*, 2000, 307–309; bibliografie in: *Lexikon české literatury 2/II*, P. 1993

JAN Z HOLEŠOVA (přelom 14. a 15. století). Učený benediktin z Břevnovského kláštera. Do jazykovědné bohemistiky se zapsal jako pravděpodobný autor jazykové analýzy písně Hospodine, pomiluj ny z r. 1397. Svůj výklad rozebíraného textu vede až od 10. století a zasazuje jej do komparace s církevní slovanštinou charvátské redakce, kterou znal z praxe charvátských benediktinů působících v jeho době v pražském klášteře Na Slovanech. Je to nejstarší pokus o příspěvek k dějinám spisovné češtiny.

JAN Z HUSINCE viz **HUS**

JANÁČEK, Gustav (1903–1983). Po absolutoriu Státního učitelského ústavu v Kutné Hoře vystudoval dálkově na pedagogické fakultě UK (tehdy ještě Vysoké škole pedagogické) v Praze v letech 1954–57 obor český jazyk a literatura. Dlouhodobě učitelství na školách různých stupňů. PhDr. Externí spolupracovník pedagogické fakulty UK, člen komise pro tvorbu osnov češtiny při Ministerstvu školství. Publikoval práce z didaktiky češtiny, zejména z metodiky slohového vyučování. Autor a spoluautor školních učebnic českého jazyka a cvičebnic i metodických textů.

L.: J. V. Bečka, *ČJL 13*, 1962–63, 309–310; L. Čermák, *Komenský 97*, 1972–73, 558–560; B. Sedláček, *ČJL 33*, 1982–83, 467–470; týž, *ČJL 34*, 1983–84, 283–284

JANČÁK, Pavel (1926). Absolvent učitelského ústavu. Vystudoval na pedagogické fakultě v Praze hudební výchovu a na filozofické fakultě češtinu mj. u V. Šmilauera, V. Vážného. 1953 PhDr. (v oboru obecná jazykověda a fonetika), 1957 CSc. Už od studentských let (1948) působil v akademickém Ústavu pro jazyk český v Praze, posléze jako vedoucí jeho dialektologického oddělení; v letech 1953–56 pracoval v jeho brněnské pobožce. Celým svým vědeckým dílem je Jančák dialektolog češtiny. Účastnil se přípravných prací k českému jazykovému atlasu a podílel se i na jeho knižním vydání. Autor mnoha materiálůvých i teo-

reticko-metodologických prací z české dialektologie. Monograficky přispíval k poznání městské mluvy v Čechách a k problematice obecné češtiny. Podílil se na přípravách prací nářečního atlasu evropského.

L.: J. Hlavsová, *NŘ* 69, 1986, 263–266; J. Bachmannová, *JazA* 39, 2002, 63–65

JANČÁKOVÁ, Jana (1939–1998). Vystudovala na filozofické fakultě UK v Praze češtinu a ruštinu mj. u V. Vážného, J. Běliče. Po jednoroční stáži v dialektologickém oddělení akademického Ústavu pro jazyk český v Praze od r. 1962 ve svazku filozofické fakulty pražské univerzity na katedře českého jazyka. PhDr., CSc., posléze docentka. Vědecky se věnovala české dialektologii v pracích monografických i při přípravách týmového atlasu českých nářečí, vedle toho pak staré češtině a vývoji českého jazyka. Autorka a spoluautorka učebních textů pro vysokoškolské studenty.

L.: K. Kučera, *NŘ* 82, 1999, 100–102; týž, *Čeština doma a ve světě* 7, 1999, s. 63

JANDIT viz **JANDYT**

JANDOVÁ, Eva (1956). Vystudovala češtinu a němčinu na filozofické fakultě UP v Olomouci. 1981 PhDr., 1998 Ph.D. Členka katedry českého jazyka na filozofické fakultě Ostřavské univerzity, posléze její vedoucí. Vědecky zasahuje do problematiky interetnické a interpersonální jazykové komunikace a jazykové interference. Autorka praktických cvičebnic a školních učebnic češtiny.

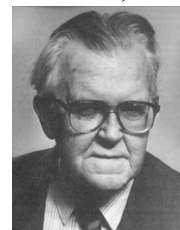
JANDYT (též Jandit, Jandýt, Jandyta), Václav (17.–18. stol.). Člen jezuitského řádu. Údaje o jeho životopisu i o autorství literárních děl jsou jen nejisté. Za prokázaný se pokládá jeho pobyt na dvoře toskánského velkovévody Jana Gastona z Etrurie, jehož učil češtině. Autor několikrát a v odchylných verzích vydané české mluvnice navazující na gramatografické dílo V. J. Rosy.

JANKO, Josef (1869–1947). Vystudoval němčinu a češtinu na pražské univerzitě, kde na něho působili zejména J. Gebauer, J. Král a J. Zubatý. Též mimořádný posluchač pražské univerzity německé a hospitant univerzity ve Vídni. 1897 v Praze PhDr.. Od r. 1900 působil na UK v Praze, zprvu jako lektor němčiny; 1904 habilitován na germanistiku, od r. 1908 profesor oboru. Člen Královské české společnosti nauk a České akademie věd a umění. Jeho vědecké zájmy se dělily mezi germanistiku a slavistiku. Studie slavistické, orientované bohemisticky, se soustřeďovaly jednak k otázkám fonetickým obecně, konkrétně pak pod vlivem prací Sieversových k problematice hudební stránky řeči, jednak k etymologii a na ní založené lingvistické paleontologii. Metodologickým východiskem mu byla mladogramatická koncepce jazyka oplodněná novějšími proudy jazykovědného bádání, zvláště směrem „Wörter und Sachen“ a jazykovým zeměpisem.

L.: L. Heger, (in:) *Xenia Pragensia*, P. 1929 (tam i bibliografie); L. Heger, *NŘ* 24, 1940,

1–10; J. Šedivý, *ČMF* 26, 1940, 289–296 (bibliografie); týž, *ČMF* 31, 1948, 19–20 (bibliografie); H. Siebenschein, *ČMF* 31, 1948, 1–10; V. Šmilauer, *ČMF* 31, 1948, 10–14

JANOTA, Přemysl (1926). Vystudoval na filozofické fakultě UK v Praze angličtinu a filozofii, nástavbově nizozemštinu. 1950 PhDr. v oboru fonetika a lingvistika. Pak dálkově vystudoval na pedagogické fakultě pražské univerzity logopedii (1955). Studijní pobyt v Amsterdamu. Po absolutoriu zaměstnán v audiologickém oddělení Logopedického ústavu v Praze, 1957 přešel do fonetického ústavu na filozofické fakultě UK. CSc., 1965 habilitace a posléze profesura. Vyvíjel rozsáhlou vědeckou spolupráci v mezinárodním měřítku. Vědecky činný v oboru akustiky řeči, fonetiky obecné i fonetiky konkrétních jazyků, mezi nimi též češtiny.

Tvůrce několika desítek fonetických přístrojů.

L.: M. Dohalská, *JazA* 28, 1991, 114–116; Z. Palková, *SaS* 57, 1996, 322–323; *AUC – Phonetica Pragensia* 9, 1996 (sborník na jeho počest)

JANSEN viz **JAKOBSON**

JANSKÝ, Ladislav (1903–1978). Na filozofické fakultě UK v Praze byl mj. žákem E. Smetánky, F. Pastrnky, M. Weingarta. PhDr. Člen oddělení lexikologie a lexikografie v akademickém Ústavu pro jazyk český v Praze. Projevoval odborný zájem o jazyk novodobých českých prozaiků a uplatnil se i jako jejich editor. Hlavním oborem jeho vědecké činnosti byla však česká lexikologie jak v praktické aplikaci, tak i v pracích teoreticko-metodologických. Spoluautor týmových prací lexikografických.

L.: (Red.), *NŘ* 56, 1973, 101–104; Mě (=J. Machač), *NŘ* 62, 1979, s. 103

JANYŠKOVÁ, roz. BUCHLOVSKÁ, Ilona (1954). Vystudovala na filozofické fakultě brněnské univerzity ruštinu a němčinu mj. u R. Mrázka, S. Žaži, R. Večerky a nadstavbovou indoevropéistiku u A. Erharta. CSc. Členka etymologického oddělení brněnské pobočky akademického Ústavu pro jazyk český. Vyvíjí intenzivní činnost vědecky organizační v rámci republiky i v kontextu mezinárodním. Vědecky pracuje v oboru slovenské etymologie. Spoluautorka týmového etymologického slovníku staroslověnštiny.

JAVŮREK, Jan (1825–1912). Aprobovaný klasický filolog a bohemista, středoškolský profesor na Slovensku a v Čechách. Autor jednoho z brusů jazyka českého obsahujícího prohibitivní výroky o spisovné „správnosti“ jazykových prostředků.

JEDLIČKA, Alois (1912–2000). Vystudoval na filozofické fakultě MU v Brně češtinu a němčinu mj. u B. Havrána, F. Trávníčka, A. Beera. Po absolutoriu fakulty učitelství na středních školách, od r. 1940 pracovník Kanceláře Slovníku jazyka českého ČAVU v Praze (přeměněné pak r. 1946 na Ústav pro jazyk český). 1946 PhDr., 1948 habilitace na UK v Praze, od r. 1950 profesor pedagogické fakulty UK v Praze, od 1953 Vysoké školy pedagogické v Praze, od r. 1959 profesor filozofické fakulty na pražské univerzitě. Přednáškové pobyty v Polsku (1962) a v Německu (1967). Redaktor několika filologických periodik. 2000 Dr. h. c. na MU

v Brně. Převážnou částí svého vědeckého díla je Jedlička bohemista, zčásti též slovakista. Zabýval se především novočeskou mluvnicí a českou lexikologií a lexikografií, otázkami stylistiky, teorie spisovného jazyka a jeho kultury, zčásti i jeho vývoje a vztahem češtiny a slovenštiny. Šíře slavisticky jsou zaměřeny jeho práce na úseku lingvistické terminologie, srovnávací stylistiky a dějin slavistiky.

L.: P. Hauser, *ČJL* 22, 1971–72, 435–440; B. Havránek, *NŘ* 55, 1972, 57–62 (a na str. 177–184 bibliografie z pera B. Rulíkové); (Red.), *SaS* 33, 1972, 271–272; J. Hrbáček, *JazA* 14, 1977, 124–125; B. Rulíková, *Socialistická škola* 18/1, 1977–78, s. 46; T. Orloš, *SIOcc* 36, 1979, 201–202; M. Čechová, *NŘ* 65, 1982, 78–82; B. Rulíková a B. Sedláček, *ČJL* 32, 1981–82, 455–459; J. Chloupek, *SaS* 43, 1982, 344–347; V. Styblík a M. Čechová, *ČJL* 37, 1986–87, 458–463; A. Feters, *ČJL* 42, 1991–92, 233–234; J. Kraus, *NŘ* 75, 1992, 154–157; O. Martincová, *SaS* 53, 1992, 315–317; M. Čechová, in: *Slavica Pragensia ad tempora nostra*, P. 1998, 35–37; táž, *Stylistika* 7, (Opole) 1998, 399–403; (Red.), *ČJL* 49, 1998–99, s. 44; R. Brabcová, *NŘ* 83, 2000, 200–201

JEDLIČKA, Bohdan (1838–1923). Studoval na filozofické fakultě pražské univerzity (od r. 1858) klasickou filologii a filozofii. Až do konce svého života učil klasické jazyky, češtinu, němčinu, ale i logiku a psychologii na pražských gymnáziích zprvu německých, od r. 1867 na českém gymnáziu malostranském; gymnazijní učitel J. Zubatého. Trpěl oční chorobou, ke konci života ztratil zrak zcela. Od r. 1890 dopisující člen České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. Vědecky se věnoval jazykovědě obecné v duchu etnopsychologické školy Steinthalovy a Lazarusovy a filologickému výkladu staročes-

kých památek.

L.: O. Hujer, *LF* 50, 1923, 349–350; F. Trávníček, *NV* 5, 1923, 241–242; J. Zubatý, *AČA* 34, 1924, 166–175

JELÍNEK, Jaroslav (1908–1986). Absolvent učitelského ústavu, poté učitel na základních školách. Jazykovědné vzdělání si doplňoval na filozofické fakultě UK v Praze. PhDr., CSc., doc. Po druhé světové válce vedl výzkumnou skupinu pro vyučování mateřskému

jazyku ve Výzkumném ústavu pedagogickém v Praze; dlouholetý vedoucí redaktor časopisu *Český jazyk a literatura*. Vědecky zasahoval do jazykovědné bohemistiky v oblasti synchronní syntaktologie a (frekvenční) lexikografie. Daleko největší a nejdůležitější položku jeho bohemistických publikací tvoří práce o teoretických základech vyučování českému jazyku i věcně materiálové příspěvky k vyučovací praxi. Autor a spoluautor mnoha učebnic češtiny, školních osnov českého jazyka apod. Vyvíjel i činnost jazykovědně popularizační.

L.: V. Styblík, *ČJL* 18, 1967–68, 337–343; M. Čechová, *ČJL* 28, 1977–78, 373–375; V. Šmilauer, *NŘ* 61, 1978, 47–50; M. Čechová a V. Styblík, *ČJL* 36, 1985–86, 433–435; V. Styblík, *ČJL* 37/3, 1986–87, 12–20 (s bibliografií); M. Čechová, *NŘ* 69, 1986, 260–263; K. Tupý, *Komenský* 111/3, 1986–87, s. 179; V. Styblík, *ČJL* 37/1, 1986–87, 18–20; J. P. Blažek, *ČJL* 37, 1986–87, 37–38

JELÍNEK, Milan (1923). Vystudoval na filozofické fakultě v Brně češtinu, ruštinu a srbocharvatštinu mj. u F. Trávníčka, A. Kellnera, J. Kurze, nadstavbovou indoeuropeistiku u V. Machka. Krátce učil na gymnáziích, potom byl asistentem slovanského semináře na filozofické fakultě, 1950–53 redaktorem nakladatelství Rovnost v Brně. Odtud odešel do brněnské pobočky akademického Ústavu pro jazyk český v Brně; 1950 PhDr., 1956 CSc. Od r. 1958 znovu kmenově na filozofické fakultě v Brně; tam 1960 docent a 1964 profesor české mluvnice a stylistiky. 1961–62 hostující docent českého jazyka a literatury na univerzitě

v Greifswaldu, 1965–66 lektor na pařížské Sorbonně. Byl děkanem filozofické fakulty a prorektorem brněnské univerzity, r. 1971 převeden z politických důvodů do brněnské pobočky akademického Ústavu pro jazyk český. Po r. 1989 byl reaktivován jako profesor; stal se prvním popřevratovým rektorem brněnské univerzity. Vyvíjel intenzivní činnost vědecky organizační. Předmětem jeho badatelského úsilí je převážně nový český jazyk od obrození do současnosti, zejména v oblasti stylistiky, tvoření slov a syntaxe. Podílel se pracovníně na rozsáhlých dílech české (i slovenské) lexikografie. Vedle práce výzkumné a badatelské věnuje soustavnou pozornost otázkám jazykové správnosti a kultury. Metodologicky vychází z funkčního pojetí jazyka v duchu Pražské školy a samostatně je dále rozvíjí, poučen teoretickými výsledky stylistických škol ruské a francouzské.

L.: D. Šlosar, *ČJL* 43, 1992–93, 141–142; (bibliografie), *SPFFBU A* 41, 1993, 141–147; J. Kraus, *NŘ* 76, 1993, 221–222; Karlík, P. – Krčmová, M. (ed.): *Jazyk a kultura vyjadřování. Milanu Jelínkovi k pětasedmdesátinám*, B. 1998 (tam životopisný medailon z pera M. Krčmové a jubilantova bibliografie); P. Karlík, *NŘ* 81, 1998, 157–159; J. Zeman, *Češtinář* 13/5, 2002–2003, 129–130; M. Krčmová, *ČJL* 53, 2002–2003, 241–243; *Prof. Milanu Jelínkovi k 80. narozeninám* (= *Sborník prací Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě, ř. jazykovědná D* 3), Op. 2003; M. Křístek, *SPFFBU A* 51, 2003,

249–252 (a bibliografie na str. 252–255); H. Šindlerová, *NR* 86, 2003, 157–160 (s dodatky k bibliografii)

JELÍNEK, Stanislav (1931). Jako aprobovaný rusista získal místo na katedře rusistiky a lingvodidaktiky pedagogické fakulty UK v Praze. PhDr., CSc., prof. Předmětem jeho vědeckého zájmu byla didaktika ruštiny v porovnávacím aspektu s češtinou

JERMOLAJEVA viz **ŠLOSAROVÁ-LÍZALOVÁ**

JEŠÍN Z BEZDĚZÍ, Pavel (před 1590 – po 1632). Bakalář a Mistr Pražské univerzity. Byl činný jako učitel, posléze jako radní písař na pražském Novém městě. Jako aktivní účastník jednání a poselství spojených se stavovským povstáním emigroval po bělohorské bitvě ze země a zemřel neznámo kdy. Osvědčil se jako editor starších textů a stal se přitom prvním reprezentantem české historické lexikografie.

L.: *Die alttschechische Reimchronik des sogenannten Dalimil. Herausgegeben im Jahre 1620 von Pavel Ješín z Bezdězí. Nachdruck mit einer Einleitung von Jiří Daňhelka*, München 1981 (= Sagners slavistische Sammlung, Bd. 4)

JEZBERA, František Jan (Fedor Ivanovič) (1829–1901). Studoval na filozofické fakultě pražské univerzity. Od r. 1861 mimořádný profesor ruského a srbského jazyka na pražské polytechnice, od r. 1869 docent slovanských jazyků na ruské univerzitě ve Varšavě. Vědecky se obracel k ruštině a k problematice slovanského písma z hlediska historického, ale hlavně též prospektivně v duchu slovanské pasigrafie (ve prospěch cyrilice/azbuky).

L.: F. V. Vykoukal, *Osv* 31, 1901, 1140–1141; J. Bidlo, *ČCH* 8, 1902, 122–123; B. Navrátil, *SPř* 4, 1902, 191–193; D. Mirkovič, *Prilozi* 22, 1956, 293–303

JÍLEK viz **OBERPFALCER**

JILEMNICKÁ viz **SVOBODOVÁ-LOUŽENSKÁ**

JÍLKOVÁ viz **OMELKOVÁ**

JINDRÁKOVÁ viz **HLADKÁ**

JIRÁČEK, Jiří (1924). Vystudoval ruštinu a angličtinu na filozofické fakultě UK v Praze mj. u L. Kopeckého, B. Trnky. 1950–56 učil na středních školách, od r. 1956 na filozofické fakultě brněnské univerzity. 1956 CSc., 1981 DrSc. Habilitován r. 1970 pro obor ruský jazyk, od r. 1973 docent, od r. 1981 profesor. V letech 1981–1989 byl vedoucím katedry ruského jazyka na filozofické fakultě; 1990 penzionován. Člen redakčních rad několika odborných periodik. Vědecky byl činný v oblasti ruské lexikologie a slovtvorby, zčásti

též morfologie. Uplatňoval přitom aspekt porovnávací. Věnoval odbornou pozornost též metodice jazykového vyučování; autor (resp. spoluautor) vysokoškolských učebních textů.

L.: S. Žaža, *ČRus* 29, 1984, 191–192; týž, *SPFFBU A* 33, 1985, 7–9 (s. 10–14 bibliografie); týž, *ČRus* 35, 1990, 123–125; A. Brandner, *JazA* 32/1–2, 1995, 68–69; týž, *ČMF* 77/1, 1995, 63–64; (bibliografie), *SPFFBU A* 43, 1995, 135–137; S. Žaža, *SPFFBU A* 47, 1999, 187–188; A. Brandner, *Opera Slavica* 14/4, 2004, 45–47; (dodatek k bibliografii), *SPFFBU A* 52, 2004, s. 182

JIRÁČKOVÁ viz **MACHOVÁ**

JIREČEK, Josef (1825–1888). Studoval filozofii a práva na pražské univerzitě. Po absolutoriu pracoval na ministerstvu kultury a vyučování ve Vídni, r. 1871 krátce i jako ministr. Jeho odborné práce měly značné tematické rozpětí; byly orientovány širše slavisticky (k jazykům a literaturám, folklóru, mytologii, kulturním dějinám apod.) i specializovaněji bohemisticky, k dějinám české literatury a českého jazyka, zejména starého.

L.: J. A. Helfert: *Josef Jireček. Biographisch-literarische Skizze*, Wien 1889 (otisk z Wiener Zeitung 1889); J. Vrba, *Osv* 19, 1889, 1146–1148; V. Šimovych: *Josef Jireček i ukrajinská mova*, P. 1933

JIRSOVÁ, Anna (1938). Jako aprobovaná slavistka a bohemistka členka akademického Ústavu pro jazyk český v Praze. Dlouhodobá výkonná redaktorka Slova a slovesnosti. Vědecky pracovala jednak na porovnávacím studiu slovanských jazyků, hlavně však v oblasti jazykovědné bohemistiky, a to gramatické stavby češtiny (především syntaxe). Autorka popularizačních glos z oboru.

JIRÍČKOVÁ viz **HOFFMANNOVÁ**

JODAS, Josef (1950). Jako aprobovaný bohemista se stal r. 1974 členem filozofické fakulty UP v Olomouci. Zprvu se vědecky věnoval české literární historii a studiím textově kritickým. Jeho odborný zájem se postupně přesouval na pole dějin a kultury českého jazyka a na českou dialektologii. Dlouhodobý lektor češtiny: ve Varšavě 1979–82, v Halle/S. 1989–91, v Linci 1993–96. R. 1998 se habilitoval pro obor český jazyk.

JODL (KRALUPSKÝ), Jan (1791–1869). Gymnázium a nástavbovou filozofii vystudoval v Praze. 1809 nebo 1810 vstoupil na univerzitu a studoval klasickou filologii; navštěvoval soukromé slovanské semináře J. Dobrovského. Po získání učitelské aproby (1814) působil jako gymnaziální profesor (soukromě přitom své žáky učil i český jazyk a literaturu). Posléze se stal ředitelem gymnázia ve Vinkovicích, od r. 1826 v Brně. Publikoval

národní čítanku slovanskou, která vedle údajů dějepisných a národopisných obsahovala též „mluvopisný obzor českoslovanský, částečně i všeslovanský“. Jeho mluvnice češtiny zůstala zachována v rukopise, další učebnice češtiny pro Němce a úvod do latiny na základě českého jazyka jsou nezvěstné.

L.: Fr. Schuster, *ČČM* 109, 1935, 205–242

JÖKL, Ferdinand (1861–1905). Absolvoval studium slovanské filologie na filozofické fakultě pražské univerzity. PhDr. Psal jazykovědné práce slavistické, rusistické i bohemistické (mj. i o českém pravopise). Zpracovatel a modernizátor syntaktického dílu školní mluvnice češtiny Matyáše Blažka a Františka Bartoše v jejich posledních dvou vydáních.

JUNGMANN, Josef (1773–1847). Studoval na univerzitě v Praze filozofii a práva (1792–1799); 1811 doktorát filozofie. Byl gymnaziálním profesorem v Lito-měřicích (1800–1814) a v Praze (1815–1845). Člen Královské české společnosti nauk, učené společnosti v Krakově a vídeňské Akademie věd, děkan filozofické fakulty v Praze na léta 1828 a 1839 a rektor univerzity na r. 1840. R. 1839 byl vyznamenán rytířským řádem. Do české kultury zasáhl jako překladatel krásné literatury, poezie i prózy, jako publicista, ale hlavně jako odborný bohemista na úseku české literární historie a knihopisu a na úseku českého jazyka, jeho stylistiky a lexikografie. Po Dobrovském byl uznávanou hlavou české bohemistiky. Pro uskutečnění velkých děl (hlavně též Slovníku) se mu podařilo díky odborné autoritě, které se v české kulturní veřejnosti těšil, získat desítky aktivních a věci oddaných spolupracovníků. Patřil k velkým tvůrcům českého obrození národního, literárního i jazykového.

L.: (Knížně:) V. Zelený: *Josef Jungmann*, P. 1873, 2. vyd. 1883; E. Chalupný: *Josef Jungmann*, P. 1909; J. Vladyka: *Josef Jungmann, služebník i pán české řeči*, P. 1947; A. Jedlička: *Josef Jungmann a obrozenecká terminologie literárněvědná a lingvistická*, P. 1948.

(Sborníky:) *Josef Jungmann dnešku*, Beroun 1973; *Slovanské spisovné jazyky v době obrození. Sborník věnovaný Univerzitou Karlovou k 200. výročí narození Josefa Jungmanna* (uspořádal A. Jedlička); *Josef Jungmann a jeho pokrokový odkaz dnešku* (= *AUC-SIPr* 17, 1974). (Stati:) V. Flajšhans, *NŘ* 5, 1921, 225–229; K. Paul, *LF* 64, 1937, 268–279; týž, *LSI* 4–6, 1946–48, 234–253; M. Helcl, *NŘ* 42, 1959, 238–240; T. Orloš, *Z polskich studiów slawistycznych, seria 3. Językoznawstwo*, Warszawa 1968, 313–318; V. Křístek, *SaS* 34, 1973, 273–279; týž, *NŘ* 46, 1973, 169–172; V. Macura, *SaS* 34, 1973, 280–287; K. Krejčí, *VČSAV* 82, 1973, 344–351; J. Kočí, *SPř* 59, 1973, 112–130; V. Štěpánek, *ČJL* 24, 1973–74, 12–15; J. Loužil, in: *Ost-West Beziehungen in Österreich* (= *Festschrift E. Winter*), Wien-Köln-Graz 1976, 167–174; J. Taufer: *Portréty a siluety. Eseje*, P. 1980, 15–30;

J. Petr, *NŘ* 64, 1981, 80n.; V. Červená a kol., *NŘ* 65, 1982, 233–247; Z. Tyl, *NŘ* 66, 1983, 113–119; L. Janev, *Naučni trudove. Plovdivski univ.* 25, 1987, 115–119; E. Manczak-Wohlfeld, T. Orloš, D. Short, A. Stich, *Sprawozdania z posiedzień Komisji....(Wrocław)* 31/2, 1987 (1989) (podobně též *SIOcc* 46–47, 1989–90); A. Jedlička, *SăpEz* 15/4–5, 1990, 185–189; V. Ju. Mojsejenko, *Problemy slov'janoznavstva* 41, (Lviv) 1990, 75–82

JUNKOVÁ, Bohumila (1949). Jako aprobovaná bohemistka členka pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Tam od 2002 docentka oboru. Vědecky pracuje v oblasti současného českého jazyka, jeho fonetiky a fonologie a stylistiky. Aplikuje výsledky vědeckého výzkumu v pracích o češtině pro cizince. Spoluautorka praktické mluvnice češtiny. Autorka vysokoškolských skript

JURSA, Jan (1853–1938). Filologická studia vykonal na univerzitách v Praze a ve Vídni. Středoškolský profesor v Praze, od 1901 pracovník státního knihoskladu ve Vídni; měl zásluhy o vydávání českých čítanek. Odborně přispěl k české dialektologii.

L.: (bez autora), *NV* 20, 1941, s. 52

[K]

KADLEC, Karel (1865–1928). Právní historik, který zpracovával (ale nedokončil) velký historický slovník slovanské právní terminologie.

KAFKOVÁ, Olga (1933–1977). Ukončila studium slovanské filologie na filozofické fakultě UK v Praze r. 1957 a od té doby působila na její katedře rusistiky. PhDr., 1976 CSc. Věnovala se synchronnímu bádání o ruské morfologii, syntaxi a stylistice, zejména v běžně mluvených projevech; uplatňovala porovnávací aspekt rusko-český. Autorka řady učebních textů.

L.: V. Barnet, *ČRus* 23, 1978, 95–96

KÁLAL, Karel (1860–1930). Působil učitelsky na různých místech v Čechách, na Moravě a na Slovensku. Propagátor česko-slovenské vzájemnosti. Autor (spolu s K. Salvou) slovensko-českého a česko-slovenského slovníku.

L.: (bez autora), *NV* 12, 1931, s. 140

KAMIŠ, Adolf (1915–1991). Vystudoval češtinu a němčinu na filozofické fakultě UK v Praze a Komenského univerzity v Bratislavě mj. u V. Vážného, F. Ryšánka, M. Kořínka. 1939 po dobu jednoho roku internován v koncentračním táboře. Během války nesměl působit ve školské službě.; teprve r. 1945 nastoupil do gymnázia v Českém Brodě, 1946 uzavřel vysokoškolská studia a posléze se stal členem Vyšší školy pedagogické (později Pedagogické fakulty) v Ústí n. L.; byl i jejím proděkanem. 1952 PhDr. (literárněvědná disertace), poté orientován už na lingvistiku. 1961 CSc. Od r. 1956 člen katedry bohemistiky a slovistiky na katedře českého a slovenského jazyka filozofické fakulty UK v Praze. V letech 1965–68 lektor češtiny na univerzitě v Göttingen. V době normalizace bylo jeho habilitační řízení z politických důvodů zastaveno; rehabilitačně jmenován docentem 1990 (když již od r. 1980 byl v důchodu). Vědecky se věnoval historické dialektologii češtiny, staročeské lexikografii, jazykovým otázkám českého národního obrození a slovakistice.

L.: I. Lutterer, *NR* 74, 1991, 154–156

KAMPÉLÍK, František Cyril (1805–1872). Po absolvování jičínského gymnázia (1824) se neúspěšně pokoušel o vyšší vzdělání ve Vídni a v Praze. 1829 studoval gymnazijní nástavbu na Filozofickém ústavu v Brně, vstoupil tam do bohosloveckého semináře, ale

bez dokončení ho 1834 opustil. 1836 si ve Vídni zapsal práva, ale přešel rychle na medicínu. 1840 byl 16 týdnů z politických důvodů ve vyšetřovací vazbě. 1843 promován na doktora veškerého lékařství. 1845 přišel do Prahy a od té doby žil na různých místech v Čechách. Byl to vlastenecký publicista a spisovatel; zasahoval do veřejného života kulturního, politického a ekonomického i do dění sociálního. Apologeta češtiny a autor prací o české mluvnici a o českém pravopise, zčásti v duchu tzv. „moravského jazykového separatismu“.

L.: F. Komárek: *František Cyrill Kampelík. Obraz životopisný*, Hradec Králové 1895; M. Matoušek: *Život a působení Dr. F. C. Kampelíka*, P. 1947; J. Novotný, *František Cyril Kampelík*, P. 1975

KAŇKA, Jan (1897–1966). Vystudoval (1918–1923) češtinu a němčinu na filozofické fakultě UK v Praze. Po absolutoriu učil na Československé obchodní akademii v Praze. Autor řady jazykových učebnic a příruček. Metodologicky v nich uplatňoval hledisko funkční

KARAFIÁT, Jan (1846–1929). Vystudoval v Berlíně, Bonnu a Vídni teologii. Evangelický kněz a kazatel. Proslul jako spisovatel beletrie pro mládež. Do jazykovědné bohemistiky přispěl jazykovým rozbohem kralického překladu Nového Zákona..

L.: J. L. Hromádka: *Jan Karafiát*, P. 1925; F. Kavka, *Český bratr* 24, 1948, 26–29

KARLÍK, Petr (1951). Vystudoval na filozofické fakultě v Brně češtinu a němčinu mj. u M. Grepla, J. Chloupka, R. Večerky. Po absolutoriu zůstal ve svazku fakulty jako interní aspirant. 1976 PhDr., 1980 CSc., 1985 doc.; r. 1998 jmenován profesorem pro obor český jazyk. Působil ve fakultní Letní škole slovanských jazyků, 1983–87 jako její ředitel. 1982–84 a 1987–88 studijní stáže v (tehdy „Západním“) Německu (Hamburg, Regensburg). Vyvíjí rozsáhlou a intenzivní vědeckou organizační činnost při pořádání vědeckých konferencí u nás i v zahraničí a v redakčních radách jazykovědných sborníků a periodik českých i mimočeských. Zabývá se badatelsky především otázkami české skladby. Řeší otázky vztahu morfologických a syntaktických kategorií, komunikativních funkcí a jejich indikátorů. Nastihuje výklad stavby české věty a souvětí z hlediska syntaktického, sémantického a komunikativně funkčního. Metodologicky je orientován poststrukturalisticky a dává se inspirovat novými lingvistickými směry světovými, zejména americkými. Zachovává si přitom tvůrčí samostatnost a dospívá k závěrům originálním.

L.: *RočUJEP 1976–1985*, s.343

KARLÍKOVÁ, roz. HOFÍRKOVÁ, Helena (1957). Vystudovala na filozofické fakultě brněnské univerzity češtinu a latinu mj. u M. Grepla, A. Lamprechta, R. Večerky, A. Bartoňka a nadstavbovou indoeuropeistiku u A. Erharta. CSc. Členka, v poslední době vedoucí, etymologického oddělení brněnské pobočky akademického ústavu pro jazyk český. Hostující docentka na univerzitě v Münsteru. Vyvíjí intenzivní činnost vědecky organizační v rámci republiky i v kontextu mezinárodním. Vědecky pracuje v oboru slovanské etymologie. Spoluautorka týmového etymologického slovníku staroslověnštiny.

KAŠÍK, Antonín (1876–1916). Vystudoval bohemistiku na filozofické fakultě pražské univerzity mj. u J. Gebauera. PhDr. Působil učitelsky na středních školách. Padl v první světové válce. Vědecky se věnoval dialektologii češtiny (i na úseku syntaxe) a staročeskému hláskosloví.
L.: O. Hujer, *LF* 43, 1916, s. 160

KAUŘIMSKÝ viz **COLLINUS**

KEBRLE, Vojtěch (1859–?). Bohemistiku vystudoval na filozofické fakultě pražské univerzity mj. u J. Gebauera. Středošolský profesor. Vědecky zasahoval do české grammatologie a dialektologie. Autor školních mluvnic češtiny.

KELLNER, Adolf (1904–1953). Absolvoval filozofickou fakultu MU v Brně a jako žák Vondrákův a Trávníčkův rozšířil své slavistické vzdělání postgraduálním studijním pobytem u K. Nitsche v Krakově o polonistiku. PhDr. Učil na středních školách, na filozofickou fakultu v Brně byl jako mimořádný profesor povolán r. 1945, posléze byl profesorem řádným. Na fakultě zastával funkci ředitele knihovny Slovanského semináře. Založil dialektologické oddělení v brněnské pobočce akademického Ústavu pro jazyk český. Bádal v oblasti dialektologie češtiny. Jeho monografie se na jistou dobu staly modelem pro nářeční monografie jeho spolupracovníků a žáků. Vychází z teoretických zásad jazykově zeměpisné školy románské a systémového pojetí jazyka v duchu Pražské školy, řešil složité otázky jazykových kontaktů, jazykového míšení a přechodných dialektů.
L.: M. Jelinek, *ČMM* 72, 1953, 184–190; A. Lamprecht, *SaS* 14, 1953, 97–102; V. Vážný, *NŘ* 36, 1953, 189–190; S. Králík, *SISb* 51, 1953, 417–418; (sborník) *Adolfu Kellnerovi*, Op. 1954; J. Skulina, *SPFFBU A* 2, 1954, 91–95 (tam i bibliografie 95–97); J. Balhar, *NŘ* 67, 1984, 41–43

KESNER, Jindřich (1958). Jako aprobovaný rusista našel zaměstnání na katedře ruského

jazyka a literatury Vysoké školy pedagogické v Hradci Králové. PhDr., CSc. Vědecky činný v oboru současného ruského jazyka na úseku gramatické stavby v porovnávacím aspektu s češtinou.

KINSKÝ, František Josef (1739–1805). Za sedmileté války vstoupil jako dobrovolník do armády, v ní postupně plukovníkem a generálmajorem, r. 1785 povýšen na podmaršála a vrchního ředitele vojenské akademie ve Vídeňském Novém Městě (před tím byl jejím ředitelem „místním“). Po francouzských válkách (1793–1796) byl povýšen na polního zbrojmistra a r. 1801 jmenován skutečným tajným radou. Do bohemistiky zasáhl jako apologeta českého jazyka.

L.: W. Eymmer: *Graf Franz Josef Kinský als Paedagog*, P. 1887; J. Dvorský: *Český apologeta a generál Fr. J. hr. Kinský, pedagog filantropismu*, Hranice n. Bečvou 1931; J. Hrubeš, *Strahovská knihovna 16–17*, 1981–82, 299–307

KLÁCEL, František Matouš (1808–1882). Gymnazijní a filozofická studia absolvoval v Litomyšli (1827). Poté studoval bohosloví a jako člen augustiniánského kláštera na Starém Brně byl r. 1833 vysvěcen na kněze. 1835 profesor filozofie na biskupském filozofickém ústavu v Brně. 1844 jeho profesura přerušena, Klácel přes Prahu našel umístění v Liběchově jako zámecký bibliotekář, ale místa zbaven a odeslán do kláštera v Brně. 1851–1869 působil jako soukromý učitel. R. 1869 přesídlil do USA, živil se jako redaktor, publicista a překladatel; hlásal ideje utopického panteismu. V jazykovědné bohemistice má místo jako autor filozoficky jazykovědného spisu.

L.: V. Brandl, *ČMM* 13, 1881, 71–120; St. Souček, *LF* 32, 1905, 222–258, 346–376, 428–450; J. Kabelík: *František Matouš Klácel*, P. 1908; Z. Dvořáková: *František Matouš Klácel. Studie s ukázkami*, P. 1976

KLARET viz **BARTOLOMĚJ Z CHLUMCE**

KLIMEŠ, Lumír (1924). Vystudoval na filozofické fakultě MU v Praze češtinu a angličtinu mj. u V. Šmilauera a B. Trnky. Po absolutoriu fakulty učitelství na středních školách; poté učil češtinu v přípravném kursu pro řecké emigranty. Od 1954 člen Vyšší pedagogické školy, pozdější Pedagogické fakulty v Plzni. 1950 PhDr., 1964 CSc. R. 1970 obhájil habilitační práci, jmenování docentem odloženo z politických důvodů do r. 1978. R. 1989 se stal profesorem českého jazyka. Vyvíjel rozsáhlou vědecky organizační činnost, mj. jako zakladatel mezinárodních konferencí o slangu a argotu v Plzni (od 1977 do 2003 se jich uskutečnilo sedm). Vědecky zasahuje do různých odvětví jazykovědné bohemistiky, historické i synchronní. Je orientován zvláště na bádání o sociolektech a onomastice. Metodologicky patří k mimostrukturalistické větvi české jazykovědy; využívá postupů

matematické lingvistiky. Věnuje průběžnou pozornost otázkám jazykové kultury a jazykové didaktiky. Autor řady vysokoškolských učebních textů.

L.: J. Spal, *NŘ* 67, 1984, 258–259; M. Těšitelová, *JazA* 21, 1984, 99–100; J. V. Bečka, *ČJL* 35, 1984–85, 39–41; Z. Suda, *ČJL* 45, 1994–95, 89–90; J. Vaňková, *Češtinář* 15/1, 2004–2005, 25–26; H. Chýlová, *AO* 45, 2004, 126–131 (s výběrovou bibliografií); P. Jančák, *NŘ* 87, 2004, 260–261; M. Těšitelová, *ČJL* 55, 2004–2005, 35–36; (sborník) *Profesor Lumír Klimeš jubilující. Sborník Pedagogické fakulty Západočeské univerzity v Plzni*, 2005 (tam na str. 5–21 o něm, na str. 159–169 jeho bibliografie)

KLÍMOVÁ, Květoslava (1956). Jako aprobovaná bohemistka pracuje na pedagogické fakultě brněnské univerzity. Vědecky činná zejména na úseku didaktiky a metodiky vyučování češtině.

KLOFEROVÁ, roz. **LEBEDOVÁ**, Stanislava (1955). Vystudovala češtinu a němčinu na filozofické fakultě brněnské univerzity. Od 1982 členka dialektologického oddělení v brněnské pobožce akademického Ústavu pro jazyk český. 1983 PhDr., 1991 CSc. Externí spolupráce s filozofickou fakultou v Brně (výuka češtiny pro cizince, výuka bohemistických disciplín pro řádné studenty). 2000–2003 lektorka češtiny na univerzitě ve Vídni. Vědecky pracuje v oboru české dialektologie, spoluautorka všech pěti svazků týmového nářečního atlasu češtiny.

KNAPPOVÁ, Miloslava (1936). Vystudovala filozofickou fakultu UK v Praze. Po učitelském působení na středních školách pracovala od r. 1962 v akademickém Ústavu pro jazyk český v Praze, 1976–1993 jako vedoucí jeho onomastického oddělení. Souběžně vedla od r. 1987 onomastické semináře na Pedagogické fakultě UJEP v Ústí n. L. PhDr., CSc. Členka mezinár. komise pro slovanskou onomastiku při Mezinárodním komitétu slavistů a Onomastické komise AV ČR. Vědecky začínala pracovat na úseku novočeského tvoření slov, větší část jejího díla je věnována české onomastice s orientací na funkční synchronní interpretaci zkoumaných jevů. Patří k tvůrkyním moderní české socioonomastiky. Popularizátorka jazykovědných poznatků

L.: R. Šrámek, *AO* 37, 1996, 184–185

KNEDLHANS, pseud. **LIBLÍNSKÝ**, Jan Slavibor (1822–1889). Gymnázium a filozofii vystudoval v Plzni. Jako radikální demokrat odveden 1849 k vojsku, tam vojenským soudem 1851 odsouzen do vězení. 1854 propuštěn. Poté zaměstnán v administrativě. Autor slovníku českých přísloví a pořekadel.

KNESELOVÁ, Helena (1953). Vystudovala češtinu a ruštinu na filozofické fakultě UP v Olomouci mj. u M. Komárka. Po absolutoriu fakulty působení na středních školách.

Od 1986 členka katedry bohemistiky na pedagogické fakultě brněnské univerzity. 1987 PhDr., CSc. Vědecky orientována k současnému českému jazyku, jeho morfologii i lexicologii; příspěvky onomastické. Průběžně se věnuje didaktice a metodice českého jazyka a slohového vyučování.

KNOP, Alois (1917–2001). Za války učitel, po válce složil aprobační zkoušky z češtiny a němčiny; dodatečně si rozšířil pedagogickou aprobaci o ruštinu. Středoškolský profesor. Od 1953 na Vyšší pedagogické škole v Opavě, poté převeden na Pedagogický institut (pozdější Pedagogickou fakultu) v Ostravě; tam vedoucí katedry českého jazyka a literatury. PhDr., CSc. 1971 z politických důvodů propuštěn, po r. 1989 rehabilitační návrat na fakultu. 1990 jmenován profesorem oboru, 1992 odešel do důchodu. Vědecky pracoval v oboru dějin českého jazyka a jeho dialektů, kultury spisovné češtiny a jejích mluvených projevů. Spoluautor školních učebnic českého jazyka.

L.: N. Bayerová, *JazA* 29, 1992, 156–159; M. Frydrychová, *ČJL* 48, 1997–98, 39–40; N. Bayerová, *JazA* 39, 2002, 59–60

KOBLÍŽEK, Vladimír (1944). Vystudoval dějepis a češtinu na filozofické fakultě UK v Praze mj. u A. Jedličky, K. Svobody. PhDr. Po absolutoriu fakulty (1967) působil jako učitel na středních školách, od 1989 na katedře českého jazyka a literatury Vysoké školy pedagogické v Hradci Králové. Je to bohemista širokého záběru, věnuje se vědecky české slovtvorbě, otázkám pravopisu, české onomastice a didaktice češtiny.

L.: J. Bartůňková, *Češtinář* 5/2, 1994–95, s. 50 (tam i bibliografie na str. 51–53); M. Vondráček, *Češtinář* 15/2, 2004–2005, 63–64 (64–67 bibliografie)

KOCOUREK, Rostislav (1929). Aprobovaný bohemista, anglista a romanista. Po pracovním působení v Praze emigroval do Kanady a stal se tam na Dalhousie University v Halifaxu profesorem jazykovědy (nyní emeritus). Vyvíjel rozsáhlou vědeckou organizační a redakční činnost v mezinárodním měřítku jako zakladatel a ředitel terminologických center, člen národních i mezinárodních terminologických výborů a pořadatel desítky internacionálních jazykovědných symposií. Nositel vyznamenání francouzské vlády Chevalier des Palmes Academiques. Zabýval se teoreticky i prakticky odborným stylem a odbornou terminologií nejen češtiny, ale i franštiny a angličtiny, jejich komparací a tvorbou ve vzájemné kooperaci. Metodologicky vycházel ze zásad Pražského lingvistického kroužku a dále je rozpracovával.

KOLAJA, Maxmilián (1883–1966). Vystudoval na filozofické fakultě UK v Praze češtinu a němčinu. PhDr. Středoškolský profesor, 1924–1955 lektor polštiny na filozofické fakultě brněnské univerzity. Nositel polského řádu Polonia restituta (který po událostech r. 1939 vrátil), po válce pak Zlatého kříže (od polské vlády). Zasáhl do české dialektologie; většinou však pracoval v oboru polonistiky, jazykovědně v porovnávacím aspektu polsko-

českém.

L.: M. Kudělka, *SPř* 53, 1967, s. 47

KOLÁŘ, Josef (1830–1910). Studoval na univerzitě v Praze přírodní vědy a slovanskou filologii. Působil zprvu učitelsky na středních školách, od r. 1864 učitel slovanských jazyků na technice v Praze, jako lektor polštiny, ruštiny a srbocharvátštiny na pražské univerzitě. Člen vědeckých společností ruských a srbských, od r. 1868 člen Královské české společnosti nauk. Byl činný jako překladatel a publicista, vědecky pracoval v oboru srovnávací mluvnice slovanských jazyků jednotlivých (zvláště ruštiny) a v oboru starší české literatury.

L.: Je. Karskij, *RFV* 63, 1910, 370–371; F. V. Vykoukal, *Osv* 40, 1910, 589–590; C., *Asl-Ph* 32, 1911, 319n.; F. Tichý, *Ba* 5, 1931, 354–355; N. Perglová, *RJ* 20 (22), 1969–70, 415–421

KOLÁŘOVÁ, Ivana (1965). Bohemistiku vystudovala na filozofické fakultě brněnské univerzity mj. u M. Grepla. Působila na pedagogické fakultě Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí n. L., v ústavu bohemistiky a knihovnictví Slezské univerzity v Opavě a od 1999 na pedagogické fakultě MU v Brně. 1993 CSc. Zabývá se syntaxí a stylistikou češtiny.

KOLESSA, Oleksandr (1867–1945). Odchovanec univerzit ve Lvově, Černovcích a Vídni, žák Jagićův, Vondrákův a Pastrnkův. V Praze působil od r. 1926, od r. 1935 jako řádný profesor ukrajinistiky na Univerzitě Karlově. Vedle složky jazykovědné věnoval ve svém ukrajinistickém vědeckém díle více pozornosti problematice literárně historické, folkloristické a kulturně historické.

L.: J. Horák, *ČMF* 23, 1937, 344–349

KOLIN viz **COLLINUS**

KOLLÁR, Jan (1793–1852). Studium na latinských gymnáziích v Kremnici (1806–1808), v Banské Bystrici (1810–1812) a na evangelickém lyceu v Bratislavě (1812–1815) uzavřel na univerzitě v Jeně (1817–1819). Poté byl evangelickým kaplanem v Pešti. R. 1849 povolán na vídeňskou univerzitu jako mimořádný profesor slovanských starožitností. Proslulost a uznání získalo Kollárovi jeho dílo básnické. Jeho pokusy o filologickou explikaci slovanské etnogeneze a glotogeneze se nezdařily pro nedostatečnost vědecké metody. Tvoří však kulturně antropologicky zajímavou složku, svého druhu ovšem slepou vývojovou uličku dobového úsilí šíře evropského, vycházejícího z vlasteneckého zaujetí jednotlivých autorů.

L.: J. Jakubec: *O životě a působení Jana Kollára*, P. 1893; *Jan Kollár (1793–1852). Sborník statí o životě, působení a literární činnosti pěvce Slávy dcery*, Vídeň 1893; M. Murko: *Jan Kollár I–II*, Ljubljana 1894–1897; J. Jakubec, in: *Rozpravy filologické* (Gebauerův sborník), P. 1898, 78–85; J. Karásek: *Jana Kollára dobrozdání o školství a nástin životopisný z roku 1849*, P. 1903; J. Jakubec: *Jan Kollár*, P. 1904; F. Bredler: *Jan Kolár. Život a dílo*, P. 1923; J. V. Ormis: *Bibliografie Jána Kollára*, Br. 1954

KOLLINOS viz **COLLINUS**

KOLMAN, Otakar (1887–1955). Vystudoval na filozofické fakultě pražské univerzity slovanskou filologii. PhDr. Lektor srbocharvátštiny na pražské univerzitě. Lektor češtiny na univerzitě v Bělehradě. Překládal krásnou literaturu ze srbocharvátštiny. Odborně zasa-
hoval do jazykovědné slavistiky.

L.: V. Tognier, *SPř* 41, 1955, s. 252

KOMÁREK, Miroslav (1924). Vystudoval na filozofické fakultě UK v Praze a na univerzitě v Olomouci češtinu, ruštinu a slovanskou filologii. 1949 PhDr., 1959 CSc. Od r. 1949 působil na filozofické fakultě UP v Olomouci; habilitován 1962, od r. 1963 jako docent. DrSc. Jeho služební postup byl z politických důvodů zabrzděn, profesorem jmenován 1990. Redaktor několika lingvistických periodik. Člen (a nakonec předseda) gramatické komise Českého komitétu slavistů a několikaletý místopředseda gramatické komise Mezinárodního komitétu slavistů.

Zakladatel a první ředitel Letní školy slovanských studií na olomoucké univerzitě. Jeho badatelské úsilí je zaměřeno převážně k jazykovědné bohemistice, zpočátku především k historické fonologii českého jazyka; postupně se rozšířilo na gramatickou stavbu (morfologii a syntax). Diachronický aspekt ve výzkumu češtiny kombinoval s historickosrovnávacím hlediskem slovanským (až v zařamování indoeuropeistickým). Postupně se stále více orientoval na synchronní výklad českých jazykových jevů a na úvahy jazykovědně teoretické. Metodologicky vychází ze zásad pražské školy; systémovou a funkční koncepci uplatňoval i v bádání vývojovém. Čelný český (i mezinárodně uznávaný) bohemista a slovanský komparativista druhé poloviny 20. století a počátku 21. století.

L.: E. Lotko, *NŘ* 67, 1984, 44–46; J. Kořenský, *SaS* 45, 1984, 339–343; E. Lotko, *AUPO (Philologica)* 50 – *Lindia Bohemica (Bohemica III)*, P. 1984, 151–154 (a 155–162 bibliografie); J. Hrbáček, *ČJL* 39, 1988–89, 457–461; B. Bednaříková, *ČDS* 2, 1994, 126–129; M. Hirschová, *SaS* 60, 1999, s. 238; táž, *NŘ* 87, 2004, 155–156

KOMÁRKOVÁ, roz. ŠTUBNIAKOVÁ, Zina (1964). Bohemistiku vystudovala na filozofické fakultě UK v Praze. Členka pražského akademického Ústavu pro jazyk český, poté v Brně (1988 PhDr.) s pauzou v letech 1990–2000. Jako členka dialektologického oddělení Ústavu spoluautorka týmového atlasu českých nářečí.

KOMENSKÝ (COMENIUS), Jan Ámos (1592–1670). Rodák z jižní Moravy. V letech 1610–1612 studoval na univerzitě v Herbornu, 1613–1614 v Heidelbergu. Po návratu do vlasti byl činný jako učitel a věnoval se organizování církevního života Jednoty bratrské; r. 1632 se stal jejím seniorem. Za třicetileté války často měnil místo pobytu (na Moravě, v Čechách, v Lužici); r. 1628 byl nucen emigrovat a procestoval velkou část Evropy (Polsko, Holandsko, Anglii, Švédsko, Německo a Maďarsko). Zanechal mimořádně rozsáhlé literární dílo obsahující (hlavně latinsky, ale i česky psané) spisy náboženské (teologické, katechetické, biblicky exegetické, sbírky kázání a duchovních písní apod.). Jako filozof byl zastáncem a propagátorem snah pansofických a irenistických. Nejvíce však proslul svými díly didaktickými a pedagogickými, jako reformátor školství a učebnic. Odtud pramenil i jeho zájem o češtinu jako jazyk mateřský a o teorii jazyka vůbec.

L.: (Nejsou zde citovány bibliografické položky uveřejněné v periodikách *Acta Comeniana*, *Archiv Komenského* a *Studia Comeniana et historica*); M. Kvačala: *Johann Amos Comenius. Sein Leben und seine Schriften*, P. 1892; O. Kádner: *Jan Amos Komenský*, P. 1912; J. V. Novák, *SF* 4, 1913, 1–31; K. Svoboda, *ČČF* 1, 1942–43, 220–233; D. Votrubaová, *ČJ* 5, 1955, 169–188; táž, *ČJ* 6, 1956, 81–101; J. Kopecký – J. Patočka – J. Kyrášek: *Jan Amos Komenský. Nástin života a díla*, P. 1957; M. Bohatcová: *Jan Amos Komenský. Soupis rukopisů*, P. 1957; K. Škoda, *CJŠ* 2, 1958, 97–107; V. T. Miškovská, *Philologica Pragensia* 2, 1959, 97–105; H. Geissler: *Comenius und die Sprache*, Heidelberg 1959 (k tomu K. Horálek, *SaS* 21, 1960, 238–239); V. Skalička, *SaS* 31, 1970, 289–292; D. O. Lordkipanidze: *Jan Amos Komenskij*, M. 1970; K. Hubka, *LF* 97, 1974, 73–79; týž, *LF* 98, 1975, 100–107; P. Trost, *PDS* 2, 1975, 69–70; S. S. Ludén, *Russian Linguistics* 2/1–2, 1975, 47–60; G. B. Kraemer: *Sprache und Sprachbildung in der Sicht des Comenius*, Tübingen 1977; O. Vančata, *JSH* 48, 1979, 160–161; K. Kučera, *PDS* 10, 1985, 133–141; M. Kyrálová – J. Přívratská (ed.): *Symposium Comenianum 1986*, P. 1989; J. Hubáček: *Stati o jazyce a stylu J. A. Komenského*, P. 1990; E. Michálek, *LF* 113, 1990, 204–205; J. Přívratská, in: *History and historiography of linguistics*, Amsterdam 1990, 349–355; Gi. Bonerba, in: *U. Eco (ed): La ricerca della lingua perfetta... Secondo parte*, Bologna 1992, 189–198; J. Zeman, *Češtinář* 2/4, 1992, 75–77

KONEČNÁ, roz. ZÁBRANOVÁ, Hana (1956). Vystudovala češtinu a hudební výchovu na filozofické fakultě brněnské univerzity. Učitelství na českých školách. 1983 PhDr. Od 1995 členka dialektologického oddělení v brněnské pobožce akademického Ústavu pro jazyk český v Brně. Externí učitelka češtiny pro cizince na filozofické fakultě v Brně. Dialektoložka, spoluautorka týmového atlasu českých nářečí.

KONEČNÝ, Jan Nepomuk (1815–1887). Soukromý učitel češtiny na polytechnice ve Vídni. Sklonek života prožil v Pardubicích. Autor četných učebních pomůcek, gramatik češtiny (pro Němce), slovníků (česko-německého a německo-českého) a jiných příruček českého jazyka, i konverzačních. Vycházely v opakovaných vydáních. 1852 jedna z nich přeložena i do ruštiny.

L.: O. Stehlík, *AL* 1, 1919, 220–221

KONÍŘ, Agathon (1885–??). Absolvent slovanské filologie na filozofické fakultě pražské univerzity. Středoškolský profesor. Ve třicátých letech lektor češtiny na univerzitě ve Lvově. Autor příspěvků k filologické paleoslovenistice, k srovnávací mluvnici slovanské, k albánštině a k české dialektologii.

KONOPÁSEK, Jaroslav (1883–1934). Absolvent filozofické fakulty pražské univerzity. 1906 PhDr. Zaměstnanec zemského výbou českého. 1919 přestoupil z církve římsko katolické k evangelické českobratrské. Odborné zájmy biblistické. Část jich věnoval jazykovědné a translatologické bohemistice.

L.: S. Souček, *NV* 16, 1935, 58–59

KONSTANC (CONSTANTIUS, CONSTANCIUS, KONSTANCYUS, KONSTANTIUS, KONŠTANC), Jiří (1607–1673). Od r. 1628 člen řádu jezuitského. Byl učitelem a misionářem. Autor řady českých a latinských nábožensko-morálních a výchovných spisů. Editor české mluvnice J. Drachovského, sám autor originálně pojaté gramatiky češtiny. L.: V. J. Dušek, *ČČM* 66, 1892, 307–318; J. Kraus, *PDS* 10, 1985, 143–154; J. Vintr, in: *Poceta Dušanu Šlosarovi*, Boskovice 1995, 36–45

KONZAL, Václav (1931). Před maturitou z ideologických důvodů pracovně nuceně nasazen. Po odložené maturitě vystudoval na filozofické fakultě ruštinu a gruzínštinu se zákazem vykonávat učitelské povolání. Činný jako dokumentátor a vedoucí knihovny v geografickém ústavu. PhDr. Od 1970 člen akademického pracoviště Slovníku jazyka staroslověnského v Praze. Vědecky činný jako paleoslovenista širokého záběru. Pracovně se podílel na rozsáhlém týmovém díle lexikografickém, uplatnil se jako spolehlivý editor

staroslověnských a církevněslovanských památek a podroboval filologické analýze stsl. texty českého původu, takže jeho zásluhou se obraz starého slovanského písemnictví na našem území objevil v novém světle.

L.: *Cyrillo-Methodiana in honorem Aemiliae Bláhová et Venceslai Konzal* (Sl 70), P. 2001

KOPECKIJ, Leontij Vasiljevič (1894–1976). Studoval na univerzitě v Charkově, od r.

1923 na univerzitě v Praze; tam 1925–26 PhDr. Poté působil učitelsky na středních školách. 1930 habilitován pro obor ruštiny a jmenován profesorem na Vysoké škole obchodní v Praze. Po r. 1945 působil souběžně na katedře jazyků Vysokého učení technického, na filozofické a pedagogické fakultě UK. Člen redakcí jazykovědných časopisů. Jako rusista pracoval vědecky především na úseku ruské lexikologie a lexikografie a v oblasti ruské syntaxe; uplatňoval porovnávací hledisko rusko-české. Věnoval se též teorii vyučování ruštině na českých školách

různých typů s dopadem na modernizaci i školních mluvnic češtiny už v období meziválečném.

L.: (Kolektiv), *SJ* 4, 1954, 402–405; O. Man, *ibid.*, 406–410 (bibliografie); *Rusko-české studie* (=SbVŠPP – JL 2), P. 1960 (sborník, tam i bibliografie 471–480); J. Kohout, *ČRus* 9, 1964, 65–66; J. Kout, *ibid.*, 226–228 (bibliografie); B. Havránek, *NŘ* 47, 1964, 302–303; (Kolektiv), *RJ* 15, 1964–65, 1–2; V. Hrabě, *ČRus* 19, 1974, 236–237; V. Sato, *RJ* 25 (27), 1974–75, s. 35; B. Ilek, *ČRus* 21, 1976, 145–146; B. Havránek, *SaS* 37, 1976, 244–245; N. Savický, *ČRus* 30, 1985, 47–48; J. Jiráček, *SPFFBU A* 43, 1995, 138–139; H. Žofková, in: *Slavica Pragensia ad tempora nostra*, P. 1998, 32–34

KOPEČNÁ viz **VALČÁKOVÁ**

KOPEČNÝ, František (1909–1990). Odchovanec filozofické fakulty MU v Brně (mj. žák

Trávníčkův a Havránekův) a hospitant univerzity krakovské. 1935 PhDr., 1961 CSc., 1965 DrSc. V r. 1947 se habilitoval pro český jazyk na Palackého univerzitě v Olomouci. Tam bylo jeho pedagogické působení z politických důvodů jen dočasné. Našel poté uplatnění na brněnských pobočkách akademických ústavů a po Machkově smrti se stal vedoucím pracoviště etymologického slovníku slovanských jazyků. Česká dialektologie, jejímž výzkumem svou vědeckou dráhu zahájil, tvořila sice pevnou složku jeho odborného díla i později, ale

jeho celková orientace se přesouvala stále více k české (a obecné) syntaxi a k české a slovanské etymologii. Syntaktickou stavbu jazyka chápal jako pole napětí mezi (syntactic-

kou) formou a obsahem/významem. V etymologické metodologii byl dalším českým reprezentantem etno-psychologické linie v duchu koncepcí Zubatého; své hloubkové sondy do zkoumaného materiálu vedl – s vědomím silné hypotetičnosti závěrů – až do sféry elementární příbuznosti. Ve své teoreticky vytříbené tvorbě spojoval Kopečný pronikavý důvtip analytický s kombinačním smyslem syntetizujícím.

L.: (Sborník:) *Miscellanea linguistica AUPO. Philologica. Supplementum*, Ol. 1971 (tam i bibliografie z pera S. Prokešové); M. Komárek, *NŘ* 62, 1979, 253–256; A. Lamprecht, in: *Miscellanea Brunensia*, P. 1979, 187–192 (a bibliografie 192–212); I. Němec, *LF* 102, 1979, s. 238; V. Hrabě, *SaS* 41, 1980, 72–75; E. Havlová – V. Šaur, *Práce Ústavu slavistiky ČSAV*, sv. I, B. 1989, 28 str.; N. Kvítková, *ČJL* 40, 1989–90, 85–87; I. Janyšková, *Sl* 59, 1990, s. 327; E. Havlová, *Sl* 59, 1990, 447–448; I. Němec, *LF* 113, 1990, 68–69; S. Pastyřík, *ČJL* 41/3–4, 1990–91, 146–147; V. Šaur, *SápEz* 15/3, 1990, 182–184; (Red.), *NŘ* 73, 1990, s. 199; I. Němec, *LF* 114, 1991, 25–26

KOROSTENSKI, Jiří (1954). Jako aprobovaný rusista zaměstnán v oddělení ruského jazyka na pedagogické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. CSc. Předmětem jeho vědeckého zájmu je současný ruský jazyk na úseku lexikologie a stylistiky v porovnávacím aspektu s češtinou; orientuje se na problematiku překladatelství a tlumočnictví.

KOŘENSKÝ, Jan (1937). 1955–1960 vystudoval ruštinu a češtinu na filozofické fakultě UP v Olomouci. Po absolutoriu fakulty učitelské působil na středních školách. Od r. 1963 v akademickém Ústavu pro jazyk český v Praze. 1965 CSc. V něm od r. 1977 vedoucí oddělení současného českého jazyka. Paralelně působí jako profesor na filozofické fakultě UP v Olomouci. Vyvíjel a vyvíjí rozsáhlou činnost vědecky organizační; člen redakcí několika odborných periodik. Jazykovědnou bohemistiku pěstuje v širokém záběru od morfologie a syntaxe k lingvistice textové a k analýze mluvené komunikace. Uplatňuje své vzdělání v logice a filozofii vůbec v pracích zaměřených k obecné jazykovědné teorii a metodologii. Autor rozsáhlého a obsáhlého vědeckého díla. Patří k čelným českým lingvistům na přelomu 20. a 21. století.

L.: J. Zeman, *Češtinář* 7/5, 1996–97, 157–158

KOŘÍNEK, Josef Miloslav (1899–1945). Po studiích na filozofické fakultě UK v Praze (1918–1922) působil zprvu učitelsky na středních školách, 1931–36 jako pracovník akademické Kanceláře Slovníku jazyka českého v Praze. 1935 se habilitoval v Bratislavě pro obor srovnávacího jazykozpytu indoevropského, tamtéž posléze profesor oboru. Vědecky se věnoval indoevropské komparatistice na různých tematických a pracovních úsecích, většina jeho prací je však orientována slavisticky, zvláště k slovanské etymologii. Metodologicky se po překonání mladogramatického východiska přiklonil ke strukturální a funkční jazykovědě v duchu pražské školy.

L.: J. Horecký, *LSI* 1946–48; V. Machek, *LF* 70, 1946, 217–220; V. Machek, *NV* 24, 1946, 192–193; J. Ružička, *SIR* 12, 1946, 58–60; *Rec. linguistique de Bratislava* 1948 (i s bibliografií); P. Valčáková, *SPFFBU A* 43, 1995, 139–140

KOSTEČKA, Jiří (1956). Bohemistickou a anglistickou aprobaci získal na filozofické fakultě UK v Praze. Poté učitelství na gymnáziích. 1993–1996 lektor češtiny na Peking-ské univerzitě zahraničních studií. Publikačně i redakčně se věnuje didaktice a metodice českého jazyka. Spoluautor školních učebnic češtiny.

KOTÍK, Antonín (1840–1919). Vedle českých gymnázií navštěvoval též gymnázium v Krakově. Studoval na pražské univerzitě slovanskou filologii. Zaměstnán v redakcích politických listů. Krátce středoškolský suplent, posléze zaměstnán v obecní správě. Publicista, překladatel z polštiny a ruštiny. Do jazykovědné bohemistiky zasahoval na úseku dialektologie a jako autor monografie antroponymické.
L.: J. B. Novák, *SVě* 5, 1952, 137–147

KOTSMÍCH, Vojtěch (1835–1906). Absolvent klasické a slovanské filologie na filozofické fakultě pražské univerzity. Poté středoškolský profesor a školní inspektor. Publikoval odborné příspěvky ke klasické řecké literatuře a jazyku, zejména se však věnoval jazykovědné bohemistice, především její dialektologii.

KOTT, František Štěpán (1825–1915). Na univerzitě v Praze dokončil právnická studia (1850) a 1853 studia klasické filologie. Byl poté učitelsky činný na středních školách. 1885 odešel do výslužby a byl vyznamenán Záslužným zlatým křížem s korunou. Od r. 1890 řádný člen České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, od r. 1898 mimořádný člen Královské české společnosti nauk. Odborně se zprvu věnoval klasické filologii a překladům z latiny, postupně pak přešel zcela k vědecké práci jazykovědné bohemistické jako významný lexikograf.
L.: O. Hujer, *LF* 42, 1915, 477–478; F. Pastrnek, *AČA* 26, 1916, 134–138; J. Páta, *ČMF* 5, 1916, 178–179; O. Stehlík, *AL* 1, 1919, 217–228

KOTYŠKA, Václav (1865–?). Absolvoval na pražské univerzitě práva. Uplatnil se jako redaktor naučných slovníků, statistik a kartograf. Do jazykovědné bohemistiky zasahoval na úseku onomastiky.

KOUBA, Jiří (1953–1997). Vystudoval na pražské filozofické fakultě češtinu a latinu mj. u K. Svobody. 1979 PhDr. Po absolutoriu fakulty člen staročeského oddělení akademického Ústavu pro jazyk český v Praze. Vědecky pracoval v oboru staré češtiny, zejména její

lexikologie a lexikografie, i jako spoluautor týmového staročeského slovníku.

L.: J. Zeman, *Češtinář* 8/5, 1997–98, 152–154 (i s bibliografií)

KOUBEK, Jan Pravoslav (1805–1854). Žák Jungmannův. Vychovatel v Polsku. 1839 profesor řeči a literatury české na pražské univerzitě, od r. 1848 též polského jazyka a literatury. Vlastenecký a slavofilský básník. Na odborném poli jazykovědné bohemistiky se uplatňoval jako spolupracovník Jungmannův, jinak spíše jako popularizátor.
L.: O. Stehlík, *AL* 1, 1919, 221–222

KOUBLE, Josef (1825–1886). Katolický duchovní. Byl činný jako spisovatel dramát a poezie. K jazykovědné bohemistice přispěl na úseku dialektologie.

KOUDELA, Břetislav (1925–1973). Za války vězněn. Po r. 1945 vystudoval na filozofické fakultě UK v Praze češtinu a francouzštinu mj. u V. Vážného. Po absolutoriu fakulty učitelství na středních školách. 1956 člen Vyšší pedagogické školy v Ústí n. L. PhDr., CSc. Vědecky zasahoval do jazykovědné bohemistiky především v oblasti dialektologie a jazykové historie, ale i onomastiky a současné spisovné normy (i pravopisné).
L.: J. Novotný, *ČJL* 24, 1973–74, 282–284; L. Kuba, *NŘ* 57, 1974, 104–105

KOUT, Josef (1931). Vystudoval ruštinu a češtinu na pedagogické a na filozofické fakultě UK v Praze mj. u L. Kopeckého, B. Havránka, A. Jedličky. 1967 PhDr., CSc. Působil na pedagogické fakultě v Praze. Vědecky činný v oboru současný ruský jazyk, zvláště na úseku syntaxe a lexikologie s uplatněním porovnávacího aspektu rusko-českého.

KOVÁŘ, Emanuel (1861–1898). 1879–82 posluchač moderní filologie a jazykozpytu na filozofické fakultě pražské univerzity. 1883 PhDr. Absolvoval vědecké stáže na univerzitách v Lipsku a v Berlíně (1889–90). 1886 habilitován na pražské univerzitě pro obecný jazykozpyt. V r. 1991 začal zastávat funkci generálního tajemníka přípravného výboru Národní výstavy československé (uskutečněné s jeho aktivním přičiněním 1895), od 1896 byl tajemníkem Národopisné společnosti československé. Vědecky kromě etnografie intenzivně činný v oboru obecné jazykovědy (i na úseku glotogonie), indoeuropeistiky, indianistiky a slavistiky (mj. autor mluvnice češtiny a staroslověnštiny).

KOVÁŘ, Matěj (1840–1934). Po studiích filozofie v Praze složil ustanovovací zkoušky pro učitelství zeměpisu a dějepisu na gymnáziích. 1869 PhDr. Souběžně učil češtinu na obchodních školách. Autor školní mluvnice českého jazyka.

KOZLOVÁ viz **HELCLOVÁ**

KOŽEVNIKOVÁ, Květa (1930–1981). Absolvovala na filozofické fakultě UK v Praze obory ruština a švédština. Od r. 1953 působila v Československo-sovětském institutu v Praze jako vedoucí oddělení teorie překladu, od r. 1955 členka katedry rusistiky na filozofické fakultě UK v Praze. PhDr., CSc. Pěstovala rusko-českou konfrontativní lingvistiku v oboru syntaxe, stylistiky a translologie. Autorka četných učebních pomůcek.
L.: V. Barnet – D. Brčáková, *ČRus* 27, 1982, 190–192

KRÁL, Josef (1853–1917). Vystudoval klasickou filologii na filozofické fakultě pražské univerzity. Po absolutoriu učitelství na středních školách. 1880 habilitace na univerzitě v Praze, tam 1882 suplent, 1883 mimořádný a od r. 1893 řádný profesor klasické filologie. Jí je též věnována převážná část jeho vědecké tvorby. Vedle toho zasahoval i do bohemistiky na úseku staré české literatury, dále v oblasti novočeské fonetiky, ale zejména též v oboru české prozodie a versologie.
L.: *Sborník prací filologických* (=Králův sborník), P. 1913; M. Svatoš: *Výbor z korespondence filologa Josefa Krále*, P. 1989

KRÁLÍK, Jan (1947). Vysokoškolské vzdělání přírodovědné a filologické. RNDr. Člen akademického Ústavu pro jazyk český v Praze. CSc. Vědecky činný v oboru jazykovědné bohemistiky s uplatněním postupů kvantitativní lingvistiky. Spoluautor týmových prací lexikografických.

KRÁLÍK, Stanislav (1909). Absolvoval obory čeština a němčina na filozofické fakultě MU v Brně mj. u F. Trávníčka, B. Havránka, A. Beera. 1933–48 učitelské působení na středních školách. PhDr. 1948–1953 vědecký pracovník Slezského studijního ústavu v Opavě, poté vědecký tajemník akademického Ústavu pro jazyk český, a to v letech 1953–1955 v brněnské pobočce a od r. 1956 do 1963 v pražském centru. Posléze vedoucí komeniologického oddělení v Pedagogickém ústavu ČSAV v Praze a tajemník rady pro vydávání díla J. A. Komenského. Vědecky pracoval v oboru české dialektologie a jako komeniolog.
L.: J. Filipec, *NŘ* 67, 1984, 107–109

KRASNICKÁ viz HLAVSOVÁ

KRAUS, Jiří (1935). Vystudoval češtinu a ruštinu na filozofické fakultě UK v Praze. Po učitelství na středních školách byl od r. 1963 členem akademického Ústavu pro jazyk český v Praze; od 1990 zástupce jeho ředitele, 1994–2002 ředitel. PhDr., 1967 CSc., 1990 DrSc., 1992 docent, 1993 profesor Karlovy univerzity a v letech 2000–2003 její prorektor. Vyvíjí rozsáhlou vědecky organizační a mezinárodně kontaktní činnost. Aktivní člen redakčních rad odborných periodik. Badatelsky je orientován na rétoriku a stylistiku češtiny (zejména jejího publicistického stylu) popisně i v širším teoretickém a sociolin-

gvistickém historicky srovnávacím zářezování. Průběžnou pozornost věnuje otázkám kultury českého jazyka a kodifikace jeho spisovné normy, grafematické a fonologické soustavy češtiny. Uplatňuje kvantitativní pracovní postupy a přispívá k rozvoji matematické lingvistiky. Externě spolupracoval s fakultou žurnalistiky při jazykovém vzdělávání budoucích novinářů.

L.: Z. Hlavsá, *SaS* 56, 1995, 238–240; J. Kořenský, *JazA* 32/1–2, 1995, 54–58; I. Svobodová, *ČJL* 46/3–4, 1995–96, 79–80; L. Uhlířová, *NŘ* 78/2, 1995, 57–60; J. Zeman, *Čestínář* 5, 1994–95, s. 137; J. Hoffmannová, *ČJL* 55, 2004–2005, 238–241; S. Čmejrková, *NŘ* 88, 2005, 162–166; *Oratio et ratio. Sborník k životnímu jubileu Jiřího Krause*, P. 2005

KRBEC, Miloslav (1924–2003). Vystudoval na filozofických fakultách univerzit v Praze a v Olomouci rusistiku a bohemistiku. 1951 PhDr., 1966 CSc. Od r. 1949 působil na humanitních fakultách v Olomouci. Vyučoval ve svých oborech fonetiku a fonologii, autorsky se účastnil na popisných gramatikách a učebních pomůckách ke studiu ruštiny (v porovnání s češtinou). Vědecky byl převážně zabrán do studia dějin slavistiky; podstatný je jeho přínos k poznání osobnosti J. Dobrovského a jeho doby.

L.: M. Zouharová, *JazA* 27, 1990, 55–56; M. Komárek, *Sl* 72, 2003, s. 263

KRČMOVÁ, roz. HRABÁKOVÁ, Marie (1940). Vystudovala na filozofické fakultě v Brně češtinu a ruštinu a rozšiřovací fonetiku mj. u A. Lamprechta, K. Ohnesorga. Po absolutoriu fakulty r. 1962 působila v brněnské pobočce akademického Ústavu pro jazyk český, 1971 přešla na filozofickou fakultu brněnské univerzity. 1972 CSc., 1988 jmenována docentkou (1991 habilitace), 1996 PhDr., od r. 1998 profesorka pro obor český jazyk. Působila zprvu na katedře (později ústavu) českého jazyka, poté byla pověřena vybudováním a vedením fakultního ústavu jazykovědy. Vědeckou dráhu začínala jako fonetička. Z dialektologického školení vyrostly na jedné straně její práce vyšetřující proměny národního jazyka a studie sociolingvistické, na druhé straně pak práce věnované stylistice češtiny. Zabývá se i otázkami didaktickými; je spoluautorkou středoškolských učebnic a učebních textů vysokoškolských. Soustavně se věnuje popularizaci jazykovědy a problémům jazykové kultury.

L.: (bibliografie), *SPFFBU A* 48, 2000, 175–184; (dodatek k bibliografii), *SPFFBU A* 53, 2005, 214–216; *Teorie a empirie* (= sb. věnovaný M. Krčmové), sestavili T. Hoskovec, O. Šefčík a R. Sova, B. 2006

L.: (bibliografie), *SPFFBU A* 48, 2000, 175–184; (dodatek k bibliografii), *SPFFBU A* 53, 2005, 214–216; *Teorie a empirie* (= sb. věnovaný M. Krčmové), sestavili T. Hoskovec, O. Šefčík a R. Sova, B. 2006

KREJČÍŘOVÁ, Iveta (1960). Jako aprobovaná rusistka a bohemistka našla zaměstnání v akademickém Slovanském ústavu v Praze. Vědecky činná v oboru rusko-české lexikografie.

KREJČOVÁ, Marie (1950). Jako aprobovaná bohemistka získala místo na katedře českého jazyka a literatury pedagogické fakulty UK v Praze. PhDr. Předmětem jejího vědeckého zájmu je současný český jazyk, zejména na úseku morfologie, a metodika vyučování češtině (i pro cizince).

KROUPOVÁ, Libuše (1928). Vystudovala na filozofické fakultě UK v Praze češtinu a francouzštinu. Po absolutoriu fakulty nastoupila r. 1952 do akademického Ústavu pro jazyk český v Praze. PhDr. Vedla zprvu jazykovou poradnu, pak přešla do oddělení lexikografického a podílela se na jeho úkolech. Autorsky se věnovala problematice lexikologické (a vztahům lexikologie a gramatiky), otázkám jazykové kultury a pravopisu. L.: V. Mejstřík, *NŘ* 71, 1988, 212–213

KŘÍSTEK, Václav (1918–1979). Vystudoval na filozofické fakultě v Brně bohemistiku mj. u F. Trávníčka a A. Kellnera a působil na ní jako asistent slovan-ského semináře. 1951 se habilitoval v Olomouci; tam pracoval do r. 1958 jako docent Vysoké školy pedagogické a filozofické fakulty UP. Poté přešel do Prahy a r. 1960 byl jmenován profesorem filozofické fakulty UK; vedl na ní katedru českého a slovenského jazyka. Po několik let pracoval v diplomatických službách. Člen redakcí několika odborných časopisů. Vědecky se věnoval stylistice, slovotvorbě a lexikologii češtiny; podílel se redakčně na kolektivních lexikografických dílech české bohemistiky.

L.: J. Hrbáček, *NŘ* 61, 1978, 251–254; A. Jedlička, *ČJL* 29, 1978–79, 37–40; týž, *SaS* 40, 1979, 70–72; týž, *NŘ* 63, 1980, 86–88; týž, *ČJL* 30, 1979–80, 145–147; B. Buriánek, *Vysoká škola* 27, 1978–79, s. 96; K. Hausenblas, *JazA* 16, 1979, s. 132; M. Komárek, *SaS* 41, 1980, s. 78; J. Porák, *LF* 103, 1980, s. 95; Š. Peciar, *SIR* 45, 1980, s. 113; J. Skulina, *SISb* 78, 1980, 76–77; J. Hrbáček, *ČJL* 39, 1988–89, 35–37

KŘÍŽKOVÁ viz BĚLIČOVÁ

KUBA, Ludvík (1928). Absolvent pražské univerzity, žák mj. V. Šmilauera. PhDr., CSc., doc. Člen katedry bohemistiky na Pedagogické fakultě v Ústí n. L. Vědecky činný v oboru jazykovědné bohemistiky na úseku lexikologie a tvoření slov a zejména na úseku české onomastiky, novátorsky zvláště chrématonymie. L.: M. Knappová, *AO* 39, 1998, 180–181

KUBÍK, Miloslav (1926–1983). Vystudoval francouzštinu a ruštinu na filozofické fakultě pražské univerzity mj. u L. Kopeckého a B. Havránka. Po absolutoriu působil učitelsky na středních školách, poté na Vysoké škole ruského jazyka a literatury v Praze. Vědecká aspirantura v Leningradě (u Korotajevové). 1960 CSc., 1964 docent filozofické fakulty

UK v Praze pro obor současný ruský jazyk. Od r. 1965 vedoucí katedry rusistiky na pedagogické fakultě UK v Praze; tam 1972 profesor, 1979 DrSc. Vědecky zkoumal zvláště ruskou syntax v porovnání s češtinou. Postupně se orientoval na problematiku generativního popisu ruské gramatické stavby.

L.: V. Hrabě a S. Jelínek, *ČRus* 29, 1984, 63–68; F. Cuřín, *FilSt* 10, (P.) 1981, 7–8 (tam i bibliografie z pera J. Kouta na str. 9–17)

KUBÍN, Josef Štefan (1864–1965). Studoval na filozofické fakultě pražské univerzity češtinu, francouzštinu a němčinu mj. u M. Hattaly, J. Gebauera. Studijní nástavba v Ženevě. V jeho rozsáhlém a mnohostranném literárním díle zaujímá nezanedbatelnou část i složka odborná, hlavně folkloristická a etnografická, a v ní též příspěvky k české dialektologii. L.: F. Všeticka: *Josef Štefan Kubín*, P. 1980

KUBIŠTA, Jan (1882–1953). Aprobovaný bohemista. Středoškolský profesor. Překladatel krásné literatury z francouzštiny. V jazykovědné bohemistice zájmy lexikologické. Autor školního rusko-českého slovníku a spoluautor slovníku cizích slov.

KUČERA, Jindřich (Henry) (1925). Bohemistiku vystudoval na filozofické fakultě UK v Praze; tam 1947 PhDr. 1949 emigroval do USA. Na Harvardově univerzitě, kde studoval mj. u R. Jakobsona, 1952 Ph.D. Od 1955 člen Brownovy univerzity. Tam 1958 dr. h. c. a od 1963 profesor slovan-ských jazyků. 1990 dr.h.c. MU v Brně. Člen Amerického komitétu slavistů, Czechoslovak Society of Arts and Sciences of America a dalších vědeckých společností, institucí a kolegií. Vědecky pěstoval lingvistic-kou komparatistiku slovanských i neslovanských jazyků, především češtiny ve srovnávacím zářmování. Vychoval pro obor řadu žáků.

Metodologicky vycházel z jazykovědy funkční a využíval computerové analýzy a postu-pů analýzy statistické.

L.: A. W. Mackie – T. K. McAuley – C. Simons (red.): *For Henry Kučera. Studies in Slavic Philology and Computational Linguistics*, Ann Arbor 1992; -iv-, *Universitas* 90/4, 1990, 97–98

KUČERA, Jiří (1952–1994). 1971–75 vystudoval dějepis a češtinu na Pedagogické fakul-tě v Hradci Králové. 1974–84 učitel na ZDŠ, od 1984 na katedře českého jazyka a lite-ratury Pedagogické fakulty v Hradci Králové. PaedDr. 1985. Odborné zájmy převážně literárněvědné; věnoval se též dějinám oboru a na poli jazykovědné bohemistiky proble-matice onomastické.

L.: J. Zeman, *Češtinář* 5/3, 1994–95, 83–84 (též bibliografie na str. 85–86); V. Koblížek, *Zpravodaj VŠP v Hradci Králové* 1994, č. 2, 35–37

KUČERA, Karel (1947). Vystudoval na filozofické fakultě UK v Praze češtinu a angličtinu. Člen ústavu českého jazyka a teorie komunikace na filozofické fakultě pražské univerzity. PhDr., CSc., doc. Věnuje vědeckou pozornost historické gramatologii a lexikologii češtiny, české dialektologii i práci s českým národním korpusem.

KUCHAR, Jaroslav (1923). Vystudoval češtinu a ruštinu na filozofické fakultě UK v Praze mj. u B. Havránka. Od 1950 člen akademického Ústavu pro jazyk český v Praze v oddělení jazykové kultury, stylistiky a terminologie; posléze jako vedoucí. Přechodně též zástupce ředitele Ústavu. PhDr., CSc. Vyvíjel intenzivní činnost vědecky organizační a redakční. Zkoumal českou slovo tvorbu a odbornou terminologii. Zasahoval do problematiky normy současného jazyka spisovného a její kodifikace. Věnoval průběžnou odbornou pozornost kultuře jazyka a jazykové politice. Publikoval četné příspěvky popularizační. L.: V. Styblík a M. Sedláček, *ČJL* 3, 1982–83, 179–181; J. Kraus, *NŘ* 65, 1982, 259–262

KUNZ, Karel (1827–1895). Studoval filozofii a práva v Praze. Po složení aprobační zkoušky z českého jazyka a literatury středoškolský profesor oboru. Do jazykovědné bohemistiky zasáhl jako autor opakovaně vydávaných mluvnic a učebnic češtiny (a němčiny) pro česká gymnázia a reálky.

KURZ, Josef (1901–1972). Vystudoval slovanskou filologii na filozofické fakultě UK v Praze mj. u F. Pastrnka, J. Zubatého, O. Hujera. 1923–24 PhDr. Odborné vzdělání dovršil studijními pobyty ve Francii, Jugoslávii a Polsku (1931–34 byl lektorem češtiny na varšavské univerzitě). Habilitace 1939 v Praze. Po r. 1945 profesor oboru nejprve na filozofické fakultě MU v Brně, poté na UK v Praze. 1964 DrSc. Byl redaktorem četných oborových publikací a periodik. Vzdělával paleoslovenistiku v celé škále filologických disciplín (mj. též jako redaktor prvních svazků akademického stsl. slovníku) a s uplatněním aspektu slovansky srovnávání.

ciho. Značnou pozornost věnoval dějinám oboru a bibliografii. Autor a spoluautor vysokoškolských učebních textů.

L.: L. Řeháček, *AUC-SlPr* 3, 1961, 292–293; týž: *Bibliografický soupis vědeckých prací Josefa Kurze s přehledem jeho činnosti*, P. 1968; R. Večerka, in: *Studia palaeoslovenica* (= Sborník J. Kurzovi), P. 1971, 7–16; L. Řeháček, *AUC-SlPr* 13, 1971, s. 293; S. Herodes, *JazA* 8/1–2, 1971, 66–68; A. Nazor, *Slovo* 22, (Zagreb) 1972, 127–130; F. V. Mareš, *Sl* 42, 1973, 323–325; L. Řeháček, *JazA* 10, 1973, 7–9; R. Večerka, *Universitas* 1973; R. Cejtin, *SovSlav* 1973; J. Skutil, *VVM* 25, 1973, 52–53

KVAPILOVÁ-BRABCOVÁ, roz. PELANTOVÁ, Radoslava (1935). Vystudovala češtinu na Vysoké škole pedagogické v Praze mj. u A. Jedličky, F. Cuřina, P. Hausera. Po učitelském působení v Hulíně od r. 1959 členka Pedagogického institutu v Brandýse n. L.;

od 1964 trvale na katedře českého jazyka pedagogické fakulty UK v Praze; stala se posléze její dlouhodobou vedoucí. 1968 PhDr., 1972 CSc., po habilitaci jmenována r. 1979 docentkou a r. 1990 profesorkou pro obor český jazyk. Od r. 1992 členka korespondentka Matice srbské v Novém Sadě. Od r. 2002 rektorka Literární akademie. Vyvíjela rozsáhlou vědecky organizační činnost. Její vědecké publikace na poli jazykovědné bohemistiky přispívaly k výzkumu městské mluvy a problematiky mluveného jazyka vůbec, české toponomastiky, jazyka národního obrození nebo současné stylistiky. Autorka a spoluautorka vysokoškolských učebních textů (skript) i učebnic českého jazyka pro základní školy a gymnázia. Publikovala řadu jazykovědně popularizačních příspěvků. Menší částí svého díla zasahovala do jazykovědné slavistiky.

L.: O. Martincová, *NŘ* 78/5, 1995, 265–267; S. Pišlová, *ČJL* 46/1–2, 1995–96, 38–39; O(takar) M(ališ), in: *Rozumět jazyku*, P. 1995, 7–15

KVĚT, František Boleslav (1825–1864). Vystudoval na filozofické fakultě pražské univerzity bohemistiku a filozofii. Byl vychovatelem v šlechtických rodinách, poté učitel na akademickém gymnáziu v Praze. 1862 se stal lektorem českého jazyka a literatury na pražské univerzitě, ale odtud povolán na katedru slovanských jazyků a literatur „Hlavní školy“ ve Varšavě a tam byl 1864 jmenován mimořádným profesorem slovanské filologie. Ovládal více jazyků (mezi nimi i litevštinu). Jeho vědecký zájem byl zaměřen na pedagogiku a jazykovědnou bohemistiku v srovnávacím slovanském zářmování; autor staročeské mluvnice.

L.: T.S. Grabowski, in: *Česko-polský sborník vědeckých prací II*, P. 1955, 189–215

KVITA, Josef (1919). Absolvoval na filozofické fakultě UK v Praze (s válečným přerušením) češtinu a francouzštinu. Učitelské působení na středních školách. Na Ministerstvu školství metodik-inspektor pro vyučování českému jazyku, posléze ústřední školní inspektor pro český jazyk. Od 1973 člen oddělení českého jazyka ve Výzkumném ústavu pedagogickém v Praze. Metodik a didaktik českého jazyka.

L.: B. Sedláček, *ČJL* 30, 1979–80, 47–48; V. Styblík, *ČJL* 40, 1989–90, 31–33

KVÍTKOVÁ, Naděžda (1935). Jako aprobovaná bohemistka a rusistka působila zprvu učitelsky na základních a středních školách. Od 1964 členka katedry českého jazyka a literatury na filozofické fakultě UP v Olomouci, r. 1971 přešla na pedagogickou fakultu UK v Praze. Po přerušení pedagogické činnosti z politických důvodů (r. 1979) členka Výzkumného ústavu odborného školství v Praze. PhDr., CSc. 1990 rehabilitační návrat na pedagogickou fakultu a tam 1993 habilitace. Vědecky se věnuje historické české mluvnici a vývoji spisovného jazyka. Přispívá k české onomastice. Uplatňuje se též jako didaktička češtiny, autorka vysokoškolských skript a spoluautorka učebnic českého jazyka.

L.: O. Příborská, *ČJL* 45, 1994–95, 173–175; M. Šmejkalová, *ČJL* 55, 2004–2005, 195–196

KYAS, Vladimír (1917–1990). Vystudoval slovanskou a klasickou filologii a hudební vědu na filozofické fakultě MU v Brně mj. u B. Havránka, F. Trávníčka, R. Jakobsona. 1950 PhDr., 1965 CSc. Po učitelském působení na středních školách od r. 1949 člen pracoviště Slovníku jazyka staroslověnského v brněnských pobočkách akademických ústavů. Ve stud. roce 1972–73 přednášel slovanskou filologii v Janově. Vědecky se věnoval staroslověnské lexikografii a problematice církevněslovanské textologie a staročeské filologii, zejména na úseku biblistiky.

L.: L. Pacnerová, *LF* 110, 1987, 42–43; M. Homolková – P. Nejedlý, *NŘ* 73, 1990, 267–268; Z. Hauptová, *Sl* 60, 1991, s. 351; L. Pacnerová, *LF* 114, 1991, 27–28

KYNSKÝ, Dominik František (1777–1848). 1801 vysvěcen na kněze. Profesor historie a řecké literatury na gymnáziích, posléze na filozofickém ústavu v Brně. Překladatel z řečtiny a němčiny. Zasazoval se o uplatnění českého jazyka v kultuře i ve školství. Do jazykovědné bohemistiky zasahoval pracemi z oboru pravopisu.

KÝROVÁ viz **PLESKALOVÁ**

KYSELA, Karel (1794–1831). Vystudoval teologii a působil jako kaplan v duchovní správě. Autor české mluvnice.

[L]

LAMPRECHT, Arnošt (1919–1985). Vystudoval na filozofické fakultě MU v Brně češtinu a ruštinu mj. u A. Kellnera, F. Trávníčka, V. Machka. Po absolutoriu fakulty učitelství na středních školách, od r. 1950 na filozofické fakultě v Brně, od 1957 jako docent, od 1962 jako profesor. 1950 PhDr., 1955 CSc., 1970 DrSc. Dlouholetý vedoucí katedry českého jazyka, slovanské a indoevropské jazykovědy. Byl externím vedoucím brněnské pobočky ÚJČ ČSAV, členem redakčních rad odborných časopisů. Zastával řadu akademických funkcí, mj. i prorektora univerzity. Bohemista širokého srovnávacího záběru. Od popisné dialektologie synchronní přešel k dialektologii historické a k historii češtiny vůbec; tu zkoumal ve srovnávacích souvislostech slovanských a ty zase v genetických spojnících širších. Materiálové výsledky přinesl na úseku praslovanštiny, teoreticky mířil přes fázi indoevropskou až k fázi nostratické. Pracovně navazoval na tradice brněnské školy dialektologické a indoevropéisticky komparační. Metodologicky vycházel ze strukturního pojetí jazyka a z fonologických principů Pražské školy, které tvořivě domýšlel a rozvíjel.

L.: R. Večerka, *Universitas* 1979, č. 5, 97–98; týž, *SPFFBU A* 27, 1979, 8–10 (tam též bibliografie z pera D. Šlosara a Z. Rusínové na str. 11–16); J. Chloupek, *NŘ* 62, 1979, 256–259; I. Němec, *LF* 102, 1979, s. 238; J. Skulina, *SISb* 78, 1980, s. 75; R. Večerka, *SaS* 41, 1980, 75–78; týž, *SaS* 46, 1985, 340–342; M. Čejka a R. Večerka, *SăpEz* 1985, Nr. 6, 50–52; M. Grepl, *NŘ* 68, 1985, 262n.; J. Chloupek, *Universitas* 1985, č. 4, 107–108; R. Večerka, *SaS* 46, 1985, 340–342; I. Němec, *LF* 108, 1985, s. 237; A. Erhart, *SI* 55, 1986, 332–334; P. Karlík, *ZfSI* 31, 1986, s. 788; Š. Ondruš, *SISI* 21, 1986, 79–81; I. Ripka, *Jazykovedný čas.* 37, 1986, 110–111; D. Šlosar, *SPFFBU A* 34, 1986, 137–138 (s dodatkem k bibliografii na str. 139); D. Šlosar, *ČJL* 40, 1989–90, 90–91; A. Erhart, *Universitas* 1995, č. 2, 27–28

LAMPRECHTOVÁ, roz. MICHÁLKOVÁ, Věra (1925–1998). Vystudovala češtinu a filozofii na filozofické fakultě UK v Praze mj. u V. Vážného, V. Šmilauera. Od 1947 působila v akademickém Ústavu pro jazyk český v Praze, 1950–52 učila na středních školách. 1952–59 pracovala na filozofické fakultě UP v Olomouci; poté přešla do brněnské pobočky akademického Ústavu pro jazyk český a externě působila na filozofické a pedagogické fakultě v Brně. PhDr., CSc. Jako dialektoložka se účastnila terénního výzkumu morav-

ských nářečí (i jejich syntaxe), přípravných prací k českému nářečnímu atlasu; spoluautorka jeho 1. svazku. Množství popularizačních příspěvků k otázkám normy spisovné češtiny a jazykové kultury. Spoluautorka několika učebnic a cvičebnic češtiny.

L.: *Publikační činnost pracovníků ÚJČ ČSAV za léta 1963–67*, P. 1968, s. 69; *RočUJEP* 1964–68, s. 445 a s. 457

LANG, Prokop (1855–1937). Vystudoval slovanskou filologii na filozofické fakultě pražské univerzity, po absolutoriu fakulty působil až do konce svého života učitelsky na středních školách (byl mj. gymnazijním profesorem Oldřicha Hujera). Publikoval četné práce z oboru slovanské filologie a paleoslovenistiky, z historickosrovnávací slovanské jazykovědy (jejího hláskosloví a její slovtvorby) a ze slovanské etymologie.

L.: O. Hujer, *LF* 64, 1937, 349–350; V. Machek, *NV* 18, 1937, 334–335

LEBEDA z BEDRŠDORFU, Václav (17. stol.). Písař při zemských deskách v Praze. Jako člen jezuitského řádu se věnoval též přepisování duchovních spisů. Proslul jako topograf, který publikoval velmi užívaný a postupně mnohokrát vydaný soupis českých toponym, důležitý materiál pro onomastiku.

LEBEDOVÁ viz KLOFEROVÁ

LEGO, Jan (1833–1906). Po maturitě na gymnáziu v Plzni působil jako úředník na různých místech habsburské monarchie. Za svého vídeňského pobytu se účastnil též univerzitních slavistických přednášek F. Miklošiče a A. V. Šembery. Byl to slavofilský publicista, věnoval se zejména rozvoji česko-slovenské vzájemnosti. Z jazykovědné bohemistiky otiskoval dílčí příspěvky lexikologické (mezi nimi i terminologické).

L.: J. Skalička, in: *Sborník F. Wollmanovi*, P. 1958, 278–285; V. Šťastný, *SPř* 60, 1974, 202–210

LEHEČKOVÁ, Helena (1952). Vystudovala finštinu, angličtinu a češtinu na filozofické fakultě UK v Praze a její členkou se po absolutoriu i stala. Od 1986 působí na univerzitě v Helsinkách, od 1996 jako docentka české filologie. V pohledu na češtinu uplatňuje aspekt typologický a neurofyziologický. Autorka učebnic češtiny pro Finy.

LEPAŘ, Jan (1827–1902). Vystudoval gymnázium a filozofii (jako vstupní penzum k vysokoškolskému studiu) v Olomouci, od r. 1848 studoval práva v Praze. Působil jako gymnazijní profesor, od r. 1870 ředitel Ústavu pro vzdělávání učitelů. Přechodně též redaktor Časopisu Českého muzea. Publikoval učebnice z historie a zeměpisu, odborně zasáhl i historicko-filologicky do problematiky cyrilometodějské a přispíval k české dialektologii.

L.: F. V. Vykoukal, *Osv* 32, 1902, 756–757; týž *ČČH* 8, 1902, s. 273

LENDELOVÁ, Věra (1958). Jako rusistka a ukrajinistka členka ústavu východoevropských studií na filozofické fakultě UK v Praze. Vědecky pracuje v oboru gramatologie současné ruštiny a ukrajinštiny v porovnávacím aspektu s češtinou. Zájmy terminologické.

LEŠKA, Oldřich (1927–1997). Studoval na filozofické fakultě pražské univerzity ruštinu a češtinu mj. u L. Kopeckého a B. Havránka a 1951–56 v Moskvě u V. V. Vinogradova. 1956 CSc.; od té doby pracoval v akademických ústavech v Praze, externě působil též na filozofické fakultě UK. Badatelsky byl činný na úseku lingvistické rusistiky a ukrajinistiky. Jeho práce směřovaly k řešení obecných otázek jazykové teorie. Vycházel z tradic pražského strukturalismu, v pojetí jazyka se hlásil i k L. Hjelmslevovi. Vedle rusistických prací historických věnoval převážnou část své vědecké aktivity teoreticky i materiálově problematice

česko-ruského a rusko-českého i širě slovanského studia synchronně porovnávacího. Účastnil se též velkých rusistických podniků lexikografických. Autor a spoluautor jazykových učebnic.

L.: J. Nekvapil – O. Šoltys, *SaS* 48, 1987, 244–246; N. Savický, *JazA* 24, 1987, 145–146; S. Čmejrková, *ČRus* 32, 1987, 142–144; táž, *JazA* 29, 1992, 67–71; Z. Skoumalová, *SaS* 58, 1997, 235–236; E. Hajičová, *Linguistica Pragensia* 1997, 57–60; J. Povejšil, *ČMF* 79, 1997, 65–66; J. Marvan, *ČMF* 79, 1997, 114–118 (a na str. 118–128 bibliografie z pera L. Leškové a R. Šiškové); R. Šišková, *ČMF* 79, 1997, 94–95; R. Blatná, *ČMF* 80, 1998, 62–64; F. Daneš, *Sl* 66, 1997, 515–516; R. Šišková, in: *Slavica Pragensia ad tempora nostra*, P. 1998, 47–49; D. Zbiralová, *tamt.*, 44–46; J. Kořenský, *JazA* 35, 1998, 74–75; P. Sgall, *SaS* 59, 1998, 76–77; J. Zmr, *Filosofický časopis* 46, 1998, s. 226

LIBLÍNSKÝ viz **KNEDLHANS**

LIEWEHR, Ferdinand (1896–1985). Od r. 1924 asistent slovanského semináře na německé univerzitě v Praze, od r. 1926 tamtéž lektor češtiny; docent habilitovaný r. 1929 a od r. 1937 mimořádný profesor slovanské filologie tamtéž. Po válce byl nějakou dobu v Rakousku. 1954 povolán jako profesor slavistiky na filozofickou fakultu univerzity v Greifswaldu, 1955–1964 její děkan. Vědecky pracoval mj. v oboru historické bohemistiky a české onomastiky.

L.: R. Fischer, *ZfSl* 4, 1956, 3n.; *Wissenschaftliche Zeitschrift der Ernst-Moritz-Arndt Universität Greifswald* 1964 (tam i bibliografie); K. Gabka, *ZfSl* 16, 1971, 795–799

LIPTÁKOVÁ, Zuzana (1960). Jako aprobovaná rusistka členka katedry rusistiky a lingvodidaktiky na pedagogické fakultě UK v Praze. Vědecky pracuje hlavně o současném ruském jazyce, zejména jeho syntaxi v porovnávacím aspektu s češtinou, a v oboru didak-

tiky cizích jazyků vůbec.

LÍŠKA, Antonín (1791–1847). Od 1809 studia filozofie na pražské univerzitě. Navštěvoval i bohemistické přednášky J. Nejedlého. 1811 přijat do premonstrátského řádu. Studia teologická. 1814 vysvěcen na kněze. Gymnazijní profesor humanitních oborů. 1824 PhDr. Spisovatel a překladatel krásné literatury. Do jazykovědné bohemistiky zasáhl jako autor základní učebnice českého jazyka.

LÍZALOVÁ viz **ŠLOSAROVÁ-LÍZALOVÁ**

LODERECKER, Petr (16.–17. stol.). Jeho původ a životní běh nejsou známé. Začátkem 17. století je dosvědčeno jeho působení v Kladrubech. 1607 se stal opatem Emauzského kláštera v Praze, 1611 na svůj úřad rezignoval. Proslul jako komparatistický lexikograf. L.: V. Frančič: *Dział polski w siedmojęzycznym słowniku P. Lodereckera z 1605 roku*, Wrocław 1972; T. Orloš, *Zeszyty naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego* 1979, *Prace językoznawcze*, z. 63, 35–41; T. Orloš, in: *Opuscula Polono-Slavica* (sborník St. Urbańczykovi), Wrocław 1979, 261–268; Loderecker, P.: *Dictionarium septem diversarum linguarum* (Nachdruck von A. Měšřan), Freiburg i. Br. 1984; T. Orloš, in: *Prekursory słowiańskiego językoznawstwa porównawczego*, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź 1987, 141–149

LORIŠ, Jan (1860–1920). Po absolutoriu filozofické fakulty pražské univerzity působil jako středoškolský profesor. Vedle staročeské literatury, již se věnoval jako editor, zasáhl do české dialektologie a (jako autor středoškolské učebnice) i do českého mluvnictví. L.: O. Hujer, *LF* 47, 1920, s. 59; V. Kopp, *Těšínsko* 1980, č. 4, 7–8

LOTKO, Edvard (1932). Vystudoval češtinu a polštinu na UP v Olomouci. Od 1956 člen katedry bohemistiky. V letech 1958–61 lektor češtiny na univerzitě v Krakově. Poté zpět na UP v Olomouci. 1962 CSc., 1966 PhDr., 1990 habilitován pro obor český jazyk, od r. 1992 profesor oboru. 1991–1994 proděkan filozofické fakulty, 1994–1999 vedoucí katedry bohemistiky. Vědecky pracuje na poli českého a polského jazyka s uplatněním aspektu porovnávacího; zkoumá i dialekty obou jazyků a problematiku jejich hranic v jazykovém pomezí. Část jeho díla je věnována problematice jazykové typologie a obecné jazykovědné teorii. Autor vysokoškolských učebních textů.

L.: K. Hádek, *Češtinář* 12/5, 2001–2002, 136–138; K. Hádek, in: *České, polské a slovenské jazykové souvislosti*, Ol. 2003, 13–16 (= AUPO, Philologica 78)

LOUŽENSKÁ viz **SWOBODOVÁ-LOUŽENSKÁ**

LUDVÍKOVÁ, Marie (1928). Vystudovala angličtinu a francouzštinu na filozofické fakultě UK v Praze. Posléze členka matematického oddělení v akademickém Ústavu pro jazyk český v Praze. Publikovala studie o kvantitativní charakteristice jednotlivých plánů současné spisovné češtiny, účastnila se práce na kolektivních lexikografických dílech (slovníku frekvenčním a slovníku cizích slov). 38–40

LUDWIG, Alfred (1832–1912). Vystudoval ve Vídni a v Berlíně klasickou a staroindickou filologii a srovnávací jazykozpyt. Habilitoval se r. 1858 na pražské univerzitě a na ní se stal r. 1860 mimořádným a r. 1871 řádným profesorem oboru. Po rozdělení univerzity zůstal jako rodilý Němec na univerzitě německé. Udržoval však kontakty s vědeckým světem českým. Na české gramatiky orientované historickosrovnávacím způsobem měl značný vliv svými dobově nekvenčními teoretickými a metodologickými postupy. Člen Královské české společnosti nauk. Zasahoval mimo jiné též do slavistiky příspěvky gramatologickými a etymologickými;

některé práce publikoval i česky.

L.: J. Zubatý, *AČA* 23, 1913, 144–156; M. Winternitz, *Deutsche Arbeit* 12, 1913, seš. 6; A. Gregor, *NV* 20, 1941, 313–314

LUTTERER, Ivan (1929). 1948–52 vystudoval angličtinu a češtinu na filozofické fakultě UK v Praze mj. u V. Šmilauera a anglistiku u B. Trnky. PhDr. Po absolutoriu se uplatnil na univerzitní katedře češtiny pro cizince, poté na katedře českého jazyka filozofické fakulty pražské univerzity. CSc. Působil jako lektor češtiny v Peking, v Berlíně a v Londýně. V letech 1973–84 byl vědeckým tajemníkem Místopisné komise ČSAV. Po r. 1969 mu byly z politických důvodů kladeny překážky v kvalifikačním růstu. Teprve po 1989 byl jmenován docentem a 1992 profesorem oboru. Věnoval odbornou pozornost historii češtiny, výzkumně se však uplatnil zejména výrazně na poli onomastiky.

L.: M. Knappová, *NŘ* 72, 1989, 255–257; K. Kučera, *ČJL* 40, 1989–90, 30–31; E. Eichler, *Namenskundliche Informationen* 57, (Leipzig) 1990, 70–71; B. Dejmek, *Češtinář* 5/1, 1994–95, 17–18; týž, *Češtinář* 10/1, 1999–2000, s. 32; J. Matušová, *NŘ* 82, 1999, 155–167; K. Komárek, *ČJL* 50, 1999–2000, 96–97; L. Olivová-Nezbedová e. a. (ed.): *Onomastické práce IV. Sborník rozprav k 70. narozeninám prof. PhDr. I. Lutterera, CSc.*, P. 2000 (tam též bibliografie); M. Harvalík, *SaS* 65, 2004, 313–315

LYER, Stanislav (1900–1971). Vystudoval češtinu a francouzštinu na filozofické fakultě UK v Praze. Středoškolský profesor. Překladatel z franštiny. Autor vědeckých příspěvků k románské jazykovědě. Ve vztahu k češtině zpracoval praktické konverzační příručky (francouzštiny a italštiny) a slovník (francouzsko-český). V osobitém přepracování vydal dvakrát Holubův etymologický slovník češtiny.

L.: J. Hendrich – K. Hoyer, *ČMF* 53, 1971, 209–210; J. Hendrich, *CJŠ* 15/1, 1971–72,

[M]

MACUROVÁ, roz. **PŠENČÍKOVÁ**, Alena (1946). Vystudovala na filozofické fakultě UK v Praze češtinu a angličtinu. Od 1968 ve stavu filozofické fakulty pražské univerzity. 1969 PhDr., 1989 CSc., 1991 doc., od 1995 profesorka; posléze na fakultě ředitelka ústavu českého jazyka a teorie komunikace. Rozvíjí vědecké styky se zahraničím, je vědecky organizačně aktivní i v rámci republiky, mj. jako redaktorka odborných periodik. Vědecky se soustřeďuje na výzkum současné češtiny na poli textové lingvistiky, stylistiky a translologie. Garantka oboru čeština v komunikaci neslyšících.

MACHAČ, Jaroslav (1928–1990). Absolvent oborů čeština a dějepis na filozofické fakultě UK v Praze. Od 1953 člen lexikografického oddělení v akademickém Ústavu pro jazyk český v Praze a dlouholetý vědecký tajemník ÚJČ, v období tzv. „normalizace“ však z politických důvodů zbavený funkce. PhDr. Kromě autorské a organizační účasti na velkých týmových dílech lexikografických, která byla v Ústavu zpracována, projevoval vědecký zájem o českou stylistiku, lexikologii a frazeologii a o dějiny oboru. L.: V. Mejstřík, *NŘ* 71, 1988, 210–211; F. Daneš, *NŘ* 73, 1990, 264–266; S. Suhadolnik, *Jezik in slovstvo* 36/1–2, 1990–91, s. 26

MACHÁČKOVÁ, Eva (1939–1993). Absolventka filozofické fakulty pražské univerzity. Odborné uplatnění našla v akademickém Ústavu pro jazyk český v Praze, a to nejprve v oddělení, které zavádělo nové techniky do jazykovědné práce, pak v oddělení české gramatiky. Věnovala se zkoumání skladby češtiny v synchronním aspektu; ve svých pracovních postupech uplatňovala metodologické pojetí v duchu tzv. dvourovinné valenční syntaxe (DVS) vypracovávané skupinou lingvistů kolem F. Daneše. Autorská účast na 3. svazku akademické Mluvnice češtiny. Autorka jazykovědně popularizačních příspěvků. L.: (Red.), *SaS* 54, 1993, s. 318

MACHEK, Václav (1894–1965). Vystudoval na filozofické fakultě v Praze klasickou filologii, bohemistiku a u J. Zubatého a O. Hujera též indoeuropeistiku. Po získání doktorátu (1921) pokračoval dva roky ve studiích v Paříži u A. Meilleta. Poté působil jako středoškolský profesor na Slovensku, 1929–31 byl členem akademického pracoviště Slov-

níku jazyka českého v Praze. 1931 se habilitoval v Brně a zůstal ve svazku filozofické fakulty jako docent a posléze profesor srovnávacího jazykozpytu indoevropského. Po léta byl vedoucím katedry starověké kultury, pak slavistiky; 1952–54 zastával funkci proděkana fakulty. Člen ČAVU a KČSN, po vzniku ČSAV od r. 1953 byl jejím členem korespondentem. Člen redakčních rad několika odborných časopisů. Vědecky byl činný na poli srovnávací jazykovědné indoeuropeistiky v celé její šíři, zejména však z aspektu slavistického. Vedle prací o tvo-

ření slov se věnoval etymologii a výkladu slov, posléze ve velké syntéze. Metodologicky navazoval na své vysokoškolské učitele; vedle toho byl ovlivněn „francouzskou školou“ a směrem „Wörter und Sachen“. Za primární pokládal hledisko věcné a sémantické a koncedoval často různé hláskové procesy „nepravidelné“, uplatňoval zřetel k expresivní stránce zkoumaných jevů.

L.: K. Janáček, *NŘ* 37, 1954, 257–262; M. Jelínek, *NŘ* 47, 1964, 257–266; A. Erhart, *SPFFBU A* 12, 1964, 7–8 (na str. 8–15 bibliografie); týž, *RočUJEP* 1964–68, (B.) 1969, 45–49; V. Blanár, *SIR* 30, 1965, 42–43; B. Havránek, *NŘ* 48, 1965, 248–249; F. Kopečný a A. Mátl, *SI* 35, 1966, 338–339; *Charisteria Venceslao Machek oblata* (= *SI* 63, 1994, seš. 4); L. Králik, *SIS* 30/1, 1995, 92–93

MACHOVÁ, roz. **JIRÁČKOVÁ**, Svatava (1939). Vystudovala na filozofické fakultě UK v Praze obecnou lingvistiku. V letech 1972–1990 vědecká pracovníce matematicko-fyzikální fakulty pražské univerzity. CSc. Od r. 1990 habilitovaná docentka na katedře českého jazyka pedagogické fakulty pražské univerzity, posléze vedoucí katedry. Vědecky se věnuje současnému českému jazyku, zvláště na úseku syntaxe a lexikologie (především odborné terminologie). Spolautorka vysokoškolských učebních textů.

MAJERČÁKOVÁ viz HLUBINKOVÁ

MAJTÁN, Milan (1934). Vystudoval slovenský jazyk na fakultě společenských věd Vysoké školy pedagogické v Bratislavě. 1965 CSc., 1966 PhDr., 1995 DrSc. Působil v ústavech Slovenské akademie věd v Bratislavě. Člen komise pro slovanskou onomastiku při Mezinárodním komitétu slavistů. Za rozsáhlou vědeckou činností organizační i publikační se mu dostalo četných ocenění a vyznamenání. Vědecky se věnoval slovákistice, zejména na úseku historické lexikografie a onomastiky. S českou jazykovědou ho spojuje jeho členství v předsednictvu onomastické komise ČSAV a spolupráce na společných publikacích s českými lingvisty.

L.: P. Žigo, in: *Jazyková a mimojazyková stránka vlastních mien. 11. slovenská onomastická konferencia. Nitra 19.–20. mája 1994. Zborník referátov*. Red. E. Krošlaková, Br. – Nitra 1994, 257–259; L. Dvonč, *ibid.*, 260–284 (bibliografie)

MALENÍNSKÁ, roz. HEČKOVÁ, Jitka (1946). Po maturitě r. 1965 na střední ekonomické škole byla zaměstnána v administrativě. Na Státní jazykové škole v Praze složila v letech 1966–1973 státní zkoušky z pěti světových jazyků. 1974–1979 vystudovala externě ruštinu a němčinu na filozofické fakultě UK v Praze. 1980 PhDr. a zaměstnána jako archívárka a 1984–1990 pracovnice Národní knihovny v Praze. Od r. 1990 členka onomastického oddělení v akademickém Ústavu pro jazyk český v Praze. Vědecky pracuje v oboru české onomastiky; autorka řady dílčích studií a spoluautorka týmových kompendií.

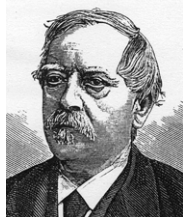
MALINOVSKÝ, Milan (1938). Po absolutoriu Státní konzervatoře v Praze a po pěti-leté učitelské činnosti v Lidové škole umění v Praze vystudoval na filozofické fakultě UK v Praze angličtinu a češtinu. PhDr. Od 1979 člen katedry jazyků na Stavební fakultě ČVUT. 1990 CSc., 1995 na UK jmenován docentem pro obor obecné lingvistiky. 1991 jako stipendista Fulbrightovy nadace působení na univerzitách v Ohio a ve státě Indiana. Do jazykovědné bohemistiky přispívá na úseku gramatologie (hlavně syntaxe) a sémantiky v porovnávacím aspektu s angličtinou. Spoluautor učebnice češtiny pro cizince.

MALIŠ, Otakar (1943). Bohemistiku absolvoval na filozofické fakultě UK v Praze. Poté učitelská činnost. Od 1987 člen katedry českého jazyka na pedagogické fakultě UK v Praze. Vedle odborných zájmů literárněvědných pracuje vědecky v oboru české lexikologie a v problematice spisovného jazyka vůbec; zasahuje též do historické gramatologie. Spoluautor učebnic českého jazyka. Přispívá též k dějinám oboru.

MALOCHA, Antonín Vánkomil (1823–1880). Autor studie o české oronymii, pokládané za první skutečně už vědeckou onomastickou studii českou a patrně i slovanskou.

MALOVANÝ, Jiří (1873–1941). Vystudoval češtinu a němčinu na filozofické fakultě UK v Praze mj. u J. Gebauera. Po absolutoriu středoškolský profesor na Moravě. Odborně se uplatnil na úseku české dialektologie. Hodně pozornosti věnoval též didaktice češtiny. L.: A. Gregor, *NV* 20, 1941, 313–314

MALÝ, Jakub Budislav (1811–1885). Vystudoval filozofii a práva na pražské univerzitě. Poté vychovatel a učitel jazyků (i češtiny) v šlechtických domech, spisovatel a překladatel (zvláště z angličtiny a francouzštiny), publicista a žurnalista, redaktor beletristických časopisů i Riegrova Slovníku naučného. Do jazykovědné bohemistiky zasahoval příspěvky k české gramatice a frazeologii a k problematice českého pravopisu. Jako žák Jungmannův byl spolupracovníkem jeho Slovníku. Autor popularizující studie z dějin češtiny. Autor mluvnic češtiny pro Němce.

L.: F. Čenský, *Osv* 16, 1886, 878–891; -ord-, *ČJL* 52, 2001–2002, 200–201

MAN, Oldřich (1922). Vystudoval na filozofické fakultě UK v Praze ruštinu a francouzštinu. Po učitelství na středních školách působil v pražských akademických ústavech, od 1957 na filozofické fakultě pražské univerzity, 1969–74 na Univerzitě 17. listopadu, po její fúzi s filozofickou fakultou UK tam na katedře překladatelství a tlumočnictví; r. 1980 se stal vedoucím katedry jazyků. PhDr., CSc. Na pedagogické fakultě UK v Praze prof. a vedoucí příslušné katedry. Pracoval vědecky v oboru rusko-české lexikografie, terminologie a translatologie.

L.: L. Brož, *ČRus* 28, 1983, s. 144

MARCELLI, Zdeněk (1916–1982). Bohemistiku vystudoval na filozofické fakultě MU v Brně mj. u F. Trávníčka, B. Havráňka.; studia dokončil až po válce. Středoškolský profesor. Ředitel výuky zahraničních studentů při Univerzitě 17. listopadu v Mariánských Lázních. Člen katedry českého jazyka a literatury na Pedagogické fakultě v Karlových Varech, posléze na pedagogické fakultě brněnské univerzity. Didaktik a metodik českého jazyka, autor a spoluautor studijních a učebních textů v oboru jazykovědné bohemistiky. L.: L. Čermák, *ČJL* 27, 1976–77, 84–85; L. Čermák, *ČJL* 33, 1982–83, s. 133; *Universitas* 15/5, 1982, 93–94

MAREK, Antonín (1785–1877). Od r. 1801 studoval v Praze filozofii (jako nástavbu studia gymnazijního), od 1804 v Litoměřicích teologii. Poté působil v duchovní správě. Básník a překladatel, logik a filozof. Do jazykovědné bohemistiky zasahoval na úseku lexikologie, zejména jako tvůrce filozofické terminologie (i jako pomocník Jungmannův). Patřil v první polovině 19. stol. k brusičům spisovné češtiny: oprávec „prohřešků proti duchu mluvy českoslovanské“ v časopise Krok.

L.: F. Zelinka: *Působení Antonína Marka, děkana v Libuni*, P. 1875; J. Jakubec: *Antonín Marek*, P. 1896; O. Stehlík, *AL* 1, 1919, s. 222;

F. Šimek, *LF* 49, 1922, 24–32, 110–118, 194–205, 263–270; týž, *LF* 52, 1925, 30–35, 120–128, 236–249, 350–365; týž, *LF* 54, 1927, 95–103; týž, *LF* 72, 1948, 224–225; týž, *LF* 73, 1949, 198–200, 263–268; týž, *NV* 25, 1947, 27–29

MAREK, V. viz **ERTL**

MAREŠ, František Václav (1922–1994). Po maturitě 1941, když české vysoké školy byly zavřeny, se vyučil drogistou, získal aprobaci pro měšťanské školy a byl činný učitelsky. Na nově otevřené filozofické fakultě UK v Praze vystudoval češtinu a ruštinu mj. u B. Havráňka; jeho vědeckou orientaci ovlivnili J. Kurz, J. Vašica, J. Vajs. 1948–50 učitelství na středních školách. 1950 PhDr. Téhož roku přijat do Komise pro staroslověnský slovník

ČSAV. Jeho habilitace na pražské univerzitě r. 1956 byla z politických důvodů odmítnuta. 1967 povolán na institut slavistiky filozofické fakulty univerzity ve Vídni; tam od r. 1968 mimořádný a od r. 1972 řádný profesor. Učitelky působil v oblasti paleoslovenistiky a srovnávací slovanské jazykovědy, přednášel o historických gramatikách všech slovanských jazyků a podával vedle toho i jejich synchronní charakteristiky. Stejně tematické rozpětí mělo též jeho mimořádně rozsáhlé vědecké dílo publikované. Metodologicky spojoval jazykovědné

hledisko strukturní, často originálně koncipované, s tradicí filologického textově kritického výkladu v analýzách starých památek. Pronesl na 200 přednášek na evropských a amerických univerzitách. Člen Rakouské akademie věd (a 1987–92 předseda její Balkánské komise), zahraniční člen akademii Makedonské, Charvátské a Polské, nositel Zlaté medaile Josefa Dobrovského ČSAV. Patřil k mezinárodně uznávaným reprezentantům slovanské filologie v posledních decenních 20. století.

L.: J. Vintr, *WslJb* 28, 1982, 145–150; S. Wollman, *Sl* 63, 1994, 537–538; A. Nator, *Slovo* 44–46, 1994–96, 211–219; J. Vintr, *WdSl* 40/1, 1995, 158–168; Z. Ribarova, *RicSl* 42, 1995, 113–123; F. Jakopin, *SlavRev* 43, 1995, 77–79; N. Rodić, *JslFil* 51, 1995, 383–385; R. Katičić, *Alm. d. Österr. Akad. d. Wissenschaften* 145, 1995, 511–523; L. Moszyński, *St-FPSl* 33, 1996, 9–13; A. Stich, *Hist. listy* 4, 1995, s. 42; V. Blanár, *SISl* 30/1, 1995, s. 115; S. Urbańczyk, *JP* 75, 1995, 247–249; T. Ognenovski, *Sovremenost* 45, 1996, 234–249; (Marešova bibliografie), *WslJb* 28, 1982, 151–168; *WslJb* 38, 1992, 307–317; *WslJb* 43, 1997, 275–277; František Václav Mareš: *Cyrlometodějská tradice a slavistika*, P. 2000 (tam jeho biografie z pera J. Vintra a E. Bláhové na str. 659–669 a bibliografie na str. 674–705); J. Reinhart (ed.): *Slavica mediaevalia in memoriam Francisci Venceslai Mareš*, Wien 2006

MAREŠ, Petr (1954). Vystudoval na filozofické fakultě UK v Praze češtinu a němčinu. Od r. 1981 ve svazku filozofické fakulty pražské univerzity na ústavu českého jazyka a teorie komunikace. 1980 PhDr., 1985 CSc. Od 1995 docent, od 2004 profesor pro obor český jazyk. Vědecky je orientován na současnou češtinu na úseku stylistiky a textové lingvistiky. Spoluautor učebních textů českého jazyka

MAREŠOVÁ, Hana (1911–1991). Narodena v Černovcích na Ukrajině, gymnázium vystudovala v Olomouci a obory čeština a francouzština na filozofické fakultě UK v Praze. Poté působila učitelsky na středních školách. 1938 PhDr. Od r. 1948 členka akademického Ústavu pro jazyk český v Praze až do odchodu do důchodu v r. 1969. Vědecky se věnovala české lexikologii, zejména otázkám lexikálně sémantickým. Účastnila se tvorby

kolektivních děl lexikografických.

L.: L. Kroupová, *NR* 74, 1991, 251–253

MARKOVÁ, Milada (1943). Jako aprobovaná bohemistka zaměstnána na katedře českého jazyka a literatury pedagogické fakulty Technické univerzity v Liberci a vedoucí její lingvistické sekce. PhDr. Předmětem jejího vědeckého zájmu je současná čeština na úseku syntaxe; zabývá se i teorií jazyka.

MARKOVÁ, Milada (1952) viz **HOMOLKOVÁ**

MARTINCOVÁ, Olga (1945). Jako aprobovaná bohemistka se stala členkou lexikografického a terminologického oddělení akademického Ústavu pro jazyk český v Praze. PhDr., CSc. Vědecky pracuje v oboru české lexikologie, tvoření slov a terminologie. Autoka porovnávacích studií slovní zásoby slovanských jazyků (polštiny, ruštiny a slovenštiny). Spoluautorka týmových děl lexikografických.

MARVAN, Jiří (1936). Ukončil r. 1959 na filozofické fakultě UK v Praze studium bohemistiky a srovnávací jazykovědy, 1967–68 studoval nástavbové baltistiku u P. Trosta. 1966 PhDr. Po r. 1968 emigroval a působil na několika univerzitách v USA a posléze v australském Melbourne. Po návratu velvyslanec České republiky v Řecku (1994–1997). Od sklonku tisíciletí činný na univerzitách v Ústí n. L., Plzni a Praze. 2001 Ph.D. a habilitace pro slovanský jazykozpyt na UP v Olomouci. Vědecky pracuje v oboru severoslovanské jazykovědy (zvl. na úseku ukrajinistiky, bělorusistiky, slovákistiky a bohemistiky), vždy ve srovnávacích souvislostech.

MARVANOVÁ, roz. NAČEVA, Mira (1959). Narodena v Bulharsku. Tam i vystudovala a jako promovaná filoložka zahajovala svou vědeckou dráhu. Nyní působí na pedagogické fakultě UJEP v Ústí n. L. Vědecky pracuje v oboru srovnávací slovanské jazykovědy a paleoslovenistiky, mj. též autorskou účastí na sofijské cyrlometodějské encyklopedii a na etymologickém slovníku bulharštiny. Činná na úseku metodiky češtiny pro slovanské studenty.

MASAŘÍK, Josef (1848–1930). Aprobaci pro češtinu a klasické jazyky získal na univerzitě ve Vídni (1881). Učil na německých středních školách v Praze. Lektor němčiny na české technice v Praze. K jazykovědné bohemistice přispíval v porovnávacím aspektu s němčinou.

L.: A. B., *NV* II, 1930, s. 224

MAŠEK, Jan Ladislav (1828–1886). Učitel na základních školách, od 1885 předseda Ústřední školské komise. Do jazykovědné bohemistiky zasahoval na úseku novočeské mluvnice a pravopisu a jako autor cvičebních textů.

MAŠÍN, Jan (1864–1951). Jako absolvent filozofické fakulty pražské univerzity a aprobovaný bohemista středoškolský profesor. Autor školních cvičebnic češtiny, brusičské příručky o jazykové správnosti a slovníku českých vazeb a rčení. Průběžně věnoval odbornou pozornost jazykové didaxi češtiny.

MATHAUEROVÁ viz ČMEJRKOVÁ

MATHESIUS, Vilém (1882–1945). Vystudoval germanistiku a romanistiku na filozofické fakultě pražské univerzity mj. u V. E. Mourka a J. Janka. R. 1909 se v Praze habilitoval studiemi o anglickém slovosledu a od r. 1912 vedl jako profesor oboru na filozofické fakultě anglický seminář. Přes zdravotní potíže (trpěl těžkým očním neduhem a později i chorobou páteře) vyvíjel mimořádně intenzivní činnost vědecky organizační (mj. i jako předseda a spiritus movens Pražského lingvistického kroužku) a učitelskou. Vědecky se věnoval anglistice literárněhistoricky i jazykovědně, ale vlastní doménou jeho badatelského životního úsilí se stala přece jen lingvistika. Přičinil se podstatným způsobem o změnu jazykovědného paradigmatu své doby: Spoluvytvářel a uváděl v život koncepci strukturální a funkční lingvistiky synchronní, tvořivě zasahoval do formování fonologie a syntaxe (mj. položil základy tzv. aktuálního členění větného), vyvíjel postupy jazykové charakteristiky. Přímou bohemisticky byla založena řada jeho příspěvků gramatických i stylistických, úvah o normě spisovného jazyka a její kodifikaci a o kuluře jazykového vyjadřování. Byl to jeden z největších českých lingvistů vůbec, uznávaný doma i v zahraničí. S jeho jazykovědným odkazem teoretickým a metodologickým se vyrovnávají stále znovu další generace jazykovědců.

L.: (sborník) *Charisteria Guilelmo Mathesio quinquegenario... oblata*, P. 1932; B. Havránek, *SaS* 8, 1942, 120–124; B. Trnka, *ibid.*, 113–120; týž, *ČMF* 29, 1945, 3–13; J. Vachek, *Vyšehrad* 1/24, 1946, 13–15; R. G. de Bray, *The Slavonic Review* 25, 1946, 249–250; *Soupis prací prof. V. Mathesia*, P. 1947 (též soupis literatury o něm); J. Mukařovský a B. Trnka, *SaS* 10, 1948, 1–4; O. Vočadlo, *NV* 26, 1948–49, 161–171; K. Hausenblas, *SaS* 31, 1970, 194–206; K. Horálek, *NŘ* 59, 1976, 169–174; J. Vachek, *Papers and studies in contrastive linguistics* 11, 1980, 5–16; N. A. Kondrašov, in: *Slovo i slovosocetaniye v strukture predloženija*, M. 1981, 225–232; O. Šoltys, *NŘ* 65, 1982, 145–150; V. P. Danilenko, *VJa* 1986, Nr. 4, 120–128; týž, *Filolog. nauki* 1986, Nr. 1, 62–66; P. Swiggers, *PhilPrag* 33, 1990, 201–203; F. Daneš, *SaS* 52, 1991, 161–174; týž, in: *Předn. z 34. a 35. běhu LŠSS*, P. 1995, 11–14; O. Leška, *SaS* 56, 1995, 81–97; J. Vachek, *LingP* 1995, Nr. 2, 57–59

MÁTL, Antonín (1909–1978). Vystudoval češtinu a latinu na filozofické fakultě MU v Brně mj. u B. Havráňka, F. Novotného. Po absolutoriu středoškolský profesor. Poté člen staroslověnského pracoviště v brněnské pobočce Slovanského ústavu. Pracoval vědecky v oboru staroslověnské lexikografie a translatologie a slovanské a indoevropské srovnávací jazykovědy. Spoluautor středoškolských učebnic češtiny.

MATUŠOVÁ, roz. HANČOVÁ, Jana (1960). Vystudovala češtinu a němčinu na filozofické fakultě UK v Praze. Poté učitelství na středních školách. Od r. 1986 členka onomastického oddělení akademického Ústavu pro jazyk český v Praze. PhDr., CSc. Vědecky pracuje na úseku české onomastiky. Autorka řady dílčích studií a spoluautorka týmových kompendií a děl lexikografických v oboru.

MATZENAUER, Antonín (1823–1893). 1842–46 studoval práva v Olomouci, Vídni a Lvově. 1847 nastoupil místo praktikanta při magistrátu v Brně, 1849 začal působit jako suplující profesor české řeči a literatury na zemské moravské akademii v Brně. 1856 se stal „skutečným učitelem“ na německé reálce v Brně a zastával toto místo až do svého penzionování r. 1887. Mimořádný člen České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění od r. 1890. Vědecky zasáhl podstatným způsobem do české a slovanské etymologie v její „miklošičovské“ fázi (a zčásti i v přímé spolupráci s F. Miklošičem). L.: J. L. Turnovský, *Osv* 24, 1894, s. 175; J. Zubatý, *AČA* 5, 1895, 112–117; *Studia etymologica Brunensia* 2. Vyd. I. Janyšková a H. Karlíkové, B. 2003 (tam E. Havlová na str. 11–28 a P. Valčáková na str. 53–56)

MAZLOVÁ viz ZAPLETALOVÁ

MEJSTRÍK, Vladimír (1938). Vystudoval češtinu a dějepis na Vysoké škole pedagogické v Praze. Poté učitelství na středních školách. Od 1962 působil v akademickém Ústavu pro jazyk český v Praze., posléze jako člen lexikografického oddělení. Věnoval se teoreticky i prakticky české lexikologii a lexikografii. Spoluautor velkých týmových děl slovníkových. Průběžně projevoval zájem o jazykovou správnost a kulturu vyjadřování. L.: Z. Tichá – A. Rangelova, *JazA* 35, 1998, 58–60

MICHÁLEK, Emanuel (1922). Vystudoval na filozofické fakultě UK v Praze češtinu a dějepis mj. u B. Havráňka, F. Ryšánka, V. Šmilauera, V. Chaloupeckého. V r. 1957 nastoupil do oddělení pro dějiny českého jazyka v akademickém Ústavu pro jazyk český v Praze. PhDr., CSc. Vědecky orientován na analýzu české slovní zásoby (zejména též její složky terminologické) a českou frazeologii především v starších vývojových fázích češtiny, ale

i v češtině nové. Vedle dílčích studií monotematických a autorsky individuálních se podílel na kolektivních lexikografických dílech české bohemistiky historické i synchronní. Uplatnil se jako editor starých českých textů. Spoluautor příruček jazykovědně popularizačních.

L.: V. Chládková, *NŘ* 65, 1982, 29–31; I. Němec, *LF* 105, 1982, 44–45; *Palaeobohemica Immanueli Michálek septuagenario oblata* (= *LF* 115, 1992, Supplementum II, tam i bibliografie na str. 18–32); Z. Braunšteinová, *NŘ* 85, 2002, 43–45; V. Chládková, *LF* 129, 2006, 189–191; P. Nejedlý, *LF* 129, 2006, 192–195 (bibliografie)

MICHÁLKOVÁ viz LAMPRECHTOVÁ

MICHL, Josef Václav Justin, zvaný **DRAŠAR** (1810–1862). Člen řádu piaristů. 1841 vysvěcen na kněze. Posléze z řádu vystoupil a stal se protestantem. Učitel, publicista a spisovatel. Zasahoval odborně do slovanské literární vědy a jazykovědy. K jazykovědné bohemistice přispíval na úseku gramatologie a pravopisu.

L.: K. Stranský a J. Heidenreich: *Životní dílo českého buditele Josefa Václava Justina Michla, u lidu Drašara*, Polička 1935

MIKEŠ, František Otakar (1836–?). Redaktor českých časopisů a publicista. Učitel francouzštiny a ruštiny na obchodní škole v Plzni. Od 1870 založil vlastní obchodní školu v Praze. Autor opakovaně vydávané ruské mluvnice se slovníčkem, dále české mluvnice, pravopisné příručky a brusičského kompendia.

MIKULÁŠKOVÁ, roz. **ŠPAČKOVÁ**, Jarmila (1933). Vystudovala na filozofické fakultě brněnské univerzity češtinu a ruštinu mj. u F. Trávníčka, J. Bauera, nadstavbově též španělštinu. Učitelství na školách druhého cyklu, poté členka jazykové katedry VŠZ v Brně a od 1967 pedagogické fakulty brněnské univerzity. 1968 PhDr. 1970 nucena z politických důvodů fakultu opustit, krátce činná jako dokumentátorka, od 1972 vykonávala svobodnou uměleckou činnost. Rehabilitačně obnoveno její členství fakulty v r. 1990. Vedle původní umělecké tvorby a překladů publikovala vědecké práce z historické syntaxe češtiny v srovnávacím slovanském rámci.

MILAVCOVÁ, Eva (1940–1973). Studium bohemistiky absolvovala na filozofické fakultě UK v Praze mj. u V. Šmilauera. Tragicky zahynula při dopravní nehodě. Členka katedry českého jazyka a literatury na filozofické fakultě pražské univerzity. Vědecky pracovala v oboru dějin češtiny (zejm. na úseku stč. lexikografie), české dialektologie a onomastiky.

L.: -jb-, *JazA* 10, 1973, s. 98

MILÍN, Rudolf (pseudonym Františka Jana SVOBODY) (1778–1864). 1807–1849 profe-

sor na akademickém gymnáziu v Praze, historik a klasický filolog, spolupracovník Jungmannův a český buditel. Vydal latinsko-německo-český slovník. Autor brusičsky pojaté příručky češtiny s množstvím prohibitivních výroků o jazykové správnosti

MINÁŘOVÁ, Eva (1943). Vystudovala na filozofické fakultě v Brně češtinu a ruštinu mj. u A. Lamprechta a R. Mrázka. Po absolutoriu učila na středních školách, od 1970 působila na pedagogické fakultě v Brně. 1973 PhDr., 1981 CSc., 1985 jmenována docentkou. Ve vědecké práci se zaměřovala na dialektologii, výzkum městské mluvy a slangů, nověji na stylistiku českého jazyka, zvláště na analýzu jeho funkčních stylů, zejména publicistického.

L.: *RočUJEP* 1968–75, s. 824; *RočUJEP* 1976–85, s. 390

MITTNER, Emanuel Josef (1815–1894). Kněz působící v duchovní správě. Publikoval vědecké práce slavistické (o charakteristice slovanských jazyků a o problematice cyrilometodějské). Do jazykovědné bohemistiky zasáhl příspěvkem normativně gramatickým.

MOLDANOVÁ, roz. **BENEŠOVÁ**, Dobrava (1936). Vystudovala na filozofické fakultě UK v Praze češtinu, polštinu a literární vědu. Po absolutoriu fakulty v letech 1959–90 byla ve svazku Ústavu pro českou a světovou literaturu ČSAV v Praze. PhDr., CSc. Od 1990 členka pedagogické fakulty UJEP v Ústí n. L., na ní 1994–2000 děkanka. Nyní profesorka dějin české literatury a vedoucí katedry bohemistiky. Její vědecké dílo je převážně věnováno moderní české literatuře. Do jazykovědné bohemistiky zasáhla na úseku onomastiky.

L.: V. Novotný, *ČJL* 46, 1995–96, 178n.

MORAVEC, Jaroslav (1924). Absolvent slovanské filologie na filozofické fakultě UK v Praze. PhDr., CSc. Posléze docent na filozofické fakultě pražské univerzity. Předmětem jeho vědeckého zájmu byla jazykovědná ukrajinistika, rusistika a bohemistika v porovnávacím aspektu, zejména na úseku tvoření slov a fonologie. Zkoumal též sociolingvisticky kontakty srovnávaných jazyků a problematiku bilingvismu. Věnoval odbornou pozornost otázkám translatologickým.

MORÁVKOVÁ viz PALKOVÁ

MRÁZEK, Roman (1921–1989). Vystudoval na filozofické fakultě v Brně ruštinu a dějepis mj. u F. Trávníčka, V. Machka, J. Macůrka. Po absolutoriu fakulty učitelství na středních školách, pak krátce lektor ruštiny na Janáčkově akademii múzických umění, od r. 1954 ve svazku filozofické fakulty brněnské univerzity na katedře ruského jazyka, PhDr., CSc., od 1962 jako docent, od 1968 jako profesor. Působil jako hostující profesor na univerzitách v Greifswaldu (1964/65), ve Würzburgu (1969/70) a v Řezně (1985/86). Redak-

tor odborných periodik a vědeckých edičních řad. Byl badatelsky činný hlavně v oboru ruské a srovnávací slovanské syntaxe, v podstatně menší míře zasahoval též do fonologie, morfologie a stylistiky ruštiny. Vedle prací materiálově popisných uvažoval také o teoretických a metodologických problémech skladby synchronně porovnávací (ve vztahu k češtině) a historicky komparativní. Autor učebních textů vysokoškolských i učebnic pro střední školy.

L.: S. Žaža, *ČRus* 26, 1981, s. 236; týž, *SPFFBU A* 30, 1982, 7–9 (na str. 10–14 bibliografie); A. Brandner, *Universitas* 19/6, 1986, 88–89; týž, *RJ* 40/6, 1989–90, 286–287; G. Baláž, *SISl* 25, 1990, 273–274; Š. Ondruš, *SIR* 55, 1990, s. 239; R. Večerka, *Sl* 59, 1990, 333–334; S. Žaža, *ČRus* 35, 1990, 126–128; týž, *Universitas* 23/1, 1990, 107–108; A. Brandner – S. Žaža, *Sl* 60, 1991, 237–238

MRHAČOVÁ, roz. HERZIGOVÁ, Eva (1936). Vystudovala na filozofické fakultě UP

v Olomouci češtinu a ruštinu. Její vědecká kariéra je spjata s ostravskou univerzitou; na její filozofické fakultě byla od r. 1991 děkankou. Nositelka medaile k pátému výročí ostravské univerzity; 2005 jí bylo uděleno francouzské vyznamenání Rytíř řádu akademických palm. Vědecky pracuje v oboru jazykovědné bohemistiky, polonistiky a rusistiky na úseku porovnávací frazeologie a idiomatiky. Autorka učebních textů rusistických i širě slavistických.

MURKO, Matija (1861–1952). Vystudoval slavistiku ve Vídni; tam PhDr. a habilitace.

Působil ve Vídni, Štýrském Hradci, Lipsku a od 1920 v Praze. Na UK se stal od 1924 hlavním ředitelem slovanského semináře. Redaktor odborných periodik. 1929 organizoval první mezinárodní kongres slavistů v Praze. Slavistiku pěstoval vědecky především v oboru literární historie, dějin ústní slovesnosti a etnologie v širokém metodologickém komplexu filologickém. V něm se uplatnil i na úseku slovanské etymologie v duchu principů časopisu *Wörter und Sachen*, jehož byl po léta spoluredaktorem. Zastával princip „Sprachgeschichte ist Kulturgeschichte“, podle něhož sledoval i s pomocí etymologie kulturně historické souvislosti mezi různými areály Evropy, do nichž byli zapojeni Slované spolu s Romány, Germány a Kelty.

L.: J. Páta: *Matija Murko*, P. 1931; M. Murko: *Paměti*, P. 1949; M. Zelenka (red.): *Murkova epocha slovanské filologie*, P. 2003; I. Pospíšil – M. Zelenka (ed.): *Matija Murko v myšlenkovém kontextu evropské slavistiky*, B. 2005

L.: J. Páta: *Matija Murko*, P. 1931; M. Murko: *Paměti*, P. 1949; M. Zelenka (red.): *Murkova epocha slovanské filologie*, P. 2003; I. Pospíšil – M. Zelenka (ed.): *Matija Murko v myšlenkovém kontextu evropské slavistiky*, B. 2005

MUSIL, V. viz ERTL

MÜLLER, Josef Zacharias (1782–1844). Německý žák J. Dobrovského. Působil zprvu jako vychovatel v Praze, později v Německu jako gymnazijní profesor. Vědecky činný v oboru ruské filologie. Na některých jeho publikovaných pracích se Dobrovský podílel jako faktický spoluautor kritického aparátu filologického a historiografického, resp. jako autor samostatné textově kritické studie.

L.: M. Krbec, in: *Beiträge zur Geschichte der Slawistik*, Berlin 1964, 137–146

MÜLLEROVÁ, roz. TURKOVÁ, Olga (1942). 1959–64 vystudovala češtinu a ruštinu na UK v Praze mj. u K. Hausenblase. PhDr. Elévka v akademickém Ústavu pro jazyk český v Praze, poté tři roky činná na základních školách, pak členka Univerzity 17. listopadu v Praze pověřená výukou češtiny pro cizince. 1974–82 působila na filozofické fakultě pražské univerzity, nato přešla kmenově do akademického Ústavu pro jazyk český v Praze, ale externě působila dále na filozofické fakultě UK i na dalších vysokých školách. CSc. 1996 habilitována na filozofické fakultě v Praze pro český jazyk. Badatelsky je orientována na syntax mluvených projevů v současné češtině a na výběr jazykových prostředků ve vybraných komunikačních situacích. Vyšetřuje působení sociálně psychologických a pragmatických faktorů na výstavbu mluvených projevů.

L.: J. Zeman, *Češtinář* 12/3, 2001–2002, 75–77; J. Hoffmannová, *NR* 85, 2002, 46–49

Linguistica ONLINE. Added: January 1st, 2007.
http://www.phil.muni.cz/linguistica/art/vecerka/vec-medailonky.pdf
ISSN 1801-5336

[N]

NEBESKÁ, Iva (1943). Vystudovala češtinu a dějepis na filozofické fakultě UK v Praze. V letech 1968–1993 členka akademického Ústavu pro jazyk český v Praze. 1990 CSc. R. 1993 přešla na katedru českého jazyka (nyní ústav českého jazyka a teorie komunikace) filozofické fakulty pražské univerzity; tam 1996 docentka. Vyvíjí činnost vědecky organizační a mezinárodně kontaktní. Vědecky pracuje v oboru jazykovědné bohemistiky. Zpočátku jako pracovnice oddělení matematické lingvistiky spolupracovala na kvantitativních charakteristikách současné češtiny, zejména na úseku syntaxe; nověji v souladu se svým následným zařazením do oddělení současného českého jazyka a s přechodem na filozofickou fakultu zkoumá z hlediska kognitivně orientované psycholingvistiky aspekty řečové komunikace a účastní se programu „Čeština v komunikaci neslyšících“. Přispívá též k teorii jazykové kultury.

L.: J. Zeman, *Češtinář* 14, 2003–2004, 41–42; J. Šlédrová – I. Vaňková, *SaS* 64, 2003, 318–320

NEČASOVÁ viz **SVOBODOVÁ, Jana**

z **NEDOŽIER** viz **BENEDICTI NUDOZERINUS**

NEDVĚDOVÁ, Milada (1927–2001). Pocházela z česko-srbské rodiny; narozena v Bělehradě, absolvovala tam první ročníky gymnázia, středoškolská studia dokončila v Praze a tam na filozofické fakultě UK vystudovala slavistiku, její bohemistickou složku především u F. Ryšánka. PhDr. Po absolutoriu fakulty (1950) byla přijata do akademického Ústavu pro jazyk český v Praze; od samého počátku tam pracovala v oddělení pro dějiny češtiny a účastnila se přípravných prací k staročeskému slovníku i vydávání jeho prvních sešitů. Mimo vědecký úkol kolektivně publikovala samostatně „výklady slov“ a vydávala a komentovala staré české literární památky. Překládala ze srbocharvátštiny.

L.: Z. Tyl, *NŘ* 70, 1987, 266–268

NEJEDLÁ, Alena (1954). Jako aprobovaná bohemistka našla uplatnění v akademickém Ústavu pro jazyk český v Praze. Publikuje práce z bibliografie české lingvistiky.

NEJEDLÝ, Jan (1776–1834). Po studiu na piaristickém gymnáziu v Praze vystudoval (tehdy nástavbovou) filozofii a po ní na pražské univerzitě od r. 1795 práva; poslouchal přitom bohemistické přednášky F. M. Pelcla. R. 1800 zvolen za suplenta na univerzitní stolič českého jazyka a literatury za nemocného Pelcla, po jeho smrti se stal r. 1801 jeho nástupcem. 1803 JUDr., od r. 1809 paralelně s vysokoškolskou kariérou zemský advokát. Vědecky byl činný v oboru české gramatologie a gramatografie, v níž zastával ve vztahu spisovné jazykové a pravopisné normy a její kodifikace konzervativní stanovisko.

L.: A. Rybička: *Přední křisitelé národa českého I*, P. 1983, 88–116; J. Jakubec, in: *Literatura česká 19. století I*, 482–508; L. Kusáková, *NŘ* 68, 1985, 135–140

NEJEDLÝ, Petr (1953). Vystudoval češtinu a latinu na filozofické fakultě UK v Praze. 1980 PhDr. Od r. 1978 pracuje v akademickém Ústavu pro jazyk český v Praze. Od r. 1980 člen ústřední komise Olympiády v českém jazyce. Vědecky se věnuje české lixikologii a lexikografii, mj. též jako spoluautor a spoluredaktor Staročeského slovníku.

NEKULA, Marek (1965). Vystudoval bohemistiku a germanistiku na filozofické fakultě brněnské univerzity mj. u M. Čejky, A. Erharta, P. Karlíka, A. Lamprechta, D. Šlosara, R. Večerky. PhDr. 1994 promoval na berlínské univerzitě jako Dr. phil. 1988–89 člen akademického Ústavu pro jazyk český v Praze, 1989–94 katedry germanistiky na filozofické fakultě UK v Praze, poté ústavu českého jazyka na filozofické fakultě v Brně; tam 1997 habilitace. Od 1998 profesor na univerzitě v Řezně (Regensburg) pro obor bohemistiky a západní slavistiky. Činný jako překladatel, literární kritik a lingvista. V oboru jazykovědné bohemistiky se vědecky zabývá textovou lingvistikou, problémy gramaticko-lexikálními, česko-německými jazykovými vztahy a kontakty, lingvistickou metodologií a filozofií jazyka.

NEKVAPIL, Jiří (1953). Aprobovaný obecný lingvista působící na filozofické fakultě UK v Praze jako docent. Předmětem jeho vědeckého zájmu je sociolingvistika v rovině teoretické a metodologické i v aplikaci na situaci češtiny. Vyvíjí činnost vědecky organizační a redakční.

NĚMEC, Igor (1924–2005). Vystudoval češtinu a slovanskou filologii na filozofické fakultě UK mj. u B. Havránka, V. Šmilauera, indoeuropeistickou nástavbu u V. Machka v Brně. PhDr., DrSc. Celoživotně člen oddělení pro dějiny českého jazyka v akademickém Ústavu pro jazyk český v Praze, od 1967 jeho organizační vedoucí. Počátkem 80. let z politických důvodů předčasně penzionován. Po 1989 působil souběžně krátkou dobu též na filozofické fakultě pražské univerzity jako externí pracovník. Vyvíjel intenzivní činnost vědecky organizační a redakční; byl mj. členem lexikologicko-lexikografické komise při

Mezinárodním komitétu slavistů. Vědecky pracoval jako jazykovědný historik v slovanské komparatistice a zvláště bohemistice na úseku gramatiky, slovtvorby a lexikologie (i etymologie). Podstatným způsobem se podílel na vytvoření koncepce Staročeského slovníku a byl spoluautorem a spoluredaktorem těch sešitů, které dosud vyšly. Přispíval k rozvoji oboru nejen konkrétními výklady jazykového materiálu, ale také obecnějšími úvahami teoretickými a metodologickými, v nichž usiloval o nalezení principů pro systémovou analýzu slovní zásoby v duchu pražského strukturalismu. Autor četných prací popularizačních. Patřil k významným tvůrčím osobnostem historické bohemistiky a slavistiky v druhé polovině 20. a v prvních letech 21. století.

L.: J. Pečirková, *NŘ* 67, 1984, 104–107; E. Michálek, *LF* 107, 1984, 48–49; J. Vintr, *WslJb* 30, 1984, 115–128 (spolu s bibliografií); P. Nejedlý, *LF* 116, 1993, 173–182 (bibliografie); P. Nejedlý, *ČJL* 44, 1993–94, 179–181; A. Fiedlerová, *NŘ* 77, 1994, 113–115; M. Homolková, *SaS* 55, 1994, 236–239; táž, *SaS* 66, 2005, 77–78; *Verba et historia* (sborník Igoru Němcovi), P. 2005 (tam bibliografie z pera P. Nejedlého); M. Homolková, *Sl* 75, 2006, 113–116

NERAD, V. viz **ERTL**

NERADOVÁ, Běla (1931). Studovala ruštinu a češtinu na pedagogické fakultě v Plzni, poté na filozofické fakultě UK a na Vysoké škole ruského jazyka a literatury v Praze. PhDr. Učitelství na středních školách. Členka pedagogické fakulty v Hradci Králové. V jazykovědné rusistice orientována na fonetiku a výslovnost v konfrontaci s češtinou. Autorka a spoluautorka učebních textů.

L.: O. Richterek, *Opera Slavica* 16, 2006, 47–49

NEŠPOR, V. viz **ERTL**

NEZBEDA, Vilém (1912–2004). Zahájil svou vědeckou dráhu v oblasti jazykovědné bohemistiky teprve jako penzionovaný už odborný učitel r. 1973 na onomastickém pracovišti akademického Ústavu pro jazyk český v Praze. Do r. 1982, kdy odešel do důchodu definitivně, vedl v něm agendu soupisu pomístních jmen v Čechách. Autor dílčích ono-

mastických příspěvků; vyvíjel užitečnou vědecky organizační a redakční práci v oboru. L.: I. Lutterer, *AO* 46, 2005, 263–264

NEZBEDOVÁ viz **OLIVOVÁ**

NOHA, Miloš (1901–2000). Vystudoval slovanskou filologii na filozofických fakultách v Praze (u O. Hujera, M. Weingarta, J. Zubatého) a v Brně (u V. Vondráka, F. Trávníčka). 1921–1931 asistent slovanského semináře na filozofické fakultě MU v Brně. 1924 PhDr. Zabýval se srovnávací slovanskou jazykovědou a dějinami slavistiky. Po odchodu z fakulty r. 1931 se vědecky odmlčel. Vědeckou aktivitu obnovil teprve po druhé světové válce pracemi paleoslovenistickými a srbokroatistickými.

NOVÁK, Jan Václav (1853–1920). Vystudoval klasickou filologii na filozofické fakultě pražské univerzity. Zabýval se starou českou literaturou, o níž publikoval dílčí studie a její památky vydával; osvědčil se zejména jako komeniolog. Odtud okrajově i jeho zájmy jazykovědné o dějinách češtiny v starších vývojových obdobích.

L.: M. Hýsek, *NV* 3, 1919–20, s. 72; J. Hanuš, *AČA* 31–32, 1922, 86–95

NOVÁK, Karel (1862–1942). Vystudoval němčinu a češtinu na filozofické fakultě pražské univerzity mj. u J. Gebauera. Středoškolský profesor a zemský školní inspektor. Do bohemistiky zasahoval na úseku literatury a jazyka starého, ale i nového jako metodik a autor gramatik a učebnic češtiny pro obecné, měšťanské a střední školy a pro učitelské ústavy.

L.: (bez autora), *NV* 22, 1943, 104–105; F. Ryšánek, *LF* 70, 1946, 52–54

NOVÁK, Pavel (1932). Absolvent filologických oborů na filozofické fakultě UK v Praze, které studoval mj. u B. Havránka, K. Horálka, V. Skaličky, P. Trosta. PhDr. CSc., posléze docent obecné lingvistiky na pražské univerzitě. Vedle obecné jazykovědy, v níž mu byla ústřední tematikou „metalingvistika“ a v níž uplatňoval metodologické postupy matematické lingvistiky, zasahoval vědecky do albanistiky, ale zejména též do jazykovědné bohemistiky v širokém rozpětí jejích disciplín a vždy na teoretickém pozadí nebo s teoreticky lingvistickým vyústěním. Přispěl k řešení problémů z české syntaxe, stylistiky, sémantiky, jazykové kultury i pravopisu; zabýval se též principy jazykového vývoje.

L.: (Bibliografie), in: *Bibliografický soupis publikační činnosti členů slavistických kateder na filozofické fakultě Karlovy univerzity v Praze* (pro léta 1958–1962), P. 1963; (pro léta 1963–67), P. 1968; Z. Starý, *SaS* 53, 1992, 317–320; týž, *SaS* 63, 2002, 153–155

NOVÁKOVÁ, roz. ŠLAJSOVÁ, Marie (1936). Vystudovala češtinu a ruštinu na filozofické fakultě UK v Praze mj. u V. Šmilauera. Po absolutoriu pracovala v knihovně Peda-

gogické fakulty v Plzni. 1968 PhDr. a nástup do akademického Ústavu pro jazyk český v Praze jako pracovnice bibliografického kolektivu, posléze jeho vedoucí. Vědecká tajemnice Onomastické komise AV ČR. Vědecky pracuje na úseku bibliografie české lingvistiky a v oboru české onomastiky.

L.: D. Moldanová – I. Lutterer, *AO* 37, 1996, 186–189

NOVOTNÁ viz BACHMANNOVÁ

NOVOTNÝ, František (1768–1826). Vystudoval v Praze filozofii a teologii. Stýkal se mj. s Dobrovským a Pelclem. Vysvěcen na kněze. Od 1797 v duchovní správě. Do jazykovědné bohemistiky zasáhl jako autor normativně pojaté gramatické příručky češtiny navazující na Dobrovského.

NOVOTNÝ, Jiří (1921). Vystudoval po zavření vysokých škol za války až po osvobození češtinu a francouzštinu na filozofické fakultě v Praze. Po absolutoriu fakulty (1949) učitelství na středních školách. 1951 PhDr. V r. 1956 přijat na Pedagogickou fakultu v Ústí n. L. Tam 1965 CSc., 1966 habilitace, 1981 DrSc. a profesura pro obor českého jazyka. V centru jeho vědeckého zájmu byla syntax nové češtiny; v jejím výzkumu patřil k průkopníkům valenční teorie. Věnoval též odbornou pozornost otázkám jazykové kultury. Autor vysokoškolských učebních textů, spoluautor učebnic češtiny pro gymnázia.

L.: F. Daneš, *NŘ* 74, 1991, 246–248

NUDOŽERSKÝ viz BENEDICTI NUDOŽERINUS

NÝDRLOVÁ viz BURÁŇOVÁ

[O]

OBERPFALCER (po r. 1945 **JÍLEK**), František (1890–1973). Bohemistiku vystudoval na filozofické fakultě UK v Praze. Od r. 1928 působil učitelsky na středních školách. R. 1935 se na UK v Praze habilitoval pro obor český jazyk, profesorem byl jmenován r. 1946 (s platností od r. 1941). Vědecky pracoval hlavně na poli sémantiky, české diachronní gramatologie a osvědčil se jako znalec českého jazyka lidového a argotů v aspektu synchronním i diachronním. Věnoval se též popularizaci jazykovědy a otázkám kultury a noremní správnosti češtiny. Autor vysokoškolských učebních textů a příručky obecné lingvistiky.

L.: (Red.), *NŘ* 43, 1960, 232–233; P. Novák, *AUC-SlPr* 3, 1961, s. 293; E. Dvořák, *NŘ* 56, 1973, s. 106; A. Kamiš, *JazA* 10, 1973, 97–98; E. Dvořák, *Sl* 43, 1974, 111–112; D. Blünelová, *Výběr z prací členů Historického klubu při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích* 27/1–2, 1990–91, 209–215; V. Styblík, *ČJL* 41/1–2, 1990–91, 68–70; vst (= V. Styblík), *ČJL* 50, 1999–2000, s. 144

OHNESORG, Karel (1906–1976). Vystudoval na filozofické fakultě UK v Praze románkou a klasickou filologii, pedagogiku a estetiku. 1928 PhDr., 1958 DrSc. Po absolutoriu fakulty učitelství na středních školách., 1933–36 mimořádný posluchač fonetiky na filozofické fakultě v Praze u J. Chlumského a B. Hály a asistent ve fonetické laboratoři, 1945–51 ve fonetickém ústavu UK, po habilitaci (1950) jako docent. 1955 přešel na filozofickou fakultu brněnské univerzity, na ní byl 1957–71 profesorem oboru (1959–62 též vedoucí katedry romanistiky a fonetiky). Externě byl pověřován přednáškami v Brně na JAMU a v Olomouci na filozofické fakultě. Jádrem jeho vědeckého díla byly práce z fonetiky obecné i speciální, zpracovávané experimentální metodou. Jeho zájem se postupně koncentroval na výzkum dětské řeči. Jeho studie se zčásti opíraly též o materiál český, respektive i další slovanský.

L.: L. Bartoš, *SPFFBU A* 14, 1966, 7–9; J. Pačesová, *ibid.*, 9–12 (bibliografie); J. Pačesová, *SPFFBU A* 24, 1976, 7–10 (s bibliografií); M. Romportl, *AUC-Phonetica Pragensia* 5, 1976, 173–174; J. Liška, *Logoped. zborník* 6, (Košice) 1978

OLIVA, Karel st. (1927–2005). Absolvent bohemistiky a polonistiky na filozofické fakultě UK v Praze. Od r. 1951 působil na filozofické fakultě UP v Olomouci, v r. 1955 přešel do akademického Slovanského ústavu v Praze a pracoval v něm na úseku jazykovědné polonistiky. Jeho velké lexikografické dílo z oboru, po dřívějších už pomůckách ke studiu polštiny založených na polsko-českém porovnávání, vyšlo však až v letech 1994–95, když od 1970 do 1984 mu práce na něm nebyla z politických důvodů umožněna. Působil pak v onomastickém oddělení akademického Ústavu pro jazyk český v Praze a podílel se významně na českém výzkumu onomastickém. Spolu s M. Čechovou založil a organizoval celostátní češtinářskou soutěž pro žáky základních a středních škol (1972 „O češtině trochu jinak“, později „Olympiáda českého jazyka“).

L.: P. Nejedlý, *ČJL* 37, 1986–87, 234–236; I. Lutterer, *AO* 37, 1996, 176–178 (s bibliografií); P. Nejedlý, *ČJL* 47, 1996–97, 135–136; K. Komárek, *AO* 46, 2005, 266–268 (a na str. 268–270 bibliografie z pera A. Nejedlé – J. Papcunové); Z. Hauptová, *Sl* 75, 2006, 117–118

OLIVA, Karel ml. (1958). Vystudoval na matematicko-fyzikální fakultě v Praze teoretickou kybernetiku a matematickou informatiku. Tam v letech 1983–1988 interní aspirant. RNDr., Dr. (=Ph.D.). Působil na zahraničních vědeckých ústavech v Bulharsku, Spolkové republice Německo a v Rakousku. Doc. Od r. 2003 ředitel akademického Ústavu pro jazyk český v Praze. Vyvíjí intenzivní činnost vědecky organizační. Vědecky je orientován k výzkumu současného českého jazyka v rámci jazykovědně teoretických koncepcí jazykovědy kybernetické a matematické. V souvislosti se svou funkcí věnuje pozornost též otázkám kodifikace normy spisovné češtiny.

OLIVERIUS, Zdeněk (1927–1978). 1946–1950 studoval na filozofické fakultě UK v Praze angličtinu, filozofii a psychologii, 1954–1957 dálkově ruštinu a češtinu na Vysoké škole ruského jazyka a literatury v Praze. Od r. 1956 byl zaměstnán na katedře rusistiky Pedagogického institutu v Ústí n. L., od 1961 na pedagogické fakultě UK v Praze. 1966 CSc., 1968 habilitace pro současný ruský jazyk. V letech 1967–1972 profesor na univerzitě v Melbourne. 1979 DrSc. Vyvíjel rozsáhlou činnost vědecky organizační. V rusko-českém porovnávacím aspektu bádával zejména na úseku fonetiky a fonologie, morfonologie, morfematiky a slovotvorby. Jeho vědecké dílo znamenalo na jedné straně přínos k lingvistice teoretické, na druhé straně i k problematice lingvodidaktické. Je autorem řady učebních textů.

L.: Z. Frolíková – Z. Menhardt, *CJŠ* 22/8, 1978–79, s. 375; R. Zimek, *ČRus* 24, 1979, 45–47; M. Kubík, *Sl* 49, 1980, 189–190; J. Petr, *tamt.*, 191–192; J. M. Clarke – J. Marvan

– S. B. Vladiv (ed.): *In memoriam Zdeněk F. Oliverius*, München 1985; R. Zimek, *Sl* 55, 1986, 424–425

OLIVOVÁ, roz. NEZBEDOVÁ, Libuše (1938). Absolventka pražské filozofické fakulty, žákyně mj. V. Šmilauera. Po kratší učitelské praxi gymnazijní přijata do onomastického pracoviště akademického Slovanského ústavu v Praze (to pak 1964 převedeno do Ústavu jazyků a literatur a 1969 do Ústavu pro jazyk český). PhDr., CSc. Badatelsky pracuje v oboru české onomastiky, zvláště na úseku anoikonymie. Vyvíjí též činnost vědecky organizační; členka předsednictva Onomastické komise AV ČR, názvoslovné komise při Českém ústavu geodetickém a kartografickém a subkomise pro slovanskou terminologii při Mezinárodním komitétu slavistů. Autorka i příspěvků popularizačních.
L.: I. Lutterer, *AO* 39, 1998, 192–196 (s bibliografií); J. Matúšová, *NŘ* 81, 1998, 262–264

OMELKOVÁ, roz. JÍLKOVÁ, Milada (1929). Vystudovala češtinu a francouzštinu na filozofické fakultě brněnské univerzity. Učitelství na českých školách. Posléze členka dialektologického oddělení akademického Ústavu pro jazyk český. Dialektoložka, spoluautorka prvních dvou dílů týmového atlasu českých nářečí.

ONDRÁŠKOVÁ, Karla (1945). Absolventka bohemistiky, rusistiky a polonistiky na filozofické fakultě brněnské univerzity. Učitelství na základních školách. Od 1974 členka katedry českého jazyka na pedagogické fakultě brněnské univerzity. PhDr., 1993 habilitována pro obor současný český jazyk a didaktika vyučování českému jazyku. Soudní tlumočnice z ruštiny a polštiny. Vědecky se věnuje svému habilitačnímu oboru a porovnávacím studiím češtiny s ruštinou a polštinou.

OPATRŇ, Matěj (1860–1901). Na filozofické fakultě pražské univerzity nadějný žák Gebauerův. Středoškolský profesor. Tematicky i metodologicky působil v jazykovědné bohemistice ve stopách svého vysokoškolského učitele příspěvky k staročeské mluvnici a hláskosloví.

OPTÁT, Beneš (zemřel 1559). Rodák z Telče. Novoutrakvistický kněz. Od r. 1530 učitel v Náměšti nad Oslavou. Překladatel a autor náboženských spisů. Spolu s Petrem Gzelem překladatel Nového zákona do češtiny podle tehdy moderní edice řeckého textu s jeho synoptickým latinským zněním a poznámkami od Erasma Rotterdamského. Do jazykovědné bohemistiky zasáhl podstatně jako spoluautor nejstarší české mluvnice z r. 1533 zvané podle místa vydání „Náměšťská“.
L.: F. Hrejsa, *ČMM* 41–42, 1947–48, 284–297

OSOLSOBĚ, roz. HALASOVÁ, Klára (1964). Vystudovala češtinu a němčinu na filozofické fakultě brněnské univerzity. Po absolutoriu studijní pobyt na katedře českého jazyka (pozdějšího ústavu českého jazyka) na fakultě, od 1989 její interní členka. 1987 PhDr., 1996 Dr. (= Ph.D.). Vědecky pracuje v oboru jazykovědné bohemistiky, zejména na úseku morfologie a uměleckého překladu, jako korpusová a computerová lingvistka.

OŠKEROVÁ viz **HANZÍKOVÁ**

OUŘEDNÍK, Patrik (1957). Před emigrací do Francie r. 1985 studoval herectví a divadelní režii. Živí se jako publicista a překladatel z francouzštiny do češtiny a z češtiny do francouzštiny, jako básník a prozaik. Krátkodobě přednášel na univerzitách v Toulouse a v Rennes. V oboru jazykovědné bohemistiky je autorem neakademicky pojatých svěžích a bystrých prací o českých sociolektech, o české stylistice. Nekonvenční lexikograf českého jazyka.

[P]

PÁCLOVÁ, Ilona (1933–1988). Vystudovala klasickou filologii na filozofické fakultě UK v Praze mj. u B. Ryby. Členka akademického pracoviště Slovníku jazyka staroslověnského už od studentských let jako externistka, poté jako odborná pracovnice. Spoluautorka objemného týmového lexikografického paleoslovenistického díla, badatelka o vztahu stsl. překladů k řeckým a latinským originálům. Přispěla též ke kodifikaci pravopisu, hláskosloví a morfologie antických jmen ve spisovné češtině.
L.: Z. Hauptová, *Sl* 58, 1989, 447–448

PACNEROVÁ, Ludmila (1925). Vystudovala češtinu a latinu na filozofické fakultě v Brně mj. u J. Kurze. Po učitelství na středních školách našla místo v brněnské pobočce Slovanského ústavu a v ÚJČ ČSAV (nyní AV ČR). Externě působila na filozofické a pedagogické fakultě brněnské univerzity. Pracuje v oboru paleoslovenistiky jako lexikografka, autorka statí o mluvnické stavbě staroslověnštiny a o problematice hlaholské paleografie. Jako přední a v současné době vlastně jediná naše specialista v oboru českého hlaholismu publikovala objevné práce i o staročeských textech psaných tímto písmem.

L.: V. Kyas, *LF* 108, 1985, 237–238; Ž. Šarapatková, *SPFFBU A* 43, 1995, s. 140; B. Vykypěl, *SPFFBU A* 48, 2000, 185–187 (bibliografie); *Cyrillo Methodiana 2005 ad honorem Zdeňka Ribarova et Ludmila Pacnerová* (= *Sl* 74, 2005, seš. 2–4)

PAČESOVÁ, roz. HOLKOVÁ, Jaroslava (1928–1992) Vystudovala na filozofické fakultě brněnské univerzity angličtinu a italštinu a nástavbově fonetiku mj. u J. Vachka, E. Šrámk. Trvale ve svazku fakulty v ústavu romanistiky a fonetiky, posléze i jako jeho vedoucí. 1961 CSc., 1966 doc., 1978 DrSc., 1979 profesorka obecné jazykovědy. Proděkanka filozofické fakulty. Vědeckou práci zahájila fonetickou studií z české dialektologie a fonetickou komparací češtiny, bulharštiny a makedonštiny. Postupně se orientovala na českou pedolinguistiku. Autorka četných vysokoškolských učebních textů.

L.: Z. Wotkeová, *SPFFBU A* 36, 1988, 17–19 (na str. 20–24 bibliografie)

PALA, Karel (1939). Absolvent Vysoké školy ruského jazyka a literatury v Praze. 1962–64 postgraduální kurs matematické lingvistiky, logiky a informatiky na UK v Praze u P. Sgalla. Od 1964 člen filozofické fakulty na brněnské univerzitě. 1967 PhDr., 1973 CSc. 1993 docentura pro obor český jazyk a matematická a počítačová lingvistika. Od 1995 člen fakulty informatiky na MU v Brně. 1972–73 a 1993–95 lektor češtiny na londýnské univerzitě. Předmětem jeho vědeckého zájmu je syntax a sémantika s použitím metod algebraické lingvistiky a počítačů. Spoluautor lexikografického díla sestaveného s pomocí českého jazykového korpusu.

PALACKÝ, František (1798–1876). Pocházel z moravské českobratrské rodiny. Středoskolské vzdělání završené tříletým kursem teologicko-filozofickým získal na Slovensku. Tam též od r. 1819 působil jako vychovatel. R. 1823 přišel do Prahy. Uplatnil se zprvu jako genealog některých šlechtických rodin, posléze od r. 1827 jako pokračovatel Pubiškova spisu o dějinách Čech (jako historiograf Království českého byl oficiálně ustanoven r. 1838). Stal se nadlouhou ústřední postavou českého života kulturního i politického. Vědecky určující byla pro něj rozsáhlá činnost historiografická završená monumentálním syntetickým dílem. Nezanedbatelný byl

též jeho přínos do jazykovědné bohemistiky. Patřil ke druhé, tzv. jungmannovské obrozené generaci a účastnil se jejího odborného úsilí o zformování spisovné češtiny jako kulturního jazyka „klasického“, tradicionalisticky zachovávajícího gramatickou stavbu období veleslavinského, ale otevřeného pro vývojový pohyb v slovní zásobě. Zasahoval i do sporů o reformy pravopisné. Přispíval též k poznání vývoje spisovné češtiny a podával výklady slov. V souvislosti se zájmy historiografickými publikoval cenné materiálové studie onomastické. Jeho dílčí filologické práce jsou nověji zpřístupněny ve 4. svazku *Díla Fr. Palackého* (obsahuje právě *Stati literárněhistorické, jazykovědné a estetické*), který uspořádal a r. 1941 vydal J. Charvát.

L. (vztahující se k Palackého pracím o jazyku): F. Bílý, in: *Památník na oslavu stých narozenin F. Palackého*, P. 1898, 689–712; J. Bělič, in: *Tři studie o Palackém*, Ol. 1949, 166–237; A. Gregor, *Sl* 20, 1950–51, 404–408; E. Michálek, *SaS* 37, 1976, 38–41

PALKOSKOVÁ, roz. BÖHMOVÁ, Olga (1962). Vystudovala na filozofické fakultě brněnské univerzity dějepis a češtinu mj. u D. Šlosara. PhDr. Poté členka katedry českého jazyka na pedagogické fakultě UK v Praze. Vědecky pracuje v oboru staré češtiny a historické mluvnice české.

PALKOVÁ, roz. MORÁVKOVÁ, Zdenka (1938). Vystudovala na filozofické fakultě UK v Praze bohemistiku germanistiku, nástavbově fonetiku a obecnou lingvistiku. 1967 PhDr., 1971 CSc. Po absolutoriu své základní studijní kombinace (1961) zůstala ve svazku filozofické fakulty, v letech 1987–1994 jako docentka pro fonetiku, od r. 1995 jako profesorka oboru. V letech 1991–94 proděkanka filozofické fakulty. Vytvořila rozsáhlou vědeckou organizační činnost a pěstuje mezinárodní vědecké kontakty. Badatelsky je činná v oboru obecné a české fonetiky a fonologie. Autorka většího množství odborných studií i učebních textů. Spolupracuje s pražskými divadly výzkumně a poradensky v oblasti jevištní řeči.

PALLASOVÁ, Eva (1955). Vystudovala češtinu a latinu na filozofické fakultě univerzity v Brně mj. u R. Večerky, A. Bartoňky. Po absolutoriu zůstala ve svazku fakulty. 1980 PhDr., 1988 CSc. Docentka (habilitovaná v Olomouci). Od 1906 na filozofické fakultě UK v Praze. Vědecky se věnuje paleoslovenistice, zejména syntaxi a problematice písma, a dějinám slovanské filologie.

PANEVOVÁ, roz. HROMÁDKOVÁ, Jarmila (1938). Vystudovala na filozofické fakultě UK v Praze bohemistiku a rusistiku. Od absolutoria (1961) pracovala ve skupině matematické lingvistiky nejprve v Laboratoři algebraické lingvistiky na filozofické fakultě pražské univerzity, pak na různých pracovištích matematicko-fyzikální fakulty UK v Praze. PhDr., DrSc. R. 1992 se habilitovala pro obor jazykovědné slavistiky na filozofické fakultě pražské univerzity. R. 1995 jmenována profesorkou s působením v Ústavu formální a aplikované lingvistiky na matematicko-fyzikální fakultě UK v Praze a externě na filozofické fakultě. Čelná představitelka (spolu s E. Hajičovou a P. Sgallem) vlivné koncepce obecné syntaxe, tzv. funkčního generativního popisu (FGP), s aplikací na češtinu. Základem FGP je složka generativní, která má generovat tektogramatické reprezentace vět pro sémanticko-pragmatickou interpretaci založenou na intenzionální logice.

PAŇKEVYČ, Ivan Artemovyč (1887–1958). Vyšel z Lvovské a vídeňské univerzity (na ní studoval mj. u V. Vondráka, M. Rešetara, K. Jirečka). 1912 PhDr. Za První republiky středoškolský profesor v Užhorodě až do své habilitace pro ukrajinský jazyk a literaturu na UK v Praze (1938). Vedle zájmů literárněvědných se soustřeďoval na jazykovou problematiku Podkarpatské Rusi v pracích zaměřených historického i v popisech nářečních a v činnosti vědeckoorganizační a popularizační. Spoluautor školních učebnic rušínštiny.

L.: J. Kurz, *ČRus* 3, 1958, 38–44; V. Vážný, *ČRus* 3, 1958, 172–180; M. Neverlý, *JazČ* 1–2, 1958, 163–165; M. Dolnýcká – R. Šišková, *Sl* 61, 1992, 255–264

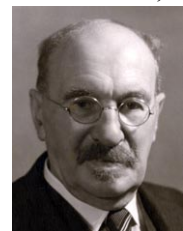
PAROLKOVÁ, roz. OKTÁBCOVÁ, Olga (1930). Absolventka rusistiky a bohemistiky na filozofické fakultě UK v Praze. PhDr., CSc. Posléze ředitelka a majitelka pražského nakladatelství Bohemika. Vědecky byla činná hlavně v oboru rusko-české porovnávací jazykovědy, mj. i jako spoluautorka objemnějších učebních a praktických příruček a kompendií. Těž spoluautorka učebnice češtiny pro cizince.

PASÁČKOVÁ, Eva (1947). Jako aprobovaná bohemistka členka katedry českého jazyka a literatury na pedagogické fakultě Západočeské univerzity v Plzni. PhDr., CSc. Vědecky je orientována na starou češtinu, zejména její slovní zásobu.

PASTRNEK, František (1853–1940). Absolvent vídeňské univerzity (žák Miklošičův a Jagicův), kde 1886 získal titul PhDr. a 1888 se habilitoval. Na UK do Prahy byl povolán r. 1895 jako mimořádný profesor, 1902–1926 řádný profesor slovanské filologie. Po Gebauerově smrti ředitel slovanského semináře. Člen ČSAV a KČSN, dopisující člen Akademií v Leningradě a v Sofii, řádný člen Ševčenkova Náukového Tovaryštva ve Lvově. Vědecky pracoval převážně v oboru paleoslovenistiky tradičně filologickými a materiálově spolehlivými metodami, ale jako první u nás přijal i tehdy právě v evropské jazykovědě vznikající metodu jazykového zeměpisu a snažil se ji uplatnit při výzkumu slovenských nářečí. Po I. světové válce se publikačně takřka odmlčel, byl však stále činný vědecky organizačně, mj. od r. 1923 až do své smrti jako předseda třídy pro jazykozpyt a literární dějepis České akademie věd a umění.

L.: E. Smetánka, *LF* 40, 1913, s. 398; M. Weingart, *ČMF* 3, 1913, 431–440 (bibliografie); též in: *Slovanský sborník statí věnovaný F. Pastrnkovi*, P. 1923, III–XXIX; J. Kurz, *SPř* 25, 1933, 265–266; M. Weingart, *PrR* 3, 1933, 385–386; též, *ČMF* 20, 1933–34, 1–15 (s

dodatky k bibliografii); B. Havránek, *SlavR* 12, 1940, 136–138; O. Hujer, *LF* 67, 1940, 92–95; V. Šmilauer, *ČČH* 46, 1940, 175–176; F. Trávníček, *NVal* 6, 1940, 129–133; K. Hora, *Bálg. misál*, Sofija 1940; J. Kurz, *NV* 21, 1942, 47–49; týž, *ČMF* 28, 1942, 1–28; týž, *RSÚ* 12, 1947, 80–87; E. Tvrdoň, *SIR* 44, 1979, 143–148; K. Palkovič, *Vlastivedný časopis* 35, 1986, 42–43; J. Podánil, *SápEz* 15/3, 1990, 58–64; M. Čejka, *ibid.*, 109–111; Z. Hauptová, in: *Slavica Pragensia ad tempora nostra*, P. 1998, 15–19

PASTYŘÍK, Svatopluk (1944). 1961–66 vystudoval na filozofické fakultě UP v Olomouci češtinu a ruštinu mj. u F. Kopečného, M. Komárka, A. Isačenka, O. Králíka. Po absolutoriu působil učitelsky na středních školách. Od r. 1979 člen pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové. 1981 PhDr., 2000 Ph.D., 2002 habilitace. Vědecky pracuje zejména v oboru českého jazyka a jeho stylistiky, dále slovanské jazykové komparistiky (zejména polsko-české). Nověji též přispívá k české onomastice..
L.: V. Koblížek, *Češtinář* 4/4, 1993–94, 105–107 (na str. 108–111 též bibliografie); J. Zeman, *Češtinář* 14, 2003–2004, 67–70 (na str. 71–80 bibliografie); J. Bartůňková a V. Koblížek, *AO* 45, 2004, 227–228 (na str. 229–231 bibliografie)

PÁTA, Josef (1886–1942). Vystudoval v letech 1904–1908 češtinu a němčinu a slovanskou filologii na filozofické fakultě pražské univerzity mj. u F. Pastrnka, J. Polívky. 1909 PhDr. Poté středoškolský profesor, od r. 1917 lektor bulharštiny na Českém vysokém učeném technickém v Praze; odtud 1920 lektorát přenesen na filozofickou fakultu UK a tam jej Páta vedl do r. 1934. 1922 se habilitoval pro lužickosrbský jazyk a literaturu, 1926 mimořádný a 1933 řádný profesor oboru. 1939 Dr. h. c. na sofijské univerzitě. 1942 byl nacisty popraven. Vědecky pracoval v oboru filologické bulharistiky, i historicky (a zejména přínosně o tzv. „středobulharském“ období). Později se jeho pracovní úsilí soustředilo na lužicko-srbský jazyk, literaturu, kulturu a dějiny, částečně i popularizačně; z praktických důvodů uplatňoval jazykově porovnávací hledisko lužickosrbsky české.
L.: *Sb. J. Pátovi*, P. 1936; J. Měrcínk, in: J. Páta, *Lužické stati*, P. 1937, 347–370; A. Pražák, in: J. Páta, *Lužice*, P. 1946, 1–23; J. Petr, *SPř* 42, 1956, s. 240; J. V. Bečka, *ČJL* 17, 1966–67, s. 38; J. Vopařil, *Hlas revoluce* 32/17, 1978, s. 6; J. Petr, *SápEz* 11/3, 1986, 110–113; J. Petr – M. Tylová: *Josef Páta. Bibliografický soupis publikovaných prací s přehledem jeho činnosti*, P. 1990; V. Kříž, *Česko-lužický věstník* 12, 2002, 51–52; I. Dorovský a kol. (ed.): *Slavista Josef Páta*, Brno-Boskovice 2003

PATERA, Adolf (1836–1912). 1857–61 vystudoval na filozofické fakultě pražské univerzity slovanskou filologii. Po absolutoriu fakulty nastoupil do knihovny Muzea Království Českého v Praze a působil v ní do svého penzionování 1904. Ve vědecké práci se soustředil na soupisy českých rukopisů, na vydávání staročeských památek a vědecké korespondence. Jeho zásluhy v oboru byly oceněny doktorátem kyjevské univerzity (1884), řádným členstvím České akademie a mimořádným členstvím Královské české společnosti nauk, řádným členství Carské společnosti přátel starožitností při moskevské univerzitě, dopisujícím členstvím

Akademie věd v Petrohradě; byl mu udělen rytířský řád císaře Františka Josefa, císařský ruský rytířský řád sv. Anny a císařský ruský komturský řád sv. Stanislava.

L.: F. Pastrnek, *AslPh* 34, 1913, 632–634; týž, *AČA* 24, 1914, 111–118; F. Trávníček, *ČMF* 3, 1913, 86–87; M. Hýsek, *LF* 40, 1913, 79–80; týž, *ČČM* 87, 1913, s. 209; F. V. Vykoukal, *Osv* 43, 1913, 233–234

PEČÍRKOVÁ, roz. ČECHUROVÁ, Jaroslava (1941). Vystudovala češtinu a latinu na filozofické fakultě UK v Praze. Postupně PhDr. a CSc. Členka oddělení pro vývoj jazyka v akademickém Ústavu pro jazyk český v Praze. Vědecky pracuje o historii češtiny, zejména na úseku lexikologie a lexikografie (mj. též jako spoluautorka týmového staročeského slovníku). Editorka a spředitorka staročeských literárních památek, badatelka o české bibli a dějinách jejího překladu.

PECHUŠKA, František (1882–1939). Absolvoval studium teologie u A. Vašici. Autor příležitostných příspěvků o staroslověnském jazyce a písemnictví.

L.: J. Kurz, *NV* 22, 1943, s. 34

PELANTOVÁ viz **KVAPILOVÁ-BRABCOVÁ**

PELCL, František Martin (1743–1801). Po gymnazijním studiu v Rychnově n. Kněžnou a v Hradci Králové studoval v Praze nástavbovou filozofii a začal studovat bohosloví, přešel na práva, ale nedokončil ani je. Poté studoval ve Vídni historii, jazykovědu a estetiku. V letech 1761–69 vychovatel v rodině hraběte Šterberka a pak hraběte Nostice na Malé Straně, kde se stýkal s Dobrovským. Spoluzakladatel Soukromé společnosti české (1774), která byla r. 1790 změněna na Královskou českou společnost nauk. Když nepřijal nabídku profesury na stoličce češtiny ve Vídeňském Novém Městě (1773) ani historie na univerzitě v Erfurtu (1779), stal se posléze prvním profesorem češtiny na univerzitě pražské (1793). Vědecky se věnoval historiografii, do jazykovědné bohemistiky zasahoval na úseku grammatografie, jako editor starých památek a apologeta českého jazyka.

L.: J. L. Ziegler, *Dobroslav III/1*, 1822, 87–99; J. Vycpálek, in: *Výroční zpráva vyš. gym. v Rychnově n. Kněžnou 1893*; J. Hanuš: *F. M. Pelcl, český historik a buditel*, P. 1914 (=

Rozpravy ČA, tř. III, č. 38); O. Fischer, *ČČM* 108, 1934, 185–196; F. M. Pelcl: *Paměti*, P. 1956; J. Bělič, *AUC-SlPr* 21, 1978, 115–131; J. Johanides: *František Martin Pelcl*, P. 1981; týž: *František Martin Pelcl (1734–1801). Život a dílo. Soupis základních pramenů a literatury*, Rychnov n. Kněžnou 1981; V. Petráčková, *NŘ* 67, 1984, 252–257; *František Martin Pelcl. První profesor české řeči a literatury na pražské univerzitě*, P. 1993; *František Martin Pelcl. Sborník příspěvků z odborného semináře*, Rychnov n. Kněžnou, I. (1994), 2. (1995); M. Komárek, *SaS* 56, 1995, 34–38; S. M. Newerkla, in: G. Zand – J. Holý (ed.), *Tschechisches Barock. Sprache, Literatur, Kultur – České baroko. Jazyk, literatura, kultura*, Frankfurt – Wien 1999, 49–67

PELEŠKOVÁ, Hana (1952). Vystudovala na filozofické fakultě UK v Praze češtinu a němčinu. 1975–79 zaměstnána ve fonetické laboratoři akademického Ústavu pro jazyk český v Praze, potom střídavě na středních školách a na vysokoškolských katedrách jazyků jako lektorka. Do jazykovědné bohemistiky zasahuje příspěvky k české fonetice a lexikologii; účast na týmových dílech německo-české lexikografie.

PELIKÁN, Josef Vladimír (1808–1876). Vystudoval v Praze práva. Působil jako správní úředník na různých místech státu. K jazykovědné bohemistice přispíval v oboru onomastiky a při tvorbě české právní terminologie.

PELIKÁN, Jan (1855–1928). Vystudoval na pražské filozofické fakultě bohemistiku mj. u J. Gebauera. Působil jako středoškolský profesor. Publikoval práce ze staročeské filologie spojující zájem o literaturu i jazyk; tomu věnoval práce hláskoslovné, mluvnické a lexikologické i etymologické.

L.: O. Hujer, *LF* 56, 1929, 56–57; F. Trávníček, *NV* 10, 1928–29, s. 247

PEŇÁZ, Petr (1959). Vystudoval na filozofické fakultě brněnské univerzity češtinu a klasickou filologii mj. u M. Grepla, J. Chloupek, A. Lamprechta, R. Večerky, A. Bartoňka. Působil v brněnských pobočkách akademických ústavů, na katedrách filozofické fakulty, nyní na fakultě informatiky. Vědecké zájmy značně šíře, vedle klasické filologie slovanská etymologie a jazykovědná bohemistika, i synchronní.

PERWOLF, Josef (1841–1892). Po absolutoriu píseckého gymnázia studoval na filozofické fakultě pražské univerzity. Asistent a poté archivář Muzea Království českého. Od r. 1871 působil na varšavské univerzitě v oboru slovanských starožitností a charakteristiky „slovanských nářečí“ zprvu jako docent, po získání titulů magistra a doktora slovanské filologie jako řádný profesor. Spolupracovník naučných slovníků českého a polského. Středem jeho odborných zájmů byly slovanské dějiny a panslavisticky pojmávaná idea slovanské vzájemnosti, na úseku filologie byl propagátorem slovanské pasigrafie.

L.: L. Dvořák: *Josef Perwolf*, P. 1972

PEŠINA Z ČECHORODU, Jan Tomáš (1629–1680). Po jezuitském gymnáziu v Hradci Králové absolvoval filozofii a teologii na jezuitském Pražském konviktu jako Mistr svobodných umění a bakalář teologie. Po vysvěcení na kněze působil v duchovní správě. Posléze kanovník u sv. Víta v Praze a děkan kapituly, 1675 jmenován titulárním biskupem smederevským. Autor vlastivědných děl, v nichž je shromážděn pro jazykovědnou bohemistiku též nezanedbatelný materiál českých propriet. Apologeta češtiny.

L.: V. V. Zelený, *ČČM* 58, 1884, 3n., 250n., 471n.; 59, 1885, 90n., 226n.; 60, 1886, 102n., 331n., 554n.; J. Kolár, *ČJL* 30, 1979–80, 459–460

PETÍRA, Stanislav (1900–1962). Vystudoval češtinu a francouzštinu na filozofické fakultě UK v Praze. 1925 PhDr., 1925–45 tamtéž asistent Slovanského semináře, poté přešel do Státního ústavu pro lidovou píseň a odtud do Slovanského ústavu, kde působil jako vedoucí jeho bibliografického oddělení. Vykonával rozsáhlou činnost vědecky organizační a pomocnou, redakční, bibliografickou apod. Vědecky se věnoval staré češtině po stránce jazykovědné i literárněvědné i jako editor stč. památek.

L.: J. Kurz, *Sl* 31, 1962, s. 499

PETKEVIČ, Vladimír (1954). Vystudoval matematickou informatiku a teoretickou kybernetiku na matematicko-fyzikální fakultě UK v Praze. 1985 RNDr., 1992 CSc. Působil zprvu ve výzkumném ústavu matematických strojů, od 1993 v ústavu teoretické a počítačové lingvistiky na filozofické fakultě pražské univerzity, od 1994 jako jeho ředitel. 1996 habilitace pro obor matematická lingvistika. Vědecky se zabývá automatickou syntaktickou analýzou češtiny, počítačovou lexikografií a korpusovou lingvistikou.

PETR, Jan 1931–1989). Vystudoval v Praze polonistiku a sorabistiku mj. u K. Horálka, B.

Havránka, v Polsku mj. u W. Taszyckého, J. Kuryłowicze; tam získal i magisterský titul. PhDr., CSc., koncem sedmdesátých let DrSc., profesor filozofické fakulty UK v Praze, člen korespondent ČSAV. Od 1978 vedoucí akademického Ústavu pro jazyk český v Praze. Vyvíjel mimořádnou vědecky organizační činnost, spojoval filologický talent s velikou pílí a pracovitostí. Usiloval o zavedení marxistické metodologie do jazykovědy, v některých publikacích vyhovoval dobové politicko-ideologické poptávce. Zanechal po sobě rozsáhlé vědecké dílo věnované

poznání lužické srbštiny, polštiny, bulharštiny, staroslověnštiny, ale i slovanské komparistiky generální, jejíž výzkum zasazoval do spolehlivých znalostí baltistických.

L.: V. Petráčková, *NŘ* 64, 1981, 143–144; Z. Boháč, *Rozhled* 31, 1981, 429–430; Z. Tyl – M. Tylová: *Univ. prof. PhDr. Jan Petr, DrSc. Bibliografický soupis publikovaných prací za léta 1954–1981*, P. 1981; H. Gládova-Gůlová, *Sl* 59, 1990, 102–103 S. Ivančev, *SápEz* 15/2, 1990, 115–116; (Red.), *NŘ* 73, 1990, 102–103; N. Savický, *JazA* 27, 1990, s. 104; R. Šrámek, *OZ* 31, 1990, s. 184

PETRÍK, Stanislav (1909–1937). Vystudoval na filozofické fakultě UK v Praze češtinu („českoslovenštinu“) a francouzštinu mj. u M. Weingarta. 1934–1937 působil učitelsky na slovenských gymnáziích. Zemřel na tyfovou nákazu. Popisně i metodologicky přispěl k poznání fonologie české věty, jejích melodémů a suprasegmentálních rysů; do jisté míry přitom anticipoval koncepci pragmatických aspektů jazykových projevů. Konfrontačně zapojoval do srovnání s češtinou i slovenštinou.

L.: O. Hujer, *LF* 65, 1938, s. 70; H. B(artek), *SIR* 6, 1937–38, 169–170; V. Machek, *NV* 19, 1938, 148–149; M. Romportl, *NŘ* 41, 1958, 48–49; O. Šoltys, *SaS* 49, 1988, s. 165; S. Ondrejovič, in: *Od hovoriaceho stroja k sociálnej lingvistiky*, Br. 2000, 155–169

PETRÍKOVÁ, Ludvika (1908). Aprobovaná bohemistka a středoškolská profesorka. Vědecky se zabývala zvukovou stránkou jazyka v nářečích i v jazyce spisovném, technikou přednesu a recitace apod.

PFEFFER, Vladimír (1942). Vystudoval češtinu a ruštinu na filozofické fakultě UK v Praze, zahájenou vědeckou aspiranturu nucen přerušit, poté učitelství na školách různých stupňů. 1972–1989 člen Slezského muzea v Opavě. 1983–1986 postgraduální studium muzeologie na filozofické fakultě brněnské univerzity, tam 1986–1991 externě učil. 1990–1995 externí člen ústavu českého jazyka na filozoficko-přírodovědecké fakultě Slezské univerzity v Opavě, tam od r. 1995 interní člen v ústavu bohemistiky a knihovnictví. Vědecky pracuje na úseku syntaxe a stylistiky češtiny.

PHILETUS viz **SRNEC Z VARVAŽOVA**

PHILOMATES, Václav (narozen asi 1490). Pocházel z Jindřichova Hradce. Studoval na univerzitě ve Vídni. Působil v českých zemích jako kališnický kněz a učitel. Vedle spisu z hudební teorie byl autorem gramatickofrazeologické příručky, která se stala základem (jako *Etymologia*), první české gramatiky zvané podle místa vydání „Náměšťská“ (1533).

L.: A. Truhlář, *ČMusFil* 5, 1899, 81–94 a 292–301

PHILONOMUS viz **BENEŠOVSKÝ**

PIKOROVÁ viz **BARTÁKOVÁ**

PINKAS, Jaromír (1909–2003). Absolvent pražské filozofické fakulty, dlouholetý učitel na středních školách. Od 1959 působil na Pedagogickém institutu v Pardubicích, 1965–75 na katedře českého jazyka a literatury Pedagogické fakulty v Hradci Králové. Vědecky pracoval v oboru synchronní jazykovědné bohemistiky.

L.: K. Pospíchal, *Češtinář* 5, 1994–95, 18–20; (red.), *Češtinář* 17, 2003–04, s. 18

PÍSECKÝ viz **SPIESS**

PIŠELY, Antonín (1758–1806). Vojenský kaplan u pluku hraběte Kinského. Spoluautor (spolu s J. Dobrovským) sbírky českých přísloví.

PIŠLOVÁ, Simona (1956). Vystudovala češtinu a výtvarnou výchovu na pedagogické fakultě UK v Praze; na ní působí jako členka katedry českého jazyka. Vědecky se věnuje didaktice českého jazyka a metodice jeho vyučování na školách 1. stupně. Spoluautorka řady školních učebnic češtiny.

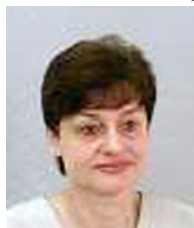
PÍTHA, Petr (1938). Vystudoval na filozofické fakultě UK v Praze češtinu, obecnou jazykovědu a dějepis. 1962–1990 člen kolektivu matematické lingvistiky na matematicko-fyzikální fakultě pražské univerzity. 1969 tajně vysvěcen na kněze. PhDr., 1966 CSc., 1991 habilitace pro obor český jazyk, 1992 jmenován profesorem kulturních dějin a vedoucím katedry výchovy k občanství na pedagogické fakultě UK v Praze. 1992–1994 ministr školství. Nositel ceny New Europe (1994), medaile Komenského udělené UNESCO a pamětní medaile UK. Práce z obecné lingvistiky a jazykovědné bohemistiky koncipované logicko-matematicky a orientované

ke kybernetice.

L.: P. Sgall, *SaS* 59, 1998, 75–76

PLESKALOVÁ, roz. KÝROVÁ, Jana (1949). Vystudovala v letech 1967–1972 na filozofické fakultě brněnské univerzity češtinu a latinu mj. u A. Lamprechta, R. Večerky, D. Šlosara, A. Bartoňka. 1973 PhDr., 1989 CSc., 1996 habilitace. 1974–1993 členka brněnské pobočky akademického Ústavu pro jazyk český, od 1993 ústavu českého jazyka na filozofické fakultě MU v Brně, od 1999 jeho vedoucí. 2003 profesorka českého jazyka. 1985–1990 externě přednášela na Pedagogické fakultě v Brně. Vyvíjí rozsáhlou vědecky organizační a redakční činnost a pěstuje zahraniční vědecké styky (se Slovenskem, Polskem, Rakouskem, Německem a Itálií) účastí někdy do účasti na společných badatelských projektech mezinárodních. Její vědeckovýzkumná činnost je zaměřena k dialektologii češtiny, jejím dějinám a historické gramatice, dále k české onomastice a k dějinám oboru.

PLEVAČOVÁ, Hermína (1924). Vystudovala češtinu a latinu na filozofické fakultě MU v Brně mj. u J. Kurze. PhDr. 1953. Poté členka staroslověnského pracoviště v brněnské pobočce Slovanského ústavu. Publikovala lingvistické a filologické příspěvky z paleoslovenistiky. Autorsky se podílela na týmovém Slovníku jazyka staroslověnského.

PLZEŇSKÝ viz **FROZÍN**

PODHORNÁ, Vlasta (1917–1994). Vystudovala na filozofické fakultě MU v Brně češtinu a angličtinu. Poté učitelka na základních a středních školách. 1967 PhDr. a CSc. Od 1975 členka filozofické fakulty UP v Olomouci. 1977 se habilitovala (v Praze) pro Olomouc, tam 1979 jmenována docentkou a vyznamenávána pamětními medailemi (bronzovou, stříbrnou i zlatou). Metodika českého jazyka. Spolupracovala při tvorbě učebnic češtiny, mj. i pro polské školy. R. 1984 odešla do důchodu.

L.: K. Motyka a N. Kvítková, *ČJL* 33, 1982–83, 181–182; N. Kvítková, *ČJL* 38, 1987–88, 88–90; táž, *ČJL* 45, 1994–95, 182–183; S. Pastyřík, *Češtinář* 5/5, 1994–95, s. 138,

POHL/PÓL, Jan Václav/Johann Wenzel (1720–1790). Narodil se patrně v Hradci Králové. Jako učitel byl povolán na vídeňské Teresianum asi z podnětu rodiny Kinských a od r. 1755 vyučoval češtinu i na Šlechtické vojenské akademii a jako komorní přídvevní a učitel české řeči arcivévodů z habsburského domu i císaře Josefa II. Pro tuto činnost si pořídil

vlastní verzi z Rosovy *Čechořečnosti* a vydal ji pak v několika různých úpravách. Jeho mluvnice vyvolaly negativní kritiku (zejména Josefa Dobrovského). Nedostatek smyslu pro kulturní tradici i pro výrazovou funkčnost projevil též v pracích věnovaných českému pravopisu.

L.: A. Lisický, *Osv* 46, 1916, 57–67 a 121–129; 1919–20 pokrač.; J. Walzel, *Slawistische Schulblätter* 1, 1927, 5–6 a 15–16, 2, 1928, 20–21; S. M. Newerkla, in: *G. Zand – J. Holý (ed.): Tschechisches Barock – České baroko*, Frankfurt – Wien 1999, 49–67; T. Berger, <http://www.uni-tuebingen.de/uni/nss/homepageTB/texte.htm> (tam 18 stran textu určeného pro sb. *Pelecanus vivificans*, v přípravě)

POKORNÁ, Eva (1928). Vystudovala češtinu a dějepis na filozofické fakultě UK v Praze. PhDr. Pracovala od r. 1958 v akademickém Ústavu pro jazyk český v Praze, zprvu v oddělení lexikologicko-lexikografickém, poté v oddělení onomastickém. Členka Onomastické komise AV a Návoslovné komise při Českém úřadu geodetickém a kartografickém. Vědecky se věnovala české lexikologii a onomastice. Vyvíjela i činnost jazykově poradenskou.

L.: V. Mejstřík, *NŘ* 71, 1988, s. 212; M. Knappová, *AO* 39, 1998, 181–189

POKORNÝ, Ludvík (1915–1990). Absolvent filozofické fakulty UK v Praze. Poté učitelské působení na středních školách. 1960 člen Pedagogického institutu v Jihlavě, po jeho zrušení od r. 1964 působil na Pedagogické fakultě v Českých Budějovicích. 1973 PhDr. a CSc. Z politických důvodů mu byl zastaven další kvalifikační růst. Teprve 1990 jmenován docentem pro obor český jazyk. Vědecky byl činný na úseku syntaxe a stylistiky současného jazyka a onomastiky; zabýval se též metodikou slohového vyučování. Autor vysokoškolských učebních textů.

L.: A. Jaklová, *Výběr z prací Historického klubu při Jihočeském muzeu v Č. Budějovicích* 27, 1990, 377–378; táž, *NŘ* 74, 1991, 43–44; M. David, *Jazyk a řeč jihočeského regionu* 4, 1995, 8–12

POLÁK, Václav (1912–1981). Studoval v letech 1931–1936 na filozofické fakultě UK v Praze různé jazykovědné obory, slavistiku u M. Weingarta, indoevropéistiku u O. Hujera, ale též indologii, hetitologii, germanistiku a romanistiku. Krátce působil učitelsky na středních školách, od 1936 externí, od 1939 interní člen akademické Kanceláře Slovníku jazyka českého, 1945–49 v Slovanském semináři filozofické fakulty pražské univerzity a lektor češtiny pro cizince, 1954–58 v Kabinetu pro moderní filologii ČSAV jako albanolog. 1958 odsouzen na deset let pro údajnou špionáž, 1960 amnestován, od té doby soukromý vědecký pracovník a překladatel odborné literatury. PhDr., DrSc. Na úseku slovanské jazykovědy, která tvořila jen část jeho vědeckých zájmů, se věnoval zejména etymologii, problémům slovanské glotogeneze a slovanské toponymii se zřetelem na vztahy k různým jazykům neindoevropským (ugrofinským, kavkazským). Dlouhodobá a rozsáhlá

byla jeho činnost bibliografická.

L.: R.D. Pop, *Orbis*, 1954; J. Smrčková a P. Novák, *Sl* 52, 1983, 108–109

POLDAUF, Ivan (1915–1984). Absolvent filozofické fakulty UK v Praze. PhDr. Posléze profesor anglického jazyka na Univerzitě 17. listopadu v Praze. Vědecky pracoval v oboru obecné jazykovědy, anglistiky a bohemistiky na úseku syntaxe a lexikologie. Spoluautor velkého anglicko-českého slovníku.

POLEHRADSKÝ viz ŘEZNÍČEK

POLÍVKA, Jiří (1858–1933). 1884 se habilitoval pro slovanskou filologii na UK v Praze a byl pak na její filozofické fakultě profesorem oboru, mimořádným od 1895, řádným titulárně od 1902, skutečným od 1907. Zanechal po sobě rozsáhlé vědecké dílo velkého tematického i žánrového rozpětí. Hodně pozornosti věnoval slovanským literaturám, světovou proslulost si získal v oboru slovanského ústního podání, zvláště v pohádkosloví. Nezanedbatelnou složku jeho vědecké tvorby tvořily četné práce filologické věnované památkám staroslověnským a jejich písmu, památkám církevněslovanským, zvláště středobulharským a srbským, starým literárním skladbám českým, polským a kajkavským apod. Přispíval také k řešení jazykovědných problémů obecně slavistických i speciálně rusistických, polonistických a slovanských. Na přelomu 19. a 20. století patřil k vrcholným postavám světové slavistiky.

L.: *Sborník prací věnovaných prof. Dr. Polívkovi k 60. narozeninám* (tam i bibliografie); A. Kr., *LF* 45, 1918, 124–125; J. Páta, *ČMF* 6, 1918, 329–343; týž, *ČČM* 1918, 184–188; M. Weingart, *ČMF* 6, 1918, 182–186; J. Horák, *NVČ* 13, 1918, 239–256 (bibliografie) *Sborník J. Polívkovi k sedmdesátinám* (= *NVČ* 21, 1928, č. 1; tam i bibliografie na str. 13–16 z pera J. Horáka); K. Paul, *Ba* 2, 1928, 514–515; M. Weingart, *SPř* 20, 1928, 229–233; J. Horák, *RSÚ* 5–7 za 1932–34, P. 1935, 292–304; P. Bogatyrev, *Centr. Jevropa* 6, 1933, 203–205; vh, *LF* 60, 1933, 203–205; A. Frinta, *SPř* 25, 1933, 58–59; J. Horák, *PrR* 3, 1933, 181–191; F. Wollman, *Sl* 12, 1933, 586–593; M. Weingart, *ČMF* 21, 1933, 225–233; B. Havránek, *NV* 15, 1934, 1–8; J. Horák, *Čs. etnogr.* 6, 1958, 315–317; E. Pavlásková a F. Bařha: *Literární pozůstalost Jiřího Polívky*, P. 1959; J. Petr, *PDS* 4, 1977, 55–69; S. Brouček, *ČL* 67, 1980, 196–202; T. Bojadžiev, *SăpEz* 15/4–5, 1990, 122–124; J. Rusek, in: *Slavica Pragensia ad tempora nostra*, P. 1998, 28–31

POLÍVKOVÁ, Alena (1944). Vystudovala na filozofické fakultě UK v Praze češtinu a španělštinu. Po absolutoriu fakulty členka oddělení jazykové kultury v akademickém Ústavu pro jazyk český v Praze; 1993 z něho odešla a začala učit na středních školách. Vedle jazykového poradenství a popularizačních příspěvků k českému pravopisu, slovní zásobě a frazeologii věnovala odbornou pozornost hlavně české onomastice.

POPELA, Jaroslav (1923). Po totálním nasazení za války studoval od r. 1945 češtinu a ruštinu na filozofické fakultě UK v Praze, studium dokončil na filozofické fakultě UP v Olomouci s nástavbovým obecným jazykozpytem; jeho učiteli byli mj. V. Skalička, P. Trost, B. Havránek, K. Horálek. Po absolutoriu člen olomoucké filozofické fakulty (v seminářích obecné jazykovědy a indoevropéistiky, též klasické filologie). 1951 PhDr. Od r. 1954 na Vysoké škole ruského jazyka a literatury v Praze (obory obecná jazykověda a český jazyk). R. 1960 převeden do ústavu ruského jazyka na filozofické fakultě pražské univerzity. 1964 CSc.,

1966 habilitace a jmenování docentem pro obecnou jazykovědu se zvláštním zřetelem k jazykům slovanským. Publikoval vědecké práce o jazykové typologii, zejména též typologické charakteristiky ruštiny v porovnání s češtinou v širokém rozpětí jazykových plánů a disciplín od písma a pravopisu, fonologické a gramatické (zvláště syntaktické) soustavy porovnávaných jazyků až k obecné problematice jazykového znaku.

L.: V. Hrabě, *BVŠRJL* 26, 1985, 205–210 (+ bibliografie na str. 211–214); V. Hrabě, *JazA* 25, 1988, 164–166; P. Adamec, *JazA* 30, 1993, 45–46

PORÁK, Jaroslav (1931–1985). Vystudoval češtinu a ruštinu a obecný jazykozpyt na filozofické fakultě UK v Praze. Vědeckou dráhu zahájil na katedře českého a slovenského jazyka filozofické fakulty pražské univerzity, 1984 přeložen na vlastní žádost do Ústavu slovanských studií na téže fakultě, jehož součástí byla i Letní škola slovanských studií (na ní působil od r. 1959, od r. 1972 jako její vedoucí tajemník pro zajišťování výuky). 1967 PhDr., 1966 CSc., 1983 DrSc. V zahraničí působil jako lektor češtiny na univerzitě v Sofii. Vědecky byl činný na poli historické bohemistiky na úseku hláskosloví, gramatické stavby i slovní zásoby. Editor starších českých literárních památek. Autor učebních textů (i rusistických). Vyvíjel intenzivní činnost vědecky organizační.

L.: J. Petr, *NŘ* 68, 1985, 265–269; týž, *SaS* 47, 1986, 66–67; K. Kučera – J. Báčvarov, *SăpEz* 11/1, 1986, 127–128; K. Miller, *Zprávy Klubu přátel Pardubicka* 36, 2001, 201–202

POSPÍŠIL, Alois (1851–1929). Jeden z českých klasických filologů, kteří našli po studiích na filozofické fakultě pražské univerzity uplatnění v Rusku. Publikované studie o latině koncipoval ve srovnání s církevní slovanštinou a ruštinou; autor řecko-ruského slovníku. L.: K. Svoboda, *LF* 66, 1939, 349–364

POŠTOLKOVÁ, Běla (1932). Vystudovala češtinu a ruštinu na filozofické fakultě UK v Praze. Po absolutoriu fakulty krátce redaktorka ve Státním zdravotnickém nakladatelství. Od 1962 členka akademického Ústavu pro jazyk český v Praze. Spoluautorka velkých týmových děl lexikografických. Uplatnila se jako specialistka na odbornou terminologii; jí věnovala i samostatné dílčí práce teoretické a materiálově výkladové.

L.: (její bibliografie in:) B. Poštolková: *Odborná a běžná zásoba současné češtiny*, P. 1984; V. Holubová, *NŘ* 75, 1992, 162–164

POVEJŠIL, Jaromír (1931). Absolvent germanistiky a bohemistiky na filozofické fakultě UK v Praze. Dlouholetý člen akademického Ústavu pro jazyk český v Praze, externista pedagogické fakulty v Ústí n. L. a Univerzity 17. listopadu. Jazykovědnou bohemistiku pěstuje v porovnávacím aspektu s němčinou. Autor studií translatologických a prací z dějin oboru. Autorská účast na akademickém Staročeském slovníku.

L.: J. Veselý – V. Maidl, *Germanoslavica* 3, 1999, 184–185; M. Vachková, *ČMF* 83, 2001, 55–56 (a na str. 57–64 bibliografie z pera J. Světlé);

POVOLNÁ, roz. ŠÍCHOVÁ, Renata (1958). Vystudovala angličtinu a češtinu na filozofické fakultě brněnské univerzity. 1982 PhDr. Po krátkém gymnazijním učitelství působila v letech 1982–1989 externě na VUT v Brně, když od r. 1983 byla do r. 1990 interní členkou brněnské pobočky akademického Ústavu pro jazyk český. V r. 1990 přešla na katedru anglistiky pedagogické fakulty MU v Brně. 1999 Ph.D. V bohemistické složce svého odborného díla se věnovala dialektologii češtiny; mj. spoluautorka prvních dvou dílů týmového českého nářečního atlasu.

PÖSINGEROVÁ, Kateřina (1958). Jako aprobovaná slavistka členka katedry slavistiky na filozofické fakultě UK v Praze, posléze vedoucí jejího polonistického oddělení. PhDr., CSc. Vědecky pracuje v oboru jazykovědné polonistiky v porovnávacím aspektu s češtinou, eventuálně i s dalšími slovanskými jazyky.

PROFOUS, Antonín (1878–1953). Vystudoval češtinu a němčinu na filozofické fakultě UK v Praze mj. u J. Gebauera. 1903 PhDr. Po absolutoriu fakulty působil učitelsky na středních školách. Člen Místopisné komise při České akademii věd a umění a revizní místopisné komise ministerstva vnitra. Po celý život se věnoval filologickému zpracovávání místních jmen v Čechách a odevzdal české vědě i kultuře z tohoto oboru monumentální dílo.

L.: B. Horák, *SCSZ* 53, 1948, 28–29; Kv. Hodura, *NŘ* 36, 1953, 150–151; B. Horák, *SCSZ* 58, 1953, 238–239; V. Polák, *Onomastica* (Kraków) 1953; Kv. Hodura, *RÉS* 31, 1954, 353–354; V. Šmilauer, *ČJ* 3, 1953, 159–160; týž, *JSH* 22, 1953, s. 37; V. Polák, *Onoma* 4, Louvain 1955, 111–114; J. Svoboda, F. Čáda, F. Roubík, A. Vavroušková v 5. díle Profousova slovníku *Místní jména v Čechách*, P. 1960; J. Kučera, *Češtinář* 3, 1992–93, 127–129; týž, *Chrudimské vlastivědné listy* 2/2, 1993, s. 8

PRASEK, Vincenc (1843–1912). Studoval na vídeňské univerzitě klasickou filologii, poslouchal tam i přednášky obecnělingvistické u F. M. Müllera a slavistické u A. V. Šembery a F. Miklošiče. Studia dokončil na univerzitě ve Vratislavi. Od 1868 středoškolský profesor. Vyvíjel odbornou a popularizační činnost folkloristickou, historiografickou, vlastivědnou, topografickou a filologickou. Uveřejňoval práce o češtině staré, příležitostné příspěvky onomastické i silně puristické publikace brusičské.

L.: Fr. Pražák, *ČMM* 37, 1913, 357–377; Fr. J. Rypáček, *Selský archiv* 8, 1913, 157–163; Fr. Bílý, *AČA* 24, 1914, 119–132; K. Králík, *SlSb* 48, 1950, 226–244; A. Gregor, *Sb. Krajského vlastivěd. Musea v Ol.*, odd. B – Společenské vědy 4 (za r. 1956–58), Ol. 1959, 215–219; L. Novák, *Těšínsko* 1964, č. 13/14, 11–18; V. Ficek: *O Vincenci Praskovi. Životopisný náčrt – bibliografie jeho prací*, Op. 1961; M. Pisková, *Sb. prací filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě, ř. jazykovědná D* 3 (= sb. M. Jelínkovi k osmdesátinám), 2003, 125–130

PROCHÁZKA, Jaroslav (1889–1976). Bohemistiku vystudoval na filozofické fakultě pražské univerzity. Poté středoškolský profesor. Vědecky zasahoval do české toponymie a do problematiky jazykové kultury a noremní správnosti.

L.: (sborník k jeho osmdesátinám) *Miscellanea*, red. Zd. Vašíček a Vl. Wolf, Trutnov 1969 (tam i jeho bibliografie z pera J. Uhlíře)); A. Fetters, *ČJL* 46, 1995–96, 216–217

PROUZOVÁ, Hana (1938). Jako aprobovaná bohemistka našla uplatnění pro vědeckou práci v akademickém Ústavu pro jazyk český v Praze. Vědecky se věnovala české syntaxi (spoluautorka valenčního slovníku některých českých sloves) a problematice normy spisovné češtiny a její kodifikace i otázkám jazykové kultury. Spoluautorka kolektivní akademické Mluvnice češtiny.

PRUSÍK, František Xaver (1845–1905). Vystudoval na filozofické fakultě pražské univerzity slovanskou filologii a indoeuropeistiku. Po absolutoriu fakulty působil učitelsky na středních školách. Byl členem Královské české společnosti nauk a redaktor *Kroku*. Svou vědeckou dráhu začal pracemi ze slovanské jazykovědy, zvláště na úseku etymologie a onomastiky, později se orientoval na staročeskou literaturu. Editor a zastánce pravosti RKZ, přestože se jinak metodologicky i teoreticky vyvíjel od osmdesátých let spolu s generací gebauerovskou.

L.: V. Flajšhans, *Osv* 35, 1905, 662–663; J. Kašpar, in: *Progr. Akad. gym. v Praze 1906*; F. Bařha: *F. X. Prusík. Literární pozůstalost*, P. 1959

PŘIKRYLOVÁ, Milena (1959). Jako aprobovaná slavistka členka katedry slavistiky na filozofické fakultě UK v Praze. PhDr. Vědecky pracuje v oboru slovanské jazykovědy, zejména paleoslovenistiky, bulharistiky a makedonistiky.

PŠENČÍKOVÁ viz **MACUROVÁ**

PUCHMAJER, Antonín Jaroslav (1769–1820). Vystudoval filozofii a teologii v Praze. Poté v duchovní správě jako kaplan a farář na různých místech v Čechách. Básník, čelný reprezentant celé básnické generace (tzv. puchmajerovců), která kladla základy českého obrozeného básnictví. Navštěvoval soukromé semináře J. Dobrovského a úzce s ním spolupracoval, zejména na jeho německo-českém slovníku (a jeho druhý díl vlastně sám připravil). Proslul (i v zahraničí) jako gramatolog a gramatograf ruštiny. Dobově podmíněné byly jeho snahy slovansky pasigrafické. Přídavkem o „hantýrce čili českém jazyce zlodějů“ k učebnici cikánštiny zahájil linii českých studií sociolektických.

L.: J. Máchal: *Antonín Puchmajer*, P. 1895; V. Huňáček, *Naše vlast* 3/II, 1955, 161–162; M. H.: *ČRus* 1, 1956, 356–357; V. Huňáček, *BVŠRJL* 3, 1959, 105–128

PULEC, František (1887–1951). Vysokoškolsky aprobovaný bohemista a germanista. Jako středoškolský profesor publikoval praktické učební příručky, mezi nimi též příručku „správné“ češtiny.

PURKYNĚ, Jan Evangelista (1787–1869). Profesor fyziologie nejprve ve Vratislavi a od r. 1849 v Praze. Významný činitel českého života vědeckého a kulturního. K jazykovědné bohemistice přispíval vytvářením české biologické terminologie. Položil i základy fonetiky jako specializované vědní disciplíny studií vydanou v Krakově (1835 a 1836) a popisující z hlediska fyziologického popis tvoření hlásek a podávající jejich klasifikaci (v lidské řeči vůbec). Jeho metodické postupy a závěry zůstaly však v české jazykovědné produkci bohemistické i širší slavistické nevyužity v podstatě až do prací Gebauerových.

L.: V. A. Francev, *RFV* 1914; *Jan Evangelista Purkyně – badatel, národní buditel*, P. 1955

PURM, Radko (1924). Vystudoval v letech 1945–48 na filozofické fakultě UK v Praze češtinu a ruštinu. Poté působil učitelsky na středních školách, od r. 1960 na Pedagogickém institutu (později Pedagogické fakultě a Vysoké škole pedagogické) v Hradci Králové, kde 1991 penzionován, ale externě vyučoval i nadále. 1951 PhDr., 1968 CSc., 1982 habilitován pro obor teorie vyučování ruskému jazyku. Uplatňoval porovnávací hledisko rusko-

české, zejména na úseku slovní zásoby.

L.: O Richterek, *Češtinář* 5/1, 1994–95, 7–8; (kolektiv spolupracovníků), *ibid.*, 8–9 (a bibliografie na str. 9–17); S. Jelínek, *Češtinář* 10/2, 1999–2000, 58–59 (též bibliografie na str. 59–61); (red.), *Češtinář* 15, 2004–2005, 27–28

Linguistica ONLINE. Added: January 1st, 2007.
http://www.phil.muni.cz/linguistica/art/vecerka/vec-medailonky.pdf
ISSN 1801-5336

[R]

RACKOVÁ, Marie (1930). Vystudovala češtinu s etnografií a folkloristikou na filozofické fakultě UK v Praze mj. u V. Vážného. 1953–1956 externě spolupracovala při sběru slovenských folklórních textů. Členka dialektologického oddělení akademického Ústavu pro jazyk český v Praze. Poté až do svého penzionování působila na pedagogické fakultě Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí n. L. PhDr., CSc., docentka. Svým vědeckým zaměřením byla dialektoložka češtiny; účastnila se i přípravných prací (a terénních výzkumů) pro kolektivní český národní atlas. S dialektologickou orientací souvisí její zájem o historii češtiny. Autorka učebních textů pro vysokoškolské studenty.

L.: Z. Hauptová, *Zpravodaj UJEP* 5/2, (Ústí n. L.) 1995, 16–17; P. Jančák, *NŘ* 84, 2001, 159–160

RADLINSKÝ viz RITZ

RAMEŠ, Václav (1958). Absolvent archivnictví a pomocných věd historických na filozofické fakultě UK v Praze. PhDr. V letech 1988–92 působil jako historik na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích, jinak člen Státního oblastního archivu v Třeboni. Publikuje odborné i popularizační práce z vystudovaných oborů. Do jazykovědné bohemistiky zasahoval na úseku české antroponomastiky, mj. též jako autor příručky lexikografické.

RANGELOVA, Alben (1961). Vystudovala češtinu a bulharštinu na Sofijské univerzitě. Od 1994 členka lexikograficko-terminologického oddělení akademického Ústavu pro jazyk český v Praze. CSc. Pracuje vědecky v oboru lexikologie i gramatologie češtiny v porovnávacím aspektu s bulharštinou, slovenštinou a dalšími jazyky.

RANK, Josef (1833–1912). Pražský nakladatel a lexikograf. Autor učebních a konverzačních příruček ruštiny v porovnání s češtinou.

L.: V. Čejchan, in: *Rusko-české studie* (= sb. L. Kopeckému), P. 1960, 381–390

RAUTENKRANC, Josef František Miloslav (1776–1817). Vystudoval v Praze filozofii a bohosloví. Jako kněz působil v duchovní správě a ve školství; v Hradci Králové vyučoval kleriky český jazyk a literaturu. Spisovatel, básník a překladatel. Též obhájce českého jazyka a národa.

REJMÁNKOVÁ, Ludmila (1923). Vystudovala rusistiku a bohemistiku na pedagogické fakultě UK a na Vysoké škole ruského jazyka a literatury v Praze. Od r. 1959 působila na Pedagogické fakultě (Pedagogickém institutu) v Hradci Králové jako rusistka až do odchodu do důchodu (1984), poté ještě do r. 1991 jako externistka. 1969 PhDr., 1975 CSc. Odborně se věnovala ruské syntaxi v porovnání s češtinou i s jinými jazyky se zaměřením na výzkum dialogické řeči.

L.: O. Uliční, *Češtinář* 4/1, 1998–1999, 8–9 (na str. 10–15 též bibliografie); J. Kesner, *Češtinář* 9/2, 2003–2004, 52–53 (na str. 53–54 též dodatek k bibliografii)

REJZEK, Jiří (1964). Absolvent filozofické fakulty UK v Praze. PhDr. Slavistickou aprobaci dovršil doktorandským studiem v akademickém Slovanském ústavu v Praze u Z. Hauptové. Ph.D. Člen ústavu českého jazyka a teorie komunikace na filozofické fakultě UK v Praze. Vědecky pracuje v oboru slovanské jazykovědy, mj. na úseku praslovanského hláskosloví a etymologie. Autor etymologického slovníku češtiny.

REKTORISOVÁ, Klemetina (1906–1973). Jako aprobovaná bohemistka a fonetička posléze docentka českého jazyka a literatury na Divadelní akademii múzických umění v Praze. Předmětem její vědecké činnosti teoretické i odborně didaktické byla jevištní mluva a recitace. Odtud též její zájmy ortoepické vůbec, stylistické a versologické.

REŠELIUS HRADECKÝ, Tomáš (okolo 1530 – po 1575). Římskokatolický kněz. Osvědčil se jako jeden z českých humanistických lexikografů; vedle latinsko-českého slovníku vytvořil jako první u nás též slovník česko-latinský.

L.: J. Muk, *ČSPS* 36, 1928, 82–86 a 123–133; E. Kędelska, *SIOcc* 46–47, 1989–90, 89–106

RICHTER, Karel (1930). Aprobovaný historik a bohemista, člen Vojenského historického ústavu. Odborné zájmy o české dějiny historické a literární. Jazykovědné příspěvky k českému vojenskému stylu a terminologii, spoluautor vojenského slovníku.

RIPPL, Eugen (1888–1945). Působil na německé univerzitě v Praze, od r. 1921 jako lektor češtiny, habilitovaný r. 1929, od r. 1933 mimořádný a od r. 1936 řádný profesor českého jazyka a literatury. Vědecky pracoval na poli lexikální sémantiky a osvědčil se jako znalec jazyka lidového a argotů.

RITZ, po válce **RADLINSKÝ**, Otto (1904–??). Na filozofické fakultě UK v Praze žák M. Weingarta. Středoškolský profesor. V letech 1935–1939 lektor češtiny na univerzitě ve Varšavě. Autor příležitostných příspěvků z oboru paleoslovenistiky.

ROHN, Jan Karel (1711–1799). Rodem liberecký Němec; učil se od dětství i česky. Kněz, člen řádu křižovníků; archivář a knihovník. Věnoval se lexikografii češtiny.
L.: A. Lisický, *Osv* 50, 1920, 39–45

ROCHER viz SKÁLA

ROMPORTL, Milan (1921–1982). Vystudoval fonetiku a slavistiku na filozofické fakultě UK v Praze mj. u B. Hály, B. Havránka. Po absolutoriu fakulty učitel fonetiky a češtiny na státní konzervatoři hudby v Praze, od 1950 na filozofické fakultě pražské univerzity. 1948 PhDr., 1953 habilitace, 1956 CSc., 1961 DrSc. Od r. 1966 profesor fonetiky, vedoucí fonetického ústavu filozofické fakulty UK a fonetické laboratoře akademického Ústavu pro jazyk český. 1963–64 hostující profesor obecné a slovanské fonetiky na univerzitě v Göttingen. Člen řady mezinárodních vědeckých společností a člen redakčních rad odborných periodik.

Vědecky pracoval v oboru fonetiky obecné, ale do značné míry i slovanské, zejména české. Kromě teoretických prací z oboru přispíval k řešení otázek fonetiky aplikované – otázek výslovnosti v jazykové výuce, výslovnosti jevištní, přednesu apod.

L.: J. Timofejev, *ČRus* 26, 1981, s. 142; P. Janota, *SaS* 42, 1981, 340–342; P. Janota, *Univerzitní zprávy* 1981, 58–59; P. Janota, *Univerzitní zprávy* 1983, 47–48; J. Hůrková, *NŘ* 66, 1983, 94–96; P. Novák, *SaS* 44, 1983, s. 156; P. Janota, *AUC-Phonetica Pragensia* 6, 1984, 9–12 (bibliografie na str. 13–20); J. Hůrková, *NŘ* 74, 1991, 248–249; J. Hůrková-Novotná, *ČJL* 42, 1991–92, 42–44; Z. Palková, *ČJL* 52, 2001–2002, 36–38

ROMPORTL, Simeon (1931). Vystudoval na filozofické fakultě v Brně češtinu a ruštinu mj. u F. Trávníčka, J. Kurze, nástavbově pak ještě angličtinu a norštinu. 1967 PhDr., 1968 CSc., 1990 doc. Po čtyřletém působení ve Výzkumném ústavu pediatrickém (1963–67) člen katedry českého jazyka na pedagogické fakultě brněnské univerzity. Vědecky se orientoval na gramatologické problémy bohemistické a slavistické, ale mířil čím dále zřejměji k lingvistické teorii, k ontologii jazyka a metodologii jazykovědy, k bádání o obecné evoluční teorii a o starších obdobích evropské jazykovědy. Nachází často řešení neobvyklá a originálně nekonvenční.

L.: *RočUJEP* 1968–75, 824–25; *RočUJEP* 1976–85, s. 390

ROSA, Václav Jan (1620–1689). Mistr svobodných umění a doktor práv na pražské univerzitě. Zpočátku provozoval advokátní praxi, posléze se stal soudním úředníkem. Psal exkluzivní českou poezii, zprvu galantní, později duchovní. Po celý život se věnoval jazykovědné bohemistice, do níž důsažně zasáhl na poli lexikografie i gramatografie. Patří k nejvýznamnějším jazykovědným bohemistům před Dobrovským.

L.: J. V. Novák, *VČA* II, 1902, 155–169; F. Ilešič, *LF* 47, 1920, 33–37; J. Volf, *Český*

bibliofil I, 1929, 13–16, 57–62, 90–102, 150–157, 188–192; J. Porák, in: *Studia Slavica Pragensia*, P. 1973, 39–53; V. Petráčková a M. Roudný, *NŘ* 63, 1980, s. 214; V. Petráčková, *PDS* 10, 1985, 155–166; Z. Tyl, *JazA* 23, 1986, Nr. 3–4, 100–102; V. Petráčková, in: *Prekursory słowiańskiego językoznawstwa porównawczego*, Wrocław aj. 1987, 159–168; táž, *AUC-SlPr* 29, 1987, 131–141; Z. Tyl, *LF* 112, 1987, 213–219; Wenceslaus Johannes Rosa: *Czech Grammar – Čechočečnost 1672*. Translated into English by Garvin Betts and Jiří Marvan, with an introduction by Josef Vintr, Porta Pragae 1991; E. Siatkowska, *StFPSl* 30, 1993, 243–255; Z. Kłos, *ibid.*, 181–188; D. Šlosar, *ČDS* 3/2, 1995, 93–96

ROUBÍK, František (1890–1974). Vystudoval na filozofické fakultě UK v Praze historii s orientací na pomocné vědy historické. Archivář. Od poloviny třicátých let docent historické vlastivědy na UK v Praze. Po 1945 ředitel Státního historického ústavu a posléze 1953–1960 vedoucí oddělení pro historickou geografii Historického ústavu ČSAV. Vědecky se věnoval studiím vlastivědným a historické kartografii a topografii. Pro jazykovědnou bohemistiku odtud vzešly materiálově přínosné práce na úseku české onomastiky.

L.: (bibliografie), *ZSPS za rok* 1973, 19–38; Z. Boháč, *ZMK* 5, 1974, 513–515

ROUDNÝ, Miroslav (1919–2004). Absolvent bohemistiky na filozofické fakultě UK v Praze. Od r. 1950 člen akademického Ústavu pro jazyk český v Praze. PhDr. Svou vědeckou dráhu sice začínal jako dialektolog češtiny, ale potom se vedle prací z českého tvoření slov a účasti na obecných lexikografických úkolech Ústavu věnoval soustředěně a systematicky problematice terminologické jak teoreticky, tak také metodologicky, ale i při konkrétním zpracování názvoslovných slovníků a soupisů odborných pojmenování z různých sfér lidské činnosti. Zasahoval vědecky též do české onomastiky.

L.: (Red.), *NŘ* 62, 1979, 47–48; M. Harvalík, *AO* 45, 2004, 124–126

RUDINCOVÁ, Blažena (1953). Jako aprobovaná rusistka našla uplatnění na katedře slavistiky filozofické fakulty Ostravské univerzity. PaedDr., CSc. Vědecky pracuje v oboru synchronní morfologie a lexikologie ruštiny v porovnávacím aspektu s češtinou.

RUFEROVÁ, Jana (1941). Absolvovala 1962 Vysokou školu ruského jazyka a literatury v Praze, žákyně mj. V. Barneta a P. Adamce. Po absolutoriu fakulty učitelství na středních školách, 1964–68 lektorka ruštiny na fakultě elektrotechniky ČVUT v Praze, poté členka katedry rusistiky (a posléze její vedoucí) na Pedagogické fakultě v Hradci Králové. PhDr., Ph.D. Vědecky činná na poli rusko-českého porovnávacího studia.

L.: O. Richterek, *Češtinář 12/1*, 2001–2002, 10–11 (a na str. 11–13 bibliografie); J. Kesner, *Opera Slavica 16*, 2006, 49–50

RULFOVÁ viz ŠVEHLOVÁ

RULÍK, Jan Nepomuk (1744–1812). Vystudoval filozofii a humanitní studia v novoměstském jezuitském semináři v Praze a připravoval se ke kněžskému povolání. Odmítl vstoupit do řádu jezuitů a věnoval se hudbě (od 1774 jako pěvec a houslista v chrámu sv. Víta na Hradě). Přítel Krameriův a publicista. Dostalo se mu čestného titulu „měšťan pražský“. Spisovatel lidovýchovných skladeb. Ve vývoji jazykovědné bohemistiky má místo jako propagátor a apologeta češtiny.

L.: L. N. Titova, *SovSlav 1980*, Nr. 6, 104–107

RULÍKOVÁ, Blažena (1925). Jako aprobovaná bohemistka našla uplatnění na katedře českého a slovenského jazyka filozofické fakulty UK v Praze. Do jazykovědné bohemistiky zasahovala vědecky na úseku syntaktologie.

RUSÍNOVÁ, roz. ZAPLETALOVÁ, Zdenka (1939). Vystudovala češtinu a ruštinu na filozofické fakultě v Brně mj. u J. Bauera a A. Lamprechta. Po absolutoriu zůstala ve svazku fakulty. 1967 PhDr., 1985 CSc.; habilitovala se r. 1992 a r. 1998 byla jmenována profesorkou českého jazyka. Od r. 1996 byla tři roky vedoucí ústavu českého jazyka na fakultě, 1994–1996 proděkanka fakulty. Vědeckou činnost začínala jako dialektoložka češtiny; odtud se její odborný zájem obracel jednak k historii českého jazyka, jednak k současné češtině spisovné; spoluautorka týmového díla gramatografického. Většina jejích tištěných prací je věnována historické slovotvorbě češtiny, nezanedbatelná část i tvoření slov a morfologii českého jazyka současného. Autorka vysokoškolských učebních textů z jazykovědné bohemistiky pro české studenty i pro cizince. Publikovala o češtině četné příspěvky popularizační.

L.: *RočBU 1964*, s. 99; *RočUJEP 1964–68*, s. 451; *RočUJEP 1968–75*, s. 453; *RočUJEP 1976–85*, s. 344; T. Polková, *SPFFBU A 47*, 1999, 194–197 (bibliografie); (dodatek k bibliografii), *SPFFBU A 52*, 2004, 176–177; P. Karlik – J. Pleskalová (ed.): *Život s morfémy. Sborník studií na počest Zdenky Rusínové*, B. 2004 (tam i personální medailon z pera D. Šlosara a bibliografie)

RŮŽIČKA, Josef (1843–1919). Učitel měšťanských škol. Autor řady školních mluvnic a cvičebnic českého jazyka.

RYBA, Bohumil (1900–1980). Vystudoval klasickou filologii na filozofické fakultě UK

v Praze mj. u J. Jirániho. Postgraduální studijní pobyty ve Francii a v Německu. Postupně PhDr., habilitovaný docent, mimořádný profesor a řádný profesor (jmenovaný 1945 s účinností od 1939) na UK v Praze. Člen Královské české společnosti nauk a České akademie věd a umění; člen korespondent Československé akademie nauk. 1954 odsouzen za „velezradu“ k 19 letům vězení, po 7 letech propuštěn. Rehabilitován posmrtně r. 1990. Byl to mezinárodně uznávaný tvůrce rozsáhlého vědeckého díla klasicko-filologického; jako znalec středověké latiny podstatně přispíval i k problematice bohemistické (tj. starší české literatury, ale i jazyka) objevnými studiemi klaretovskými, husovskými, komeniologickými i účastí na přípravě Staročeského slovníku aj.

L.: B. Venhodová, *Strahovská knihovna 5–6*, 1970–71, 433–451 a 18–19, 1991, 282–285 (bibliografie); Z. Vysoký, *LF 94*, 1971, 163–172; B. Havránek, *LF 95*, 1972, s. 109; E. Michálek, *LF 103*, 1980, s. 244; E. Michálek, *LF 113*, 1990, 323–324; K. Janáček, *Strahovská knihovna 18–19*, 1991, 261–281; *Vědecké informace ČSAV 1991* (= Sborník příspěvků ze slavnostního shromáždění na počest 90. narození profesora Bohumila Ryby); A. Vidmanová, *LF 123*, 2000, 185–186

RYKOVSKÁ, Milena (1955). Jako aprobovaná rusistka (Mgr.) členka katedry ruského a francouzského jazyka na pedagogické fakultě Západočeské univerzity v Plzni. Vědecky pracuje v oboru rusistiky diachronní i synchronní; v té uplatňuje porovnávací aspekt s češtinou.

RYŠÁNEK, František (1877–1969). Absolvent pražské filozofické fakulty, žák Gebauerův. Působil jako středoškolský učitel, r. 1922 se na filozofické fakultě UK v Praze habilitoval pro starší českou literaturu. R. 1926 byl jmenován profesorem „československé filologie“ na univerzitě v Bratislavě, r. 1939 převeden na MU v Brně (ale jen nominálně), od r. 1945 působil na univerzitě v Praze; též pracovník akademického Ústavu pro jazyk český a vedoucí jeho oddělení pro dějiny jazyka. Člen ČSAV. Byl to snad nejvýraznější reprezentant „filologické metody“ v české meziválečné bohemistice: výzkum (starší) literatury byl u něho pevně spjat

s bádáním o jazyce a naopak. V jeho vědeckém díle jsou zastoupeny edice starších českých literárních památek, práce textově kritické a heuristické, z jazykovědných pak příspěvky k historické české mluvnici, lexikologii a etymologii.

L.: B. Havránek, *SaS 18*, 1957, 193–195 (a na str. 195–197 bibliografie z pera Z. Tyla); Kv. Hodura, *NŘ 40*, 1957, 121–129; J. Daňhelka, *LF 85*, 1962, 229–236 (tam i bibliografie); B. Havránek, *NŘ 45*, 1962, 288–289; týž, *SaS 28*, 1967, 311–312; J. Daňhelka, *LF 90*, 1967, s. 316; M. Nedvědová, *NŘ 50*, 1967, 193–199; B. Havránek, *SaS 30*, 1969, 438–439; J. Daňhelka, *LF 92*, 1969, s. 346; J. Porák, *AUC-SIPr 11*, 1969, 263–264; E. Michálek, *NŘ 52*, 1969, 303–304; týž, *VČA 79*, 1970, 160–161; F. Svejkovský, *Sl 39*, 1970, 318–320; E. Michálek, *NŘ 60*, 1977, 264–265

Linguistica ONLINE. Added: January 1st, 2007.
<http://www.phil.muni.cz/linguistica/art/vecerka/vec-medailonky.pdf>
ISSN 1801-5336

[Ř]

ŘEHÁČEK, Luboš (1929–1996). Vystudoval slovanskou filologii na filozofické fakultě UK v Praze, po absolutoriu zůstal v jejím stavu. Odborně byl orientován k průzkumu jazyků slovanského Západu (k polonistice, ale i k polabistice), uplatňoval ve svých pracích i porovnávací aspekt polsko-český. Hodně pozornosti věnoval baltistice a dějinám oboru. L.: Z. Hauptová, *Sl* 65, 1996, s. 416; R. Večerka, *Pro přátele jižních Slovanů* 8/4, 1996, 24–25

ŘEZNÍČEK, pseud. POLEHRADSKÝ, František (1819–1879). Autor mluvnice a pravopisu českého jazyka.

ŘÍHA, Arnošt (1848–1903). Odborný učitel ve Vídni. Autor mnoha jazykových cvičebnic a učebnic, mj. i učebnic češtiny (pro německé školy).

Linguistica ONLINE. Added: January 1st, 2007.
http://www.phil.muni.cz/linguistica/art/vecerka/vec-medailonky.pdf
ISSN 1801-5336

[S]

SÁDLÍKOVÁ, Marie (1931). Jako aprobovaná rusistka (prom. ped.) členka akademického Slovanského ústavu v Praze. Vědecky pracovala v oboru synchronní lexikologie ruského jazyka. Spoluautorka týmových děl lexikografických.

SALZMANN, Zdeněk (1925). Lingvistická studia v Bloomingtonu mj. u Ch. F. Voegelina. Od 1968 člen Massachusetské univerzity v Amherstu. Po r. 1989 návrat do Čech a učitelská činnost na filozofické fakultě UK v Praze, též na univerzitách v Pardubicích a Plzni. Vědecky orientován ke kulturní a lingvistické antropologii. Do jazykovědné bohemistiky přispíval též analýzou anglického vlivu na češtinu, zkoumáním bilingvismu česko-slovenského a popisem stavu českého nářečního ostrova v rumunském Banátu

SAVICKÝ, Nikolaj Petrovič (1935). Vystudoval na filozofické fakultě UK v Praze ruštinu a ukrajinštinu. Prom. fil. Od 1964 pracuje v akademických ústavech v Praze jako slavista. 1974 CSc. V centru jeho vědecké aktivity je ukrajinistika v porovnávacím aspektu s češtinou. Je mj. spoluautorem objemných děl lexikografického a gramatografického. Publikuje i práce rusistické, komparačně slavistické a indoeuropeistické, zvl. v oboru syntaxe. Koncipuje je přitom jazykově teoreticky a metodologicky; poststrukturalisticky zakládá svůj zorný badatelský úhel na vztazích jazykové anomálie a analogie v plánu synchronním i diachronním.

L.: J. Kořenský, *JazA* 32, 1995, 59–62

SEDLÁČEK, August (1843–1926). Gymnaziální profesor dějepisu, posléze městský archivář a konzervátor archiválií v Písku. Proslul jako autor objemných prací místopisných i šíře onomastických, příspěvků heraldických apod. Jako zevrubné toponomastické soupisy a explikační pokusy patří jeho publikace k materiálovým východiskům moderní české onomastiky.

L.: J. Hanák, *NV* 8, 1926–27, 122–125; J. Šimák, *AČA* 37, 1927, 77–90

SEDLÁČEK, Bohumil (1914). Zkouška učitelské způsobilosti (mj. i pro češtinu) po gymnaziálních studiích, poté učitel, krátce též školní inspektor. Po válce studoval na filozofické a přírodovědecké fakultě UK v Praze. Vyvíjel rozsáhlou odbornou činnost jako metodik a didaktik českého jazyka.

L.: J. Kvita, *ČJL* 25, 1974–75, 33–35; A. Jedlička – M. Čechová, *ČJL* 35, 1984–85, 35–38; V. Styblík, *ČJL* 40, 1989–90, 33–35; E. Hlaváčová, *ČJL* 45, 1994–95, 42–45; A. Jedlička, *ibid.*, 45–46

SEDLÁČEK, František (1882–1965). Vystudoval na filozofické fakultě UK v Praze slavistiku a srovnávací indoevropskou jazykovědu mj. u F. Pastrnka, J. Gebauera, J. Zubatého. 1907 PhDr. Postgraduálně studoval na pražské univerzitě germanistiku (1908–1909) a na univerzitě v Moskvě rusistiku a jazykovědnou komparatistiku (1909–1910). Působil učitelsky na středních školách obchodních. Publikoval práce ze slovanské akcentologie. Po r. 1918 se vědecky odmlčel.

L.: R. Sukač: *František Sedláček – zapomenutý badatel ve slovanské akcentologii* (strojopis, Op. 2003)

SEDLÁČEK, Jan (1924). Vystudoval češtinu a ruštinu na filozofické fakultě UK v Praze. 1953 PhDr., 1958 CSc. Působil zprvu na Vysoké škole pedagogické v Praze, poté v akademických pražských ústavech. Z bohemistického a rusistického základu vyrostl jeho širší vědecký zájem o slovanskou jazykovou komparatistiku s postupnou orientací na oblast jihoslovanskou v souvislostech balkánských. Autor srbochurvátské mluvnice a spoluautor srbochurvátsko-českého slovníku.

SEDLÁČEK, Josef (1866–1923). Absolvent klasické filologie, filozofie a češtiny na filozofické fakultě pražské univerzity. Středoškolský profesor. Odborně se věnoval klasické filologii a filozofii. Do jazykovědné bohemistiky zasahoval na úseku noremní správnosti spisovného jazyka a lexikografie české i latinsko-české a česko-latinské. Přední odborník v oboru těsnopisu.

L.: Jar. Hrabák, *NV* 6, 1924, s. 84

SEDLÁČEK, Miloslav (1925–1996). Absolvent oborů čeština a filozofie na filozofické fakultě UK v Praze. Po učitelství na středních školách člen Pedagogického institutu v Karlových Varech; odtud přešel r. 1962 do akademického Ústavu pro jazyk český v Praze. Jeho odborná činnost byla zaměřena na oblast jazykové kultury češtiny, její gramatické stavby v oblasti morfologie a syntaxe a kodifikace spisovné normy, zejména též českého pravopisu; sám byl mj. i spoluautorem obou verzí *Pravidel českého pravopisu*, akademické i školní. Autor a spoluautor školních učebnic češtiny.

L.: J. Kuchař, *NŘ* 68, 1985, 110–112; A. Polívková, *ČJL* 36, 1985–86, 41–42; I. Svobodová, *NŘ* 78, 1995, 219–221; J. Kraus, *NŘ* 79, 1996, 220–221

SERBYNOVÁ viz SLAVÍČKOVÁ

SGALL, Petr (1926). Absolvent pražské filozofické fakulty, mj. žák V. Skaličky. 1956 studoval externě v Krakově u J. Kuryłowicze. PhDr., CSc., 1959 habilitace pro obor obecné jazykovědy se zřetelem k indoevropským jazykům, od 1961 docent obecné a matematické lingvistiky na filozofické fakultě UK v Praze; vědecký pracovník Centra numerické matematiky na Matematicko-fyzikální fakultě, posléze vedoucí Laboratoře algebraické lingvistiky a strojového překladu při katedře lingvistiky a fonetiky na filozofické fakultě UK. 1990 profesor filozofické fakulty UK a ředitel jejího ústavu teoretické a počítačové lingvistiky. Vyvíjel rozsáhlou vědeckou organizační a kontaktní činnost v rámci republiky i v měřítku mezinárodním. Hostující profesor na univerzitách v Grenoblu (1968–69), Hamburku (1983) a ve Vídni. Nositel četných vyznamenání a pracovních ocenění, mj. čestný doktor INALCO v Paříži (1995) a univerzity v Hamburku (1998), nositel badatelské ceny Humboldtovy nadace na r. 1992, nositel stříbrné medaile Ministerstva školství ČR (1993), pamětní medaile UK (1998) aj. Vědeckou činnost zahájil pracemi indoevropéistickými i obecně lingvistickými zaměřenými k jazykové typologii. Trvalé místo má v jeho odborném snažení jazykovědná bohemistika. Od přelomu padesátých a šedesátých let se věnuje matematické lingvistice a její aplikaci v strojovém překladu. Vytvořil vlivnou koncepci teoretické syntaxe, tzv. funkční generativní popis (FGP); jejím základem je složka generativní, která má generovat tektogramatické reprezentace vět pro sémanticko-pragmatickou interpretaci založenou na intenzionální logice. Rozpětí jeho pracovního zájmu sahá od jazykovědných studií obecně teoretických až k péči o kulturu češtiny.

L.: J. Panevová, *JazA* 23, 1986/3–4, 114–116; J. L. Mey (ed.): *Language and Discourse – Test and Protest. A Festschrift for Petr Sgall*, Amsterdam 1986; *Bibliography of Petr Sgall. Prepared at the occasion of his 60's birthday by the members of the research group of mathematical linguistics*, KAM MFF UK, P. 1986; J. Panevová, *JazA* 23, 28, 1991, 46–49; J. Panevová, *The Prague Bulletin of Mathematical Linguistics* 55, 1991, 95–98; J. Kořenský, *JazA* 33/1–2, 1996, 60–64; E. Hajičová – J. Panevová, in: *P. Sgall: Language in its multifarious aspects*, P. 2006, 7–19 (tam též bibliografie na str. 492–543)

SCHAFFÁRY viz ŠAFAŘÍK

SCHALLER, Josef František Jaroslav (1738–1809). Člen řádu piaristů, učitel na národních i středních školách, vychovatel v šlechtických domech (stýkal se s Dobnerem, Voigtem, Pelclem a Dobrovským). První topograf Českého království. Autor zevrubných mate-

riálových, i když jen průpravných, soupisů a prací k české onomastice. Člen učených společností v Berlíně, Halle a Jeně.

SCHIMEK viz ŠIMEK, Maximilian Václav

SCHLEICHER, August (1821–1868). Německý lingvista, který studoval od r. 1840 teologii a orientální jazyky v Lipsku a v Tubinkách a klasickou filologii v Bonnu. 1846 promoce. Od r. 1850 mimořádný profesor na pražské univerzitě, od 1851 ustanoven pro srovnávací jazykovědu a sanskrt, od 1853 řádný profesor pro německou a srovnávací jazykovědu a sanskrt. Přednášel též staroslověnštinu. Nadějně se zprvu sžíval s českým prostředím, ale posléze zklamán poměry odešel do Jeny jako profesor mimořádný („honorární“). Vědecky se zabýval kromě indoevropéistiky a indické filologie též staroslověnštinou a po odchodu z Prahy polabskou drevjanštinou. Reprezentant tzv. naturalistického směru v jazykovědě a tvůrce rodokmenové teorie v indoevropské komparatistice.

L.: J. Dietze: *August Schleicher als Slawist*, Berlin 1966 (s bibliografií); A. V. Desnickaja, *VJa* 1976, Nr. 6, 3–15; E. F. K. Koerner, in: *Schleicher, Die Sprachen Europas in systematischer Übersicht*. New ed. Amsterdam-Philadelphia 1983, str. XXIII–LXXI; Z. Šimeček, in: *Linguistische Studien*, Berlin 1988, 51–82; S. Romportl, *SPFFBU A* 36, 1988, 161–172, dále *A* 42, 1994, 7–14; týž, *SbPedFBU, ř. jazyková a literární* 24, 1991, 27–36; týž, *LF* 112, 1989, 8–23, dále *117*, 1994, 248–266

SCHMIEDTOVÁ, Věra (1946). Vystudovala češtinu a ruštinu na filozofické fakultě UK v Praze. PhDr. Pracovní uplatnění našla posléze v ústavu českého národního korpusu na filozofické fakultě UK v Praze. Vědecky pracuje v oboru české lexikologie a lexikálního přejímání, zkoumá sociolingvisticky postavení češtiny v současném kulturním klimatu a problematiku její spisovnosti a nespisovnosti. Stále intenzivněji se orientuje na lingvistiku korpusovou. Spolupracovnice týmových děl lexikografických.

SCHMITT, Jan E. (1776–1841). Podilý Němec z Porýní. Do Čech se dostal jako voják v napoleonských válkách. Usadil se tu a stal se učitelem na hlavních školách v Kolíně, Kutné Hoře a v Klatovech. Autor české gramatiky sepsané pro potřeby školské výuky. Do českého mluvnictví zasahoval se záměry didaktickými.

L.: V. Spěváček, *ČJ* 7, 1957, 152–154

SCHNEIDEROVÁ, Soňa (1965). Vystudovala češtinu a dějepis na filozofické fakultě UP v Olomouci. Po kratším působení na středních školách našla uplatnění na pedagogické fakultě olomoucké univerzity. Odborně pracuje v oboru české stylistiky a teorie textu.

SCHULZOVÁ, Olga (1928). Vysokoškolsky vzdělaná v Bratislavě. V českých zemích členka fonetického ústavu a katedry slavistiky na filozofické fakultě UK v Praze. PhDr., CSc., doc. Předmětem jejího vědeckého zájmu byla fonetika, především však jazykovědná slovastika a slovanská komparatistika.

SCHWARZ, Ernst (1895–1983). Profesor germanistiky na německé univerzitě v Praze. Věnoval se vědecky výzkumům toponymickým a přispíval na tomto poli k řešení etymologické problematiky německo-české.

SCHWOY, František Josef (1742–1806). Hospodářský úředník na Moravě a posléze knížecí archivář dietrichsteinský. Autor moravské topografie, která představovala nezanebatelný materiálový přínos pro pozdější české práce onomastické.

SKÁLA, Emil (1928). Aprobovaný germanista a bohemista. PhDr., DrSc., prof. Vyvíjel rozsáhlou vědeckoorganizační činnost v mezinárodním měřítku. Bádal v oboru česko-německých jazykových kontaktů na úseku lexikologie a lexikografie, bilingvismu, interferenční lingvistiky a onomastiky.

SKÁLA, Karel, pseudonym **ROCHER** (1863–1934). Vystudoval na filozofické fakultě pražské univerzity románskou, slovanskou a germánskou filologii mj. u J. Gebauera. Pro těžkou oční chorobu předčasně penzionován; nepřestal však vědecky pracovat. Vydával učebnice románských jazyků, založil Sbirku cizojazyčných slovníků, uveřejňoval úvahy z obecné teorie a filozofie jazyka. Přispíval k českému hláskosloví a fonetice. Na sklonku života publikoval studie o vývoji gramatické stavby češtiny.

L.: M. Weingart, *ČMF* 19, 1933, 234–240 (tam na str. 240–241 i bibliografie z pera B. Bareše); V. Mathesius, *ČMF* 20, 1934, 216–217; V. Buben, *Ba* 8, 1934, s. 243; týž, *NV* 15, 1934, s. 206; O. Hujer, *LF* 61, 1934, 349–350

SKALICKÝ, Bohumil (1936). Vystudoval češtinu a dějepis na pedagogické fakultě UK v Praze. Učiteléské působení na středních školách a po tři léta též na Univerzitě v Hradci Králové, posléze člen Východočeského muzea v Hradci Králové. Publikoval odborné práce o numismatice, v jazykovědné bohemistice přispíval k české onomastice.

SKALIČKA, Vladimír (1909–1991). Vystudoval na filozofické fakultě UK v Praze (na univerzitách v Helsinkách a Budapešti) latinu, ugrofinštinu a turečtinu. PhDr., 1935 habilitován pro ugrofinskou jazykovědu, od r. 1946 na UK v Praze profesor oboru; založil tam a vedl katedru lingvistiky a fonetiky; 1950–51 proděkan filozofické fakulty UK. DrSc., člen korespondent ČSAV. V meziválečném období patřil k mladší generaci členů Pražského lingvistického kroužku. Ze strukturní a funkční koncepce gramatické stavby jazyků vyrůstalo v jeho vědeckých pracích pojetí typologické. Popsal jazykový typ různých jazy-

ků, mj. též češtiny a jazyků slovanských (zvláště ruštiny). Vedle popisné synchronie věnoval zčásti pozornost také jazykovému vývoji, který chápal jako přecházení od jednoho jazykového typu k jinému jazykovému typu (konkrétně na vývoji české deklinace). Publikoval četné práce z obecné lingvistické teorie. Autor řady studií z dějin jazykovědy. Patřil ve své době k tvůrcům českého lingvistického myšlení obecně i na úseku jazykovědné bohemistiky zvláště.

L.: P. Novák, *AUC-SIPr* 2, 1960, 175–176; P. Trost, *AUC-SIPr* 11, 1969, 7–10 (tam na str. 11–17 též bibliografie z pera Z. Skaličkové); K. Hausenblas, *SaS* 30, 1969, 221–226; P. Novák, *SaS* 40, 1979, 345–349; J. Porák, *NR* 62, 1979, 214–215; P. Novák, *SaS* 50, 1989, 249–250; O. Leška, *NR* 72, 1989, 251–254; O. Popela, *ČJL* 40, 1989–90, 27–29; I. Vasiljev, *ČL* 77, 1990, 54–55; P. Sgall, *SaS* 52, 1991, 304–306; V. Skalička: *Souborné dílo III*, P. 2006 (tam i jeho bibliografie); J. Popela: *Skaličkova jazyková typologie*. Vydali B. Vykypěl a V. Boček, B. 2006

SKALIČKOVÁ, roz. SMETANOVÁ, Alena (1922). Vystudovala na filozofické fakultě UK v Praze anglistiku a fonetiku mj. u V. Mathesia, B. Hály. PhDr., CSc., 1965 habilitace pro obor fonetiky. Působila ve fonetickém ústavu filozofické fakulty pražské univerzity. 1982 předčasně poslána z politických důvodů do důchodu. Publikovala práce z fonetiky různých jazyků, zejména též češtiny v jejím srovnání s fonetikou angličtiny a korejštiny.

SKALKA, Boris (1958). Vystudoval češtinu, latinu a (starou) řečtinu na filozofické fakultě brněnské univerzity mj. u M. Grepla, A. Lamprechta, R. Večerky, A. Bartoňka, nadstavbově indoeuropeistiku u A. Erharta. PhDr. Po učiteléském působení na středních školách člen brněnské pobočky akademického Ústavu pro jazyk český, poté filozofické fakulty MU v Brně, nyní ve výrobní praxi. Vědecky pracoval v oboru slovanské etymologie (i jako spoluautor na týmovém etymologickém slovníku staroslověnštiny) a jazykovědné bohemistiky historické i současné.

SKOUMALOVÁ, Hana (1961). Jako absolventka přírodovědecké fakulty UK v Praze (RNDr.) stala se členkou ústavu teoretické a počítačnické lingvistiky na filozofické fakultě UK v Praze. Vědecky se věnuje počítačovému zpracování morfologie a syntaxe současné češtiny.

SKOUMALOVÁ, Zdena (1932). Vystudovala na filozofické fakultě UK v Praze češtinu a ruštinu. Po absolutoriu zůstala krátce ve svazku fakulty na katedře rusistiky. Poté členka ústavu formální a aplikované lingvistiky na matematicko-fyzikální fakultě UK a jako

členka pracovní vědecké skupiny (vedené O. Leškou) byla zařazována do různých akademických ústavů v Praze. PhDr., DrSc. Vědecky pracovala v oboru jazykovědné rusistiky v konfrontačně českém aspektu s uplatněním metod matematické a strukturně typologické lingvistiky s vyústěním do teorie překladu. Externí spolupráce s pracovištěm Českého národního korpusu. Část její odborné aktivity je věnována oborové bibliografii.

SKRBINŠEK, Josef (1878–1938). Rodák ze Seldu v tehdejší Jugoslávii. Středoškolský profesor. Lektor slovinštiny na pražské univerzitě. Autor učebnic slovinštiny a srbocharvátštiny, ale i knižního úvodu do češtiny.

SKULINA, Josef (1920–1991). Vystudoval češtinu a ruštinu na filozofické fakultě brněnské univerzity mj. u F. Trávnicka, A. Kellnera. Po absolutoriu učitelství na středních školách. 1951 nastoupil na filozofickou fakultu univerzity v Brně, odtud přešel do brněnské pobočky akademického Ústavu pro jazyk český. 1952 PhDr., 1956 Csc., 1959 habilitace. Byl to dialektolog. Vedle prací na přípravě Českého jazykového atlasu a vedle nářečních charakteristik dílčích regionů věnoval pozornost míšení jazyků na jazykových hranicích a městské mluvě. Metodologicky vycházel z dialektologické školy Kellnerovy. L.: (*SPFFBU A2*, 1954, 103n.)

SLÁMA (BOJENICKÝ), František Josef (1792–1844). 1811 ukončil filozofii v Praze (mj. u Bolzana) a začal studovat teologii v Č. Budějovicích, tam se věnoval i českému jazyku a literatuře; 1815 vysvěcen na kněze. Autor příspěvků k české onomastice. L.: A. Rybička, *ČČM* 48, 1874, 361n., a 49, 1875, 82n.

SLAVÍČKOVÁ, roz. SERBYNOVÁ, Eleonora (1936). Vystudovala na filozofické fakultě UK v Praze češtinu, ruštinu a matematickou lingvistiku. Od r. 1960 členka akademického Ústavu pro jazyk český v Praze, 1968–72 Výzkumného ústavu řízení a automatizace, od r. 1972 pracovala v oboru informačních systémů ukládání a vyhledávání informací. Do jazykovědné bohemistiky zasáhla v oblasti české lexikografie a morfematiky. Spolupracovala na bibliografii české lingvistiky.

SMAL-STOČKYJ, Stepan (1859–1938). Byl na českém území činný až po první světové válce. Před tím vystudoval slavistiku ve Vídni a po habilitaci 1884 byl profesorem ukrajinské řeči a literatury v Černovicích. V Československé republice působil na Ukrajinské svobodné univerzitě a na Vysoké škole obchodní v Praze. Ve vědecké tvorbě ukrajinistické dělil svůj zájem mezi složku literárně historickou a lingvistickou. L.: O. Kolessa, *Sl* 17, 1939–40, 468–473; F. R. Tichý, *ČMF* 25, 1939, 88–90

SMETANOVÁ viz **SKALIČKOVÁ**

SMETÁNKA, Emil (1875–1949). Žák a nástupce Gebauerův na stoličce českého jazyka na filozofické fakultě UK v Praze, jeden z prvních doktorů Karlovy univerzity pro obor „moderní filologie“ (1901), habilitovaný r. 1904. Jeho nepříliš rozsáhlé publikované vědecké dílo v oboru filologické a jazykovědné bohemistiky neslo všechny znaky Gebauerovy školy – smysl pro detail, úzkostlivou filologickou akribii i kritičnost ve vztahu k literatuře předmětu. V meziválečném období se Smetánka pracovně angažoval v pravopisné komisi a jako tvůrce nové odborné terminologie na úseku medicíny, práva, vojenství, sportu i v přípravách a redakci *Příručního slovníku jazyka českého*. Vydávání Gebauerova *Slovníku staročeského*, které započal před první světovou válkou, už nedokončil.

L.: F. Ryšánek, *SPř* 17, 1925, 556–557; *NŘ* 19, 1935 (tam stati J. Bečky, J. V. Sedláka, Fr. Šimka a P. Váši); F. Ryšánek, *NŘ* 33, 1949, 1–6; V. Šmilauer, *ČMF* 32, 1949, 139–141; A. Gregor, *LF* 73, 1949, 139–141; týž, *NV* 27, 1950, 52–55; V. Šmilauer, *NŘ* 58, 1975, 211–212; A. Jedlička, *ČJL* 26, 1975–76, 32–35; J. Porák – J. Jančáková: *Bibliografie prací PhDr. Emila Smetánky s přehledem jeho činnosti*, P. 1977; J. Nečas, *Kostnické jiskry* 64/1, 1979, s. 3

SOCHOR, Karel (1903–1996). Na filozofické fakultě UK v Praze byl mj. žákem Smetánkovým, Pastrnkovým, Weingartovým. PhDr. Středoškolský profesor, poté už od třicátých let člen akademické Kanceláře Slovníku jazyka českého (pozdějšího Ústavu pro jazyk český) v Praze. Popularizátor jazykovědných bohemistických poznatků v tisku i v rozhlase. Vědecky se věnoval převážně problematice odborného českého názvosloví, vedl v ÚJČ samostatný terminologický úsek, zpracovával českou terminologii prakticky, ale i teoreticky a metodologicky pro potřeby různých oborových a názvoslovných komisí složených z nefilologů (zejména též soustředěných v Úřadu pro normalizaci a měření). Věnoval vědeckou pozornost též stylistice češtiny, zejména na úseku stylu odborného a administrativního.

L.: (Red.), *NŘ* 56, 1973, 101–104; J. Kuchař, *NŘ* 66, 1983, s. 142; J. Kraus, *NŘ* 76, 1993, 268–269

SOCHOVÁ, Zdenka (1922). Během války pracovala na železnici, po osvobození vystudovala na filozofické fakultě v Praze češtinu a francouzštinu. 1952 PhDr. a téhož roku také nastoupila do akademického Ústavu pro jazyk český v Praze. 1966 CSc. Jako členka lexikografického oddělení se účastnila autorsky i koncepčně práce na týmových slovníkových dílech. Druhou sférou jejích vědeckých zájmů byla česká dialektologie; příležitostně zasahovala i do srovnávací slavistiky. 1979 nucena z politických důvodů Ústav opustit (externě se pak účastnila prací na Evropském jazykovém atlasu), r. 1990 se v rámci rehabilitace do ÚJČ vrátila.

L.: B. Poštolková, *NŘ* 75, 1992, 269–272

SOUKUP, Jan (1867–1933). Působil jako středoškolský profesor dějepisu. Odborné práce převahou historiografické a etnografické. Do jazykovědné bohemistiky zasahoval výklady lexikologickými.

L.: (bez autora), *NV* 14, 1933, s. 210

SOVÁK, Miloš (1905–1989). Absolvent lékařské fakulty a filozofické fakulty UK v Praze. Zakladatel a ředitel Logopedického ústavu na UK (1946–1961). Mimořádný profesor UK (1950). DrSc. 1962. Od 1966 profesor pedagogické fakulty pražské univerzity (na katedře speciální pedagogiky). Externí přednášky na univerzitách v Olomouci a v Bratislavě. Vyvíjel intenzivní činnost vědecky organizační a pěstoval rozsáhlé vědecké kontakty mezinárodní. Byl zakladatelem české školy logopedické.

L.: M. Kantor, *Teorie a praxe speciální pedagogiky* 2/6, 1989–90, 241–246

SPAL, Jaromír (1913–1990). Na filozofické fakultě UK v Praze žák mj. Smetánkův a Weingartův. 1939 PhDr. Po válce CSc. a posléze docent českého jazyka na Pedagogické fakultě v Plzni; tam vedoucí katedry filologie, 1956 proděkan pro dálkové studium. Část jeho publikační činnosti byla věnována cílům pedagogickým a didaktickým; pro své vysokoškolské studenty vydával učební texty z české syntaxe a stylistiky, věnoval se též metodice češtiny a tvorbě učebnic pro školy druhého cyklu. Badatelsky se uplatnil na úseku české a slovanské onomastiky řadou prací, v nichž osvědčoval schopnost kombinovat různá hlediska a metodické přístupy i odvahu k novým etymologickým výkladům (i s rizikem eventuálního omylu).

L.: I. Lutterer, *NŘ* 56, 1973, 162–163; L. Klimeš, *ČJL* 33, 1982–83, 465–467; J. V. Bečka, *ČJL* 38, 1987–88, 467–469; F. Šticha, *NŘ* 74, 1991, 42–43

SPIESS (pseudonym **PÍSECKÝ**), Bedřich Vilém (1842–1903). Absolvent filozofické fakulty pražské univerzity, poté učitelství na středních školách. Publikoval články z dějin české literatury a kultury, pedagogiky apod. v popularizačních a zábavných časopisech. V dějinách jazykovědné bohemistiky mají místo jeho příspěvky onomastické.

SPINA, Franz (1868–1938). Profesor českého jazyka a literatury na německé univerzitě v Praze. Vyvíjel rozsáhlou vědecky organizační a redakční práci. Vědecky zasahoval zejména do staršího českého období literárněhistoricky, edičně i jazykovědně.

L.: (bez autora), *NV* 20, 1941, s. 127

SPIRIDONOV, Vasilij (1945). Jako aprobovaný rusista zaměstnán na katedře rusistiky a lingvodidaktiky pedagogické fakulty UK v Praze. PhDr. Vědecky pracuje v oboru fonetiky a stylistiky současného ruského jazyka v porovnávacím aspektu s češtinou. Přispívá též k rusistice diachronní.

SPURNÝ, Athanasius Jan Blažek (1743– po 1818). Rodák z Uherského Brodu. Jako člen řádu piaristů učil na různých piaristických kolejích v Čechách a na Moravě. Od 1774 prefekt německých a latinských škol v Rychnově nad Kněžnou, poté tamtéž inspektor hlavních škol. 1780–1791 učitel češtiny na Tereziánské vojenské akademii ve Vídeňském Novém Městě. Od 1803 v duchovní službě. Psal učební texty potřebné pro výuku češtiny.

L.: M. Daňková, *ČČM* 116, 1947, 93–94

SRNEC Z VARVAŽOVA (též **SRNOVEC ROKYCANSKÝ** nebo **PHILETUS ROKYCANSKÝ**), Jakub (? – 1586). Vystudoval na pražské univerzitě humanitní a právní obory. Stal se bakalářem a r. 1543 získal titul mistrovský. Byl činný ve školství; po správcovství školy u sv. Štěpána na Novém Městě založil soukromou školu vlastní. 1549 povýšen do stavu vladyckého. Poté působil v obecních službách v Praze, od r. 1558 jako konšel Starého Města Pražského a od r. 1561 primas. 1562 povýšen císařem na radu apelačního soudu na Hradě Pražském. Zachovával průběžně kontakty s univerzitou, na rok 1558 jmenován jejím rektorem. Do jazykovědné bohemistiky se zapsal jako zakladatel českého příslovnictví a frazeologie (s latinskými výklady českých příkladů).

L.: M. Řehořovský, *ČČM* 74, 1900, 559–563

SRPOVÁ, Hana (1951). Jako aprobovaná bohemistka zaměstnána na katedře českého jazyka (též její vedoucí) filozofické fakulty Ostravské univerzity. PhDr., CSc. Vědecky pracuje v oboru stylistiky současné češtiny, zejména zkoumáním jazykových prostředků české žurnalistiky a reklamy. Spoluautorka cvičebnice českého jazyka.

STANĚK, Vladimír (1921). Bohemistiku vystudoval na filozofické fakultě v Praze mj. u V. Šmilauera. Po absolutoriu učitelství na středních školách. PhDr. Posléze člen Výzkumného ústavu pedagogického v Praze. Vědecky činný jako didaktik češtiny, zejména na úseku stylistiky a pravopisu.

L.: J. V. Bečka, *ČJL* 42, 1991–92, s. 92; A. Debická, *ČJL* 50, 1999–2000, 239–240

STANKOVSKÁ, roz. **FETKOVÁ**, Petra (1971). Jako aprobovaná slavistka členka pracoviště Slovníku jazyka staroslověnského v akademickém Slovanském ústavu v Ptaze. Mgr. Vědecky činná v oboru paleoslovenistiky na úseku textové kritiky, paleografie a jako editorka textů.

STARÝ, Zdeněk (1949). Vystudoval na filozofické fakultě UK v Praze bohemistiku, estetikou a obecnou lingvistiku a na matematicko-fyzikální fakultě matematiku. Od r. 1979 člen filozofické fakulty pražské univerzity; PhDr., CSc. a r. 1987 docent. Působil delší dobu v USA jako stipendista, v letech 1989–1991 jako hostující docent na virginské univerzitě. Získal několik grantů od zahraničních nadací. Vyznamenán Cenou rektora UK za vědeckou monografii. Od r. 2000 vedoucí ústavu lingvistiky a ugrofinistiky na filozofické fakultě pražské univerzity. Vědecky je orientován k obecné a teoretické jazykovědě, zejména na úseku sociolingvistiky, při řešení otázek jazykové politiky a intervencionismu, problematiky psacích soustav a pravopisu apod. Jeho obecně jazykovědné práce mají čas-to vyústění bohemistické.

STIESSOVÁ, Jitka (1956). Jako aprobovaná rusistka členka ústavu východoslovanských studií na filozofické fakultě UK v Praze. PhDr., CSc. Vědecky činná v oboru současného ruského jazyka v porovnávacím aspektu s češtinou, zejména na úseku lexikologie a speciálně odborné terminologie.

STICH, Alexandr (1934–2003). 1952–57 vystudoval češtinu a ruštinu na filozofické fakultě UK v Praze. Po ročním učitelském působení na střední škole byl r. 1958 přijat do akademického Ústavu pro jazyk český v Praze. PhDr., CSc. R. 1980 byl nucen z politických důvodů odejít z pracoviště; našel uplatnění v nakladatelství Československý spisovatel jako korektor, editor a redaktor. 1990 přijat na katedru českého a slovenského jazyka na filozofické fakultě UK v Praze; 1991 se habilitoval, 1992 byl jmenován profesorem pro obor český jazyk. Vědecky byl činný jako jazykovědec i literární historik, editor i textolog. Byl to duchaplný teoretik oboru, jež chápal interdisciplinárně, i pilný pracovník heuristický, věnující se pracovně náročnému soupisu tisků a rukopisů 17. a 18. stol. v našich archivech a knihovnách. Položil nové základy filologicky barokologického bádání. Proslul jako oblíbený vysokoškolský učitel, účastnil se tvorby studijních textů vysokoškolských i středoškolských učebnic.

L.: J. Kraus, *NŘ* 77, 1994, s. 1; M. Jelínek, *SaS* 55, 1994, 316–318; A. Fiedlerová, *ČJL* 53, 2002–2003, 200–202; J. Kořenský, *SaS* 54, 2003, 156–157; O. Hausenblas, *NŘ* 86, 2003, 96–98; (red.), *LF* 126, 2003 (úvodem mimo paginaci); V. Koblížek, *Češtinář* 13/3, 2002–2003, 70–71; M. Šulcková, *Sl* 72, 2003, 261–262; *Verba et historia* (...), P. 2005

STRAKA, Josef (1876–1963). Absolvent filozofické fakulty pražské univerzity, žák mj. J. Gebauera a J. Zubatého. Středoškolský profesor. Člen Královské české společnosti nauk. Vědecky zasahoval do staročeské literatury. Publikoval též příspěvky k české historické mluvnici (i syntaxi a tvoření slov) až k etymologickým východiskům zkoumaných entit, a k české historické dialektologii. Autor školních příruček. Vydavatel děl novočeské literatury s komentáři.

L.: (in): *Program reál. gym. v Táboře*, 1936, 3–10; V. Machek, *Svobodné noviny* z 18. 10.

1946

STRAKOVÁ, Vlasta (1929–1995). Vystudovala na filozofické fakultě UK v Praze ruštinu a lužickou srbštinu. 1965 CSc., 1966 PhDr. Od 1954 působila v akademických ústavech v Praze. Tajemnice Mezinárodní terminologické komise při Mezinárodním komitétu slavistů. Pracovala v oboru současného ruského jazyka, zejména jeho tvoření slov a lexikologie, s uplatněním konfrontačního hlediska rusko-českého.

L.: K. Buzássyová, *JazČ* 46/2, 1995, 152–155; Z. Kufnerová, *Thumočení – překlad* 6/26, 1995, s. 18; Z. Skoumalová, *JazA* 32/1–2, 1995, 72–75

STREJČEK, Ferdinand (1878–1963). Absolvent filozofické fakulty UK v Praze, kde studoval mj. u J. Gebauera. Od 1901 učitelské působení na středních školách. Od 1928 ze zdravotních důvodů v předčasném důchodu. Naprostá většina jeho odborných prací je věnována české literatuře a edicím textů staročeských, ale především též novočeských. V oblasti jazykovědné se kriticky obracel proti brusičství prezentovanému v příručkách z přelomu 19. a 20. století.

L.: B. Pernica, *ČJL* 15, 1964–65, 280–282

STYBLÍK, Vlastimil (1926). Vystudoval na filozofické fakultě UK v Praze češtinu a filozofii. Po učitelství na středních školách člen oddělení pro vyučování mateřskému jazyku ve Výzkumném ústavu pedagogickém v Praze, od 1974 jeho vedoucí. PhDr., CSc. R. 1981 vyznamenán titulem Zasloužilý školský pracovník. Účastnil se kolektivní práce z české frekvenční lexikografie, věnoval odbornou pozornost kultuře a noremní kodifikaci (i pravopisné) českého jazyka. Centrální složku jeho bohemistických publikací tvoří práce o metodice češtiny. Autor a spoluautor řady učebnic.

L.: M. Čechová, *ČJL* 37/2, 1986–87, 82–85; M. Dokulil, *NŘ* 69, 1986, 216–218; B. Sedláček, *ČJL* 47, 1996–97, 26–28; M. Buriánková, *ČJL* 52, 2001–2002, 98–99

SUK, Jaroslav (1948). Aprobovaný bohemista a slavista. Působí na katedře slavistiky univerzity v Uppsale (Švédsko). Střídá pobyt v Uppsale a v Praze. Vědecky pracuje v oboru bohemistiky s uplatněním sociolingvistických metod.

SUŠIL, František (1804–1868). Vystudoval v Brně filozofii a bohosloví. Poté v duchovní správě, od r. 1837 profesor bohosloveckého ústavu v Brně. Proslul jako sběratel a vydavatel moravských národních písní. Též básník a překladatel. 1863 vyznamenán ruským řádem sv. Anny II. tř., 1865 čestným doktorátem vídeňské univerzity. Do jazykovědné bohemistiky zasahoval na úseku české prozodie; věnoval též odbornou pozornost polštině a ruštině.

L.: P. Vychodil: *Fr. Sušil*. Životopisný nástin, P. 1898

SVĚRÁK, František (1906–1976). Vystudoval češtinu a francouzštinu na filozofické fakultě MU v Brně mj. u F. Trávníčka, B. Havránka. Po absolutoriu učitelství na středních školách. 1948 se habilitoval pro český a slovenský jazyk a byl téhož roku jmenován profesorem oboru na pedagogické fakultě; na ní od r. 1950 vedoucí katedry filologie, poté do r. 1970 katedry českého jazyka a literatury. Základní složku jeho vědeckého díla tvoří práce z české dialektologie publikované jako samostatné monografie i studie dílčí. Jeho oblíbeným útvarem byly dále drobnější příspěvky „k výkladu slov“. Hodně pozornosti věnoval otázkám metodiky a vyučování českému jazyku; uplatňoval se jako spoluautor cvičebnic a učebnic češtiny pro školy různých stupňů.

L.: (in:) *Jazykovědné symposium 1971*, B. 1973, 265–270; L. Čermák, *ČJL* 16, 1965–66, 277–279; P. Hauser, *ČJL* 26, 1975–76, 277–280; F. Cuřín, *NŘ* 59, 1976, 26–28; P. Hauser, *ČJL* 27, 1976–77, 376–377; J. Chloupek, *NŘ* 60, 1977, 85–86

SVĚTLÁ, Jindra (1954). Aprobovaná bohemistka a rusistka. Mgr. Členka akademického Ústavu pro jazyk český v Praze. Vědecky orientována k textové typologii, kontrastivní lingvistice a teoretické translatoologii (i její aplikaci v praktických kritikách překladů).

SVOBODA, Aleš (1941). 1958–1962 studoval v Brně na hudební konzervatoři. Na filozofické fakultě brněnské univerzity absolvoval obory němčina a angličtina mj. u J. Fírbase, dodatečně též obor čeština. Od 1966 učitelství na školách druhého cyklu. 1970 přijat na katedru anglistiky a amerikanistiky na filozofické fakultě v Brně; tam se r. 1980 habilitoval. 1984–1994 působil na pedagogické (později filozofické) fakultě ostravské univerzity. 1989 DrSc., 1992 jmenován profesorem. Od té doby působil též na filozoficko-přírodovědecké fakultě Slezské univerzity v Opavě. 1973–75 lektor češtiny na londýnské univerzitě. Vědecky se věnuje převážně anglistice, zasahuje však nezanedbatelným způsobem též do bohemistiky, zejména na úseku české syntaxe. Autor vysokoškolských učebních textů.

L.: M. Drápela, *SaS* 62, 2001, 239–240

SVOBODA, František Jan, viz **MILÍN**

SVOBODA, Jan (1899–1973). Po absolvování filozofické fakulty a knihovnické školy působil v letech 1923–28 jako asistent slovanského semináře na filozofické fakultě univerzity v Bratislavě, tam PhDr. 1929–63 tajemník, vědecký pracovník a posléze i ředitel Slovanského ústavu v Praze. Od 1964 vedl onomastické oddělení při tehdejší Ústavu jazyků a literatur ČSAV, souběžně s tím byl tajemníkem Místopisné komise. Od r. 1969 člen akademického Ústavu pro jazyk český v Praze a vedoucí jeho onomastického oddě-

lení. 1968 DrSc. Vědecky pracoval v oboru české a slovanské toponomastiky a antroponomastiky teoreticko-metodologicky i v praktické aplikaci. Pracovně náročné bylo i jeho sebrání slovanské onomastické terminologie.

L.: „Svobodův sborník“ (= *ZMK* 10, 1969, č. 5; tam i bibliografie); M. Karaš, *Onomastica* 1969, 293–298; I. Lutterer, *Onoma* 17, 1973, 406–407; V. Šmilauer, *NŘ* 56, 1973, 211–214; I. Lutterer, *Sl* 42, 1973, 461–462; I. Lutterer, *AO* 40, 1999, 7–9

SVOBODA, Karel (1914–1986). 1933–37 vystudoval na filozofické fakultě UK v Praze obory čeština a němčina a po válce rozšířil svou aprobaci o angličtinu. Po absolutoriu fakulty učitelství na středních školách. 1949 PhDr. Od 1956 na Vysoké škole pedagogické v Praze, po jejím zrušení 1959 přešel na filozofickou fakultu pražské univerzity. Na ní 1960 CSc.; 1964 jmenován docentem českého jazyka a metodiky vyučování českému jazyku. 1974 DrSc. Svou odbornou činnost věnoval jednak řešení problémů metodiky mateřského jazyka a práci na učebních textech pro školy druhého cyklu i pro své vysokoškolské posluchače, jednak bádání o české skladbě v mnoha novátorských studiích a monografiích dílčích i v syntetickém kompendiu.

L.: K. Hausenblas, *NŘ* 56, 1973, 268–273; týž, *ČJL* 24, 1973–74, 277–282; K. Šebesta, *NŘ* 67, 1984, 38–40; H. Hrdličková, *ČJL* 34, 1983–84, 231–233; J. Štěpán, *ČJL* 37, 1986–87, 33–37; týž, *SaS* 48, 1987, 60–61; H. Hrdličková, *NŘ* 70, 1987, 46–47; K. Dvořák, *ČJL* 54, 2003–2004, 147–149

SVOBODOVÁ-LOUŽENSKÁ, roz. **JILEMNICKÁ**, Alena (1937). Absolventka Vysoké školy ruského jazyka v Praze; jejími učiteli byli mj. A. Jedlička, K. Hausenblas. Pracovnice Pedagogické fakulty v Hradci Králové. PhDr., CSc. Odborně se věnuje didaktice češtiny.

L.: J. Dršatová, *Češtinář* 8/1, 1997–98, 21–22 (tam i bibliografie na str. 22–25)

SVOBODOVÁ, roz. **SVOBODOVÁ**, provdaná nejdřív **NEČASOVÁ**, znovu **SVOBODOVÁ**, Jana (1952). Vystudovala češtinu a němčinu na filozofické fakultě brněnské univerzity mj. u M. Grepla. Po učitelském působení na středních školách členka (a posléze vedoucí) katedry českého jazyka na pedagogické fakultě Ostravské univerzity. 1978 PhDr., 1985 CSc., od 1989 doc. pro obor český jazyk. Na prešovské univerzitě 2001 habilitace a 2004 profesura pro obor obecná jazykověda. Vědecky pracuje v oboru české syntaxe, zabývá se komunikativními funkcemi výpovědi, jazykovou kulturou a didaktikou češtiny. Spoluautorka školních učebnic českého jazyka.

SVOBODOVÁ, Jiřina (1951). Jako aprobovaná rusistka (Mgr., CSc.) našla uplatnění na katedře ruského a francouzského jazyka pedagogické fakulty Západočeské univerzity v Plzni, posléze jako vedoucí katedry. Vědecky činná v oboru synchronní rusistiky, zejména morfologie, lexikologie a stylistiky, v porovnávacím aspektu s češtinou.

SVOBODOVÁ, Marie (1967). Jako aprobovaná bohemistka a rusistka (Mgr.) členka fonetického ústavu na filozofické fakultě UK v Praze. Vědecky pracuje v oboru fonetiky ruštiny a češtiny.

SVOZILOVÁ, Naděžda (1935). Jako aprobovaná bohemistka našla uplatnění v lexikograficko-terminologickém oddělení akademického Ústavu pro jazyk český v Praze ; v něm posléze vedoucí úseku valenčního slovníku. PhDr., CSc. Do jazykovědné bohemistiky zasahovala na úseku české lexikologie a lexikografie (mj. i jako spoluautorka velkých týmových děl slovníkových) a syntaxe, též s uplatněním teoretických a pracovních postupů poststrukturalistických. Autorka příspěvků k jazykové kultuře a správnosti.

SYCHRA, Matěj Josef (1776–1830). Studoval na pražské univerzitě vstupní filozofii (1797 a 1798) a teologii (1799–1801). 1801 vysvěcen na kněze, poté v duchovní správě. Do jazykovědné bohemistiky zasáhl jako autor lexikografické příručky k české frazeologii.

L.: J. Ehrenberger: *Upomínky ze dnů Matěje Sychry*, P. 1876; V. Kryšpín: *Matěje Jos. Sychry život a spisy vybrané*, P. 1877; A. Rybička, *Osv* 6, 1876, 20–32; týž: *Přední křesťelé národa českého I*, P. 1883, 199–214

SÝKORA, Jan Nepomuk (asi 1780–1845). Působil jako učitel na různých místech v Čechách. Autor četných gramatik a cvičebnic češtiny (pro Němce) a němčiny (pro Čechy). Uplatňoval prakticky porovnávací hledisko pro zvládnutí obou jazyků.

SZOMOLÁNYIOVÁ viz **BUDOVIČOVÁ**

Linguistica ONLINE. Added: January 1st, 2007.
http://www.phil.muni.cz/linguistica/art/vecerka/vec-medailonky.pdf
ISSN 1801-5336

[Š]

ŠABRŠULA, Jan (1918). 1945–46 studium francouzštiny a fonetiky ve Francii, 1947 dokončení romanistiky na filozofické fakultě UK v Praze. Vědecká dráha – posléze v hodnosti profesora – na pražské a poté na ostravské univerzitě. Hostující přednášky na univerzitách ve Francii, Švýcarsku a v Německu. Vědecké zájmy převážně romanistické, zčásti i v komparaci s češtinou na poli sociolingvistiky a stylistiky.

L.: Z. Stavinohová, *21. ročenka Kruhu moderních filologů*, 1997, 5–7; V. Uhlíř, *ČMF* 80, 1998, 127–128; J. Holeš, *Cizí jazyky* 46, 2002–2003, s. 139; týž, *JazA* 40, 2003, 51–54; B. Zavadil, *ČMF* 85, 2003, 119–124

ŠAFÁŘÍK (SCHAFARY, SCHAFFÁRY, ŠAFÁRIK) Pavel Josef (1795–1861). Syn slovenského evangelického kazatele. Gymnázium v Rožnavě a Dobšíně 1805–1810, poté studium teologie, filozofie, filologie, historie a přírodních věd na univerzitě v Jeně. 1817 se stal vychovatelem v Bratislavě. 1819–1833 působil jako profesor humanitních předmětů na pravoslavném srbském gymnáziu v Novém Sadě, do r. 1825 i jako jeho ředitel. 1833 byl povolán do Prahy a věnoval se tam činnosti redakční (Světobor a Časopis Českého musea), 1837–47 byl cenzorem beletrie, r. 1841 se stal kustodem univerzitní knihovny a r. 1848

jejím knihovníkem. Téhož roku byl jmenován prvním mimořádným profesorem slovanské filologie na pražské univerzitě, ale svého místa se vzdal ve prospěch F. L. Čelakovského, aniž vůbec zahájil přednášky. Literárně byl činný jako básník, překladatel ze světových jazyků, sběratel a vydavatel slovenských lidových písní, editor literárních památek slovanských, ale hlavně jako autor četných prací ze slovanské filologie, archeologie a národopisu. Vyvíjel rozsáhlou práci vědecky a kulturně organizační ve výboru Českého musea, Matice české a v Královské české společnosti nauk a jako člen vídeňské akademie věd a učených společností v Krakově, Varšavě, Moskvě, Odesse, Petrohradě, Charkově, Vilně, Záhřebu, Berlíně, Mnichově, Göttingen aj. K jazykovědné bohemistice přispěl podstatným způsobem nejen v rámci slovansky komparatistickém, ale i jako badatel o historické mluvnici češtiny a o češtině současné (zejména na úseku terminologie a pravopisu).

L.: Knižní monografie – K. Sabina: *Pavel Josef Šafářik, nástin životopisný*, P. 1861; V. Brandl: *Život Pavla Josefa Šafářika*, B. 1887; J. Hanuš: *Pavel Josef Šafářik v životě a spisích*, P. 1895; J. Máchal: *Pavel Josef Šafářik*, P. 1895; J. Vlček: *Pavel Josef Šafářik*, P.

1896; P. A. Lavrov: *Žizn' i učennaja dejatel'nost' Pavla Josifa Šafarika*, M. 1897; S. Tomić: *Književni i naučni rad P. J. Šafarika*, Novi Sad 1900; Š. Krčméry: *Pavel Jozef Šafarik*, Martin 1922; K. Paul: *Přehled tištěných prací Pavla Josefa Šafářika*, P. 1931; K. Golán: *Mladé roky Pavla Josefa Šafářika*, Br. 1961; K. Paul: *Pavel Josef Šafarik, život a dílo*, P. 1961; K. Rosenbaum: *Pavel Josef Šafarik*, Br. 1961; A. S. Mylnikov: *Pavel Šafarik – vydajučijsja učenyj-slavist*, Moskva-Leningrad 1963; J. Novotný: *Pavel Josef Šafarik*, P. 1971.

Sborníky – *Oslava stých narozenin Pavla Josefa Šafářika*, P. 1895; *Pavel Jozef Šafarik* (= Litteraria IV. Štúdie a dokumenty), Br. 1961; *AUC-SlPr* 3, 1961; *Zborník šafarikovský* (= Zborník prác Filozofickej fakulty Univerzity P. J. Šafarika v Prešove 1961), Br. 1961; *Odkaz P. J. Šafarika* (= Slovanské štúdie VI), Br. 1963; E. Šlaufová – M. Zelenka – S. Wollman (red.): *Aktuální otázky slavistiky a Šafarikův vědecký odkaz* (= Sl 65, 1996).

Stati – J. Polívka, *LF* 22, 1895, 249–269; M. Weingart, in: *Literatura česká 19. stol. II*, 2. vyd., P. 1917, 456–485; K. Paul, *ČMF* 12, 1926, 193–206; J. Hanuš, *Ba* 1927, 11–38; K. Paul, *ČČM* 1929; týž, *Sl* 8, 1929–30, 551–584; J. Polerecký, *SlR* 1, 1932–33, 111–115; K. Paul, *SČSZ* 39, 1933, 127–132; K. Paul, *ČMF* 23, 1937, 136–141; týž, *NŘ* 21, 1937, 46–54; týž, *LF* 64, 1937, 268–289; V. A. Francev, in: *Slovanské studie*, P. 1948, 133–138; J. Hůrský, *Kartogr. přehled* 7, 1953 165–183 a 8, 1954, 27–36; týž, in: *P. J. Šafarik, Slovanský národopis*, P. 1955, 218–288; L. Řeháček, *ibid.*, 196–217; A. Jedlička, *NŘ* 44, 1961, 257–266; E. Jóna, *JazČ* 12, 1961, 105–121; týž, *SlR* 1961; Z. Hauptová, *Sl* 30, 1961, 267–278; J. Sedláček, *ibid.*, 257–266; V. Bechyňová, *ibid.*, 282–311; J. Petr, *ibid.*, 312–317; J. Kurz, *ibid.*, 345–383; L. N. Smirnov, *Kratk. Soobšč. Inst. Slav. 38 – Slavjanskoje jazykoznanije*, M. 1963, 55–67; K. Rosenbaum, in: *P. J. Šafarik: Dejiny slovanského jazyka a literatury všetkých nárečí*, Br. 1963; Z. Hauptová, in: *Beiträge zur Geschichte der Slawistik*, Berlin 1964, 147–161; V. Hostička, *ČRus* 9, 1964, 52–56; P. Trost, *PDS* 1, 1970, 69–70; J. Kouba, *NŘ* 65, 1982, 205–207; V. Forst, *ČJL* 36, 1985–86, 466–468; J. Lebeda, *Rozhlad* 31, 1981, 439–440; M. Kvapil, in: *Naučni sastanak slavista u Vukove dane*, Beograd 1988, 197–207; J. Petr, *PDS* 14, 1990, 7–31; L. Řeháček, *ibid.*, 33–59

ŠAK, Vladislav (1860–1941). Působil dlouhodobě jako středoškolský profesor v Bulharsku. Překladatel a historik. Autor bulharsko-českého a česko-bulharského slovníku a bulharsko-české konverzace.

L.: (bez autora), *NV* 22, 1943, s. 140

ŠARAPATKOVÁ, roz. **FLODROVÁ**, Žofie (1934). Vystudovala na filozofické fakultě brněnské univerzity češtinu a polštinu mj. u F. Trávníčka, J. Kurze, J. Bauera a nástavbovou indoeuropeistiku u V. Machka a A. Erharta. Členka pracovišť paleoslovenistického a etymologického v brněnských pobočkách akademických ústavů. Vědecky pracuje v oboru jazykovědné paleoslovenistiky a slovanské etymologie; vedle individuálních studií dílčích se účastnila týmových prací z paleoslovenistické lexikografie popisné i etymologické.

L.: E. Havlová, *SPFFBU A* 42, 1994, 133–134; táž, *NŘ* 87, 2004, 162–

164

ŠAUNOVÁ, Iza (1896–1960). Začala studovat na univerzitě v rodném Lvově germanistiku, r. 1919 přesídlila do Prahy a tam studia dokončila na Univerzitě Karlově. 1926 PhDr. Spolupracovala s katedrou polského jazyka a literatury na filozofické fakultě pražské univerzity jako lektorka polštiny. Podílela se autorsky na několika slovnících a praktických učebnicích polského jazyka, je autorkou dvou vědeckých mluvnic polštiny. Uplatňovala porovnávací hledisko polsko-české.

L.: O. Bartoš, *SPř* 60, 1960, s. 238; K. Krejčí, *Sl* 30, 1961, 165–166; Th. Bešta, *SIOcc*, 1962

ŠAUR, Vladimír (1937). Vystudoval na filozofické fakultě v Brně češtinu, ruštinu a bulharštinu mj. u R. Mrázka, A. Lamprechta, R. Večerky a nástavbovou indoeuropeistiku u V. Machka, 1961–62 postgraduálně bulharistiku na sofijské univerzitě mj. u St. Stojkova a Vl. Georgieva. Poté působil ve Státní vědecké knihovně v Brně do r. 1969, když v letech 1965–66 byl uvolněn pro lektorát češtiny na univerzitě v Sofii. 1970 přešel na etymologické pracoviště brněnské pobočky ČSAV. Od 1990 člen filozoficko-přírodovědecké univerzity v Opavě, Od 1993 jako docent (po habilitaci v Praze) a vedoucí ústavu bohemistiky a knihovnictví. Podstatná část jeho rozsáhlého vědeckého díla je orientována na jazykovědnou bulharistiku a jugoslavistiku v komparatistických souvislostech balkánských. Těžiště jeho odborného zájmu se přesouvá na slovanskou etymologii, paleoslovenistiku, onomastiku a dějiny slavistiky. Bohemistické působení učitelské ho přivedlo k publikování učebních textů o češtině a k uveřejňování popularizačních jazykových okének.

L.: M. Jelínek, *Sb. prací filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě, ř. jazykovědná D* 1, 2001, 7–9 (a od str. 10 bibliografie); V. Pfeiffer, *NŘ* 81, 1998, 216–217

L.: M. Jelínek, *Sb. prací filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě, ř. jazykovědná D* 1, 2001, 7–9 (a od str. 10 bibliografie); V. Pfeiffer, *NŘ* 81, 1998, 216–217

ŠEBEK, František (1831–1873). Aprobovaný klasický filolog. Středoškolský profesor. Překladatel ze staré řečtiny. Autor brusičsky pojaté frazeologie češtiny.

ŠEBESTA, Karel (1948). Vystudoval na filozofické fakultě UK v Praze češtinu a dějepis. Po absolutoriu (1971) člen katedry bohemistiky (posléze ústavu českého jazyka a teorie komunikace) na pražské filozofické fakultě. 1978 PhDr. a CSc., 2000 habilitace. Několikaleté působení na švédských univerzitách (1983–1986 a 1989–1993 v Uppsale a ve Stockholmu, 2001–2002 v Lundu). Vědecky zasahuje do české stylistiky, do problematiky správnosti spisovných projevů (i pravopisné), do otázek jazykové a mluvní kultury, do didaktiky a metodiky češtiny. Spoluautor učebnic češtiny pro základní školy.

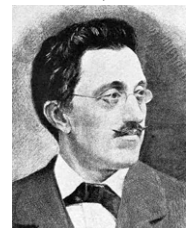
ŠEMBERA, Alois Vojtěch (1807–1882). 1824–1826 vystudoval ve Vídni a v Praze filozofii (nástavbu gymnázia). R. 1830 absolvoval na univerzitě v Praze práva a nastoupil praxi při magistrátu v Brně. R. 1839 jmenován profesorem řeči a literatury české na stavovské akademii v Olomouci. Po dvouletém pobytu zpět v Brně byl odtud jmenován r. 1849 profesorem řeči a literatury české na vídeňské univerzitě a překladatelem a redaktorem české verze říšského zákoníku. Odborně zasahoval do české historie a demografie, na poli jazykovědy se věnoval dějinám českého jazyka (jako jeden z prvních prohlásil Rukopisy Královédvorský a

Zelenohorský za podvrhy) i jeho synchronnímu stavu (zvláště na úseku odborné právní terminologie a pravopisu spisovného jazyka). Stal se zakladatelem novodobé české dialektologie.

L.: F. J. Peřina, *Slavín (Pantheon)*, odd. I, s. a., 252–256; F. Čenský, *Osv* 12, 1882, 481–496; J. Bartocha, *ČVMSO* 24 (též samostatně, Vysoké Mýto), 1907; V. Prasek, *VMO* 15, 1907, 87–108; E. Škorpil: *Alois Vojtěch Šembera. Přehled života a díla*, Vysoké Mýto 1946; *Vysoké Mýto památce A. V. Šembery 1807–1957*, Vysoké Mýto 1957

ŠERCL, Čeněk (1843–1906). Po studiích na filozofické fakultě pražské univerzity našel uplatnění jako profesor v Rusku. Jako znalec mnoha jazyků byl nazýván „český Mezzofanti“. Vědecky zasahoval do problematiky obecně lingvistické i slavistické. Autor ve své době nejrozsáhlejší dotud ruské mluvnic z českého pera (1883–84); popisovala zevrubně živou kolo-kviální řeč.

L.: F. K., *RFV* 57, 1907, 205–206; K. Svoboda, *LF* 66, 1939, 349–364; N. Perglová, *RJ* 23 (25), 1972, 378–389; I. Suková, *Sl* 59, 1990, 299–307

ŠÍCHOVÁ viz **POVOLNÁ**

ŠIMÁK, Josef Václav (1870–1941). Profesor historické vlastivědy na UK v Praze, zakladatel (1913) akademické Místopisné komise a její první dlouholetý (do r. 1941) tajemník. Do jazykovědné bohemistiky zasahoval na poli české onomastiky.

ŠIMANDL, Josef (1954). Aprobovaný bohemista. Člen oddělení jazykové kultury a gramatiky v akademickém Ústavu pro jazyk český v Praze. Věnuje se vědecky teorii a praxi jazykové kultury.

ŠIMEK, František (1882–1974). Vystudoval bohemistiku na filozofické fakultě UK v Praze mj. u J. Gebauera, E. Smetánky. Středoškolský profesor. Osvědčil se jako znalec staré češtiny a staročeské literatury a spolehlivý editor staročeských památek. Jazykovědně zasáhl zejména do staročeské lexikografie. S učitelskou činností byly spjaty i jeho zájmy o jazyk nový.

L.: I. Němec, *NR* 57, 1974, s. 265; E. Michálek, *LF* 98, 1975, 108–109

ŠIMEK (SCHIMEK), Maximilian Václav (1748–1798). Rodák ze Štýrska; rodiče pocházeli z Čech. Od 1766 člen řádu piaristů, učitel na řádových školách a kolejích; od 1774 profesor slovanských jazyků na Tereziánské vojenské akademii ve Vídeňském Novém Městě. 1781 vystoupil z řádu piaristů a věnoval se duchovní službě jako farář. Autor učebních textů češtiny pojatých v duchu neústrojně neologizujícího purismu.

L.: J. Hůrský, *Dunaj* 15/3, Vídeň 1938, 251–261, 382; J. Hůrský, *Kartografický přehled* 9, 1955, 23–42 a 73–80; S. M. Newerla, *LF* 125/1–2, 2002, 52–83

ŠIPKOVÁ, roz. GREPLOVÁ, Milena (1956). Vystudovala češtinu a angličtinu na filozofické fakultě brněnské univerzity. Po absolutoriu členka dialektologického oddělení v brněnské pobočce akademického Ústavu pro jazyk český. 1982 PhDr., 1982 CSc. Externě působí na pedagogické fakultě (bohemistika a anglistika) a filozofické fakultě (čeština pro zahraniční studenty) v Brně. 1997–1998 výuka češtiny na univerzitě v Princetonu (USA). Vědecky pracuje v oboru české dialektologie (mj. též na úseku syntaxe). Spoluautorka týmového atlasu českých nářečí.

ŠÍR, František (1796–1867). Po gymnazijních studiích absolvoval v letech 1815–1818 v Praze (tehdy nástavbovou) filozofii. Od r. 1819 učitelské působení na gymnáziích, 1862 penzionován. Byl všestranně literárně činný. Překládal z antických jazyků, němčiny, italštiny a ruštiny. Na úseku jazykovědné bohemistiky patřil ke spolupracovníkům *Slovníku* Josefa Jungmanna. Napsal cvičebnici češtiny pro Němce. Jeho etymologizování představovalo předpojaté pokusy bez vědecké metody

L.: A. Truhlář: *František Šír. Pokus životopisný*, Jičín 1882

ŠIŠKA, Zbyněk (1930). Vystudoval bohemistiku a rusistiku na filozofické fakultě UP v Olomouci. 1969 PhDr. a 1978 CSc. na filozofické fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě. 1988 habilitace na pedagogické fakultě v Ostravě. Stážista Lomonosovovy univerzity v Moskvě. 1964–1990 člen katedry rusistiky na pedagogické fakultě UP v Olo-

mouci. Vědecky činný v gramatologii ruštiny ve srovnání s češtinou a v oboru obecné lingvistiky. Autor vysokoškolských učebních textů.

ŠIŠKOVÁ, Růžena (1937). Jako aprobovaná slavistka (prom.fil.) členka akademického Slovanského ústavu v Praze. Publikuje vědecké studie o ukrajinských dialekttech i o ukrajinském jazyce spisovném, zejména na úseku lexikologie a tvoření slov, v porovnání s češtinou. Spoluautorka týmových prací lexikografických.

ŠLAJSOVÁ viz **NOVÁKOVÁ**

ŠLÉDROVÁ, Jasňa (1958). Vystudovala češtinu a psychologii na filozofické fakultě UK v Praze. 1983 PhDr. (z psychologie), 1995 CSc. (z pedagogiky). 1982–1992 členka akademického Ústavu pro jazyk český v Praze. 1993 přestoupila na katedru (nyní ústav) českého jazyka a teorie komunikace filozofické fakulty UK. Od 1999 též spolupráce s Divadelní akademií múzických umění v Praze. Jazykovědně bohemistické studie z hlediska pedagogického, didaktického a psycholingvistického.

ŠLOSAR, Dušan (1930). Vystudoval češtinu a ruštinu na filozofické fakultě brněnské univerzity mj. u A. Kellnera, F. Trávníčka, J. Kurze. Po působení v brněnské pobočce akademického Ústavu pro jazyk český (1953–1959) přešel na filozofickou fakultu brněnské univerzity. 1967 PhDr. a CSc., 1982 doc., od 1990 profesor českého jazyka. Působil učitelsky na zahraničních univerzitách, v Greifswaldu (1963–64) a jako hostující profesor v Münsteru (1989–90) a v Řezně (1991–92). Nositel Medaile Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy I. stupně a Zlaté medaile Masarykovy univerzity. Vědeckou činnost v jazykovědné

bohemistice zahajoval jako dialektolog (v ÚJČ se mimo jiné účastnil přípravných prací pro český nářeční atlas), postupně svůj odborný zájem přesouval k historii češtiny, zejména na úseku morfologie a slovtvorby. Jeho práce se vyznačují metodologickou vytříbeností a filologickou akribií. Průběžnou pozornost věnoval problematice jazykové kultury a její popularizace.

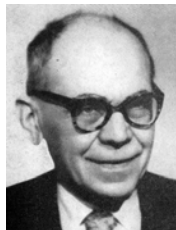
L.: J. Chloupek, *SaS* 52, 1991, 151–152; M. Čejka, *NR* 74, 1991, 38–42; (bibliografie), *SPFFBU A* 39, 1991, 99–103; R. Večerka, *LF* 114, 1991, 274–275; J. Skutil, *VVM* 47/3, 1995, 310–311; *Pocta Dušanu Šlosarovi*, Boskovice 1995 (tam medailonek od J. Pleskalové); J. Pleskalová, *NR* 83, 2000, 216–217; J. Pleskalová – P. Kosek – M. Krístek, *SPFFBU A* 53, 2005, 196–198 (a na str. 217–218 dodatek k bibliografii)

ŠLOSAROVÁ-LÍZALOVÁ, roz. JERMOLAJEVA, Ljubov (1937). Rusistiku vystudovala na filozofické fakultě brněnské univerzity. Až do penzionování zůstávala v jejím pracovním svazku. Několikrát učitelské působení v zahraničí (SRN). PhDr., CSc. Vědecky se věnovala konfrontačním studiím rusko-českým v mluvnici i slovní zásobě, zejména však ve fonetice.

ŠMEJKALOVÁ, Martina (1970). Vystudovala češtinu a hudební výchovu na pedagogické fakultě UK v Praze. Středoškolská profesorka, poté členka katedry českého jazyka na pedagogické fakultě pražské univerzity. Odborně pracuje v oboru didaktiky a metodiky češtiny.

ŠMILAUER, Vladimír (1895–1983). Po absolutoriu filozofické fakulty v Praze, kde vystudoval češtinu a němčinu, působil učitelsky na českých a slovenských středních školách. To ho spolu s hungaristickým vzděláním přivedlo v první fázi jeho vědecké dráhy k pracím z dějin slovenského jazyka a slovenské onomastiky. 1924 PhDr. Habilitoval se v Praze r. 1933, od r. 1938 se tam stal na filozofické fakultě mimořádným profesorem, po druhé světové válce řádným profesorem českého jazyka. Člen České akademie věd a umění, Královské české společnosti nauk; člen Mezinárodní komise pro slovanskou onomastiku; pracoval v redakcích několika jazykovědných periodik. Vědecky se věnoval zejména oborům do té doby méně vzdělávaným, tvoření slov a syntaxi; tu vzdělával v duchu racionalisticky logických koncepcí. Postupně se zájem jeho o přenos z celého na onomastiku; postavil ji novátorsky na pevné teoretické základy. Kromě původní vědecké tvorby a autorství učebních pomůcek ke studiu češtiny vyvíjel mimořádně rozsáhlou publikační činnost zpravodajskou, recenzní a bibliografickou. Patří k velkým tvůrčím osobnostem jazykovědné bohemistiky 20. století.

L.: L. Klimeš, *ČJ* 5, 1955, 329–333; Št. Peciar, *SIR* 21, 1956, 121–122; J. V. Bečka, *ČJL* 11, 1960–61, 175–177; L. Klimeš, *ČJL* 16, 1965–66, 145–149; M. Těšitelová, *NŘ* 48, 1965, 257–263; (sborník), *AUC-SIPr* 8, 1966 (tam i bibliografie z pera E. Milavcové na str. 381–413); V. Blanár, *JazČ* 17, 1966, 85–86; *Oslava 70. narozenin V. Šmilauera v onomastickém semináři ÚJaL ČSAV*, P. 1966; (sborník), *Onomastické práce* 1, P. 1966; I. Lutterer, *NŘ* 53, 1970, 297–298; (sborník), *Onomastické práce* 3, P. 1970; M. Těšitelová, *NŘ* 58, 1975, 169–172; J. Jelínek, *ČJL* 26, 1975–76, 181–188; (sborník), *ZMK* 17, 1975, č. 1,2,3; E. Michálek, *LF* 99, 1976, 49–51; E. Dvořák, *JazA* 13, 1976, 43–44; L. Klimeš, *ČJL* 31, 1980–81, 187–191; (sborník), *ZMK* 21, 1980, č. 2,3,4,5; A. Pešek, *Typografia* 83, 1980, s. 467; I. Lutterer, *NŘ* 66, 1983, 267–268; K. Hausenblas, *ČJL* 34, 1983–84, 423–425; M.

Majtán, *SIR* 49, 1984, 117–118; M. Těšitelová, *SaS* 45, 1984, 49–50; E. Michálek, *LF* 107, 1984, 49–50; L. Olivová-Nezbedová, *Sl* 54, 1985, 115–117; M. Knappová a M. Nováková, *Onomastica* 30, 1986, 309–312; M. Nováková-Šlajsová, *ibid.*, 312–316; R. Šrámek, *OZ* 27, 1986, 7–13 (tam též na str. 14–28 bibliografie z pera M. Novákové); *AO* 36, 1995 (tam články I. Lutterera, M. Majtána, J. Marvana, L. Olivové-Nezbedové); I. Lutterer, *NŘ* 78, 1995, 264–265; týž, *ČJL* 46/3–4, 1995–96, 81–83; L. Klimeš, *ibid.*, 83–84; M. Harvalík, *AO* 46, 2005, 261–263; L. Klimeš, *Češtinář* 16/2, 2005–2006, s. 54

ŠOLTYS, Otakar (1950). Jako aprobovaný bohemista člen fakulty sociálních věd UK v Praze. Vědecky pracuje v oboru české syntaxe, teorie komunikace a sociolingvistické problematiky českého jazyka v dobovém kontextu.

ŠPAČKOVÁ viz **MIKULÁŠKOVÁ**

ŠPACHTA, Dominik Alois (1803–1859). Buditelský kněz. Autor první česky psané mluvnice polštiny, v podstatě kompilace podle německy psaných učebnic polského jazyka. Byla to praktická pomůcka pro autorovo působení v Haliči. Dočkala se několika vydání přepracovaných dalšími autory (mj. i J. Gebauerem). L.: L. Řeháček, *PDS* 4, 1977, 105–131

ŠPERLOVÁ, Miroslava (1943). Jako aprobovaná rusistka členka katedry ruského a francouzského jazyka na pedagogické fakultě Západočeské univerzity v Plzni. PhDr. Vědecky pracuje v oboru jazykovědné rusistiky a bohemistiky v porovnávacím i historiskosrovnávacím aspektu a v metodice vyučování ruskému jazyku.

ŠRÁMEK, Emanuel (1881–1954). Vystudoval na filozofické fakultě UK v Praze němčinu a francouzštinu. PhDr. Učitelství na středních školách. 1915–16 externě studoval na brněnské technice matematiku a experimentální fyziku. 1921 odešel do Fancie a stal se asistentem abbé Rousselota v experimentální fonetické laboratoři na Collège de France, poté na stolicí srovnávacího jazykozpytu u A. Meilleta. 1931 v Brně habilitován pro obor experimentální fonetiky. Za odbojovou činnost ve Francii za druhé světové války vyznamenán válečným křížem a hodností Officier d' Académie. 1946 jmenován v Brně profesorem oboru. Vedle prací z obecné fonetiky přispěl též experimentálně fonetickými metodami k poznání češtiny.

L.: J. Chloupek, *SPFFBU A* 2, 1954, 90–91; J. Pačesová, *ČMF* 36, 1954, 168–169; M. Vey, *RÉS* 31, 1954, 347–348

ŠRÁMEK, Rudolf (1934). Vystudoval na filozofické fakultě brněnské univerzity češtinu a ruštinu mj. u F. Trávníčka, J. Kurze a nástavbově indoevropský jazykozpyt u V. Machka. Po absolutoriu fakulty byl 1958–1993 zaměstnán v brněnských pobočkách ústavů ČSAV, externě spolupracoval s filozofickou a pedagogickou fakultou univerzity v Brně. Na pedagogické fakultě interně od r. 1993. PhDr., CSc., habilitován 1994, 1996 jmenován profesorem oboru; 1993–96 vedoucí katedry českého jazyka, 1996–99 proděkan fakulty. Externě přednášel též na Pedagogické fakultě v Ostravě. Vědecky organizačně je činný jako místopředseda Mezinárodní komise pro slovanskou onomastiku, člen Internaional Committee of Onomastic Sciences aj. Výchozí sférou jeho vědeckého zájmu byla česká dialektologie; hlavním směrem jeho badatelského usilování je onomastika. Kromě prací materiálově dílčích i syntetických se od sedmdesátých let 20. stol. soustavně věnuje též teoretickému rozvíjení oboru. Jeho aktivita na poli onomastiky je orientována k přípravě onomastického atlasu slovanského.

L.: B. Dejmek, *Češtinář* 4/3, 1993–94, 83–84; N. Bayerová – I. Lutterer, *NŘ* 77, 1994, 106–108; B. Dejmek, *Češtinář* 9/3, 1998–99, 82–83; E. Minářová, *AO* 39, 1998, 187–192 (s výběrovou bibliografií); *Sborník k jubileu Rudolfa Šrámka*, B. 2001; M. Harvalík, *AO* 45, 2004, 154–158 (a na str. 158–189 bibliografie z pera J. Obrovské); J. Obrovská, *NŘ* 87, 2004, 156–159

ŠROUFKOVÁ, Miloslava (1926). Aprobovaná rusistka a bohemistka. PhDr. Členka akademického Ústavu pro jazyk český v Praze. Vědecky pracovala v oboru ruské lexikografie jako spoluautorka týmových dvojjazyčných rusko-českých a česko-ruských slovníků.

ŠTĚPÁN, Josef (1945). Jako aprobovaný bohemista se stal členem (tehdy) katedry českého a slovenského jazyka na filozofické fakultě UK v Praze. PhDr., CSc., doc. Vědecky se zabývá syntaxí a sémantikou současné češtiny s využitím postupů kvantitativní analýzy textů. Zasahuje odborně i do logopedie.

ŠTĚRBOVÁ, Ludmila (1950). Vystudovala češtinu a výtvarnou výchovu na pedagogické i na filozofické fakultě UK v Praze. Učitelství na základních školách. Od 1976 členka katedry českého jazyka na pedagogické fakultě pražské univerzity. Odborně se věnuje didaktice a metodice češtiny, zejména na základních a zvláštních školách.

ŠTĚRBOVÁ, Markéta (1913–2003). Vystudovala slovanskou a germánskou filologii na filozofické fakultě MU v Brně mj. u B. Havránka, A. Beera. Po absolutoriu fakulty působila jako středoškolská profesorka, od r. 1946 členka Ústavu pro jazyk český v Praze a od r. 1950 v brněnských pobočkách akademických ústavů. Dlouholetá výkonná redaktorka akademického Slovníku jazyka staroslověnského. Vědecky se zabývala paleoslovenisti-

kou, zvl. vztahem charvátsko-hlaholských textů k češtině, a staroslověnskou lexikologií a lexikografií.

ŠTEY(E)R / ŠTEJER, Matěj Václav (1630–1692). Od r. 1647 člen řádu jezuitského; vystudoval filozofii v Olomouci. Poté učitel na jezuitských kolejích a proslulý kazatel. Autor spisů nábožensky vzdělávacích, kancionálů, postily apod. Do jazykovědné bohemistiky zasáhl originálně koncipovaným dílem gramatografickým. L.: J. V. Kroupa, *LF* 117, 1994, 316–318; M. Svatoš, *ibid.*, 313–315

ŠTÍCHA, František (1950). Absolvent pedagogické fakulty Západočeské univerzity v Plzni. 1976 PhDr., 1981 CSc. 1975–1980 člen akademického Ústavu pro jazyk český v Praze, 1981–1989 katedry českého jazyka a literatury na pedagogické fakultě UK v Praze, od 1990 zaměstnán v pražském akademickém Ústavu pro jazyk český. Od r. 2001 působí učitelsky v ústavu translologie na filozofické fakultě v Praze; na ní se r. 2004 habilitoval. V letech 1997–2001 lektor češtiny na univerzitě v Heidelbergu. Činný vědecky organizačně. Bádá v oblasti české gramatiky (zvláště syntaxe) a stylistiky, publikuje porovnávací jazykové studie česko-německé.

ŠTINDLOVÁ, Jitka (1928–1989). Absolventka filozofické fakulty UK v Praze. Po krátké učitelské praxi působila od r. 1953 v terminologickém oddělení akademického Ústavu pro jazyk český v Praze. Orientovala se na technické možnosti zpracování informací, vybudovala v Ústavu mechanografickou laboratoř a kladla základy k uplatnění výpočetní techniky v jazykovědě. Z politických důvodů byla nucena r. 1973 Ústav opustit a nastoupit do administrativy ve výrobních podnicích; tam se věnovala počítačovému zpracování dat a udržovala styk se svým oborem neoficiálně. L.: A. Tejnor, *NŘ* 73, 1990, 262–264

ŠTUBNIAKOVÁ viz KOMÁRKOVÁ

ŠUJANOVÁ, Věra (1926–1978). Pracovnice ve vlastivědně orientované regionalistice, dlouholetá externí spolupracovnice onomastického oddělení brněnské pobočky akademického Ústavu pro jazyk český. Několik let byla tajemnicí brněnské pobočky Genealogické a heraldické společnosti. Pro jazykovědnou bohemistiku byla její (převážně sběratelsky materiálová) práce přínosná na poli onomastiky. L.: R. Šrámek, *ZMK* 20, 1979, s. 263

ŠULC, Michal (1963). Mgr. Člen ústavu českého národního korpusu na filozofické fakultě UK v Praze. Do jazykovědné bohemistiky zasahuje na úseku lexikologie a sémantiky a jako lexikograf. Věnuje se lingvistice korpusové.

ŠUMAVSKÝ viz **FRANTA**

ŠVARC viz **ERTL**

ŠVEHLOVÁ, roz. **RULFOVÁ**, Milena (1947–2002). Bohemistiku vystudovala na filozofické fakultě UK v Praze. Po absolutoriu členka akademického Ústavu pro jazyk český v Praze, 1991–2001 působila na katedře českého jazyka pedagogické fakulty pražské univerzity. Do jazykovědné bohemistiky zasahovala vědecky na úseku stylistiky a pragmatiky a sémantiky.

L.: S. Machová, *Bohemistika* 3, 2003, s. 78

ŠVESTKOVÁ, roz. **UHLÍKOVÁ**, Ludmila (1929). Vystudovala češtinu a latinu a doplňkově fonetiku na filozofické fakultě UK v Praze. Po absolutoriu fakulty zůstala v jejím svazku jako asistentka fonetiky, od r. 1962 se věnovala rodině a pracovala jako středoškolská profesorka. PhDr. Od 1972 členka fonetického a pak dialektologického oddělení akademického Ústavu pro jazyk český v Praze. Vědecky se věnovala české ortoepii, dialektologii (též přípravných prací k českému nářečnímu atlasu) a onomastice. Vytvořila činnost popularizační.

L.: J. Matúšová, *AO* 45, 2004, 151–153

[T]

TEJNOR, Antonín (1923–1997). Absolvoval filozofickou fakultu UK v Praze, ale z politických důvodů (jako žák V. Černého) nenašel odpovídající uplatnění. Učitelství na učňovských školách. Při zaměstnání vystudoval Vysokou školu pedagogickou v Praze mj. u A. Jedličky. PhDr. Od 1961 zaměstnán v akademickém Ústavu pro jazyk český v Praze. Hlavním předmětem jeho vědeckého zájmu byla česká odborná terminologie; zasahoval též do české stylistiky (teoreticky i jazykovými rozborů české beletrie a filmu) a rétoriky. Autor a spoluautor moderních školních učebnic češtiny. Vyvíjel činnost vědecky organizační a redakční (v českých jazykovědných periodikách).
L.: N. Kvítková, *ČJL* 33, 1982–83, 379–380; J. Kuchař, *NŘ* 66, 1983, 100–102; N. Kvítková, *ČJL* 43, 1992–93, 83–85; A. Stich, *ČJL* 47, 1996–97, 224–225

TÉMA, Bedřich (1913). Vystudoval na filozofické fakultě v Brně bohemistiku a slavistiku. Po absolutoriu středoškolský profesor, za okupace pomocný dělník. Ze středoškolské služby přešel r. 1954 na filozofickou fakultu UP v Olomouci; PhDr., CSc., posléze docent bohemistiky a slavistiky do r. 1982. Odborně zasahoval do výzkumu sociolektů, hlavně však do onomastiky a do dějin oboru.
(Red.), *ZMK* 20, 1979, 9–10; J. Domaňski, *OZ* 34–35, 1993–94, 150–153 (a tam na str. 153–164 bibliografie z pera M. Novákové)

TENOROVÁ viz **PEŇÁZOVÁ**

TESAŘOVÁ viz **VESELOVSKÁ**

TĚŠITELOVÁ, Marie (1921). Po maturitě na reálném gymnáziu doplňující maturita na učitelském ústavu (1941). Do konce války pak učitelka. Po osvobození vystudovala na filozofické fakultě UK v Praze češtinu a dějepis mj. u V. Šmilauera. Od 1948 členka oddělení českého jazyka ve Výzkumném ústavu pedagogickém J. Á. Komenského v Praze. 1956 přešla do akademického Ústavu pro jazyk český v Praze; tam byla zprvu činná v oddělení lexikografickém, od r. 1965 v oddělení matematické a aplikované lingvistiky (1967–1985 jako jeho vedoucí). 1990 odešla do důchodu. PhDr., 1974 DrSc. Vědecky se tvořivým způsobem zabrala do kvantitativní analýzy současné spisovné češtiny ve všech jejích rovinách, fonologické, lexikální i gramatické. Statistických metod výzkumu využí-

vala v oblasti jazykové typologie nebo větné sémantiky obecně i konkrétně v jazykových analýzách současné české prózy. Byla autorkou i týmovou vedoucí mimořádně rozsáhlého počtu prací věnovaných konkrétnímu materiálovému bádání o češtině i řešení obecně teoretických a metodologických otázek kvantitativní koncepce jazykovědné práce. Vnesla do proudu českého lingvistického myšlení druhé poloviny 20. stol. nové aspekty a nová témata.

L.: V. Šmilauer, *NŘ* 64, 1981, 195–201; J. Kořenský, *JazA* 18, 1981, 41–42; J. Petr, *SaS* 42, 1981, 68–73; V. Šmilauer, *NŘ* 64, 1981, 195–201; J. V. Bečka, *ČJL* 32/3, 1981–82, 132–134; J. Štěpán, *JazA* 23, 1986, 72–73; J. Petr – M. Tylová: *PhDr. Marie Těšitelová, DrSc. Bibliografický soupis publikovaných prací s přehledem její činnosti (za léta 1948–1985)*, P. 1986; V. Vlková, *NŘ* 74, 1991, 151–154; S. Machová, *ČJL* 51, 2000–2001, 247–248; J. Kraus, *NŘ* 84, 2001, 49–50; P. Novák, *SaS* 62, 2001, 148–150; J. Kořenský, *JazA* 33/1–2, 1996, 53–60

THÁM, Karel Ignác (Hynek) (1763–1816). Studoval v Praze a již ve svých dvaceti letech se stal na pražské univerzitě Mistrem svobodných umění a filozofie. Spolupracoval jako bibliograf a archeograf s R. Ungarem při zakládání české Národní knihovny. Spolu s bratrem Václavem se zasloužil organizačně i autorsky o české divadlo. Byl to autor četných spisů z české gramatografie a lexikografie; odborná kritika jim vytýká jistou povrchnost a nedostatek původnosti. Jeho první literární prací byla proslulá obrana češtiny.
L.: E. Smetánka, in: *Literatura česká 19. století I*, P. 1902, s. 230; L. Kusáková, *NŘ* 68, 1985, 135–140

TIEFTRUNK, Karel (1829–1897). Vystudoval filologii a historii na pražské univerzitě. Poté středoškolský profesor. Hlavními obory jeho vědecké činnosti byly české dějiny a historie české literatury. Do jazykovědné bohemistiky zasahoval příležitostnými příspěvky gramatickými a jazykově historickými a účastí na matičním Brusu jazyka českého.

TICHÝ, František (1886–1971). Absolvent slavistických studií na univerzitách v Praze a Lipsku. Středoškolský profesor. Překladatel ze slovanských jazyků. Redaktor časopisu *Rusyn* v Užhorodě. Patřil k zakladatelům české ukrajinistiky zejména soustředěným zájmem o jazyk a literární i kulturní vývoj Podkarpatské Rusi.
L.: M. Mušynka, *Duklja* 1966

TITZ, Karel (1880–1940). Vystudoval romanistiku a germanistiku na filozofické fakultě UK v Praze. Poté středoškolský profesor. R. 1919 se habilitoval pro obor románské filologie na pražské univerzitě, 1920–1932 profesor filozofické fakulty MU v Brně, od r. 1932 povoláný do Prahy. Mimořádný člen České akademie věd a umění a Královské české společnosti nauk. V jeho vědeckém díle tvořila bohemistická jazykovědná problematika složku menšinovou a zůstala v podstatě omezena na lexikální vztahy románsko-české a

česko-románské.

L.: V. Buben, *ČMF* 26, 1940, 498–500; O. Hujer, *LF* 68, 1941, 66–67; V. Buben, *NV* 20, 1941, 249–250

TKADLČÍK, Vojtěch, 1915–1997). Vystudoval bohosloveckou fakultu v Olomouci mj. u J. Vašici. Na kněze vysvěcen 1938, ThDr. 1948. Postgraduálně studoval slovanskou filologii na filozofické fakultě v Olomouci mj. u J. Běliče, K. Horálka. 1945–50 lektor ruštiny na bohoslovecké fakultě v Olomouci. Spolu s několikaletým rušením a obnovením fakulty střídal působení vysokoškolského učitele s kněžským působením v duchovní správě. Po r. 1989 se přičinil o začlenění Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty do svazku olomoucké univerzity. Byl na ní profesorem staroslověnštiny pro bohoslovce. Problematikou cyrilometodějských počátků slovanského písemnictví a písma se zabýval i badatelsky. Kodifikoval dále normu novodobé církevní slovanštiny českého typu a přeložil do tohoto jazyka základní liturgické texty. Spolu s J. Vajsem a J. Vašicou patřil k slavistům-teologům, kteří ve 20. stol. vytvářeli z paleoslovenistiky sice speciální, ale oborově komplexní odnož evropské medievalistiky.

L.: Z. Hauptová, *Sl* 66, 1997, 517–518; *Cyrrillomethodiana. Sborník k uctění památky Mons. prof. ThDr. Vojtěcha Tkadlčíka*, Ol.-P. 2000 (jeho medailonek z pera M. Mojsla na str. 11–15, a bibliografie z pera A. Vedrala na str. 16–22); A. Nazor, *Slovo* 52–53, 2004, 123–125

TOBKOVÁ viz **BAUEROVÁ**, Marta

TOMAN, Jindřich (1944). Vystudoval na filozofické fakultě UK v Praze slavistiku. 1968 emigroval a studoval na univerzitě ve Freiburgu i. Br. Poté působil na univerzitách v Německu a USA. Nyní profesor slavistiky Michiganské univerzity (Ann Arbor). Češtinu zkoumá z hlediska jazykových univerzálií a s uplatněním typologických a logických aspektů. Přispívá též k dějinám novější české jazykovědy a jazykovědy obecné.

TOMÍČEK, Jan Slavomír (1806–1866). Po gymnazijním studiu v Jičíně absolvoval v Praze (tehdy nástavbovou) filozofii. Redaktor několika časopisů a novin. 1848 prozatímní profesor češtiny na pražské univerzitě a mimořádný člen Královské české společnosti nauk. Překladatel krásné literatury a autor historických kompilací. Publikoval od r. 1849 v opakovaných vydáních (česky i německy) práce o češtině.

TOMSA, František Jan (1753–1814). Po gymnazijních studiích v Kosmonosích absolvoval v Praze (tehdy nástavbovou) filozofii. Od r. 1777 překladatel a korektor učebnic při České zemské komisi, od r. 1785 faktor a posléze správce v tiskárně a školním knihoskladu v Praze. Znalec mnoha jazyků. Byl spřátelen s řadou českých vlasteneckých intelektuálů; z nich na něj měli největší vliv J. Dobrovský a V. M. Kramerius. Vyvíjel rozsáhlou a

tematicky různorodou spisovatelskou činnost. Na úseku jazykovědné bohemistiky autor četných prací o mluvnické stavbě češtiny a o pravopise; vydával též slovníky češtiny a čítanky pro školy. Mezi tzv. „obrozenými českými gramatiky“ je pokládán za jednoho z nejtalentovanějších. Normu spisovného jazyka tolik nearchaizoval jako někteří jeho předchůdci, je spolehlivý v dokladové části a přesný v popisu; cenné bylo jeho rozlišování mezi mluvou obecnou a spisovnou.

L.: J. Průcha, *SaS* 24, 1963, 57–61; L. Zeil, *ZfSl* 14, 1969, 597–608; L. Kusáková, *NŘ* 68, 1985, 108–110; V. Koblížek, *Od Ještěda k Troskám* 7 (23)/1–2, 2000, 7–11; týž, in: *František Martin Pelcl. Sborník příspěvků z odborného semináře*, Rychnov nad Kněžnou 2001, 92–101; týž, in: *Sborník k jubileu Rudolfa Šrámka*, B. 2001, 45–50

TRÁVNÍČEK, František (1888–1961). Absolvoval bohemistiku a germanistiku na filozofické fakultě UK v Praze mj. jako žák F. Pastrnka, E. Smetánky, J. Polívky, J. Zubatého. Za první světové války byl důstojníkem československých legií v Rusku. Habilitoval se r. 1920 v Praze, už r. 1921 byl povolán na nově založenou Masarykovu univerzitu do Brna jako profesor českého jazyka se zvláštním zřetelem k dialektologii československé a působil na ní až do konce svého života, v padesátých letech 20. stol. jako její rektor. Člen Československé akademie věd a předseda její lingvistické sekce. Zanechal po sobě rozsáhlé vědecké dílo z jazykovědné bohemistiky. Psal dílčí monografické stati i objemné syntetické práce o českém jazyce v celém rozpětí jeho historického vývoje od češtiny staré až po jazyk současný v jeho stratu spisovném i nářečním, od fonetiky přes gramatickou stavbu až k lexikologii a lexikografii. Věnoval hodně pozornosti otázkám jazykové správnosti a kultury, problémům vyučování mateřštině, otázkám ortoepie a pravopisu, české stylistice. Trvalejší dosah mají jeho nálezy na úseku české syntaxe synchronní, ale zejména historické, v níž navazoval na podnětné koncepce J. Zubatého. Nezdařilé byly jeho pokusy z doby po druhé světové válce o teorii „marxistické jazykovědy“.

L.: *Soupis prací F. Trávníčka a F. Wollmana k jejich padesátce*, P. 1938; *Pocta F. Trávníčkovi a F. Wollmanovi*, B. 1948 (tam medailonek z pera A. Kellnera a bibliografie); J. Bauer, *ČMM* 72, 1953, 201–209; Š. Peciar, *JazČ* 7, 1953, 125–129; J. Jelínek, *ČJ* 3, 1953, 5–9; F. Svěrák, *ČJ* 8, 1958, 201–209; Š. Peciar, *SIR* 23, 1958, 272–273; J. Bělič, *SaS* 19, 1958, 177–181; V. Křístek, *NŘ* 41, 1958, 113–122; *Studie ze slovanské jazykovědy* („Trávníčkův sborník“), P. 1958 (tam i bibliografie z pera Z. Tyla); M. Jelínek, *ČMM* 77, 1958, 399–401; týž, *SPFFBU A* 9, 1961, 5–15; J. Bauer, *LF* 84, 1961, 303–306; Š. Peciar, *JazČ* 12, 1961, 177–178; B. Havránek, *SaS* 22, 1961, 161–162; A. Jedlička, *NŘ* 44, 1961, 193–199; E. Jóna, *SIR* 26, 1961, 372–373; R. Mrázek, *ČRus* 6, 1961, 243–246; F. Svěrák, *ČJL* 12, 1961–62, 1–5; S. Urbańczyk, *SO* 1962; M. Vey a A. Mazon, *RÉS* 41, 1962, 378–381; A. Širokova, *IzvOLiJa* 21, 1962, 93–95; A. Vašek, *SPFFBU A* 10, 1962, 231–234 (dodatek k bibliografii); R. Večerka, *Universitas* 1978, č. 4, 101–102; týž, *Universitas* 1984, č. 6, s.

33; J. Ulrichová: *František Trávníček (17.8.1888 – 6.6.1961). Personální bibliografie* (s úvodním medailonkem z pera M. Grepla), B. 1988; J. Chloupek, *SaS* 49, 1988, 248–250; S. Žaža, *ČRus* 33, 1988, 191–192; M. Grepl, *NŘ* 71, 1988, 216–22; D. Šlosar, *ČJL* 39, 1988–89, 31–35

TRNKA, Bohumil (1895–1984). Vystudoval moderní filologii a bohemistiku na filozofické fakultě UK v Praze mj. u O. Hujera, J. Zubatého, J. Janka, V. Mathesia. PhDr., od r. 1925 docent, od 1930 profesor anglického jazyka a starší anglické literatury na filozofické fakultě pražské univerzity. DrSc. Jeden ze zakladatelů a první jednatel Pražského lingvistického kroužku. Vyvíjel rozsáhlou činnost vědecky organizační a redakční v republice i v kontaktech mezinárodních. Nositel Zlaté plakety Josefa Dobrovského. Vedle badatelských prací anglistických a mimoněmecky germanistických se podstatným způsobem podílel

na formování teoretických principů funkčního a strukturálního jazykozpytu s důsledky (a někdy i přímými výstupy) bohemistickými a slavistickými. Už ve své době prosazoval postupy kvantitativní lingvistiky apod. Využil svého fonologického vzdělání při formování české těsnopisné soustavy. Byl to světově uznávaný lingvista, patřil i k tvůrcům moderního jazykovědného myšlení českého.

L.: (sb.) *Miscellanea Trnka* (= *PhilPrag* 1965); J. Nosek, *ČMF* 52, 1970 209–211; L. Dušková, *SaS* 45, 1984, 170–171; J. Smrčková, *Sl* 55, 1986, 447–448; M. David, *ČJL* 46, 1995–96, 180n.; (bibliografie jeho prací:) *ČMF* 37, 1955, 105–113; *AUC-Philologica* 3, 1965, 69–83; *PhilPrag* 8, 1965, 117–119;

TRNKA, František Dobromysl (1798–1837). Po absolutoriu gymnázia a nástavbové filozofie (asi v Hradci Králové) neuskutečnil původní záměr studovat teologii; stal se (soukromým) učitelem jazyků (češtiny, ruštiny, francouzštiny) v Brně a tam též „polským translátorem“. Od r. 1832 byl zaměstnán v Univerzitní knihovně v Olomouci. Na poli jazykovědné bohemistiky proslul spisy usilujícími o radikální úpravu spisovné češtiny inspirovanou stavem v moravských (i slovenských) nářečích. Neužala se a byla odmítnuta jako nepřijatelný pokus o „moravský jazykový separatismus“.

L.: V. J. Novák, in: *Jan Kollár 1793–1893. Sborník statí...*, Vídeň 1893, 154–160; M. Hýsek: *Dějiny tzv. moravského separatismu*, *ČMM* 33, 1909, 24–51

TRNKOVÁ viz **BALÁTOVÁ**

TROST, Pavel (1907–1987). Studoval na filozofické fakultě v Brně germanistiku a indoevropéistiku mj. u A. Beera, O. Hujera, na německé univerzitě v Praze pak srovnávací jazykozpyt u F. Slottyho. R. 1933 v Praze PhDr., habilitace na UP v Olomouci 1949 (zároveň přednášel externě na filozofické fakultě v Brně), od 1956 na UK v Praze; tam 1961

jmenován profesorem srovnávacího jazykozpytu indoevropského a baltické filologie. 1958 DrSc. 1964–65 hostující profesor na univerzitě v Göttingen, 1968–70 na univerzitě ve Vídni. Od r. 1967 člen Akademie věd v Göttingen, od 1979 nositel Herderovy ceny vídeňské univerzity. Vedle zájmů literárně historických a kulturologických publikoval převážně práce z obecné, indoevropské a baltické lingvistiky, ale i ze slovanské jazykovědy a bohemistiky. Byl mistrem formulačně i myšlenkově vytříbených lingvistických miniatur. Jeho teoretické studie

obecně jazykovědné přispívaly k formování českého lingvistického myšlení.

L.: B. Havránek, *SaS* 28, 1967, 337–340 (tam i bibliografie z pera J. Popely – J. Povejšila, 440–446); J. Smrčková, *JazA* 10, 1973, 99–102; V. Skalička, *SaS* 38, 1977, 257–258; J. Popela – J. Povejšil, *SaS* 38, 1977, 350–352 (bibliografie); J. Popela, *SaS* 48, 1987, 240–242; I. Lutterer, *OZ* 28, 1987, 19–21; H. Kurzová, *LF* 110, 1987, 175–177; J. Palionis, *Baltistica* 24, 1988, 217–218; J. Smrčková, *Sl* 58, 1989, 221–224; E. Macek – J. Povejšil, in: *Pavel Trost: Studie o jazycích a literatuře*, P. 1995, 445–512 (bibliografie)

TRÖSTEROVÁ, Zdeňka (1936). Vystudovala češtinu a ruštinu na Vysoké škole pedagogické a na filozofické fakultě v Praze mj. u A. Jedličky, V. Barneta. V letech 1958–1969 učitelství na středních školách., poté na pedagogické fakultě univerzity v Ústí n. L. PhDr., CSc. Od r. 1978 doc., od r. 1990 profesorka. 1976–97 vykonávala funkci vedoucí na katedře cizích jazyků (pozdější rusistiky). 1983–93 tajemnice Mezinárodní komise pro slovanské spisovné jazyky při Mezinárodním komitétu slavistů. Vědecky je orientována na ruštinu novou i starou a na církevní slovanštinu.

TURKOVÁ viz **MÜLLEROVÁ**

TYL, Zdeněk (1913). Vystudoval češtinu a latinu na filozofické fakultě UK v Praze mj. u E. Smetánky, M. Hýska, A. Salače, B. Ryby. Po absolutoriu učitelské působení na středních školách. Po rigorózních zkouškách r. 1939 získal titul PhDr. až po okupaci r. 1946. Od 1949 člen akademického Ústavu pro jazyk český v Praze. V jazykovědné bohemistice se osvědčil jako bibliograf a historik oboru. Vedle toho se věnoval problémům jazykové kultury, vydávání děl nové české literatury a popularizaci poznatků o češtině. 1956–1967 jako vedoucí oddělení pro dějiny jazyka se soustředil především na přípravu staročeského slovníku. Uplatnil se jako vydavatel památek starší české literatury. Mimo ÚJČ se účastnil prací na Slovníku středověké latiny v českých zemích.

L.: M. Nováková, *NŘ* 66, 1983, 142–145; M. Nedvěďová, *NŘ* 71, 1988, 214–215; táž, *LF* 111, 1988, 169–171

TYLOVÁ, Milena (1923). Vystudovala na filozofické fakultě v Praze latinu a francouzštinu a nástavbově knihovnictví a vědecké informace. Po absolutoriu fakulty členka aka-

demického Ústavu pro jazyk český v Praze, v něm posléze vedoucí oddělení vědeckých informací. Pracovala v oboru jazykovědné bibliografie.

TÝN, Emanuel (1825–1870). Středoškolský profesor. Přispíval k historické gramatice české.

[U]

UHER, František (1931). 1952–56 vystudoval na filozofické fakultě v Brně češtinu a dějepis mj. u F. Trávníčka, 1959–63 nástavbově též angličtinu. Po učitelství na středních školách a vysokoškolských jazykových katedrách působil od r. 1972 na pedagogické fakultě brněnské univerzity; PhDr., CSc., posléze docent. Předmětem jeho odborného zájmu byla jazykovědná bohemistika na úseku mluvnickém a slovtvorném. Češtinu často zkoumal v širším komparatistickém a konfrontačním rámci slovanském. Zvláštní pozornost věnoval vztahu češtiny a slovenštiny. Autor učebnic češtiny pro cizince.

L.: *RočUJEP* 1968–75, 825–826; *RočUJEP* 1976–85, s. 390; H. Kneselová, *ČJL* 52, 2001–2002, 194–196

UHLÍKOVÁ viz ŠVESTKOVÁ

UHLÍŘ, Jiří (1937). Bohemistiku vystudoval na Vysoké škole pedagogické v Praze mj. u Kv. Hodury, později na něj měl vliv V. Šmilauer. 1983 PhDr. na filozofické fakultě UK v Praze. Středněškolský profesor na Střední lesnické škole v Trutnově. Spolupracuje s akademickým Ústavem pro jazyk český v Praze, přispívá k nářeční lexikologii a onomastice (zejména na úseku pomístních jmen). Spoluautor učebnic češtiny.

L.: A. Fettes, *ČJL* 47, 1996–97, 180–181

UHLÍŘOVÁ, Ludmila (1940). Vystudovala češtinu, bulharštinu a angličtinu na filozofické fakultě UK v Praze. Po absolutoriu fakulty (1962) nastoupila do akademického Ústavu pro jazyk český v Praze jako stážistka; r. 1964 se stala jeho kmenovou členkou. PhDr., CSc. Pracovala zprvu v oddělení matematické lingvistiky, poté (od osmdesátých let) v oddělení slavistickém a od počátku devadesátých let v oddělení jazykové kultury a gramatiky (od 1998 jako jeho vedoucí). Vědecky činná v oboru syntaxe českého jazyka (s uplatněním statistických metod) i srovnávací skladby slovanských jazyků. V devadesátých letech se věnovala problematice jazykové kultury, normy spisovné češtiny a její kodifikace. Autorka četných příspěvků popularizačních. Přičinila se o vybudování počítačové databáze pro jazykově poraden-

skou činnost. Její odborné práce se vyznačují přehledným myšlenkovým rozvržením a formulační precizností.

L.: I. Svobodová – J. Kraus, *NŘ* 83, 2000, 48–49

ULIČNÁ, Olga (1941). Akreditovaná rusistka. Našla zaměstnání v ústavu východoevropských studií na filozofické fakultě UK v Praze. PhDr., CSc. Vědecky činná v oboru ruské stylistiky a translologie v porovnávacím aspektu s češtinou.

ULIČNÝ, Oldřich (1936). Vystudoval češtinu a ruštinu na Palackého univerzitě v Olomouci, postgraduálně na filozofické fakultě UK v Praze matematickou lingvistiku. Učitelství na středních školách. Od r. 1961 člen Pedagogické fakulty v Hradci Králové. PhDr., CSc. R. 1972 musel z fakulty z politických důvodů odejít a našel uplatnění jako inženýr-informatik na různých pracovištích. Po listopadu 1989 rehabilitace a od r. 1990 přechod na filozofickou fakultu UK v Praze. 1989 DrSc., 1991 docentura a 1993 profesura; do r. 2000 vedoucí katedry českého jazyka. Pěstuje mezinárodní vědecké kontakty. Odměněn Cenou Čs. litfondu

(1988) a Pamětní medailí UK (1998). Jazykovědnou bohemistiku vzdělává od dialektologie a výzkumu městské mluvy až po současný jazyk spisovný, od fonologie po syntax; ta tvoří nejvládnější bázi jeho badatelského úsilí s výstupy do stylistiky a lingvistiky textové. Je moderně lingvisticky vzdělán, pozitivně se v jeho práci projevuje školení v matematické lingvistice a dlouholetá praxe v informatice.

L.: J. Horák, *Češtinář* 7/1, 1996–97, 22–23; týž, *ČJL* 47, 1996–97, 29–30; *Jazyk a jeho užívání. Sborník k životnímu jubileu profesora Oldřicha Uličného*, P. 1996; J. Horák, *ČJL* 47, 1996–97, 29–30

URBANOVÁ, roz. **DVOŘÁKOVÁ**, Blažena (1929). Vystudovala v letech 1947–1951 na filozofické fakultě brněnské univerzity ruštinu a češtinu. Poté působila na jazykové katedře přírodovědecké fakulty, od r. 1955 Vyšší školy pedagogické (nyní pedagogické fakulty Masarykovy univerzity). 1975 PhDr., 1985 CSc., 1989 doc. pro ruský jazyk. Vědecky se věnovala rusistice, zejména současné, na úseku gramatiky v porovnávacím aspektu rusko-českém. Přispívala i k problematice výuky ruštiny na českých školách.

UTĚŠENÝ, Slavomír (1925–1989). Vystudoval v letech 1945–48 češtinu a ruštinu na filozofické fakultě UK v Praze mj. u B. Havránka, V. Šmilauera, V. Vážného a 1948–49 na filozofické fakultě UP v Olomouci mj. u J. Běliče, P. Trosta. 1950 PhDr. Po učitelském působení na středních školách od r. 1952 člen (a posléze vedoucí) dialektologického oddělení v akademickém Ústavu pro jazyk Český v Praze. Patřil k čelným českým dialektologům druhé poloviny dvacátého století hlavně na poli bohemistiky, ale i srovnávací slavistiky. V badatelské práci uplatňoval jazykově zeměpisný přístup a v nářečním výzkumu

bral v úvahu i vztah dialektologie k sociologii, etnografii a folkloristice. S dialektologií souvisí jednak jeho práce onomastické, jednak jeho zájem o jazykovou situaci češtiny a její diasystém jako národního jazyka. Průběžnou péči věnoval kultuře jazyka. Pěstoval intenzivní činnost vědecky organizační.

L.: M. Komárek, *NŘ* 68, 1985, 209–212; M. Knappová, *OZ* 27, 1986, s. 188; P. Jančák, *NŘ* 72, 1989, 261–263; M. Komárek, *SaS* 51, 1990, 69–71

Linguistica ONLINE. Added: January 1st, 2007.
http://www.phil.muni.cz/linguistica/art/vecerka/vec-medailonky.pdf
ISSN 1801-5336

[V]

VACEK, Jiří (1955). Jako aprobovaný rusista a bohemista člen centra jazykového vzdělávání při rektorátu brněnské univerzity. PhDr., CSc. Vědecky pracuje v oboru synchronní ruské derivatologie v porovnávacím aspektu s češtinou.

VÁGNEROVÁ, Marta (1960). Jako aprobovaná rusistka (Mgr.) členka oddělení ruského jazyka na pedagogické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Pracuje v oboru synchronní rusistiky na úseku fonetiky, gramatiky a lexikografie v porovnávacím aspektu s češtinou.

VÁHALA, František (1911–1974). Vystudoval bohemistiku na brněnské filozofické fakultě mj. u F. Trávníčka, B. Havránka. Po absolutoriu učitelské působení na středních školách. 1946 povolán do akademického Ústavu pro jazyk český v Praze; tam se posléze stal vedoucím oddělení pro současný spisovný jazyk. Odborně vyvíjel rozsáhlou činnost v oboru současného českého jazyka spisovného, jeho normy a kodifikace gramatické, lexikální, pravopisné i ortoepické. Účast na týmovém akademickém Slovníku spisovného jazyka českého. Publikacně i organizačně se věnoval péči o jazykovou kulturu – v závěrečných fázích života vedle egyptologie.
L.: J. Kuchař, *NŘ* 58, 1975, 94–96

VACHEK, Josef (1909–1996). Vystudoval bohemistiku a anglistiku na filozofické fakultě UK v Praze mj. u V. Mathesia, B. Trnky, M. Weingarta. 1932 PhDr., 1945 habilitace pro anglický jazyk (na filozofické fakultě v Brně); tam od r. 1946 profesor oboru, 1962 pod politickým nátlakem přešel do akademického Ústavu pro český jazyk v Praze. Od r. 1971 profesor na Univerzitě 17. novembra v Bratislavě a paralelně s tím pověřován přednáškami na bratislavské filozofické fakultě. Podnikal přednáškové zájezdy do zahraničí, mj. do Anglie, USA a SSSR. Člen mnoha mezinárodních vědeckých společností a redakčních rad českých jazykovědných periodik i publikací neperiodických. Převážná část jeho vědeckého díla byla anglistická. Řada jeho výzkumů bohemistických (zčásti pojatých i širše slavisticky) je zaměřena fonologicky. S otázkami fonologie a fonetiky souvisí též jeho trvalý zájem o problematiku písma, grafiky a pravopisu, specifičnosti jazyka psaného atp. Na poli lingvistiky aplikované se

zabýval výzkumem akustičnosti uzavřených prostorů, audiometrického vyšetřování apod. Průběžný byl jeho zájem o metodiku jazykového vyučování. Metodologicky vycházel ze zásad Pražské školy, jejímž byl členem a spolupracovníkem od svých studentských let. Její teoretické principy dále rozpracovával a tvořivě rozvíjel; poznání vědeckého odkazu Pražské školy prostředkoval průběžně mezinárodní odborné veřejnosti v řadě publikací.
L.: J. Firbas, *Brno Studies in English* 8, 1969, 9–20 (na str. 205–215 bibliografie z pera J. Hladkého); M. Komárek – J. Macháček, *SaS* 30, 1969, 105–111; F. Daneš, *NŘ* 52, 1969, 59–61; J. Firbas, *ČMF* 51, 1969, 129–134; týž, *SaS* 40, 1979, 248–251; F. Daneš, *NŘ* 62, 1979, 213–214; J. Firbas, *Brno Studies in English* 13, 1979, 9–21 (a na str. 23–28 bibliografie z pera J. Hladkého); J. Firbas, *PhilPrag A* 22, 1979, Nr. 2, 65–72; J. Hladký, *Universitas* 12/2, 1979, 99–100; L. Urbanová, *CJŠ* 22/10, 1978–79, s. 464; K. Kučera, *ČJL* 39, 1988–89, 315–316; O. Šoltys, *ibid.*, 317–318; Z. Hlavsa, *SaS* 50, 1989, 168–171; J. Chloupek, *NŘ* 72, 1989, 165–169; J. Firbas, *SaS* 55, 1994, 155–157; Jun Qian, *Journal of Peking University* 1995, 69–73

VAJDLOVÁ, roz. **DVOŘÁKOVÁ**, Miroslava (1966). Vystudovala na filozofické fakultě UK v Praze češtinu a dějepis. PhDr. Vědeckou dráhu profesionálně nastoupila v oddělení vývoje jazyka pražského akademického Ústavu pro jazyk český. Vědecky činná v oboru historie češtiny a češtiny staré, zvláště na úseku lexikologie a lexikografie (mj. i jako spoluautorka týmového staročeského slovníku).

VAJS, Josef (1865–1959). Získal dvojí vysokoškolské vzdělání. Byl jednak promován katolický duchovní (1889 vysvěcen na kněze), jednak slovanský filolog vyškolený na filozofické fakultě UK v Praze mj. u J. Gebauera a F. Pastrnka. 1902–6 se na ostrově Krku věnoval studiu hlaholských památek. Absolvoval četné další studijní pobyty v zahraničí (v Římě, Zagrebu, Ljublaně, Paříži, Vídni, Londýně, Oxfordu, Soluni, Cařihradě aj.) spojené s intenzivním badáním v knihovnách a archívech. 1911 PhDr., 1912 se habilitoval a 1918 se stal profesorem staroslověnského překladu Písma svatého a liturgie slovanské na bohoslovecké fakultě v Praze. Člen České akademie věd a umění a Královské české společnosti nauk, dopisující člen Jihoslovanské akademie, Staroslověnské akademie na Krku a dalších vědeckých institucí. Jeho vědecké dílo je věnováno téměř výlučně paleoslovenistice a zvláště písemnictví hlaholskému.; pomohl pro vědeckou veřejnost objevit zejména též tvorbu charvátsko-hlaholskou v aspektu textologickém, gramatickém, lexikologickém i paleografickém. Do paleoslovenistiky vnesl znalost potřebných reálií z oboru teologie, liturgiky, kanonistiky, dogmatiky, biblické exegeze apod.

L.: B. Inhof, *Savremenik*, Zagreb 1926; M. Murko, *Sl* 5, 1926–27, 301–302; A. Belić, *JslFil* 14, 1935, 159–161; V. Flajšhans, *ČCH* 41, 1935, 649–651; A. Frinta, *SPř* 27, 1935, 397–398; F. Pechuška, *ČKD* 76, 1935, 418–444; J. Kurz *Byz* 6, 1935–36, 221–257 (s

bibliografii); *Slovanské studie* (= sborník věnovaný J. Vajsovi), P. 1948 (tam medailonek z pera J. Kurze a bibliografie); S. Rittig, *Slovo* 4–5, 1955, 85–86; J. Kurz, *Sl* 25, 1956, 165–172; *Slovo* 6–8, (Zagreb) 1957 (= Vajsov zbornik); J. Kurz, *Sl* 29, 1960, 182–184; týž, *IJSLP* 1961; S. Rogošić, *Slovo* 9–10, 1960, 141–144; V. Tkadlčík, *Teologické texty* 6/6, 1995, s. 215

VALČÁKOVÁ, roz. KOPEČNÁ, Pavla (1945). Vystudovala na filozofické fakultě brněnské univerzity češtinu a ruštinu mj. u J. Bauera, A. Lamprechta, R. Večerky, R. Mrázka. PhDr., CSc. Členka pracoviště paleoslovenistického a etymologického v brněnských pobočných akademických ústavů. Pracuje v oboru slovanské etymologie; spoluautorka kolektivního díla lexikografického.

VALDROVÁ, Jana (1955). Vystudovala ruštinu a němčinu na filozofické fakultě brněnské univerzity. Členka pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Do jazykovědné bohemistiky zasahuje na úseku lingvistiky genderové.

VALÍKOVÁ viz **DAVIDOVÁ**

VANĚK, Norbert (1781–1835). 1797 absolvoval učitelský kurs, poté byl tři léta soukromým vychovatelem. Následovalo studium „gramatikálních tříd“ na Staroměstském gymnáziu v Praze, po něm od r. 1805 tříletá (tehdy nástavbová) filozofie (mj. u Bolzana). 1811 absolvoval práva. Po nich v soukromých službách, od r. 1822 translator zákonů a guberniálních nařízení. 1832 jmenován druhým skriptorem v pražské Univerzitní knihovně. Suplující profesor českého jazyka na pražské univerzitě. Autor mnoha spisů výchovných a mravoučných. Do jazykovědné bohemistiky zasáhl na úseku české gramatografie.

VAŇKOVÁ, Irena (1962). Bohemistiku vystudovala na filozofické fakultě UK v Praze. Po roční stáži v oddělení jazykové kultury akademického Ústavu pro jazyk český v Praze 1987 PhDr. Poté na filozofické fakultě pražské univerzity. 1994 CSc. V oboru jazykovědné bohemistiky pracuje především na úseku jazyka uměleckého, jazykové kreativity, jazykového obrazu světa apod

VÁŠA, Pavel (1874–1954). Bohemistiku vystudoval na filozofické fakultě pražské univerzity. Středoškolský profesor. Vědecky se věnoval české literatuře a folkloristice, zejména však české lexikologii jako spoluautor slovníků slov obecných i jmen vlastních (místních).

L.: J. Balcar, *Český bratr* 1954; F. M. Dobiáš, *Kostnické jiskry* 39/12, 1954, s. 4; F. Ninger, *ibid.*

VÁŠEK, Antonín jn. (1925). Vystudoval na filozofické fakultě v Brně češtinu a angličtinu mj. u A. Kellnera, F. Trávníčka, J. Vachka. 1951–58 zaměstnán na filozofické fakultě v Brně, 1958–87 v brněnských pobočkách ústavů ČSAV, po 1989 na pedagogické fakultě brněnské univerzity. 1953 PhDr., 1960 CSc., 1965 habilitace, 1991 profesor českého jazyka na pedagogické fakultě. Od r. 1997 profesor filozofické fakulty Katolické univerzity (Piliscaba, Maďarsko). Člen několika mezinárodních lingvistických společností. Bádal o moravských dialektech; odtud pokročil ke zkoumání celokarpatským a jejich výkladu kontaktové lingvistickému. Studoval jazyk české menšiny v Rumunsku a v letech 1978–79 českého osídlení USA. Autor popularizačních jazykových „sloupků“. Metodologicky vyšel z dialektologické školy Kellnerovy a jejích koncepcí jazykově zeměpisných a strukturně a funkčně lingvistických.

L.: M. Tylová: *Publikační činnost pracovníků ÚJČ ČSAV za léta 1963–67*, P. 1968, 126–127; *RočUJEP* 1964–68, 456–457

VÁŠEK, Antonín sn. (1829–1880). Bohemistiku vystudoval u V. Šembery. Středoškolský profesor. Do jazykovědné bohemistiky zasahoval zejména na úseku onomastiky a slovtvorby. Jeden z prvních českých filologů, který publikoval argumentované námítky proti pravosti Rukopisů Královédvorského a Zelenohorského.

L.: A. E. Vašek: *Profesor Antonín Vašek, buditel svého lidu na Lašsku*, Op. 1930; M. Rusinský: *Česká beseda v zemích pruského krále. Kousek historie ze života A. Vaška*, Břeclav 1935; V. Ficek: *Antonín Vašek v boji za práva lidu a za vědeckou pravdu*, Os. 1964

VÁŠICA, Josef (1884–1968). Získal dvojí vysokoškolské vzdělání. Byl jednak promován katolický duchovní (absolvent bohoslovecké fakulty v Olomouci), jednak slovanský filolog vyškolený na filozofické fakultě vídeňské univerzity u V. Jagiče, K. Jirečka a V. Vondráka. Tam 1911 PhDr., 1919 habilitace pro staroslověnský jazyk a literaturu na Cyrilometodějské fakultě v Olomouci, tam 1921 mimořádný profesor, od 1928 řádný profesor oboru; 1937 přešel na bohosloveckou fakultu UK v Praze. Člen České akademie věd a umění, Královské české společnosti nauk a jiných vědeckých společností. V meziválečném období dělil svůj

vědecký zájem mezi staročeskou biblií, českou literární tvorbu barokní a písemnictví staroslovenšské. Za druhé světové války a po ní se už zcela věnoval paleoslovenistice v řadě objevitelských filologických pracích i v přehledných studiích celkových. Do výzkumu staroslovenšského jazyka a literatury přinesl bezpečnou znalost potřebných reálií z oboru teologie, liturgiky, kanonistiky, dogmatiky, biblické exegeze atp., ale zejména též církevního práva. Osvědčil se jako editor, překladatel a zasvěcený interpret starých textů.

L.: V. Bitnar, *Řád* 1944; A. Škarka, *SlSb* 47, 1949, 274–282; F. V. Mareš, *Slovo* 14, 1964, 181–182; R. Večerka, *WdSl* 13, 1968, 221–224; F. V. Mareš, *Sl* 37, 1968, 677–678; R. Večerka, *Sl* 54, 1985, 29–40; *Profesor Josef Vašica. Jeho život, vztahy k rodině a rodnému kraji. Sborník k 110. výročí jeho narození*, Op. 1994; L. Pavera: *Josef Vašica – pokus o portrét*, Op. 2001

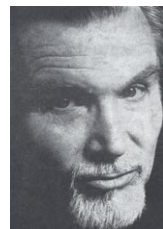
VAVREČKA, Mojmir (1934). Jako aprobovaný rusista člen katedry slavistiky na filozofické fakultě Ostravské univerzity. PaedDr., CSc., doc. Vědecky pracoval jako lexikolog a lexikograf současně ruštiny v porovnání s češtinou.

VAVREČKOVÁ viz BARNETOVÁ

VÁŽNÝ, Václav (1892–1966). Vystudoval na filozofické fakultě UK v Praze slovanšskou a germánskou filologii mj. u F. Pastrnka, J. Polívky a nástavbově indoeuropeistiku u J. Zubatého. 1918 PhDr. Po absolutoriu fakulty působil učitelsky na středních školách v Čechách, od r. 1919 na Slovensku. 1929 se habilitoval na univerzitě Komenského v Bratislavě, 1935 tamtéž profesor, od 1939 převeden na UK v Praze. Vědecky pracoval v oboru jazykovědné slovakistiky, hlavně dialektologie, ale věnoval odbornou pozornost i jazyku spisovnému v porovnání s češtinou. Po příchodu do Prahy rozšířil svůj vědecký záběr o starou češtinu jako editor památek i autor studií gramatických. Patřil k průkopníkům jazykového zeměpisu u nás.

L.: E. Jóna, *JazSb* 6, 1952, 174–175; týž, *NŘ* 36, 1953, 75–80; P. Jančák, Z. Sochová, J. Voráč, *NŘ* 36, 1953, 110–124 (bibliografie); V. Polák, *Orbis* 1954; J. Bělič, *NŘ* 45, 1962, 129–137; E. Pauliny, *JazČ* 13, 1962, 3–7; Z. Tyl, *NŘ* 45, 1962, 206–208 (bibliografie); vi, *ČJL* 13, 1962–63, 119–120; J. Štolc, *JazČ* 17, 1966, 186–188; J. Voráč, *NŘ* 49, 1966, 235–236; J. Bělič, *AUC-SIPr* 8, 1966, 415–417; S. Utěšený, *Sl* 36, 1967, 342–344; P. Jančák, *ČJL* 42, 1991–92, 178–180; týž, *SaS* 53, 1992, 237–238

VEČERKA, Radoslav (1928). Vystudoval češtinu a ruštinu a slovanskou komparatistiku na filozofické fakultě brněnské univerzity mj. u J. Kurze, F. Trávníčka, A. Kellnera, V. Machka. Po absolutoriu zůstal ve svazku fakulty. 1953 PhDr., 1958 CSc., 1987 DrSc.; 1963 habilitace a 1964 doc., profesura z politických důvodů v r. 1968 odložena až na r.

1990. 1968–69 hostující docent a v zimním sem. 1984–85 hostující profesor na univerzitě v Erlangen, 1990–91 v Münsteru; 1992 lektor v Řezně. Dr.h.c. univerzit ve Freiburgu i. Br. a v Sofii. Nositel Badatelské ceny Humboldtovy nadace v Bonnu, Ceny města Brna, Zlaté medaile MU v Brně. Vědecky činný především v oboru paleoslovenistiky, zejm. na úseku syntaxe a lexikografie; zpracovává dále problematiku staroslovenštiny v souvislostech kulturně historických a literárních. Práce ze slovanské komparatistiky. Komparatistické jsou i jeho odborné zájmy etymologické. Intenzivně zabrán do dějin oboru. V metodě jazykovědné práce spojuje filologickou analýzu dokladů se zobecňujícím zřetelem k strukturnímu zapojení zkoumaných jevů do jazykového systému a k souvislostem srovnávacím. V historické a srovnávací syntaxi navazuje na etnopsychologickou linii Zubatý–Trávníček–Havránek–Bauer. L.: A. Erhart, *SPFFBU A* 36, 1988, 27–29 (a na str. 30–37 bibliografie); týž, *NŘ* 72, 1989, 98–99; B. Skalka, *SPFFBU A* 46, 1998, 206–208 (dodatek k bibliografii); *Příspěvky ke slovanské jazykovědě* („Večerkův sborník“), B. 1999; (dodatek k bibliografii), *SPFFBU A* 51, 2003, 257–258

VEČEŘOVÁ viz ČIŽMÁROVÁ

VEPŘEK, Kliment (1863–1909). Jako aprobovaný bohemista středoškolský profesor v Brně. Jeden z autorů puristicky orientovaných jazykových příruček správné češtiny a českého pravopisu.

VERŠAUSER viz WERSCHAUSER

VESELOVSKÁ, roz TESAŘOVÁ, Ludmila (1957). Vystudovala češtinu a angličtinu na filozofické fakultě UP v Olomouci s nástavbovým studiem translatologie. Po absolutoriu učitelství na středních školách. 1983 PhDr., od 1990 členka katedry anglistiky a amerikanistiky na filozofické fakultě UP v Olomouci, 1992–93 MA na Durham University, 1994–95 studijní pobyt v Benátkách, 1996 Ph.D., 1999–2000 stud. pobyt na King's College v Londýně. V r. 2001 habilitována pro obor obecné lingvistiky na filozofické fakultě olomoucké univerzity. Na úseku jazykovědné bohemistiky publikuje metodologicky novátorské studie gramatologické s využitím jazykově teoretických postupů poststrukturalistických, zejm. transformačně gramatických.

VÍDEMANN viz WI(E)DEMANN

VINAŘICKÝ, Karel Alois (1803–1869). Vystudoval filozofii v Praze a ve Vídni, teologii v Praze. Po absolutoriu (1825) a vysvěcení v duchovní správě od 1859 jako kanovník na Vyšehradě. Básník, spisovatel a překladatel. Zasadil se o uvedení češtiny do škol. Zasadil do problematiky českého pravopisu. Propagoval mytologické představy o původní slávě a velikosti Slovanů (až k přesvědčení o identitě Slovanů a Keltů) na základě insitních etymologií.

L.: V. Kredba: *Karel Vinařický*, P. 1880 (Almanach Kytice, roč. III); J. Šafránek, in: *Zpráva reál. gym. v Praze, Křemencova ul.*, P. 1913; týž, *ČKD* 1922, 72n. a 1930, 161–172 a 440–447

VINTR, Josef (1938). Vystudoval na filozofické fakultě brněnské univerzity bohemistiku a klasickou filologii mj. u F. Trávníčka, A. Lamprechta, J. Ludvíkovského, jako nástavbový předmět germanistiku. Po absolutoriu r. 1961 nastoupil do školské služby, poté odveden na vojnu jako politicky nespolehlivý do jednotek PTP. 1963 krátce v akademickém Kabinetu pro antická studia v Praze, téhož roku přešel do oddělení pro dějiny českého jazyka akademického Ústavu pro jazyk český. 1967 PhDr. 1968 emigroval do Vídně a stal se členem Slovanského semináře univerzity. 1977 habilitován pro slovanskou filologii se zvláštním zřetelem k bohemistice a sorabistice. 1980 jmenován mimořádným profesorem bohemistiky a sorabistiky. Vyvíjel rozsáhlou vědecky organizační činnost. Nositel Zlaté medaile filozofické fakulty v Brně, Medaile J. A. Komenského České republiky, Šaldovy medaile Ústavu pro českou literaturu AV ČSSR, Jubilejní medaile UK v Praze. Vědecky se zabýval starší českou literaturou a edicemi starších památek, ale především jazykovědně starou češtinou a historickým vývojem českého jazyka vůbec; v souvislosti s tím bádá i též o dějinách jazykovědné bohemistiky. Z jeho činnosti učitelské vzešly i publikace věnované češtině současné. Jeho práce vynikají filologickou akribií a formulační precizností. L.: S. M. Newerkla, *WslJb* 44, 1998, 187–192 (tam i bibliografie na str. 193–198)

VÍRA, Josef (1889–1931). Vystudoval klasickou filologii na filozofické fakultě UK v Praze. Působil jako docent českého jazyka a literatury od 1918 v Tomsu a od 1920 ve Vladivostoku. Teprve po návratu z Ruska si doplnil rusistickou a ukrajinistickou vysokoškolskou aprobaci a jako středoškolský profesor se věnoval průzkumu slovenských a podkarpatských dialektů. Patřil tak k zakladatelům české jazykovědné ukrajinistiky. L.: V. Vážný, *SMS* 1930 ; A. B(eer), *NV* 13, 1932, s. 34

VLADIMÍROVIČOVÁ viz VOJTOVÁ

VLASÁK, Josef Věnceslav (Štěpán) (1802–1871). Učitel. Autor školních mluvnic a cvičebnic českého spisovného jazyka i jeho pravopisu.

VLČEK, Josef (1923). Absolvent ruské filologie na filozofické fakultě UK v Praze. Působil na katedře rusistiky pedagogické fakulty pražské univerzity. PhDr., prof. Rozsáhlá činnost vědecky organizační. Pěstoval jazykovědnou rusistiku zejména na úseku lexikologie (v porovnávacím aspektu s češtinou). Autor vysokoškolských i středoškolských učebnic.

L.: -st-, *ČRus* 29, 1984, s. 42

VLKOVÁ, Věra (1950). Po maturitě roční stáž v USA, poté studium angličtiny a češtiny na filozofické fakultě UK v Praze. Po absolutoriu fakulty v akademickém Ústavu pro jazyk český v Praze (postupně v odděleních matematické lingvistiky, jazykové kultury a lexikologie a lexikografie). 1994 z Ústavu odešla. Do jazykovědné bohemistiky přispívala pracemi o české terminologii, teoretickými i praktickými. Účastnila se prací na Pravidlech českého pravopisu, publikovala četné jazykové sloupky.

VODŇANSKÝ, Jan, zvaný **AQUENSIS** (asi 1460 – po r. 1534). Člen řádu bosáků (v jeho seznamu zaznamenán v osmdesátých letech 15. stol.). Autor církevně náboženských traktátů a polemik. Do jazykovědné bohemistiky zasáhl na poli lexikografie; jeho latinsko-český slovník z r. 1511 se pokládá za nejstarší český tištěný slovník; obsahoval poučení nejen jazykové, ale i věcně encyklopedické a přinášel etymologické výklady dobově obvyklé, ale dnes většinou už nepřijatelné.

L.: J. Truhlář, *ČČM* 58, 1884, 524–547

VOJTOVÁ, roz. VLADIMÍROVIČOVÁ, Jarmila (1959). Vystudovala na filozofické fakultě brněnské univerzity češtinu a ruštinu. Od 1984 členka dialektologického oddělení v brněnské pobožce akademického Ústavu pro jazyk český, 1993–1998 na katedře bohemistiky pedagogické fakulty a od 1999 v ústavu českého jazyka filozofické fakulty MU v Brně. 1983 PhDr., 2002 Ph.D. Členka mezinárodní komise pro slovanský jazykový atlas při Mezinárodním komitétu slavistů. Vědecky pracuje v oboru české dialektologie, mj. jako spoluautorka českého nářečního atlasu a spolupracovnice nářečního atlasu slovanského. Přispívá též

k dějinám oboru.

VONDRÁČEK, Miloslav (1963). Jako aprobovaný bohemista (PaedDr.) člen ústavu českého jazyka a literatury na Pedagogické fakultě/Vysoké škole pedagogické v Hradci Králové. Do jazykovědné bohemistiky zasahuje na úseku synchronní lexikologie, morfologie a syntaxe. Vědecký zájem o slovanskou frazeologii.

VONDRÁK, Václav (1859–1925). Absolvent vídeňské univerzity (žák Miklošičův a Jagićův), 1884 PhDr. Živil se zprvu ve Vídni jako vychovatel. R. 1893 se na tamější univerzitě habilitoval pro slovanský jazykozpyt a od r. 1903 byl na ní profesorem oboru. Po první světové válce byl povolán (1920) na nově tehdy založenou univerzitu v Brně a založil na její filozofické fakultě obor (a seminář) slovanské filologie. Byl druhým rektorem Masarykovy univerzity. Zanechal po sobě rozsáhlé vědecké dílo paleoslovenistické na úseku gramatiky, lexikologie a filologických analýz textových i edic památek, a dílo slovansky komparatistické orientované převážně gramaticky a zpracovávané tradičními filologickými metodami. Ve filologických interpretacích tíhl k řešením nejednoduchým a komplikovaným, v jazykovědné složce svého díla byl kritizován za to, že ne vždy jasně rozlišil jevy ojedinělé, okrajové, od standardních a systémově centrálních. Jeho objemná kompendia (paleoslovenistické i komparatistické) patřila v prvních decenních dvacátého století až do druhé světové války k základním příručkám jazykovědné slavistiky v měřítku evropském.

L.: M. Weingart, *Nat* 2, 1921, 241–250 a 289–304; O. Hujer, *Sl* 4, 1925–26, 611–613 (a na str. 613–622 bibliografie z pera J. Kurze); O. Hujer, *LF* 52, 1925, 312–313; J. Kurz, *SPř* 17, 1925, 557–559; týž, *ČMF* 12, 1926, 25–31; M. Noha, *ČMM* 50, 1926, 1–84; St. Mladenov, *Slavjanski glas*, Sofija 1925; J. Páta, *LV* 6, 1925, 53–54; F. Trávníček, *NV* 7, 1925–26, 112–113; týž, *RočMU Brno* 1926–27, 61–67; F. Pastřnek, *AČA* 36, 1926, 184–195; B. Ljapunov, *IzvORJaSl* 32, 1927, 243–275; R. Večerka, *Universitas* 1975, č. 4, 104–105; týž, *Universitas* 1985, č. 3, s. 50

VORÁČ, Jaroslav (1910–1989). Absolvent filozofické fakulty UK v Praze. Jeho vědeckou orientaci ovlivnili hlavně B. Havránek a V. Vážný. Po absolutoriu fakulty učitelství na středních školách, poté povolán do akademického Ústavu pro jazyk český v Praze; působil v něm do r. 1974. V Ústavu stál u zrodu jeho dialektologického oddělení. PhDr. CSc. Jeho badatelské úsilí je cele věnováno české dialektologii ve výzkumných pracích individuálních i v kolektivních dílech, zejména v přípravách kartografického zpracování českých nářečí. Budoval a spravoval v ÚJČ nářeční sbírky, promýšlel způsoby dialektologické práce i z hlediska metodologického a obecně teoretického.

L.: (Red.), *NŘ* 53, 1970, s. 183; P. Jančák, *NŘ* 63, 1980, 201–204; týž, *NŘ* 72, 1982, 263–265; týž, *NŘ* 72, 1989, 263–265

VORLIČNÝ, Pavel, zvaný **AQUILINAS** (? – asi 1569). 1549 bakalář, poté učitel u sv. Mikuláše na Malé Straně, pak v Prostějově. 1552 získal v Benátkách ordinaci pro kněžství, 1564 farář v Kyjově. Vedle latinsko-českých spisů prozaických i básnických překladatel děl historických. Autor učebních textů z latinské stylistiky s českými interpretacemi. L.: A. Rybička, *ČČM* 47, 1873, 342–346; A. Truhlář, *ČČM* 81, 1907, 297–308

VOROVKA, Karel (1842–1914). Profesor učitelského ústavu v Praze. Autor mj. jazykovědně bohemistických prací o metodice vyučování mateřskému jazyku, o jeho stylistice (a poetice) a o mluvnickém rozboru. Vystupoval též puristicky a brusičsky jako „strážce jazyka českého“.

VOTRUBOVÁ viz **ČAPKOVÁ**

VRBOVÁ, Alena (1941). Jako aprobovaná bohemistka a rusistka našla uplatnění v ústavu translologie na filozofické fakultě UK v Praze. PhDr. Předmětem jejího vědeckého zájmu je stylistika češtiny a rusko-česká jazyková konfrontace na úseku lexikografickém a v oblasti translologie.

VUSÍN, Kašpar (17.–18. stol.). Pražský nakladatel a knihkupec. Vydal a německým překladem doplnil starší českou mluvnici Jandytovu a slovník češtiny (ve srovnání s latinou a němčinou), vycházející patrně z českého indexu Komenského, ale dalekosáhle neústrojně neoterizující.

VYCPÁLEK, Josef (1847–1922). Středoškolský profesor. Lidovýchovný pracovník a etnograf. Předseda Národopisné výstavy československé. Vědecky se zabýval českou literární historií a českou filologií. Psal o zařazení češtiny do výukových programů vyšších gymnázií. Jeho puristicky zaměřený „rádce jazykový“ zůstal v rukopise.

VYČICHLOVÁ, Ema (1946). Jako aprobovaná rusistka našla uplatnění na katedře ruského a francouzského jazyka pedagogické fakulty Západočeské univerzity v Plzni. PhDr., CSc. Vědecky pracuje v oboru synchronní jazykovědné rusistiky v porovnávacím aspektu s češtinou. Orientována na didaktiku a metodiku jazykového vyučování.

VYDRA, Bohumil (1889–1952). Vystudoval slovanskou filologii na filozofické fakultě pražské univerzity. 1913/14 PhDr. Po absolutoriu působil jako středoškolský profesor v Praze, lektor polštiny na české univerzitě a technice, 1921–1930 jako lektor českého jazyka a literatury na univerzitě ve Varšavě, od r. 1931 jako lektor polštiny na Vysoké škole obchodní v Praze. Počátky jeho vědecké činnosti byly věnovány české toponomastice a dialektologii, jeho hlavním přínosem jsou práce polonistické učební a lexikografické; uplatňují porovnávací aspekt polsko-český.

VYCHODILOVÁ, Zdeňka (1956). Jako aprobovaná rusistka našla uplatnění v oddělení rusistiky na katedře slavistiky filozofické fakulty UP v Olomouci. PhDr., CSc. Vědecky orientována na současný ruský jazyk v porovnávacím aspektu s češtinou (i na úseku translatologie).

VYKYPĚL, Bohumil (1973). Vystudoval na filozofické fakultě brněnské univerzity bohemistiku a historii, následně indoeuropeistiku mj. u A. Erharta. Mgr. Stipendijní pobyty na německých univerzitách (Bonn, Regensburg, Tübingen). 2001 Ph.D. Spolupracovník etymologického odd. brněnské pobočky akademického ÚJČ, externí spolupracovník ústavu jazykovědy na filozofické fakultě MU v Brně. Vědecky činný na poli obecné lingvistiky s vyústěním do bohemistiky, sorabistiky a baltistiky. Autor-ská účast na týmovém Etymologickém slovníku jazyka staroslověnského.

VYMAZAL, František (1841–1917). Redaktor a novinář; tiskárenský korektor v Brně. Do jazykovědné bohemistiky zasáhl pracemi o větosloví, o hláskosloví a o pravopisu, též jako autor mluvnice češtiny pro německé střední školy. Jinak proslul svými praktickými učebnicemi mnoha jazyků (zejména též slovanských), často s podtitulem „snadno a rychle“. L.: Th. Cejnek, *Nový věk* 9, 1917, 108–111; V. Burian, *ČVMSO* 55, 1946, 367–372; P. Váša, *SVJ* 4, 1954, 438–448; A. Gregor, *VVM* 14, 1959, 127–135; týž, *VVM* 19, 1967, 44–55; W. Zeil, *LISL A* 33, 1986, 70–86

VYORAL, Alois (1913–1946). Absolvent teologického studia mj. u J. Vašici. Autor příležitostných příspěvků k staroslověnskému jazyku a písemnictví.

VYSKOČIL, Pavel (1926–1988). Začal studovat na pražské bohoslovecké fakultě, studium však nedokončil a na doporučení J. Vašici byl přijat do akademického pracoviště Slovníku jazyka staroslověnského v Praze. Spoluautor tohoto objemného týmového díla. Uplatnil se v něm mj. jako hebraista. L.: Z. Hauptová, *Sl* 58, 1989, s. 448

VYSLOUŽILOVÁ, Eva (1940). Jako aprobovaná rusistka členka katedry slavistiky (oddělení ruského jazyka) na filozofické fakultě UP v Olomouci, posléze jako vedoucí oddělení i katedry. PhDr., CSc., doc. Vědecky činná v oboru synchronní jazykovědné rusistiky na úseku gramatologie, translatologie a lingvodidaktiky s uplatněním porovnávacího aspektu bohemistického.

[W]

WEINGART, Miloš (1890–1939). Vystudoval slovanskou filologii na filozofické fakultě UK v Praze jako žák (a posléze asistent) F. Pastrnka. 1913 PhDr., 1919 habilitace v Praze. Stal se profesorem slovanské filologie a staroslověnštiny zprvu (1921–1926) na filozofické fakultě nově založené Univerzity Komenského v Bratislavě, poté v Praze. Člen České akademie věd a umění a Královské české společnosti nauk. Jeho vědecká publikační aktivita se časově skoro dokonale kryla s meziválečným obdobím (začal publikovat r. 1912, po r. 1939 byly vydány už jen některé práce z pozůstalosti); tato okolnost spolu s rozsáhlou činností vědecky organizační a redakční vtiskuje Weingartově osobnosti přímo symbolickou pečeť centrálního a oficiálního reprezentanta oboru v období první republiky. V jeho díle zaujímají vedle prací bohemistických, slovanských, bulharistických, studií z dějin a organizace slavistiky nejdůležitější místo práce paloslovenistické orientované mluvnicky a lexikologicky, literárněhistoricky i textologicky, často v kontextu byzantologickém.
L.: B. Havránek, *SlavR* 11, 1939, 43–45; O. Hujer, *LF* 66, 1939, 262–264; J. Kurz, *ČMF* 25, 1939, 225–249; A. Mazon, *RÉS* 19, 1939, 205–209; r., *NR* 23, 1939, 56–57; V. Šmilauer, *ČCH* 45, 1939, 175–176; J. Vajs, *AAV* 15, 1939, 83–84; K. Rektorisová, *ČMF* 27, 1941, 1–9; V. Šmilauer, *NV* 21, 1942, 184–187; J. Kurz, *Byz* 8, 1939–46, I–VI; týž, *RSÚ* 1939–46 (P. 1947), 88–97; R. Jakobson, *AIPHOS* 1944; J. Stanislav, *Kult. život* 1947; E. Jóna, *SIR* 14, 1948–49, 179–181; J. Spal, *ČJL* 19, 1968–69, s. 416; J. V. Bečka, *ČJL* 31, 1980–81, 462–463; M. Kudělka, *SPř* 67, 1981, 519–528; I. Bujukliev, *SăpEz* 15/3, 1990, 111–114; vst (= V. Styblík), *ČJL* 50, 1999–2000, s. 144

WERSCHAUER (VERŠAUER, WERSCHHAUSER, WERSCHAUER), Josef (konec 50. let 18. stol. – 1824). Rodák z Kutné Hory. Studoval filozofii na vídeňské univerzitě; doktor svobodných umění a filozofie 1793; 1805 děkan filozofické fakulty ve Vídni. Působil na c. k. nžénýrské akademii jako učitel češtiny a po smrti Pohlově učil češtině též arcivévody z habsburského domu.

WI(E)DEMANN (též **VIDEMANN/VIDEMANN**), Václav Michal (kolem 1720–1774?). Rodák z Plzně. Od r. 1751 první profesor českého jazyka na nově tehdy založené vojenské akademii ve Vídeňském Novém Městě. Autor německo-českého slovníku vydaného pro

potřeby jeho učitelského působení.

L.: J. Volf, *Plzeňsko* 16/5, 1934, 81–86

WURM, Alfréd (1907–1980). Narodil se v Moskvě v rodině pocházející z Čech, která r. 1921 přesídlila do Prahy. Vystudoval na filozofické fakultě UK v Praze češtinu, němčinu a ruštinu mj. u E. Smetánky, M. Weingarta, O. Hujera. Člen pražské pedagogické fakulty, poté Vysoké školy ruského jazyka a posléze ústavu ruského jazyka a literatury na filozofické fakultě UK v Praze. Pracoval v oboru ruské lexikologie, zejména na úseku frazeologie, v porovnávacím aspektu s češtinou. Spoluautor týmových děl lexikografických.

L.: O. Leška, *RJ* 18 (20), 1967–69, 181–183; J. Popela, *RJ* 28 (30), 1977–78, s. 176

Linguistica ONLINE. Added: January 1st, 2007.
http://www.phil.muni.cz/linguistica/art/vecerka/vec-medailonky.pdf
ISSN 1801-5336

[Z]

ZÁBRANOVÁ viz **KONEČNÁ**, Hana

ZAJÍČKOVÁ, Jiřina (1931–1974). Vystudovala rusistiku na univerzitě v Praze a v letech 1951–56 v Leningradě. Vědecko-pedagogickou dráhu zahájila na Vysoké škole ruského jazyka a literatury v Praze, od r. 1959 působila na katedře rusistiky a ukrajinistiky filozofické fakulty UK. PhDr., CSc. Vědecky pracovala v oboru ruské morfologie a syntaxe v konfrontaci s češtinou. Spoluautorka vysokoškolských učebních textů. Přispívala k třibení teoretické a metodologické jazykovědné koncepce uplatňované i v bohemistice.
L.: P. Adamec, *RJ* 25 (27), 1974–75, 475–47

ZAORÁLEK, Jaroslav (1869–1947). Absolvent filologie na filozofické fakultě pražské univerzity. Překladatel z francouzštiny, španělštiny, italštiny a angličtiny. Do jazykovědné bohemistiky zasáhl lexikografickým dílem z oboru příslovnictví.

ZAPLETALOVÁ, roz. **MAZLOVÁ**, Věra (1913–1950). Vystudovala na filozofické fakultě UK v Praze češtinu a francouzštinu. PhDr. Středoškolská profesorka. Od 1937 členka laboratoře pro experimentální fonetiku a fonografického archivu, od 1945 fonetického ústavu na pražské filozofické fakultě a akademického Ústavu pro jazyk český v Praze. Vedle odborných zájmů literárně historických se věnovala především vědecké práci jazykovědné bohemistické na úseku fonetiky, dialektologie a kultury jazyka.
L.: K. Ohnesorg, *NV* 27, 1950, 195–196

ZAPLETALOVÁ viz **RUSÍNOVÁ**

ZATOVKAŇUK, Mikuláš (1919). Volyňský Čech. Absolvoval univerzitu v Tbilisi, kde studoval germanistiku, a UK v Praze, kde po reemigraci do Československa studoval v letech 1947–49 slavistiku mj. u B. Havránka, L. Kopeckého. Od r. 1948 působil na pražské filozofické fakultě (zprvu jako lektor ruštiny), 1952 PhDr., poté CSc., 1962 habilitován pro obor současný ruský jazyk. Byl vědecky činný v lingvistické rusistice a ukrajinistice v synchronní konfrontaci těchto jazyků s češtinou. Účastnil se tvorby jazykových příruček a školních učebnic.
L.: V. Barnet, *ČRus* 25, 1980, 94–95; J. Popela, *ČRus* 35, 1990, 125–126; týž, *JazA* 27,

1990, 137–140

ZEBERER, Jan (1717–1783). Vystudoval gymnázium a práva v Praze. Úředník magistrátu, posléze kancléř Nového Města Pražského. Od 1764 sbíral materiál k velkému německo-česko-latinskému slovníku. Práci nedokončil, jeho materiál získal a zpracoval ve svém lexikografickém díle J. Dobrovský.

ZELENÝ, Václav (1825–1875). Absolvent filozofické fakulty pražské univerzity (filozofie, dějepis, filologie). Středoškolský profesor. Poslanec českého sněmu. Spolupracovník Riegrova slovníku naučného. Mimořádný člen Královské české společnosti nauk. Do jazykovědné bohemistiky zasahoval jako člen matiční komise pro vydání Brusu jazyka českého.
L.: B. Augustinová, *Osv* 35, 1905, 765–783, 870–884, 962–975, 1053–1065; 36, 1906, 289–302, 403–413, 481–490, 682–690, 765–774

ZEMAN, Jiří (1953). Jako aprobovaný bohemista člen ústavu českého jazyka na Vysoké škole pedagogické v Hradci Králové. PhDr. Vědecky se věnuje sociolingvistice a kontaktové lingvistice, především česko-slovenské, fonetice (spolu s výslovností) a fonologii a výzkumu mluvené komunikace.
L.: (bibliografie), *Češtinář* 8/2, 1997–98, 43–49; J. Hoffmannová, *Češtinář* 13/4, 2002–2003, 97–99 (tam i bibliografie na str. 99–104)

ZIAK viz **ŽÁK**

ZIEGLER, Josef Liboslav (1782–1846). V Hradci Králové dokončil střední vzdělání (1799), 1800–1802 studoval v Praze filozofii, 1803–1806 teologii; navštěvoval přitom bohemistické přednášky Pelclovy a Nejedlého. 1814 bakalář bohosloví. Od 1817 profesor teologie a české literatury a jazyka na teologickém ústavu v Hradci Králové. ThDr. 1818 na univerzitě v Praze. Patřil ke generaci zakladatelů Národního muzea a ke skupině pracovníků usilujících o vydání české encyklopedie. Překládal z latiny a francouzštiny. Autor školních gramatik a cvičebnic češtiny.
L.: A. Rybička, *ČČM* 43, 1869, 34–71; Týž: *Přední křesťané národa českého I*, P. 1883, 167–198; J. Kučera, *Chrudimské vlastivědné listy* 1/7, 1992, s. 11; *Východočeské Atény a Josef Liboslav Ziegler. Sborník příspěvků ze symposia konaného 30.–31. května 1997 v Rychnově n. Kněžnou*, Boskovice 1997

ZICHOVÁ viz **BOŘEK-DOHALSKÁ**

ZIKMUND, Václav (1816–1873). V letech 1835–37 studoval v Praze filozofii jako přípravku k univerzitnímu studiu vyššímu, od 1837 fakultu teologickou. 1841 vysvěcen na kněze. Od 1842 působil učitelsky, mj. i jako profesor latiny, na gymnáziích v Praze a v Písku. Mimořádný člen Královské české společnosti nauk. Do jazykovědné bohemistiky zasahoval na úseku mluvnictví, zvláště fundovaně v oboru syntaxe.

L.: J. Brožek, *Osv* 46, 1916, 297–305; K. Strejc, *Čech* 1916, č. 57; D. Konečná, *SaS* 18, 1957, 228–232

ZIMA, Jaroslav (1902–1984). Vystudoval na filozofické fakultě UK v Praze češtinu a francouzštinu, studia si doplnil na univerzitách v Lipsku, v Bordeaux a na pařížské Sorbonně. Od 1926 působil učitelsky na středních školách, 1945 zemský školní inspektor pro češtinu. Od 1949 člen lexikografického oddělení v akademickém Ústavu pro jazyk český v Praze. PhDr., CSc. Svou vědeckou aktivitu zahájil v oboru české dialektologie, většinou však věnoval svou vědeckou pozornost českému jazyku spisovnému, zejména na úseku stylistiky a lexikologie. Spoluautor velkých týmových děl lexikografických. Editor klasiků české literatury a popularizátor bohemistických poznatků v četných jazykových koutcích.

L.: (Red.), *NŘ* 55, 1972, 44–45; (Red.), *NŘ* 65, 1982, s. 31; L. Kroupová a V. Mejstřík, *NŘ* 67, 1984, s. 261; Z. Tyl, *ČJL* 35, 1984–85, 321–324; J. Machač, *SaS* 46, 1985, 158–159

ZIMA, Miloslav (1920). Jako aprobovaný slavista (PhDr.) našel posléze uplatnění v Slovanské knihovně v Praze. Vědecké zájmy jazykovědně slavistické, zejména též bělorusistické, na úseku gramatiky a transliterace.

ZIMEK, Rudolf (1925–2000). Vystudoval ruštinu a angličtinu na univerzitách v Praze a v Olomouci mj. u B. Havránka, L. Kopeckého, A. Isačenska, I. Poldaufa. 1962 CSc., 1966 PhDr., 1984 DrSc. Po absolutoriu vysokoškolského studia (1949) učitelské působení na středních školách, od 1953 zaměstnán na filozofické fakultě UP v Olomouci; tam 1963 habilitace a od 1964 docent pro obor ruský jazyk, 1984 profesor. Dva roky hostující profesor na australských univerzitách v Melbourne a v Canbeře, půl roku v Moskvě jako hostující docent českého jazyka. V Olomouci několik let vedoucí katedry ruského jazyka; též proděkan fakulty. Vědecky byl činný v jazykovědné rusistice, zvláště v oblasti ruské syntaxe v porovnání s českou. Byl orientován i k řešení otázek obecně jazykovědných a lingvisticky teoretických. Vycházel z principů jazykovědy funkčně strukturální, postupně přecházel k teoretickým zásadám gramatiky transformační. Autor a spoluautor praktických jazykových učebních pomůcek.

L.: V. Hrabě, *ČRus* 20, 1975, s. 142; H. Flidrová, *ČRus* 30, 1985, 141–143; táž, *AUPO, Fac. Philologica* 52, *Slavica Olomucensia* 5, 1985, 10–12 (a na str. 13–22 bibliografie); J. Svetlík, *SISl* 25, 1990, 267–268; S. Žaža, *SPFFBU A* 43, 1995, 141–142; H. Flidrová a E. Výsloužilová, *JazA* 32/3–4, 1995, 136–138; tytéž, *RosOl* 33/5–6, 1995; S. Žaža, *SaS* 61,

2000, s. 318; týž, *SPFFBU A* 49, 2001, 225–226

ZIMOVÁ, Božena (1904–1978). Vystudovala češtinu a francouzštinu na filozofické fakultě UK v Praze. Po absolutoriu fakulty učitelství na středních školách. Od 1952 členka dialektologického oddělení akademického Ústavu pro jazyk český v Praze; v něm se zasloužila o vybudování lexikálního archivu lidového jazyka jako materiálové báze pro perspektivní zpracování slovníku českých nářečí. Publikovala z oboru práce materiálové i teoreticko-metodologické, o dialektech lidových i o mluvě městské a argotech a slanzích. L.: P. Jančák, *NŘ* 56, 1973, 274–275; S. Utěšený, *NŘ* 61, 1978, 254–255

ZIMOVÁ, Ludmila (1953). Jako aprobovaná bohemistka členka katedry bohemistiky na pedagogické fakultě UJEP v Ústí n. L. a posléze vedoucí jejího jazykovědného oddělení. PhDr., CSc., doc. Vědecky činná v jazykovědné bohemistice, zejména na úseku syntaxe současné češtiny. Autorka učebnic a knih pro školní potřebu.

ZÍSKAL, Alois (1891–1974). V letech 1910–1916 vystudoval češtinu a němčinu na filozofické fakultě UK v Praze mj. u F. Pastrnka, E. Smetánky, J. Zubatého, J. Janka. 1912–13 dvousemestrový studijní pobyt v Štýrském Hradci mj. u R. Meringera, M. Murka. 1916 PhDr. v Praze, 1957 CSc. Po absolutoriu pražské univerzity středoškolský profesor, souběžně také začal pracovat v akademické Kanceláři Slovníku jazyka českého; od r. 1939 její ředitel a od její reorganizace v Ústav pro jazyk český jeho vnitřní ředitel do r. 1952. Kromě slavisticky komparatistické doktorské disertace se po celý život věnoval bádání o současném českém jazyku, především na poli lexikologie a lexikografie (v praktické aplikaci i v úvahách teoreticko-metodologických) a stylistiky. Spoluautor novátorských cvičebnic českého jazyka pro střední školy.

L.: J. Ondráčková, *NŘ* 39, 1956, 298–299; J. Filipec, *NŘ* 54, 1971, 258–263; týž, *NŘ* 57, 1974, 263–265; K. Sochor, *ČJL* 25, 1974–75, 132–133

ZLOBICKÝ, Josef Valentin (1743–1810). Rodák z Velehradu na Moravě. Od 1763 studoval ve Vídni filozofii a práva, ale absolvoval i přednášky z fyziky, chemie a mechaniky. Od 1773 učitel češtiny na Tereziánské vojenské akademii ve Vídeňském Novém Městě. Od r. 1775 na vídeňské univerzitě profesorem českého jazyka a literatury. Souběžně vládní adjunkt českého oddělení vídeňského Nejvyššího soudu a c. k. censor slovan-ského písemnictví a translátor. Svě badatelské plány na sepsání obsáhlé gramatiky češtiny a srovnávací gramatiky slovanské realizovat nestačil.

L.: F. Menčík, *ČMM* 25, 1897, 75–82; J. Jakubec, *LF* 36, 1909, 122–127; P. Křivský: *Josef Valentin Zlobický. Písemná pozůstalost*, Literární archiv Památníku nár. písemnictví, 2. rozšíř. vyd., P. 1978; S. M. Newerkla, in: Z. Hladká a P. Karlík (ed.): *Čeština – univerzália*

a specifika 5, P. 2004, 451-461; J. Vintř – J. Pleskalová: *Vídeňský podíl na počátcích českého národního obrození – J. V. Zlobický (1743-1810) a současnici: život, dílo, korespondence*, P. 2004; J. Pleskalová – J. Vojtová, *AUPO, Studia Moravica I*, Ol. 2004, 53-57

ZOUHAROVÁ, Marie (1953). Vystudovala češtinu a němčinu na pedagogické fakultě UP v Olomouci. 1980 PhDr., 1981 doplňkové studium na filozofické fakultě olomoucké univerzity. Členka olomoucké pedagogické fakulty. 1999 Ph.D. Vědecky pracuje v oboru didaktiky a metodiky českého jazyka, především na úseku syntaxe.

ZUBATÝ, Josef (1855-1931). Vystudoval na filozofické fakultě pražské univerzity klasickou a staroindickou filologii, baltistiku, slavistiku a indoeuropeistiku mj. u A. Ludwiga, M. Hattaly. 1883 PhDr., 1884 habilitace, od r. 1891 profesor srovnávacího jazykozpytu indoevropského a staroindické filologie. Člen České akademie věd a umění (od r. 1923 její prezident) a Královské české společnosti nauk. Měl silné zájmy hudební, sám i komponoval a doprovázel jako asistent A. Dvořáka do Anglie k převzetí čestného doktorátu v Oxfordu. Byl aktivně zapojen do organizování českého vědeckého života v Akademii věd i v redakcích odborných periodik. Člen řady zahraničních akademií a vědeckých ústavů. Čestný doktor Masarykovy univerzity Tematicky opsalo jeho vědecké dílo pozoruhodný vývojový oblouk od oblasti indické a obecně indoevropsky srovnávací přes baltistiku a slavistiku až k bohemistice, do níž byl po r. 1918 zabrán už zcela. Publikoval z ní desítky článků především lexikologických, etymologických a frazeologických, vždy v široce komparatistickém zarámování. Byl českým reprezentantem etnopsychologického jazykovědného směru a vytvořil originální teoretickou koncepci historické syntaxe. Otiskl velké množství recenzí a zpráv z oboru a věnoval se též oborové bibliografii. Vědecký význam a autorita Zubatého byly už za jeho života mimořádné a jeho metodologický vliv se projevil jak u jeho přímých žáků mezi válkami, tak jejich prostřednictvím ještě i u generace následující. Zubatý patřil k velkým zjevům a tvůrcům moderní jazykovědy nejen naší, ale i světové.

L.: (Sborníky): MNHMA, P. 1926 (tam i bibliografie z pera J. Kurze); *NŘ* 15, 1931 (tam články E. Smetánky, O. Hujera, F. Oberpfalcera, Kv. Hodury, J. Hallera). - (Stati a nekrology): E. Blese, in: *Izglitibas Ministrijas Menešraksts*, Riga 1931; N. Bobčev, *Slavjanski glas*, Sofija 1931; P. Djordjić, *JslFil* 10, 1931, 194-196; M. Weingart, *ČMF* 17, 1931, 289-291; B. Havránek, *RSÚ za 1931* (P. 1932), 167-181; O. Hujer, *LF* 58, 1931, 81-86; týž, *RÉS* 11, 1931, 124-127; V. Mathesius, *PrR* 1931, 239-247 (přetisk in: *Portraits of Linguists II*, ed. Th. A. Sebeok, Bloomington-London 1966, 77-86); *VČA* 40, 1931, č. 3, 1-26;

F. Trávniček, *NV* 12, 1931, 143-148; B. M. Ljapunov, *Trudy Inst. slavyanoved.*, M. 1932; F. Trávniček, *VČAV* 64, 1955, 362-368 (tam i bibliografie z pera Z. Tyla); V. Machek, *SaS* 17, 1956, 193-198; týž, *LF* 84, 1961, 306-324 (s dodatky k bibliografii); E. Michálek, *SaS* 35, 1974, 39-42; R. Večerka, *SăpEz* 1981, Nr. 6, 74-78; B. Havránek, in: *J. Zubatý: České sloveso*, P. 1980, 5-16; E. Eichler-G. Schröter (ed.): *Deutsch-tschechischer Wissenschaftsdialog im Lichte der Korrespondenz zwischen Wilhelm Streitberg und Josef Zubatý 1891-1915*, Münster-Hamburg-London 1999; J. Hoffmannová, *LF* 122, 1999, 215-221

Linguistica ONLINE. Added: January 1st, 2007.
http://www.phil.muni.cz/linguistica/art/vecerka/vec-medailonky.pdf
ISSN 1801-5336

[Ž]

ŽÁK / ZIAK, Vincenc Pavel (1797-1867). Absolvoval gymnázium v Jihlavě, filozofii a teologii v Brně; tam 1820 vysvěcen na kněze. Poté byl činný v duchovní správě a jako učitel. Apologeta češtiny. Její spisovnou podobu usiloval radikálně upravit, inspirovan jazykovým stavem moravských dialektů. Jeho reformní návrhy se neujaly a byly odmítnuty jako nepřijatelný pokus o „moravský jazykový separatismus“.

L.: V. J. Novák, in: *Jan Kollár 1793-1893. Sborník statí...*, Vídeň 1893, 154-160; M. Hýsek, *ČMM* 33, 1909, 24-51

ŽÁKAVEC, František (1878-1937). Absolvent moderní filologie na filozofické fakultě pražské univerzity mj. jako žák Gebauerův. Středoškolský profesor. Posléze profesor výtvarných umění na Komenského univerzitě v Bratislavě. Publikoval především práce kunsthistorické. Do jazykovědné bohemistiky zasahoval na úseku příslovnictví, terminologie a otázek noremní správnosti.

L.: E. Dostál - A. Pražák, *NV* 19, 1938, 149-153

ŽAŽA, Stanislav (1929). Vystudoval na filozofické fakultě brněnské univerzity ruštinu a klasickou filologii mj. u F. Trávníčka, J. Kurze, F. Novotného, V. Machka. Po studiích zůstal ve svazku fakulty, 1966 PhDr. a CSc., 1979 habilitace a od r. 1980 docent, od 1989 profesor. V letech 1973-81 vedoucí katedry ruského jazyka, 1980-89 proděkan filozofické fakulty. Vědecky činný v oboru současného ruského jazyka, jeho syntaxe, morfologie, lexika a pravopisu (zvl. interpunkce). Vyšel ze zkoumání syntaktické stavby současné ruštiny v porovnání s češtinou a od studia struktury formálně gramatické dospěl postupně ke studiu sémantické, zvukové i grafické stránky věty a souvětí. Zkoumal též možnosti koordinace ortografických systémů v jazycích slovanských i některých neslovanských.

L.: J. Jiráček, *SPFFBU A* 37-38, 1989-90, 21-23 (a na str. 24-29 bibliografie); týž, *ČRus* 34, 1989, 183-184; (bibliografie), *SPFFBU A* 47, 1999, 189-201; (dodatek k bibliografii), *SPFFBU A* 52, 2004, 180-181

ŽEMLIČKA, Milan (1931). Aprobovaný rusista a bohemista. Působil na Technické univerzitě v Liberci. PhDr., doc. Vědecky se zabýval stylistikou současné češtiny a rusko-českou jazykovou konfrontací a translatologií na úseku odborného stylu technického. Příspěvky k české odborné terminologii.

ŽENATÝ, Vladimír (1913-1968). Vystudoval češtinu a němčinu na filozofické fakultě UK v Praze v širším zarámování slavistickém a filozofickém. Středoškolský profesor. Za války internován. PhDr. Didaktik češtiny působící na pražských vysokých školách, interně na Pedagogickém institutu (později fakultě) v Hradci Králové. 1967 CSc. Autor a spoluautor školních učebnic českého jazyka i učebních textů vysokoškolských.

L.: O. Uličný, *ČJL* 43, 1992-93, 227-229

ŽOFKOVÁ, Hana (1947). Jako aprobovaná rusistka členka katedry rusistiky a lingvodaktiky na pedagogické fakultě UK v Praze. PhDr., CSc. Vědecky pracuje v oboru synchronní jazykovědné rusistiky, zejména na úseku lexikologie a didaktiky.

Linguistica **ONLINE**. Added: January 1st, 2007.
<http://www.phil.muni.cz/linguistica/art/vecerka/vec-medailonky.pdf>
 ISSN 1801-5336

III. Zkratky periodik a měst

AAV – Acta Academiae Velehradensis
 AC – Acta Comeniana
 AČA - Almanach České akademie věd a umění
 AIPHOS – Annuaire de l'Institut de Philologie et d'Histoire Orientales et Slaves
 AKBGW – Abhandlungen der Königlich böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften
 AK – Archiv pro bádání o životě a díle J. A. Komenského
 AL – Archiv literární. Příloha k revue Archa
 AO – Acta onomastica (viz též OZ, ZMK)
 AslPh – Archiv für slavische Philologie
 At – Atheneum
 AUC – Acta Universitatis Carolinae
 Philol – Philologica (Pragensia)
 SlPr – Slavica Pragensia
 AUPO – Acta Universitatis Palackianae Olomucensis
 B. – Brno
 Ba – Bratislava. Časopis Učené společnosti Šafaříkovy
 BălgEz – Bălgarski ezik
 Br. - Bratislava
 BÚRJL – Bulletin Ústavu ruského jazyka a literatury
 BVŠRJL – Bulletin Vysoké školy ruského jazyka a literatury
 Byz – Byzantinoslavica
 CJŠ – Cizí jazyky ve škole
 ČČF – Český časopis filologický
 ČČH – Český časopis historický
 ČČM – (od 1827) Časopis společnosti vlasteneckého Museum v Čechách, (od 1831) Časopis českého Museum/Musea, (od 1855) Časopis Musea Království českého, (od 1923) Časopis Národního musea (viz též ČNM)
 ČDS – Čeština doma a ve světě
 ČJ – Český jazyk
 ČJL – Český jazyk a literatura
 ČKD – Časopis katolického duchovenstva
 ČL – Český lid

ČLit – Česká literatura
 ČM – Česká mysl
 ČMF – Časopis pro moderní filologii
 ČMM – Časopis Matice moravské
 ČMusFil – České museum filologické
 ČNM – Časopis Národního musea (viz též ČČM)
 ČR – Česká revue
 ČRus – Československá rusistika
 ČsČH – Československý časopis historický
 ČSJ – Časopis pro slovanské jazyky, literaturu a dějiny SSSR
 ČSPS – Časopis Společnosti přátel starožitností
 ČVMSO – Časopis Vlasteneckého musejního spolku olomouckého
 FilSt – Filologické studie
 IF – Indogermanische Forschungen
 IJSLP – International Journal of Slavic Linguistics and Poetics
 IzvANSSSR – Izvestija Akademii nauk SSSR, sekce literatury i jazyka
 IzvOLiJa – Izvestija Otdelenija literatury i jazyka Imperatorskoj akademii nauk
 IzvORJaSl – Izvestija Otdelenija ruskogo jazyka i slovesnosti Imperatorskoj akademii nauk
 JazA – Jazykovědné aktuality
 JazČ – Jazykovedný časopis
 JazSb – Jazykovedný sborník
 JslFil – Južnoslovenski filolog
 JP – Język polski
 JSH – Jihočeský sborník historický
 Kom – Komenský
 KZ – Kuhns Zeitschrift (= Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung auf dem Gebiet der indogermanischen Sprachen)
 KŽ – Kulturní život
 LAPNP – Literární archiv Památníku národního písemnictví
 LF – Listy filologické
 LingP – Linguistica Pragensia
 LISL – Lětopis Instituta za serbski ludozpyt
 LSI – Linguistica Slovaca
 LJAZU – Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti
 LV – Lužickosrbský věstník (též Českoluzický věstník)
 M. Moskva
 NAt – Nové Atheneum
 ND – Naše doba
 NŘ – Naše řeč

- NSČ – Národopisný sborník československý
 NV – Naše věda
 NVal – Nové Valašsko
 NVČ – Národopisný věstník československý
 Ol. – Olomouc
 Op. – Opava
 Os. – Ostrava
 Osv – Osvěta
 OZ – Onomastický zpravodaj (viz též AO, ZMK)
 P. – Praha
 PB – Palaeobulgarica
 PDS – Práce z dějin slavistiky
 PhilPrag - Philologica Pragensia
 PorJęz – Poradnik językowy
 PrR – Prager Rundschau
 PřLŠSSP – Přednášky z Letní školy slovanských studií v Praze
 Rad JAZU – Rad Jugoslavske akademije znanosti i umjetnosti
 RÉS – Revue des études slaves
 RFV – Russkij filologičeskij vestnik
 RicSl – Ricerche Slavistiche
 RJ – Ruský jazyk
 RočBU – Ročenka brněnské univerzity
 RočUJEP – Ročenka Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Brně
 RosOl – Rossica Olomucensia
 RS - Rocznik slawistyczny
 RSÚ – Ročenka Slovanského ústavu v Praze
 SAP – Sborník archivních prací
 ŠapEz – Šapostavitelno ezikoznanie
 SaS – Slovo a slovesnost
 SbAMV – Sborník Archivu ministerstva vnitra republiky Československé
 SBKBGW – Sitzungsberichte der Königlich böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften
 SbORJaSl – Sbornik Otdelenija ruskogo jazyka i slovesnosti Imperatorskoj akademii nauk
 SbPFOI – Sborník Pedagogické fakulty v Olomouci
 SbV – Sborník Velehradský
 SbVPŠP – Sborník Vysoké pedagogické školy v Plzni
 SbVŠPP (JL) – Sborník Vysoké školy pedagogické v Praze (- Jazyk a literatura)
 SCH – Studia Comeniana et historica
 SČSZ – Sborník České společnosti zeměvědné (zeměpisné)
 SF – Sborník filologický
 SHS – Slovanské historické studie
 SJ – Sovětská jazykověda (viz též SVJ)
 Sl – Slavia. Časopis pro slovanskou filologii
 SlavR – Slavische Rundschau
 SlavRev – Slavic (Slavonic) Review, později Slavonic and East European Review
 SIOcc – Slavia Occidentalis
 SlovSb – Slovanský sborník
 SIR – Slovenská reč
 SlSb – Slezský sborník
 SMM - Sborník Matice moravské
 SP - Slovenské pohľady
 Spb. – Sankt Peterburg
 SPFFBU – Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity
 A – řada jazykovědná
 B – řada literárněvědná
 E – řada archeologicko-klasická
 SPř – Slovanský přehled
 SR Slavistična revija
 SSi – Sovetskoje slavianovedenije (později jen Slavjanovedenije)
 SŠ – Slovanské štúdie
 StFPSl – Studia z filologii polskiej i słowiańskiej
 SVě – Slovesná věda
 SVJ – Sovětská věda – Jazykověda (viz též SJ)
 SVSM – Sborník Vlastivědné společnosti muzejní v Olomouci
 TODRL – Trudy Otdela drevne-russkoj literatury
 V. – Videň
 Val – Valašsko
 VČA – Věstník České akademie věd a umění
 VČSAV - Věstník Československé akademie věd
 VJa – Voprosy jazykoznanija
 VKČSN – Věstník Královské české společnosti nauk
 VMO – Věstník Matice opavské
 VVM - Vlastivědný věstník moravský
 W. – Wien
 WdSl – Die Welt der Slaven
 WsIA – Wiener slawistischer Almanach
 WsIJb – Wiener slawistisches Jahrbuch
 ZfSl – Zeitschrift für Slawistik
 ZMK – Zpravodaj Místopisné komise (viz též AO, OZ)

ZslPh – Zeitschrift für slavische Philologie

ZSPS – Zprávy Společnosti přátel starožitností

ŽMNP – Žurnal Ministerstva narodnago prosveščeniija

IV. Literatura předmětu

(Výběr biografických soupisů a slovníků, speciálních encyklopedií a kompendií dějin české literatury a jazykovědné slavistiky. U jednotlivých medailonků se na tato díla neodkazuje):

- Adelung, J. Ch. (od sv. III. Rotermund, H. W.): Fortsetzung und Ergänzung zu Christian Gottlieb Jöchers Allgemeinem Gelehrten-Lexikon, I-VI, Leipzig 1784-1919, VII hrsg. von Otto Günther, Leipzig 1897; reprint Hildesheim 1960-61
- Allgemeine deutsche Biographie. Hrsg. durch die Historische Commission bei der Königl. Akad. der Wissenschaften, 1-56, Leipzig 1875-1912; reprint Berlin 1967
- Andrlík, F. J.: Dobrodinci lidstva, P. 1898
- Bařha, F.: Seznam literárních pozůstalostí a korespondencí v Literárním archivu Národního musea, P. 1958
- Baur, S.: Neues historisch-biographisch-literarisches Handwörterbuch von der Schöpfung der Welt bis zum Schlusse des 18. Jhdts., Ulm 1807-1810
- Biografický slovník českých zemí. Vedoucí projektu Pavla Vošahlíková, P. (v sešitech) od 2004
- Biographisches Lexikon zur Geschichte der böhmischen Länder. Herausgegeben im Auftrag des Collegium Carolinum von Heribert Sturm, München-Wien od 1979
- Biographisches Lexikon zur Geschichte Südosteuropas 1-4, München 1974-1981
- Brekke, H. E. e. a. (ed.): Bio-bibliographisches Handbuch zur Sprachwissenschaft des 18. Jahrhunderts. Die Grammatiker, Lexikographen und Sprachtheoretiker des deutschsprachigen Raums mit Beschreibung ihrer Werke, Tübingen od 1992
- Česká slavistika. Osoby a instituce, P. 1999
- Československo. Biografie. Sv. 1-3, P. 1936-1941
- Degener, A. L. (red.): Wer ist's? Biographien von rund 20.000 lebenden Zeitgenossen, Leipzig 1922; Biographien von Rund 15.000 lebenden Zeitgenossen, Berlin 1928
- Dějiny české literatury. I. Starší česká literatura. Red. svazku J. Hrabák, P. 1959; II. Literatura národního obrození. Red. svazku F. Vodička, P. 1960; III. Literatura druhé poloviny 19. století. Red. svazku M. Pohorský, P. 1961
- Deutsche biographische Enzyklopädie. Herausgegeben von W. Kilby und R. Vierhaus 1-10, München 1999, Nachträge 11/1, 11/2, 12/1, 12/2, München 2000
- Dolenský, A. (sest.): Kulturní adresář ČSR. Biografický slovník žijících kulturních pra-

- covníků a pracovníků, P. od 1934
- Dvonč, L.: Slovenskí jazykovedci. Súborná personálna bibliografia slovenských slovakistov a slavistov (1976-1985), Br. 1997
- Dvonč, L.: Slovenskí jazykovedci. Súborná personálna bibliografia slovenských slovakistov a slavistov (1986-1995), Br. 1998
- Eckstein, F. A.: Nomenclator philologorum, Leipzig 1871; reprint Hildesheim 1966
- Ficek, V.: Biografický slovník širšího Ostravska 1-3, Os. 1972-1979
- Fünfundzwanzig Jahre Slawistik an der Deutschen Universität in Prag (1903-1928). Eine Denkschrift, P. 1928
- Gesamtverzeichnis des deutschsprachigen Schrifttums 1700-1910. Bearbeitet unter der Leitung von Peter Geils (od 7. Svazku Hilmar Schmuck) und Willi Gorzny. Bibliographische und redaktionelle Beratung Hans Popst und Rainer Schöller, 1-160 + Nachträge, München-New York-London-Paris 1979-1987
- Giebisch, H.- Gugitz, G.: Bio-Bibliographisches Literatur-Lexikon Österreichs von den Anfängen bis zur Gegenwart, 1963
- Gintl, Z.: Postavy a osobnosti. Seznam životopisů a osobních monografií, P. 1936
- Götten, G. W.: Das jetzlebende Europa, 2. vyd. Celle 1737-1740; reprint Hildesheim 1975
- Hennicke, K. A.: Beiträge zur Ergänzung und Berichtigung des Jöcherschen Allgemeinen Gelehrten-Lexikons und des Meusefschen Lexikons der von 1750 bis 1800 verstorbenen deutschen Schriftsteller 1-3, Leipzig 1811-1812; reprint Hildesheim 1969
- Chyba, K.: Slovník knihtiskářů v Československu od nejstarších dob do r. 1860. Příloha Sborníku Památníku národního písemnictví, Strahovská knihovna, P. 1966-1974
- Jagič (= Jagić), V.: Istorija slavjanskoj filologii, Spb. 1910
- Jakubec, J.: Dějiny literatury české I-II. P. 1929-1934 (2. vyd.)
- Jireček, J.: Rukověť k dějinám literatury české do konce XVIII věku. Ve způsobě slovníka životopisného a knihoslovného 1,2, P. 1875-1876
- Jöcher, Ch. G.: Allgemeines Gelehrten-Lexikon 1-11, Hildesheim 1960-61 (reprint vydání z r. 1750 a násl.)
- Kalendář historický národu českého, tj. Souhrn všech pamětihodných dat, jubileí i výročí událostí ze slavných dějin země České i Moravské, 1 (leden-červen), 2 (červenec-prosinec), P. 1940
- Kleine slavische Biographie, Wiesbaden 1958
- Kdo je kdo v Československu. Biografie žijících osob se stálým bydlištěm v ČSSR, I (A-J), P. 1969 (nedokončeno)
- Kdo je kdo 91/92. Česká republika. Federální orgány, I-II, P. 1991
- Kdo je kdo v České republice 94/95, P. 1994
- Kdo je kdo v České republice na přelomu 20. století. 5000 biografických hesel nejvýznamnějších osobností, P. 1998
- Kdo je kdo. Osobnosti české současnosti. Who is Who. 5000 životopisů, P. 2002

- Kdo je kdo. Osobnosti české současnosti. Who is Who. 5000 životopisů, P. 2005
- Ko je ko u Jugoslavii, Beograd 1928
- Kosch, W.: Deutsches Literatur-Lexikon. Biographisches und bibliographisches Handbuch, (3. vyd.) München od 1968
- Kubásková, E. – Pavlatová, L.: Kdy zemřeli...? Přehled českých spisovatelů a publicistů zemřelých v letech 1980-1985 s doplňky za předchozí léta, P. 1992
- Kubásková, E.: Kdy zemřeli...? Přehled českých spisovatelů a publicistů zemřelých v letech 1986-1990, část I. (A-J), P. 1994; část II. (K-Ž), P. 1995
- Kucarov, I.: Slavjanite i slavjanskata filologija, Plovdiv 2002
- Kudělka, M.– Šimeček, Z. (sest.): Československé práce o jazyce, dějinách a kultuře slovanských národů od r. 1760. Biograficko-bibliografický slovník, P. 1972
- Kudělka, M.– Šimeček, Z.–Večerka, R.: Česká slavistika v prvním období svého vývoje do počátku 60. let 19. století, P. 1995
- Kudělka, M.– Šimeček, Z.– Šťastný, V.–Večerka, R.: Česká slavistika od počátku 60. let 19. století do r. 1918, P. 1997
- Kudělka, M.– Šimeček, Z.– Šťastný, V.–Večerka, R.: Československá slavistika v letech 1918-1939, P. 1977
- Kunc, J.: Kdy zemřeli...? Přehled českých spisovatelů a publicistů zemřelých od 1. 1. 1937 do 31. 12. 1962, P. 1962 (2. vyd.)
- Kunc J.: Kdy zemřeli...? Přehled českých spisovatelů a publicistů zemřelých od 1. 1. 1963 do 31. 12. 1966 a dodatek do „Kdy zemřeli?...od 1. 1. 1937 do 31. 12. 1962“, P. 1966
- Kunc, J.: Kdy zemřeli...? Přehled českých spisovatelů a publicistů zemřelých 1967-1970, 1935-1936 a dodatek do „Kdy zemřeli?...1937-1966“, P. 1970
- Kunc, J.: Kdy zemřeli...? Přehled českých spisovatelů a publicistů zemřelých v letech 1971-1974 a doplňky k rokům 1935-1970, P. 1974
- Kunc, J.: Kdy zemřeli...? Přehled českých spisovatelů a publicistů zemřelých v letech 1975-1979, P. 1979
- Lebensbilder zur Geschichte der böhmischen Länder, München-Wien od 1974
- Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce, I, 2/1-2, 3/1-2, P. 1985-2000
- Machová, S. – Chvátalová, K. – Velčovský, V. (ed.): Slovník osobností jazykovědné bohemistiky (stav k 30. IX 2005), <http://web.pedf.cuni.cz/kcj/slovník/slovník.htm>
- Meusel, J. G.: Lexikon der vom Jahre 1750 bis 1800 verstorbenen teutschen Schriftsteller 1-15, Leipzig 1802-1816, reprint Hildesheim 1967-68
- Meyers grosses Personalexikon, Mannheim – Zürich 1968
- Neue Deutsche Biographie. Hrsg. von der Historischen Kommission bei der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, Berlin od 1953
- Neue Österreichische Biographie 1815-1918, I. Abt., Bd. 1-7. Geleitet von A. Battelheim, Zürich 1925-1935; II. Abt. Bibliographie zur neuen österr. Biographie. Zusammeng. von H. Bohatta, Zürich 1925
- Novák, J. V. – Novák, A.: Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny, Ol. 1936-1939
- Österreichisches biographisches Lexikon 1815-1950, Graz-Köln od 1957
- Památník na oslavu padesátiletého panovnického jubilea...Františka Josefa I. Vědecký a umělecký rozvoj v národě českém 1848-1898, P. 1898
- Pelzel, F. M.: Abbildungen boehmischer und maehrischer Gelehrten und Künstler, P. 1773-1982
- Peretiatkowicz, A. - Sobeski, M.: Współczesna kultura polska. Życiorysy, Poznań 1932
- Přecechtěl, R.: Rozhled dějin československé literatury a životopisy československých výtečníků, 2. vyd. Kroměříž 1872
- Reprezentativní lexikon Slovenska a Podkarpatskej Rusi, Br. 1936
- Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě. Založili A. Truhlář a K. Hrdina, pokračovali L. Hejnic a J. Martínek, P. od 1917 a od 1966
- Rybička, A.: Přední křesťelé národa českého I-II, P. 1883-1884
- Sebeok, T. A.: Portraits of Linguists. A Biographical Source Book for the History of Western Linguistics 1746-1963, 1-2, Westport, Connecticut, (reprint) 1976
- Sekanina, F. (red.): Album reprezentantů všech oborů veřejného života československého, P. 1927
- Schröder, K.: Biographisches und bibliographisches Lexikon der Fremdsprachenlehrer des deutschsprachigen Raums. Spätmittelalter bis 1800, I-II, Augsburg 1987-1989
- Slavica na Masarykově univerzitě v Brně. Literární věda, jazykověda, historiografie, uměnovědy. Redigovali I. Dorovský, V. Válek, R. Večerka a M. Čejka (= Spisy MU v Brně. Filozofická fakulta 296), B. 1993
- Slavica na Univerzitě J. E. Purkyně v Brně. Filologie, literární věda, historiografie, uměnovědy. Uspořádali F. Hejl, M. Kopecký, A. Lamprecht, R. Večerka, A. Závodský. Tajemník redakce I. Dorovský (= Spisy filosofické fakulty 187), B. 1973
- Slavica Pragensia ad tempora nostra, P. 1998
- Slavín (Pantheon). Sbírká podobizen, autografů a životopisů předních mužů československých I-IV. Sestavili F. J. Peřina, J. V. Krecar aj., P. s. a.
- Slawistik in Deutschland von den Anfängen bis 1945. Ein biographisches Lexikon, Bautzen 1993
- Slovanská filologie na Karlově univerzitě v letech 1918-1929, P. 1929
- Slovanská filologie na Univerzitě Karlově. Uspořádali a redigovali J. Kurz, F. Vodička, Z. Havráňková, P. 1968
- Slovenský biografický slovník 1-6, Martin 1986-1994
- Sojka, J. E.: Naši mužové, P. 1862
- Stammerjohann, H. (ed.): Lexicon grammaticorum. Who's who in the history of world linguistics, Tübingen 1996
- Šlechtová, A.– Levora, J.: Členové České akademie věd a umění 1890-1952, ed. L. Nový (= Práce z dějin Československé akademie věd – Studia Historiae Academiae Scienti-

- arum Bohemoslovaciae, seria B, t. 3), P. 1989
- Taylor, S. (ed.): Who 's who in Central and East-Europe 1933-1934, Zürich 1935
- Tomeš, E.–Léblová, A. (ved. autorského kolektivu): Československý biografický slovník, P. 1992
- Tomeš, J. a kolektiv: Český biografický slovník XX. století I-III, nakl. Paseka 1999
- Urbánek, F. A.: Biografický a bibliografický slovník českých spisovatelů, Díl I. Básníci a beletristé 1800-1910. Díl II. Spisovatelé vědečtí 1800-1910, Telč s. a.
- Večerka, R.: Die Anfänge der slavischen Sprachwissenschaft in den böhmischen Ländern, Regensburg 1996
- Vengerov, S. A. (red.): Kritiko biografičeskij slovať russkich pisatelej i učenych I-VI, S. Peterburk 1889-1904
- Vlček, J.: Dějiny české literatury 1-2, P. 1952, 3.. vyd.
- Weingart, M.: Slovanská filologie v československé literatuře, in: Československá vlastivěda 10, Osvěta, P. 1931, str. 317-375
- von Wurzbach, C.: Biographisches Lexikon des Kaiserthums Österreich 1-60, Wien 1856-1891, reprint New York 1964-1965
- Zischka, G. A.: Allgemeines Gelehrtenlexikon, 1961
- Znameniti i zaslužni Hrvati te pomena vrijedna lica u hrvatskoj povijesti od 925-1925, Zagreb 1925